

J. KRISHNAMURTI

**BÀN VỀ
CÁCH KIẾM SỐNG ĐÚNG ĐẮN**

BÀN VỀ CÁCH KIẾM SỐNG ĐÚNG ĐẮN

J. KRISHNAMURTI

ON RIGHT LIVELIHOOD

Lời dịch: ÔNG KHÔNG - 5.2010

[Ojai, ngày 9 tháng 7 năm 1944](#)

[Ojai, ngày 3 tháng 6 năm 1945](#)

[Ojai, ngày 27 tháng 5 năm 1945](#)

[Bangalore, ngày 8 tháng 8 năm 1948](#)

[Ojai, ngày 14 tháng 8 năm 1955](#)

[CÔNG VIỆC](#)

[CÁ THỂ VÀ XÃ HỘI](#)

[Bombay, ngày 24 tháng 2 năm 1957](#)

[CHỨC NĂNG THỰC SỰ CỦA GIÁO VIÊN LÀ GÌ?](#)

[Varanasi, ngày 12 tháng 1 năm 1962](#)

[ĐIỀU GÌ LÀM CHO BẠN BUỒN CHÁN](#)

[Từ Vấn đề của Văn hóa này, Chương 17](#)

[Bombay, ngày 28 tháng 3 năm 1948](#)

[Bangalore, ngày 15 tháng 8 năm 1948](#)

[Poona, ngày 17 tháng 10 năm 1948](#)

[Bombay, ngày 26 tháng 2 năm 1950](#)

[VỀ ĐẸP VÀ NGHỆ SĨ](#)

[Bombay, ngày 11 tháng 3 năm 1953](#)

[Ngày 20 tháng 1 năm 1954](#)

[Amsterdam, ngày 23 tháng 5 năm 1955](#)

[Ngày 5 tháng 8 năm 1972](#)

[Nói chuyện với học sinh: VỀ TẠO TÁC HÌNH ẢNH](#)

[TÌNH TRẠNG BỊ QUY ĐỊNH](#)

[Saanen, ngày 24 tháng 7 năm 1973](#)

[Saanen, ngày 3 tháng 8 năm 1973](#)

[Saanen, ngày 25 tháng 7 năm 1976 KIẾM SỐNG ĐÚNG](#)

[ĐẮN](#)

[Ojai, ngày 3 tháng 4 năm 1977](#)

[TÔI SẼ LÀM GÌ?](#)

[Ngày 1 tháng 12 năm 1978](#)

[Ngày 15 tháng 12 năm 1978](#)

[Saanen, ngày 28 tháng 7 năm 1979](#)

[Ngày 15 tháng 11 năm 1983](#)

Nói chuyện tại Brockwood Park School Ngày 17 tháng 6 năm 1973

Saanen, ngày 24 tháng 5 năm 1980 SÔNG ĐÚNG ĐẮN

Ngày 30 tháng 5 năm 1983

TÁNH TƯ LỢI LÀM HƯ HỔNG CÁI TRÍ

Ojai, ngày 9 tháng 7 năm 1944

Một sống đơn giản không chỉ gồm có sự sở hữu một ít đồ vật, nhưng còn cả sự kiểm soát đúng đắn và sự tự do khỏi những giải trí, những nghiện ngập, và sở hữu. Sự tự do khỏi tham lợi sẽ tạo ra phương tiện kiểm soát đúng đắn, nhưng có những phương tiện sai lầm rõ ràng nào đó. Tham lam, truyền thống, và ham muốn quyền lực sẽ tạo ra phương tiện sai lầm của kiểm soát. Thậm chí trong những thời điểm này khi mọi người bị kiểm chế vào một loại công việc đặc biệt nào đó, tìm được một nghề nghiệp đúng đắn vẫn có thể xảy ra được. Mỗi người phải nhận biết được những hậu quả của nghề nghiệp sai lầm cùng những thảm họa và những đau khổ của nó, công việc đều đặn nhằm chán và những thái độ cư xử quá quen thuộc. Liệu không cần thiết, mỗi người phải biết cho chính anh ấy phương tiện kiểm soát đúng đắn là gì, hay sao? Nếu chúng ta tham lam, ganh tị, tìm kiếm quyền hành, vậy thì phương tiện kiểm soát của chúng ta sẽ tương ứng với những đòi hỏi phía bên trong của chúng ta, và thế là tạo ra một thế giới của ganh đua, nhẩn tâm, áp bức, và cuối cùng kết thúc trong chiến tranh.

Ojai, ngày 3 tháng 6 năm 1945

Người hỏi: Vấn đề kiếm sống đúng đắn là một vấn đề quan tâm nhất trong hầu hết chúng tôi. Bởi vì những xu hướng kinh tế hiện nay của thế giới quá lệ thuộc vào nhau. Tôi khám phá rằng hầu hết mọi công việc tôi làm đều hoặc trực lợi những người khác hoặc góp phần vào nguyên nhân của chiến tranh. Làm thế nào một người chân thật mong ước sẽ kiếm được phương tiện kiếm sống đúng đắn để rút lui khỏi guồng quay của sự trục lợi và chiến tranh.

Krishnamurti: Đối với một người thực sự mong ước tìm được một phương tiện kiếm sống đúng đắn, đời sống thuộc kinh tế như hiện nay nó được tổ chức là điều khó khăn cực kỳ. Như người hỏi đưa ra, những xu hướng kinh tế đều có liên quan với nhau và vì vậy nó là một vấn đề phức tạp; và cũng giống như tất cả những vấn đề phức tạp khác của con người, nó phải được tiếp cận một cách rất đơn giản. Bởi vì xã hội đang trở nên mỗi lúc một phức tạp và được tổ chức, sự kỷ luật của tư tưởng và hành động đang được yêu cầu phải tuân theo bởi vì lợi ích của sự hiệu quả. Sự hiệu quả trở thành sự nhần tâm khi những giá trị thuộc giác quan thống trị, khi những giá trị vĩnh cửu không được quan tâm.

Chắc chắn có những cách kiếm sống sai lầm. Một người giúp đỡ trong việc chế tạo vũ khí và những phương tiện khác để giết chết những con người thân thuộc của anh ấy, chắc chắn bận tâm đến sự bạo lực thêm nữa, và không bao giờ mang lại hòa bình trong thế giới. Người chính trị mà, hoặc vì lợi ích của quốc gia anh ấy hoặc của chính anh ấy hoặc của một học thuyết, quan tâm đến sự cai trị và bóc lột những người khác, chắc chắn đang sử dụng những cách kiếm sống sai lầm, mà dẫn đến chiến tranh, đến đau khổ và phiền muộn của con người. Vị linh mục mà bám vào một niềm tin, giáo điều, hay thành kiến đặc biệt, mà bám vào một hình thức đặc biệt của thờ phụng và cầu nguyện, cũng đang sử dụng phương tiện kiếm sống sai lầm, bởi vì anh ấy chỉ đang truyền bá sự dốt nát và không-khoan dung,

mà bố trí con người chống lại con người. Bất kỳ nghề nghiệp nào mà dẫn đến và duy trì sự phân chia và xung đột giữa con người và con người chắc chắn là một phương tiện kiếm sống sai lầm.

Phương tiện kiếm sống của chúng ta bị định đoạt qua truyền thống hay qua tham lam và tham vọng, đúng chứ? Thông thường, chúng ta không cố ý bắt đầu chọn lựa cách kiếm sống đúng đắn. Chúng ta chỉ quá cảm ơn khi nhận được công việc gì chúng ta có thể kiếm được, và một cách mù quáng tuân theo hệ thống kinh tế thiết lập quanh chúng ta. Nhưng người hỏi muốn biết làm thế nào để rút lui khỏi sự trục lợi và chiến tranh. Muốn rút lui khỏi chúng, anh ấy phải không cho phép chính anh ấy bị tác động, cũng không bị áp lực bởi nghề nghiệp thuộc truyền thống, và cũng không được ganh tị lẫn tham vọng. Nhiều người chúng ta chọn lựa một nghề nghiệp nào đó bởi vì truyền thống hay bởi vì chúng ta thuộc một gia đình của luật sư hay quân đội hay chính trị hay kinh doanh; hay sự tham lam quyền hành và vị trí của chúng ta định đoạt nghề nghiệp của chúng ta; sự tham vọng thúc ép chúng ta ganh đua và nhấn tâm trong sự ham muốn thành công của chúng ta. Thế là người không muốn trục lợi và góp phần vào nguyên nhân của chiến tranh, phải không còn tuân theo truyền thống, chấm dứt tham lam, tham vọng, và tự tìm kiếm. Nếu anh ấy phủ nhận những điều này, tự nhiên anh ấy sẽ tìm được nghề nghiệp đúng đắn.

Mặc dầu nó quan trọng và hữu ích, nghề nghiệp đúng đắn không là một kết thúc trong chính nó. Bạn có lẽ có một phương tiện kiếm sống đúng đắn, nhưng nếu bên trong bạn thiếu thốn hay nghèo khó bạn sẽ là cái nguồn của đau khổ cho chính bạn và thế là cho những người khác; bạn sẽ thiếu suy nghĩ, sẽ bạo lực, sẽ tự-khẳng định. Nếu không có sự tự do phía bên trong của sự thật, bạn sẽ không có hân hoan, không an bình. Trong tìm kiếm và khám phá sự thật phía bên trong đó, một mình, liệu chúng ta có thể không những mãn nguyện cùng chút ít, nhưng còn nhận biết được cái gì đó vượt khỏi tất cả sự đo lường. Trước hết chính là điều này mà phải được tìm kiếm, tiếp theo những sự việc khác sẽ hiện diện trong sự thức dậy của nó.

Tự do phía bên trong của sự thật sáng tạo này không là một

quà tặng, nó phải được khám phá và được trải nghiệm. Nó không là một thành tựu để được tập hợp cho chính bạn và tôn vinh bạn. Nó là một trạng thái của đang hiện diện, giống như yên lặng, mà trong đó không có trở thành, mà trong đó có trọn vẹn. Sáng tạo này có lẽ không cần thiết phải tìm kiếm sự diễn tả; nó không là một tài năng mà đòi hỏi một thể hiện phía bên ngoài. Bạn không cần là một họa sĩ vĩ đại và cũng không cần có một khán giả; nếu bạn tìm kiếm những điều này, bạn sẽ bỏ lỡ sự thật phía bên trong. Nó không là một quà tặng, nó cũng không là kết quả của tài năng; nó phải được tìm ra, kho tàng bất diệt này, khi tư tưởng giải thoát chính nó khỏi dục vọng, ý muốn thấp hèn, và dốt nát, khi tư tưởng giải thoát chính nó khỏi thế giới trần tục và sự khao khát để hiện diện của cá nhân. Nó phải được trải nghiệm qua sự suy nghĩ và suy gẫm đúng đắn. Nếu không có sự tự do phía bên trong này của sự thật, sự tồn tại là đau khổ. Như một người khát tìm kiếm nước, cũng vậy chúng ta phải tìm kiếm. Sự thật, một mình nó, có thể thỏa mãn cơn khát của vĩnh hằng.

Ojai, ngày 27 tháng 5 năm 1945

Chúng ta đã có được sự phát triển quá dư thừa thuộc mảnh trí năng bằng sự mất mát của những cảm thấy rõ ràng hơn và sâu thẳm hơn, và một nền văn minh được đặt nền tảng trên sự phát triển của mảnh trí năng phải tạo ra sự nhấn tâm và tôn sùng thành công. Sự nhấn mạnh vào trí năng hay vào cảm xúc dẫn đến sự mất cân bằng, và mảnh trí năng luôn luôn đang tìm kiếm để tự-bảo vệ chính nó. Thuận túy quyết tâm chỉ củng cố mảnh trí năng và làm xơ cứng lẫn căn cỗi nó; nó luôn luôn tự-hung hăng trong trở thành hay không-trở thành. Những phương cách của mảnh trí năng phải được hiểu rõ qua sự tỉnh thức liên tục, và tái-giáo dục của nó phải vượt khỏi lý luận riêng của nó.

Người hỏi: Tôi phát giác có sự xung đột giữa nghề nghiệp của tôi và sự liên hệ của tôi. Chúng chuyển động trong những phương hướng khác biệt. Làm thế nào tôi có thể hội tụ chúng?

Krishnamurti: Hầu hết nghề nghiệp của chúng ta đều bị định đoạt bởi truyền thống, hay bởi tham lam, hay bởi tham vọng. Trong nghề nghiệp của chúng ta, chúng ta tàn nhẫn, ganh đua, dối trá, ranh mãnh, và tự-phòng vệ cao độ. Nếu tại bất kỳ thời điểm nào chúng ta yếu ớt, chúng ta có lẽ bị chèn ép, thế là chúng ta phải theo kịp sự hiệu quả cao độ của bộ máy tham lam của kinh doanh. Nó là một đấu tranh liên tục để duy trì một vị trí, để trở nên lanh lợi hơn và khôn ngoan hơn. Tham vọng không bao giờ có thể tìm được sự thỏa mãn vĩnh viễn; nó mãi mãi đang tìm kiếm những phạm trù rộng lớn hơn cho sự tự-khẳng định.

Nhưng trong sự liên hệ, một tiến hành hoàn toàn khác hẳn được bao hàm. Trong nó, phải có thương yêu, ân cần, thích ứng, tự-phủ nhận, nhượng bộ, không phải để chinh phục nhưng để sống hạnh phúc. Trong nó, phải có sự tế nhị tự-khiêm tốn, sự tự do khỏi thống trị, khỏi chiếm hữu, nhưng trống không; và

sự sợ hãi nuôi dưỡng ganh tị và đau khổ trong liên hệ. Liên hệ là một tiến hành của tự-khám phá, trong đó có hiểu rõ sâu thẳm hơn và rộng rãi hơn. Liên hệ là một điều chỉnh liên tục trong tự-khám phá; nó cần đến sự kiên nhẫn, sự mềm dẻo vô hạn, và một tâm hồn đơn giản.

Nhưng làm thế nào hai điều này gặp gỡ cùng nhau: tự-khẳng định và thương yêu, nghề nghiệp và liên hệ? Một điều thì tàn nhẫn, ganh đua, tham vọng, điều còn lại thì ân cần, hòa nhã; chúng không thể hòa hợp cùng nhau. Một tay này họ quan tâm chém giết và tiền bạc, và tay còn lại họ cố gắng tử tế, ân cần, thương yêu. Để làm khuây khỏa khỏi những nghề nghiệp nhằm chán và lo lắng của họ, họ tìm kiếm sự thanh thản và thoải mái trong sự liên hệ. Nhưng sự liên hệ không khoan nhượng sự thanh thản bởi vì nó là một tiến hành đặc biệt của hiểu rõ và tự-khám phá. Qua cuộc sống liên hệ của anh ấy, con người của nghề nghiệp cố gắng tìm kiếm sự thanh thản và vui thú như một đền bù cho công việc kinh doanh nhằm chán của anh ấy. Từng chút một, nghề nghiệp hàng ngày của tham vọng, tham lam, và tàn nhẫn dẫn đến chiến tranh và đến những hành động dã man của nền văn minh hiện đại.

Nghề nghiệp đúng đắn không bị sai khiến bởi truyền thống, tham lam hay tham vọng. Nếu đầy nghiêm túc, mỗi người chúng ta quan tâm thiết lập sự liên hệ đúng đắn, không chỉ cùng một người nhưng còn cùng tất cả, vậy thì anh ấy sẽ tìm được nghề nghiệp đúng đắn. Nghề nghiệp đúng đắn hiện diện cùng sự tái sinh, cùng sự thay đổi của tâm hồn, không phải từ sự khẳng định thuần túy thuộc trí năng để tìm ra nó.

Hòa hợp tổng thể chỉ có thể xảy ra nếu có sự minh bạch của hiểu rõ trên tất cả những mức độ thuộc ý thức của chúng ta. Không thể có sự hòa hợp giữa tình yêu và tham vọng, xảo trá và minh bạch, từ bi và chiến tranh. Chừng nào nghề nghiệp và liên hệ còn giữ tách rời, vẫn còn có xung đột và đau khổ liên tục. Tất cả đổi mới bên trong khuôn mẫu của sự phân hai là tình trạng thoái hóa; chỉ vượt khỏi nó, mới hiện diện sự hòa bình sáng tạo.

Bangalore, ngày 8 tháng 8 năm 1948

Người hỏi: Ông nói quá nhiều về sự tỉnh thức liên tục. Tôi phát giác rằng công việc của tôi gây nhàm chán không thể kiềm hãm được đến độ khi nói về sự tỉnh thức sau một ngày làm việc cực nhọc chỉ đang sát muối vào vết thương.

Krishnamurti: Thưa bạn, đây là một nghi vấn quan trọng. Làm ơn, chúng ta hãy cùng nhau tìm hiểu nó cẩn thận và xem thử điều gì nó hàm ý. Bây giờ, hầu hết chúng ta đều bị nhàm chán bởi điều gì chúng ta gọi là công việc của chúng ta, việc làm của chúng ta, thói quen đều đặn hàng ngày của chúng ta. Những người ưa thích công việc, và những người bị ép buộc làm việc do bởi cần thiết, và những người phát giác rằng công việc gây nhàm chán – tất cả họ đều bị nhàm chán. Cả những người ưa thích công việc và những người chống đối nó đều bị nhàm chán, đúng chứ? Một người ưa thích công việc của anh ấy làm gì? Anh ấy suy nghĩ về nó từ sáng đến khuya, anh ấy liên tục bị bận tâm bởi nó. Anh ấy quá bị đồng hóa cùng công việc của anh ấy đến độ anh ấy không thể quan sát nó – chính anh ấy là hành động, công việc. Và đối với một người như thế, điều gì xảy ra? Anh ấy sống trong một cái cũ, anh ấy sống cô lập cùng công việc của anh ấy. Trong sự cô lập đó, anh ấy có lẽ rất khôn ngoan, rất sáng chế, rất tinh xảo; nhưng anh ấy vẫn còn bị cô lập. Và anh ấy bị làm cho nhàm chán bởi vì anh ấy đang chống đối tất cả công việc khác, tất cả những tiếp cận khác. Thế là, công việc của anh ấy là một hình thức của tẩu thoát khỏi sống – khỏi người vợ của anh ấy, khỏi những bổn phận thuộc xã hội của anh ấy, khỏi vô vàn những đòi hỏi và vãn vãn. Và có con người trong loại khác, người mà – giống như hầu hết các bạn – bị ép buộc phải làm công việc gì đó mà anh ấy không ưa thích và chống đối nó. Anh ấy là công nhân nhà máy, thư ký ngân hàng, luật sư, hay bất kỳ những công việc

khác nhau nào mà chúng ta có.

Bây giờ, nó là gì mà khiến cho chúng ta nhàm chán? Liệu nó là chính công việc? Hay liệu nó là sự chống đối công việc của chúng ta, hay liệu nó là sự tẩu thoát khỏi những tác động khác ập vào chúng ta? Bạn theo kịp vấn đề chứ? Tôi hy vọng tôi đang trình bày rõ ràng. Đó là, người ưa thích công việc của anh ấy quá bị vướng víu trong nó, quá bị trói buộc trong nó, đến độ nó trở thành một nghiện ngập. Thế là tình yêu công việc của anh ấy trở thành một tẩu thoát khỏi sống. Và đối với người chống đối công việc, mong ước anh ấy đang làm một công việc nào khác, có sự xung đột liên tục của chống đối lại điều gì anh ấy đang làm. Vì vậy vấn đề của chúng ta là: liệu công việc làm cho chúng ta nhàm chán? Hay sự nhàm chán bị tạo ra bởi sự chống đối lại công việc ở một phía, và bằng cách sử dụng công việc để trốn tránh những ảnh hưởng của sống ở phía khác? Đó là, liệu hành động, công việc, làm cho cái trí nhàm chán; hay liệu cái trí bị làm cho nhàm chán bởi trốn tránh, bởi xung đột, bởi chống đối? Chắc chắn, nó không là công việc; nhưng sự chống đối, làm cho cái trí nhàm chán. Nếu bạn không chống đối và chấp nhận công việc, điều gì xảy ra? Công việc không làm cho bạn nhàm chán, bởi vì chỉ một phần cái trí của bạn đang vận hành với công việc mà bạn phải làm. Phần còn lại của con người bạn, tầng ý thức bên trong, tầng che giấu, bị bận rộn với những suy nghĩ mà bạn thực sự quan tâm. Vì vậy không có xung đột. Điều này có lẽ nghe có vẻ khá phức tạp, nhưng nếu bạn muốn theo sát nó cẩn thận, bạn sẽ thấy rằng cái trí bị làm cho nhàm chán, không phải bởi công việc, nhưng bởi chống đối lại công việc, hay bởi chống đối lại sống. Ví dụ, bạn phải làm một công việc nào đó mà có lẽ mất năm hay sáu tiếng đồng hồ. Nếu bạn nói, 'Chán quá, thật là một công việc khủng khiếp, tôi ước tôi có thể làm công việc nào khác'; chắc chắn, cái trí của bạn đang chống đối lại công việc đó. Một phần cái trí của bạn đang ao ước bạn đang làm việc gì khác. Sự phân chia này, bị gây ra qua sự chống đối, tạo ra sự nhàm chán, bởi vì bạn đang sử dụng nỗ lực của bạn một cách phí phạm, ao ước bạn đang làm một công việc nào khác. Bây giờ, nếu bạn không chống đối nó, nhưng làm việc gì thực sự cần thiết, vậy thì, bạn nói, 'Tôi

phải kiếm sống và tôi sẽ kiếm sống một cách đúng đắn.’ Nhưng kiếm sống đúng đắn không có nghĩa là quân đội, cảnh sát, hay là một luật sư mà thành công trong sự tranh chấp, sự tranh cãi, sử dụng luận điệu gian trá và vân vân. Đây hoàn toàn là một vấn đề khó khăn trong chính nó.

Nếu bạn bị bận rộn khi làm việc gì đó mà bạn phải làm để kiếm sống, và nếu bạn chống đối lại nó, chắc chắn cái trí trở nên nhàm chán bởi vì chính sự chống đối đó giống như một động cơ đang chạy mà cái phanh đang bị hãm lại. Điều gì xảy ra cho cái động cơ tội nghiệp đó? Sự vận hành của nó bị trì trệ, đúng chứ? Nếu bạn đã lái một chiếc xe hơi, bạn biết việc gì sẽ xảy ra nếu bạn cứ hãm phanh – không những bạn sẽ làm mòn cái phanh, mà bạn sẽ còn làm hư hỏng động cơ. Đó chính xác là điều gì bạn đang làm khi bạn chống đối lại công việc. Trái lại, nếu bạn chấp nhận công việc gì bạn phải làm, và làm nó một cách thông minh và trọn vẹn hết sức mình, vậy thì điều gì xảy ra? Bởi vì bạn không còn đang chống đối, những tầng khác của ý thức của bạn đều hoạt động không liên quan đến việc gì bạn đang làm; bạn đang trao chỉ cái trí tầng ý thức bên ngoài cho công việc của bạn, còn tầng ý thức bên trong, phần che giấu của cái trí của bạn lại bị bận rộn bởi những công việc khác mà trong đó có nhiều sinh khí hơn, nhiều chiều sâu hơn. Mặc dầu bạn đối diện công việc, tầng ý thức bên trong đảm đương và vận hành.

Bây giờ, nếu bạn quan sát, điều gì thực sự xảy ra trong sống hàng ngày của bạn? Ví dụ, bạn quan tâm tìm được Thượng đế, hay có an bình. Đó là sự quan tâm thực sự của bạn mà cả tầng ý thức bên ngoài lẫn bên trong đều bị bận rộn – tìm được hạnh phúc, tìm được sự thật, sống một cách đúng đắn, tốt lành, minh bạch. Nhưng bạn phải kiếm sống; bởi vì không có sự việc như sống trong cô lập – cái mà hiện diện, ở trong liên hệ. Thế là, quan tâm đến sự an bình, và bởi vì công việc của bạn trong sống hàng ngày ngăn cản điều đó, bạn chống đối lại công việc. Bạn nói, ‘Tôi ước tôi có nhiều thời gian hơn để suy nghĩ, để tham thiền, để luyện tập violin’, hay bất kỳ việc gì. Khi bạn làm việc đó, khi bạn chỉ chống đối lại công việc bạn phải làm, chính sự chống đối đó là một lãng phí của nỗ lực, mà làm cho cái trí

nhàm chán. Nhưng nếu bạn nhận ra rằng tất cả chúng ta đều làm những công việc khác nhau mà phải được làm – viết thư, nói chuyện, hốt phân bò, hay công việc gì bạn muốn – và vì vậy không chống đối, nhưng nói, ‘Tôi phải làm công việc đó’, vậy thì bạn sẽ sẵn lòng làm nó mà không nhàm chán. Nếu không có chống đối, khoảnh khắc công việc đó làm xong, bạn sẽ phát giác rằng cái trí của bạn an bình; bởi vì tầng ý thức bên trong, những tầng sâu thẳm hơn của ý thức, quan tâm đến an bình, bạn sẽ phát giác rằng an bình bắt đầu hiện diện. Vì vậy, không có sự phân chia giữa hành động, mà có lẽ là công việc đều đặn, mà có lẽ không hứng thú, và sự theo đuổi sự thật của bạn; chúng hòa hợp khi cái trí không còn đang chống đối, khi cái trí không còn bị làm cho nhàm chán qua chống đối. Chính bởi sự chống đối mới tạo ra sự phân chia giữa an bình và hành động. Chống đối được đặt nền tảng trên một ý tưởng, và chống đối không thể tạo ra hành động. Chính hành động mới giải thoát, không phải sự chống đối công việc.

Vì vậy rất quan trọng phải hiểu rõ rằng cái trí bị làm cho nhàm chán qua chống đối, qua phê bình, khiển trách, và qua trốn tránh. Cái trí không bị nhàm chán khi không-chống đối, không-phê bình, không-khiển trách, vậy là nó sinh động, năng động. Chống đối chỉ là cô lập, và cái trí của một người liên tục đang tự-cô lập chính anh ấy một cách có ý thức hay không-ý thức, bị làm cho nhàm chán bởi sự chống đối này.

Ojai, ngày 14 tháng 8 năm 1955

Người hỏi: Ông nói rằng một cái trí bị bận tâm không thể thấu nhận sự thật hay Thượng đế. Nhưng làm thế nào tôi có thể kiếm sống nếu tôi không bị bận tâm bởi công việc của tôi? Chính ông không bị bận tâm bởi những nói chuyện này như phương tiện kiếm sống đặc biệt của ông?

Krishnamurti: Thượng đế cấm đoán tôi phải bị bận tâm bởi những nói chuyện của tôi! Tôi không bị bận tâm. Và đây không là phương tiện kiếm sống của tôi. Nếu tôi bị bận tâm, sẽ không có khoảng ngừng giữa những suy nghĩ, sẽ không có yên lặng đó mà cần thiết để thấy cái gì đó mới mẻ. Vậy thì nói chuyện sẽ trở thành hoàn toàn nhàm chán. Tôi không muốn bị nhàm chán bởi những nói chuyện riêng của tôi, vì vậy tôi không đang nói chuyện từ ký ức. Nó là điều gì đó hoàn toàn khác hẳn. Không đặt thành vấn đề, chúng ta sẽ tìm hiểu nó vào dịp khác.

Người hỏi muốn biết làm thế nào anh ấy sẽ kiếm sống được nếu anh ấy không bị bận tâm với công việc của anh ấy. Liệu chính bạn bị bận tâm với công việc của bạn? Làm ơn hãy lắng nghe điều này. Nếu bạn bị bận tâm bởi công việc của bạn, vậy thì bạn không-ưa thích công việc của bạn. Bạn hiểu rõ sự khác biệt? Nếu tôi ưa thích công việc gì tôi đang làm, tôi không bị bận tâm bởi nó, công việc của tôi không tách rời khỏi tôi. Nhưng chúng ta đã được đào tạo trong quốc gia này, và bất hạnh thay nó đang trở thành thói quen khắp thế giới, phải thấu lượng kỹ năng trong công việc mà chúng ta không ưa thích. Có lẽ có một ít những người khoa học, một ít những chuyên gia kỹ thuật, một ít những kỹ sư, mà thực sự ưa thích điều gì họ làm trong toàn ý nghĩa của từ ngữ đó, mà tôi sẽ giải thích tiếp theo đây. Nhưng hầu hết chúng ta không ưa thích việc gì chúng ta đang làm, và đó là lý do tại sao chúng ta bị bận tâm bởi kiếm sống của chúng ta. Tôi nghĩ có một khác biệt giữa hai điều.

Nếu bạn thực sự tìm hiểu nó, làm thế nào tôi có thể ưa thích việc gì tôi đang làm nếu tôi luôn luôn bị thúc đẩy bởi tham vọng, qua công việc của tôi tôi đang cố gắng để đạt được một mục

đích, để trở thành người nào đó, để đạt được sự thành công? Một nghệ sĩ quan tâm đến tên tuổi của anh ấy, đến sự vĩ đại của anh ấy, đến sự so sánh, đến đạt được tham vọng của anh ấy, không còn là một nghệ sĩ; anh ấy chỉ là một chuyên viên kỹ thuật giống như những người khác. Mà có nghĩa, thực sự, rằng muốn thương yêu việc gì đó phải có một kết thúc toàn bộ của tất cả tham vọng, của tất cả ham muốn cho sự công nhận của xã hội – mà dù sao chẳng nữa đã bị thoái hóa rồi. (Tiếng cười.) Thưa các bạn, làm ơn đừng cười. Và chúng ta không được đào tạo cho điều đó, chúng ta không được giáo dục cho điều đó; chúng ta phải phù hợp vào khe rãnh nào đó mà xã hội hoặc gia đình đã giao cho chúng ta. Bởi vì cha ông của chúng ta đã là những bác sĩ, những luật sư, hay những kỹ sư, tôi phải là một bác sĩ, một luật sư, hay một kỹ sư. Và lúc này, phải có càng nhiều kỹ sư càng tốt, bởi vì đó là điều gì xã hội đòi hỏi. Thế là chúng ta đã mất đi tình yêu về chính công việc này – nếu chúng ta đã từng có nó, mà tôi nghi ngờ lắm. Khi bạn thương yêu một công việc, không có sự bận tâm bởi nó. Cái trí không quan tâm đến đạt được cái gì đó, không cố gắng tốt lành hơn người nào khác; tất cả so sánh, ganh đua, tất cả ham muốn cho thành công, cho thành tựu, hoàn toàn kết thúc. Chính cái trí tham vọng mới bị bận tâm.

Tương tự, một cái trí bị bận tâm bởi Thượng đế, bởi sự thật, không bao giờ có thể tìm được nó. Bởi vì điều mà cái trí bị bận tâm, nó đã biết trước rồi. Nếu bạn đã biết trước cái vô hạn, điều gì bạn biết là kết quả của quá khứ, vì vậy nó không là cái vô hạn. Sự thật không thể được đo lường, vì vậy không có sự bận tâm bởi nó. Chỉ có một yên lặng của cái trí, một trống không trong đó không có chuyển động, và chỉ đến lúc đó cái không biết được mới có thể hiện diện.

Từ Bình phẩm về Sống, Tập 1, Chương 88

CÔNG VIỆC

Cách biệt và có khuynh hướng yếm thế, ông ấy là loại bộ trưởng nào đó trong chính phủ. Ông ấy đã được mang vào, hay có thể bị kéo lê, bởi một người bạn, và dường như khá kinh ngạc khi phát hiện chính ông ấy hiện diện ở đó. Người bạn muốn bàn về điều gì đó và chắc chắn nghĩ rằng người còn lại có lẽ đến và nghe vấn đề của ông ấy. Bộ trưởng tò mò và khá trịch thượng. Ông ấy là một người bệ vệ, mắt sắc và nói năng hoạt bát. Ông ấy đã thành công trong sống và đang ổn định vị trí. ‘Đi’ là một việc, và ‘đến’ là một việc khác. Đi liên tục đang đến, và đến mà không còn đi thêm nữa là chết. Chúng ta đạt được thỏa mãn dễ dàng làm sao, và bất mãn tìm được mãn nguyện nhanh biết chừng nào! Tất cả chúng ta đều mơ ước một chỗ ẩn náu thuộc loại nào đó, một nơi trú nạn khỏi mọi xung đột; và thường thường chúng ta tìm được nó. Những người khôn lanh, giống như những người ngu dốt, đều tìm được một chỗ ẩn náu và cảnh giác phía bên trong nó.

‘Tôi đã cố gắng hiểu rõ vấn đề của tôi suốt nhiều năm, nhưng tôi không thể thấu triệt nó. Trong công việc của tôi, tôi luôn luôn tạo ra thù địch; trong chừng mực nào đó, kẻ thù đã len lén chen vào trong số tất cả những người tôi đã cố gắng giúp đỡ. Trong giúp đỡ vài người, tôi đã gieo rắc mầm mống chống đối trong số những người khác. Một tay này tôi cho, tay còn lại dường như tôi gây tổn thương. Điều này đã xảy ra quá lâu đến độ tôi không thể nhớ lại được, và lúc này một tình huống đã nảy sinh trong đó tôi phải hành động khá dứt khoát. Tôi thực sự không muốn gây tổn thương, và tôi hoang mang không biết phải làm gì.’

Điều nào quan trọng hơn: không gây tổn thương, không tạo ra kẻ thù, hay làm công việc gì đó?

‘Trong quá trình diễn tiến công việc của tôi, tôi có gây tổn thương những người khác. Tôi là một trong những người lao đầu vào công việc; nếu tôi đảm trách việc gì đó, tôi muốn thấy

nó được hoàn tất. Tôi luôn luôn làm việc như thế. Tôi nghĩ rằng tôi khá có hiệu quả và tôi ghét trông thấy sự không-hiệu quả. Rốt cuộc, nếu chúng ta đảm trách loại công việc xã hội nào đó, chúng ta phải hoàn tất nó, và những người không hiệu quả hay chểnh mảng, tự nhiên bị tổn thương và trở thành thù địch. Công việc đem sự giúp đỡ cho những con người là quan trọng, và trong giúp đỡ những người nghèo khổ, tôi gây tổn thương cho những người cản trở. Nhưng tôi thực sự không muốn gây tổn thương cho con người, và tôi đã bắt đầu nhận ra rằng tôi phải làm điều gì đó về nó.'

Đối với bạn, điều gì là quan trọng: làm việc, hay không gây tổn thương cho con người?

'Khi người ta nhìn thấy quá nhiều đau khổ và lao vào công việc đổi mới, trong quá trình diễn tiến của công việc đó người ta gây tổn thương những người nào đó, mặc dầu không cố ý.'

Trong cứu thoát một nhóm người, những người khác bị tổn thương. Một quốc gia tiếp tục tồn tại bị trả giá bởi một quốc gia khác. Những người tạm gọi là tinh thần, trong sự hăng hái đổi mới của họ, cứu rỗi một số người và hủy diệt những người khác, họ mang lại hạnh phúc và cũng cả sự nguyên rủa. Có vẻ chúng ta luôn luôn tử tế với một số người và hung tợn với những người khác. Tại sao? Đối với bạn, điều gì là quan trọng: làm việc, hay không gây tổn thương cho con người?

'Rốt cuộc, người ta phải gây tổn thương cho những người nào đó, những người cầu thả, những người không hiệu quả, những người ích kỷ, dường như đó là điều không tránh khỏi. Ông không gây tổn thương cho con người bởi những nói chuyện của ông hay sao? Tôi biết một người giàu có đã rất bị tổn thương bởi điều gì ông nói về những người giàu có.'

Tôi không muốn gây tổn thương bất kỳ ai. Nếu người ta bị tổn thương trong quá trình của một công việc nào đó, vậy thì đối với tôi công việc đó phải bị gạt đi. Tôi không có công việc, không có kế hoạch cho bất kỳ loại đổi mới hay cách mạng. Đối với tôi, công việc không là ưu tiên, nhưng không gây tổn thương những người khác. Nếu một người giàu có cảm thấy bị tổn thương bởi điều gì được nói, anh ấy không bị tổn thương bởi tôi, nhưng bởi sự thật của 'cái gì là', mà anh ấy không ưa thích;

anh ấy không muốn bị phơi bày. Tôi không có ý định phơi bày một người khác. Nếu trong nhất thời một người bị phơi bày bởi sự thật của cái gì là, và bị tức giận bởi điều gì anh ấy thấy, anh ấy đổ lỗi cho những người khác; nhưng đó chỉ là một tẩu thoát khỏi sự kiện. Thật là xuẩn ngốc khi bị tức giận bởi một sự kiện. Lẩn tránh khỏi một sự kiện qua sự tức giận là một trong những phản ứng thông dụng nhất và thiếu chín chắn nhất.

Nhưng bạn vẫn chưa trả lời câu hỏi của tôi. Đối với bạn, điều gì là quan trọng: làm việc, hay không gây tổn thương người khác?

‘Công việc phải được làm, ông không nghĩ như vậy hay sao?’ ngài bộ trưởng trả lời.

Tại sao nó phải được làm? Nếu trong quá trình gây lợi lộc cho vài người, bạn gây tổn thương hay hủy diệt những người khác, nó có giá trị gì? Bạn có lẽ cứu thoát quốc gia riêng của bạn, nhưng bạn bóc lột hay tàn sát một quốc gia khác. Tại sao bạn quá quan tâm đến quốc gia của bạn, đảng phái của bạn, học thuyết của bạn? Tại sao bạn quá đồng hóa cùng công việc của bạn? Tại sao công việc gây vấn đề quá nhiều?

‘Chúng ta phải làm việc, phải hoạt động, ngược lại chúng ta có lẽ chết rồi. Khi ngôi nhà đang cháy, lúc đó chúng ta không thể quan tâm đến những hoạt động cơ bản.’

Đối với những hoạt động cơ bản, chỉ vận hành đều đặn, không bao giờ là vấn đề; họ chỉ quan tâm đến hoạt động, mà tạo ra những lợi lộc hời hợt và những thiệt hại sâu thẳm. Nhưng, liệu tôi được phép hỏi, tại sao một loại công việc nào đó lại quá quan trọng đối với bạn? Tại sao bạn quá quyến luyến nó?

‘Ồ, tôi không biết, nhưng nó cho tôi nhiều hạnh phúc.’

Thế là, bạn thực sự không quan tâm đến chính công việc, nhưng lại quan tâm đến điều gì bạn nhận được từ nó. Bạn có lẽ không tạo ra tiền bạc nhờ nó, nhưng bạn lại tìm thấy hạnh phúc từ nó. Như một người tìm kiếm quyền hành, vị trí, và thanh danh trong việc cứu thoát đảng phái của anh ấy hay quốc gia của anh ấy, vậy là bạn kiếm được vui thú từ công việc của bạn; như một người khác tìm được sự thỏa mãn vô hạn, mà anh ấy gọi là một ân lành, trong việc hầu hạ đáng cứu rỗi của anh ấy, vị đạo sư của anh ấy, bậc thầy của anh ấy, cũng vậy bạn thỏa

mãn bởi điều gì bạn gọi là công việc vị tha. Thật ra, không phải là quốc gia, công việc, hay đáng cứu rỗi mà quan trọng đối với bạn, nhưng điều gì bạn nhận được từ nó. Hạnh phúc riêng của bạn là quan trọng nhất, và công việc đặc biệt của bạn trao tặng bạn điều gì bạn muốn. Bạn thực sự không quan tâm đến những người mà bạn nghĩ rằng bạn đang giúp đỡ; họ chỉ là phương tiện cho hạnh phúc của bạn. Và chắc chắn những người không hiệu quả, những người cản đường bạn, bị tổn thương; bởi vì công việc đặt thành vấn đề, công việc là hạnh phúc của bạn. Đây là một sự kiện tàn nhẫn, nhưng đầy ranh mãnh chúng ta che đậy nó bằng những từ ngữ nghe có vẻ cao quý như phục vụ, quốc gia, hòa bình, Thượng đế, và vân vân.

Vì vậy, nếu người ta được phép vạch rõ, bạn thực sự không thêm bận tâm khi gây tổn thương cho những người cản trở sự hiệu quả của công việc mà cho bạn hạnh phúc. Bạn tìm được hạnh phúc trong công việc nào đó, và công việc đó, dù nó là gì, là bạn. Bạn quan tâm đến hạnh phúc, và công việc trao tặng bạn phương tiện; vì vậy công việc trở thành rất quan trọng, và vậy thì dĩ nhiên bạn rất hiệu quả, tàn nhẫn, thống trị vì ích lợi của điều cho bạn hạnh phúc. Vì vậy bạn không thêm bận tâm khi gây tổn thương con người, khi nuôi dưỡng kẻ thù.

‘Trước kia tôi chưa bao giờ thấy nó theo cách đó, và điều đó hoàn toàn đúng. Nhưng tôi phải làm gì về nó?’

Cũng vậy, liệu không quan trọng phải tìm ra tại sao bạn đã phải mất quá nhiều năm để thấy một sự kiện đơn giản như thế này?

‘Như ông thấy, tôi giả sử, tôi thực sự không thêm bận tâm liệu rằng tôi có gây tổn thương cho những người khác hay không chừng nào tôi còn theo đuổi mục đích của tôi. Tôi thường thường đạt được mục đích của tôi, bởi vì tôi luôn luôn rất hiệu quả và thẳng thắn – mà ông muốn gọi là tàn nhẫn, và ông hoàn toàn đúng. Nhưng bây giờ tôi phải làm gì?’

Bạn đã phải mất từng đó năm để thấy sự kiện đơn giản này bởi vì từ đó đến nay bạn không sẵn lòng thấy nó; bởi vì trong thấy nó, bạn đang tấn công vào căn cứ của thân tâm bạn. Bạn đã tìm kiếm hạnh phúc và đã tìm được nó; nhưng nó luôn luôn tạo ra xung đột và hận thù; và lúc này, có lẽ lần đầu tiên, bạn

đang đối diện những sự kiện về chính bạn. Bạn sẽ làm gì? Nếu không có một cách tiếp cận khác đến công việc? Liệu không thể hạnh phúc và làm việc, khác hơn là tìm kiếm hạnh phúc trong công việc? Khi chúng ta sử dụng công việc hay con người như một phương tiện để đạt được một kết thúc, vậy thì chắc chắn chúng ta không có liên hệ, không có hiệp thông hoặc cùng công việc hoặc cùng con người; và thế là chúng ta không thể thương yêu. Tình yêu không là một phương tiện dẫn đến một kết thúc; nó là vĩnh hằng riêng của nó. Khi tôi lợi dụng bạn và bạn lợi dụng tôi, mà thông thường được gọi là sự liên hệ, chúng ta có quan trọng với nhau chỉ như một phương tiện dẫn đến cái gì khác; thế là chúng ta không quan trọng với nhau gì cả. Từ sự lợi dụng lẫn nhau này, xung đột và hận thù chắc chắn phải nảy sinh. Vì vậy bạn sẽ làm gì? Cả hai chúng ta sẽ cùng khám phá phải làm gì hơn là tìm kiếm một câu trả lời từ một người khác. Nếu bạn có thể tìm được nó, tìm được nó của bạn sẽ là trải nghiệm nó của bạn; vậy thì nó sẽ là thực sự và không phải một xác nhận hay kết luận, một trả lời thuần túy bằng từ ngữ.

‘Vậy thì, vấn đề của tôi là gì?’

Liệu chúng ta không thể trình bày nó theo cách này? Một cách tự nhiên, phản ứng đầu tiên của bạn đến câu hỏi là gì: liệu công việc đến trước, nếu nó không đến trước, vậy thì cái gì?

‘Tôi đang bắt đầu thấy điều gì ông đang cố gắng hướng đến. Phản ứng đầu tiên của tôi là choáng váng; tôi thực sự bị kinh hoàng khi thấy tôi đã làm gì trong công việc của tôi suốt quá nhiều năm. Đây là lần đầu tiên tôi đối diện sự kiện của ‘cái gì là’, như ông gọi nó, và tôi cam đoan với ông rằng nó chẳng dễ chịu gì cho lắm. Nếu tôi có thể vượt khỏi nó, có lẽ tôi sẽ thấy điều gì là quan trọng, và tiếp theo công việc sẽ tự nhiên trôi chảy. Nhưng liệu công việc hay cái gì đó đến trước vẫn không rõ ràng đối với tôi.’

Tại sao nó không rõ ràng? Liệu sự rõ ràng là một vấn đề của thời gian hay của sẵn lòng thấy nó? Liệu sự ham muốn để không thấy tự-biến mất trong quá trình của thời gian? Liệu không-rõ ràng của bạn không do bởi sự kiện đơn giản rằng bạn không muốn rõ ràng bởi vì nó sẽ gây xáo trộn toàn khuôn mẫu thuộc sống hàng ngày của bạn, hay sao? Nếu bạn nhận biết

được rằng bạn cố gắng đang trì hoãn, liệu bạn không ngay tức khắc rõ ràng, hay sao? Do bởi sự trốn tránh này mới tạo ra sự hoang mang.

‘Lúc này nó đang trở nên rất rõ ràng đối với tôi, và điều gì tôi sẽ làm là không quan trọng. Có thể tôi sẽ làm điều gì tôi đã và đang làm, nhưng bằng một tinh thần hoàn toàn khác hẳn. Chúng ta sẽ thấy.’

Từ Tự do đầu tiên và cuối cùng, Chương 3

CÁ THỂ VÀ XÃ HỘI

Một cái trí ao ước hiểu rõ một vấn đề không những phải hiểu rõ vấn đề một cách trọn vẹn, tổng thể, nhưng còn phải có thể theo sát nó thật mau lẹ, bởi vì vấn đề không bao giờ đứng yên. Vấn đề luôn luôn mới mẻ, dù nó là một vấn đề chết đỏi, một vấn đề tâm lý, hay bất kỳ vấn đề nào. Mọi khủng hoảng luôn luôn mới mẻ; vì vậy, muốn hiểu rõ nó, một cái trí phải luôn luôn trong sáng, rõ ràng, mau lẹ trong sự theo đuổi của nó. Tôi nghĩ, hầu hết chúng ta nhận ra sự khẩn cấp của một cách mạng phía bên trong, mà tự nó có thể tạo ra một thay đổi cơ bản phía bên ngoài, xã hội. Đây là vấn đề mà chính tôi và tất cả những con người có ý định nghiêm túc phải quan tâm. Làm thế nào tạo ra một thay đổi triệt để, một thay đổi cơ bản trong xã hội, là vấn đề của chúng ta; và sự thay đổi phía bên ngoài này không thể xảy ra nếu không có sự cách mạng phía bên trong. Bởi vì xã hội luôn luôn cố định, bất kỳ hành động, bất kỳ đổi mới nào được thành tựu nếu không có cách mạng phía bên trong này, đều trở nên hoàn toàn cố định; vì vậy không có hy vọng nếu không có sự cách mạng liên tục phía bên trong này, bởi vì, nếu không có nó, hành động phía bên ngoài trở thành lặp lại, thói quen. Hành động của sự liên hệ giữa bạn và một người khác, giữa bạn và tôi, là xã hội; và xã hội đó trở nên cố định, nó không có 'chất lượng của đang trao tặng sự sống', chừng nào còn không có sự cách mạng liên tục phía bên trong này, một thay đổi tâm lý, sáng tạo; và do bởi không có sự cách mạng liên tục phía bên trong này nên xã hội luôn luôn bị đứng yên, cố định và vì vậy phải liên tục bị vỡ vụn.

Sự liên hệ giữa chính bạn và đau khổ, hỗn loạn, trong và quanh bạn là gì? Chắc chắn hỗn loạn này, đau khổ này, không hiện diện một mình. Bạn và tôi đã tạo ra nó, không phải một người tư bản hay một người cộng sản, hay một xã hội phát-xít, nhưng bạn và tôi đã tạo ra nó trong liên hệ lẫn nhau của chúng ta. Điều gì bạn là ở phía bên trong đã được chiếu rọi ra phía

bên ngoài, vào thế giới này; điều gì bạn là, điều gì bạn suy nghĩ và điều gì bạn cảm thấy, điều gì bạn làm trong sự tồn tại hàng ngày của bạn, được chiếu rọi ra phía bên ngoài, và điều đó tạo thành thế giới. Nếu chúng ta đau khổ, hoang mang, hỗn loạn phía bên trong; bằng sự chiếu rọi, điều đó trở thành thế giới, điều đó trở thành xã hội, bởi vì sự liên hệ giữa chính bạn và chính tôi, giữa chính tôi và một người khác là xã hội – xã hội là sản phẩm của sự liên hệ của chúng ta – và nếu sự liên hệ của chúng ta bị hoang mang, ích kỷ, chật hẹp, bị giới hạn, theo quốc gia, chúng ta chiếu rọi việc đó và mang sự hỗn loạn vào thế giới.

Bạn là gì, thế giới là như vậy. Vì vậy vấn đề của bạn là vấn đề của thế giới. Chắc chắn, đây là một sự kiện căn bản và đơn giản, đúng chứ? Trong sự liên hệ với một người hay nhiều người của chúng ta, trong chừng mực nào đó dường như chúng ta luôn luôn đang bỏ lỡ mấu chốt này. Chúng ta muốn tạo ra một thay đổi qua một hệ thống, hay qua một cách mạng trong những ý tưởng hoặc những giá trị được đặt nền tảng trên một hệ thống, quên rằng chính là ‘bạn và tôi’ mà tạo ra xã hội, mà gây ra hỗn loạn hay trật tự do bởi cách chúng ta sống trong đó. Vì vậy chúng ta phải bắt đầu từ thật gần, đó là chính chúng ta phải chú ý đến sự tồn tại hàng ngày của chúng ta, đến những suy nghĩ và cảm thấy và những hành động hàng ngày của chúng ta mà được bộc lộ trong cách kiếm sống và trong sự liên hệ với những ý tưởng hay những niềm tin của chúng ta. Đây là sự tồn tại hàng ngày của chúng ta, phải không? Chúng ta quan tâm đến sinh kế, có công ăn việc làm, kiếm tiền; chúng ta quan tâm đến sự liên hệ với gia đình của chúng ta hay với những người hàng xóm của chúng ta; và chúng ta quan tâm đến những ý tưởng và đến những niềm tin. Bây giờ, nếu bạn tìm hiểu sự quan tâm của bạn, về căn bản nó được đặt nền tảng trên ganh tị, nó không chỉ là một phương tiện kiếm sống. Xã hội được kết cấu chặt chẽ đến độ nó là một qui trình của xung đột liên tục, trở thành liên tục; nó được đặt nền tảng trên tham lam, trên ganh tị, sự ganh tị những người cao cấp hơn của bạn; người thư ký muốn trở thành người giám đốc, mà phớt bầy rằng anh ấy không chỉ quan tâm đến việc kiếm sống, một phương

tiện của sự tồn tại, nhưng còn quan tâm đến thân lượng chức vụ và thanh danh. Thái độ này tự nhiên tạo ra sự bi thảm trong xã hội, trong liên hệ, nhưng nếu bạn và tôi chỉ quan tâm đến việc kiếm sống chúng ta phải tìm ra phương tiện đúng đắn để có được nó, một phương tiện không được đặt nền tảng trên ganh tị. Ganh tị là một trong những yếu tố hủy hoại nhất trong liên hệ bởi vì ganh tị phơi bày sự ham muốn có quyền hành, có vị trí, và cuối cùng dẫn đến chính trị; cả hai đều có liên hệ gần gũi. Người thư ký, khi anh ấy sục sạo để trở thành một giám đốc, trở thành một yếu tố trong sự tạo tác của chính trị-quyền hành mà sinh ra chiến tranh; vì vậy anh ấy chịu trách nhiệm trực tiếp cho chiến tranh.

Liên hệ của chúng ta được đặt nền tảng trên cái gì? Liên hệ giữa chính bạn và chính tôi, giữa chính bạn và một người khác – mà là xã hội – nó được đặt nền tảng trên cái gì? Chắc chắn không phải trên tình yêu, mặc dù chúng ta nói về tình yêu. Nó không được đặt nền tảng trên tình yêu, bởi vì nếu có tình yêu sẽ có trật tự, sẽ có hòa bình, hạnh phúc giữa bạn và tôi. Nhưng trong liên hệ giữa bạn và tôi đó, có nhiều ý muốn xấu xa được che đậy bởi từ ngữ ‘kính trọng’. Nếu cả hai chúng ta bình đẳng trong tư tưởng, trong cảm thấy, sẽ không có kính trọng, sẽ không có ý muốn xấu xa, bởi vì chúng ta sẽ là hai cá thể đang gặp gỡ, không phải như một người đệ tử và vị thầy, cũng không phải như người chồng đang thống trị người vợ, hay như người vợ đang chi phối người chồng. Khi có ý muốn xấu xa có một khao khát thống trị mà nảy sinh ghen tuông, tức giận, đam mê, tất cả việc đó trong liên hệ của chúng ta tạo ra xung đột liên tục mà từ đó chúng ta cố gắng tẩu thoát, và việc này sinh ra hỗn loạn thêm nữa, đau khổ thêm nữa.

Bây giờ khi nói về những ý tưởng mà là thành phần của sự tồn tại hàng ngày của chúng ta, những niềm tin và những công thức, chúng không đang làm biến dạng cái trí của chúng ta, hay sao? Và dốt nát là gì? Dốt nát là cho những giá trị sai lầm đến những sự việc mà cái trí tạo ra, hay đến những sự việc mà bàn tay sản xuất. Hầu hết những tư tưởng của chúng ta khởi nguồn từ bản năng tự-bảo vệ, phải không? Ồ, những ý tưởng của chúng ta, thật nhiều trong số chúng, chúng không được giao

cho ý nghĩa sai lầm, ý nghĩa mà chúng không tự-có trong chính chúng hay sao? Vì vậy khi chúng ta tin tưởng bất kỳ hình thức nào, dù là tôn giáo, kinh tế hay xã hội, khi chúng ta tin tưởng Thượng đế, những ý tưởng, một hệ thống xã hội mà tách rời con người khỏi con người, trong chủ nghĩa quốc gia và vân vân, chắc chắn chúng ta đang cho ý nghĩa sai lầm đến niềm tin, mà thể hiện sự dốt nát, bởi vì niềm tin phân chia con người, không kết hợp con người. Vì vậy chúng ta thấy rằng qua cách chúng ta sống, chúng ta có thể tạo ra trật tự hay hỗn loạn, hòa bình hay xung đột, hạnh phúc hay đau khổ.

Vì vậy, nghi vấn của chúng ta là – đúng chứ? – liệu có thể có một xã hội mà ‘cố định’, và cùng lúc một cá thể trong đó có một cách mạng ‘liên tục’ này đang xảy ra? Đó là, cách mạng trong xã hội phải bắt đầu bằng sự thay đổi tâm lý phía bên trong của cá thể. Hầu hết chúng ta đều muốn thấy một thay đổi cơ bản trong cấu trúc xã hội. Đó là toàn trận chiến đang xảy ra trong thế giới – tạo ra một cách mạng xã hội qua chủ nghĩa xã hội hay bất kỳ phương tiện nào khác. Bây giờ nếu có một cách mạng xã hội, mà là một hành động liên quan đến cấu trúc phía bên ngoài của con người; dù cách mạng xã hội đó có cơ bản đến mức độ nào, chính bản chất của nó cũng là ‘cố định’ nếu không có sự cách mạng bên trong của cá thể, nếu không có sự thay đổi tâm lý. Vì vậy muốn tạo ra một xã hội không lặp lại, không cố định, nhưng có sự hội nhập, một xã hội liên tục sinh động, thật cần thiết phải có một cách mạng trong cấu trúc tâm lý của cá thể, bởi vì nếu không có cách mạng tâm lý bên trong, chỉ thay đổi bên ngoài chẳng có ý nghĩa bao nhiêu. Đó là xã hội luôn luôn đang trở thành cố định, không-thay đổi, và vì vậy luôn luôn không đang hội nhập. Luật pháp có thể được khuếch trương khôn khéo và sâu sắc đến chừng nào chẳng nữa, xã hội luôn luôn đang trong tiến trình thoái hóa bởi vì cách mạng phải xảy ra phía bên trong, không chỉ phía bên ngoài.

Tôi nghĩ rất quan trọng phải hiểu rõ điều này và không lơ là với nó. Hành động phía bên ngoài, khi được thành tựu, là kết thúc, là cố định; nếu sự liên hệ giữa những cá thể, mà là xã hội, không là kết quả của cách mạng bên trong, vậy thì cấu trúc xã hội bởi vì bị cố định, thậm thẩu cá thể và thế là cũng làm cho

anh ấy trở thành bị cố định, lặp lại. Nhận ra điều này, nhận ra sự quan trọng lạ thường của sự kiện này, không thể có vấn đề đồng ý hay không-đồng ý. Do bởi sự kiện rằng xã hội luôn luôn đang cố định và đang thẩm thấu cá thể, nên sự cách mạng sáng tạo liên tục đó chỉ có thể thực hiện trong cá thể, không phải trong xã hội, không phải phía bên ngoài. Đó là, cách mạng sáng tạo chỉ có thể xảy ra trong liên hệ cá thể, mà là xã hội. Chúng ta thấy cấu trúc của xã hội hiện nay ở Ấn độ, ở Châu âu, ở Mỹ, trong mọi vùng của thế giới, đang phân rã mau lẹ đến chừng nào; và chúng ta cũng biết nó trong sống riêng của chúng ta. Chúng ta có thể quan sát nó khi chúng ta ra ngoài đường phố. Chúng ta không cần những người lịch sử học vĩ đại bảo cho chúng ta sự thật rằng xã hội của chúng ta đang vỡ vụn; và phải có những người kiến trúc mới mẻ, những người xây dựng mới mẻ, để tạo ra một xã hội mới mẻ. Cấu trúc phải được thiết lập trên một nền tảng mới mẻ, trên những sự kiện và những giá trị được khám phá mới mẻ. Tuy nhiên những người kiến trúc như thế không hiện diện. Không có những người xây dựng, không có người nào, bởi vì quan sát, bởi vì trở nên nhận biết được sự kiện rằng cấu trúc đang sụp đổ, đang thay đổi chính họ thành những người kiến trúc. Đó là vấn đề của chúng ta. Chúng ta thấy xã hội đang vỡ vụn, đang phân rã; và chính là chúng ta, bạn và tôi, phải là những kiến trúc sư. Bạn và tôi phải khám phá lại những giá trị, và thiết lập một nền tảng bền vững, cơ bản sâu thẳm hơn; bởi vì nếu chúng ta nương tựa những người kiến trúc chuyên nghiệp, những người xây dựng tôn giáo và chính trị, chắc chắn chúng ta sẽ ở cùng một vị trí như trước kia.

Bởi vì bạn và tôi không-sáng tạo, chúng ta đã thâm hạp xã hội này đến hỗn loạn này, vì vậy bạn và tôi phải sáng tạo bởi vì vấn đề là khẩn cấp; bạn và tôi phải nhận biết được những nguyên nhân gây sụp đổ xã hội, và sáng tạo một cấu trúc mới mẻ được đặt nền tảng không phải trên sự mô phỏng nhưng trên sự hiểu rõ sáng tạo của chúng ta. Bây giờ việc này hàm ý, suy nghĩ tiêu cực, phải không? Suy nghĩ tiêu cực là hình thức cao nhất của hiểu rõ. Đó là, vì mục đích hiểu rõ suy nghĩ sáng tạo là gì, chúng ta phải tiếp cận vấn đề một cách tiêu cực, bởi vì một tiếp

cận tích cực đến vấn đề – vấn đề rằng bạn và tôi phải trở nên sáng tạo với mục đích xây dựng một cấu trúc xã hội mới mẻ – sẽ là sự mô phỏng. Muốn hiểu rõ cái đang vỡ vụn, chúng ta phải tìm hiểu nó, thâm nhập nó một cách tiêu cực – không phải bằng một hệ thống tích cực, một công thức tích cực, một kết luận tích cực.

Tại sao xã hội đang vỡ vụn, đang sụp đổ, như chắc chắn nó là như thế? Một trong những lý do cơ bản là: cá thể, bạn, đã không còn sáng tạo. Tôi sẽ giải thích điều gì tôi có ý? Bạn và tôi đã trở thành bản sao, chúng ta đang bắt chước, cả phía bên ngoài lẫn phía bên trong. Phía bên ngoài, khi học hỏi một phương pháp kỹ thuật, khi truyền đạt lẫn nhau trên mức độ từ ngữ, tự nhiên phải có sự bắt chước, sự sao chép nào đó. Tôi sao chép những từ ngữ. Muốn trở thành một kỹ sư, đầu tiên tôi phải học phương pháp kỹ thuật, rồi sau đó sử dụng phương pháp kỹ thuật để xây dựng một cây cầu. Phải có một lượng bắt chước, sao chép, trong kỹ thuật phía bên ngoài; nhưng khi có sự bắt chước thuộc tâm lý phía bên trong, chắc chắn chúng ta không còn sáng tạo. Giáo dục của chúng ta, cấu trúc xã hội của chúng ta, đời sống tạm gọi là tôn giáo của chúng ta, tất cả đều được đặt nền tảng trên sự bắt chước; đó là, tôi phù hợp trong một công thức xã hội hay tôn giáo đặc biệt. Tôi đã không còn là một cá thể trung thực; thuộc tâm lý, tôi đã trở thành một cái máy thuần túy lặp lại bằng những phản ứng bị quy định nào đó, dù những phản ứng đó là của người Ấn độ giáo, người Thiên chúa giáo, người Phật giáo, người Đức hay người Anh. Những phản ứng của chúng ta bị quy định tùy theo khuôn mẫu của xã hội, dù thuộc phương Đông hay phương Tây, tôn giáo hay vật chất. Vì vậy, một trong những nguyên nhân căn bản của sự phân rã xã hội là bắt chước, và một trong những yếu tố gây phân rã là người lãnh đạo, mà chính bản thể của người đó là sự bắt chước.

Với mục đích hiểu rõ bản chất của xã hội bị phân rã, liệu không quan trọng để tìm hiểu bạn và tôi, cá thể, có thể sáng tạo được hay không? Chúng ta có thể thấy rằng khi có bắt chước phải có sự phân rã; khi có uy quyền phải có đang sao chép. Và vì toàn cấu trúc thuộc tâm lý, tinh thần của chúng ta được đặt nền tảng

trên uy quyền; muốn có sự sáng tạo phải có tự do khỏi uy quyền. Bạn không thấy rằng, trong những khoảnh khắc sáng tạo, những khoảnh khắc khá hạnh phúc của sự đam mê vô cùng đó, không có ý thức của lặp lại, không có ý thức của sao chép, hay sao? Những khoảnh khắc như thế đều luôn luôn mới mẻ, trong sáng, sáng tạo, hạnh phúc. Vậy là chúng ta thấy rằng, một trong những nguyên nhân căn bản gây phân rã của xã hội là sự sao chép, mà là tôn thờ uy quyền.

Bombay, ngày 24 tháng 2 năm 1957

Người hỏi: Tôi là một học sinh. Trước khi tôi nghe ông nói, tôi đã hăng say công việc học hành của tôi và đang tạo lập một nghề nghiệp tốt cho tôi. Nhưng lúc này dường như tất cả đều vô ích, và tôi đã hoàn toàn mất hứng thú cả trong công việc học hành lẫn trong nghề nghiệp của tôi. Có vẻ điều gì ông trình bày rất cuốn hút, nhưng không thể đạt được, tất cả điều này đã để lại cho tôi sự hoang mang. Tôi phải làm gì?

Krishnamurti: Thưa bạn, tôi đã làm cho bạn hoang mang à? Tôi đã khiến cho bạn thấy rằng điều gì bạn đang làm là vô ích hay sao? Nếu tôi đã là nguyên nhân của sự hoang mang của bạn, vậy thì bạn không-hoang mang; bởi vì khi tôi rời khỏi đây, bạn trở lại sự hoang mang trước của bạn hoặc sự rõ ràng của bạn. Nhưng nếu câu hỏi này là nghiêm túc, vậy thì điều gì thực sự xảy ra là do bởi đã lắng nghe điều gì đã được trình bày ở đây, anh ấy sẽ tự-nhận thấy rõ ràng những hoạt động riêng của anh ấy; lúc này, anh ấy thấy rằng điều gì anh ấy đang làm, đang học hành để xây dựng một nghề nghiệp cho tương lai, là khá trống rỗng, không có ý nghĩa bao nhiêu. Thế là anh ấy hỏi, 'Tôi phải làm gì?' Anh ấy bị hoang mang, không phải bởi vì tôi đã khiến cho anh ấy bị hoang mang, nhưng do bởi lắng nghe anh ấy đã trở nên nhận biết được hoàn cảnh của thế giới và nhận biết được sự quy định lẫn liên hệ riêng của anh ấy đối với thế giới. Anh ấy đã trở nên nhận biết được sự vô ích, sự vô dụng của tất cả công việc buôn bán để xây dựng một nghề nghiệp tương lai này. Anh ấy đã trở nên nhận biết được nó, 'tôi' đã không làm cho anh ấy nhận biết.

Tôi nghĩ, đây là điều đầu tiên phải nhận ra: rằng do bởi lắng nghe, do bởi nhìn ngắm, do bởi quan sát những hoạt động riêng của bạn, bạn đã tự-thực hiện khám phá này cho chính bạn; vì vậy nó là sự khám phá của bạn, không phải của tôi. Nếu nó là của tôi, tôi sẽ mang nó theo khi tôi rời khỏi đây. Nhưng đây là cái gì đó mà không thể được mang theo bởi một người khác, bởi vì nó đã được nhận ra bởi bạn. Bạn đã nhìn ngắm về chính

bạn trong hành động, bạn đã quan sát sống riêng của bạn; và lúc này bạn thấy rằng để xây dựng một nghề nghiệp cho tương lai là một việc vô ích. Thế là, bị hoang mang, bạn hỏi, ‘Tôi phải làm gì?’

Thật ra, bạn phải làm gì? Bạn phải tiếp tục công việc học hành của bạn, đúng chứ? Điều đó hiển nhiên, bởi vì bạn phải có một loại nghề nghiệp nào đó, một phương tiện kiếm sống đúng đắn. Bạn hiểu chứ? Làm ơn, hãy lắng nghe điều này. Bạn phải kiếm sống qua một phương tiện đúng đắn. Và luật pháp chắc chắn không là một phương tiện đúng đắn, bởi vì nó duy trì xã hội như nó là hiện nay, một xã hội được đặt nền tảng trên thâu lợi, trên tham lam, trên ganh tị, trên uy quyền và bóc lột, và vì vậy đó là sự khổ não trong chính nó. Thế là luật pháp không là nghề nghiệp cho một người thật nghiêm túc trong những vấn đề tôn giáo; anh ấy cũng không thể trở thành một người cảnh sát hay một người lính. Chắc chắn, nghề lính là một nghề nghiệp của giết chóc, và chẳng có gì khác biệt giữa phòng vệ và tấn công. Một người lính được chuẩn bị để giết chóc, và chức năng của một vị tướng là chuẩn bị cho chiến tranh.

Thế là, nếu ba nghề nghiệp đó không là những nghề nghiệp đúng đắn, vậy thì, bạn sẽ làm gì? Bạn phải suy nghĩ ra, đúng chứ? Bạn phải tìm được cho chính bạn thực sự bạn muốn làm gì, và không phụ thuộc vào người cha của bạn, vào người bà của bạn, vào vị giáo sư nào đó, hay vào bất kỳ người nào để chỉ bảo cho bạn phải làm công việc gì. Và nó có nghĩa gì khi tìm được công việc gì bạn thực sự muốn làm? Nó có ý nghĩa khi tìm được công việc gì bạn thương yêu, đúng chứ? Khi bạn thương yêu công việc gì bạn đang làm, bạn không tham vọng, bạn không tham lam, bạn không đang tìm kiếm sự nổi tiếng; bởi vì chính tình yêu đó về công việc gì bạn đang làm, hoàn toàn phong phú trong chính nó. Trong tình yêu đó không có thất vọng, bởi vì bạn không còn đang tìm kiếm sự thành tựu.

Nhưng bạn thấy, tất cả điều này đòi hỏi nhiều suy nghĩ, nhiều tìm hiểu, suy ngẫm, và bất hạnh thay áp lực của thế giới lại quá mãnh liệt – thế giới là cha mẹ của bạn, ông bà của bạn, xã hội quanh quanh bạn. Tất cả họ đều muốn bạn là một người thành công, họ muốn bạn phù hợp vào khuôn mẫu đã được thiết lập,

thế là họ giáo dục bạn để tuân phục. Nhưng toàn cấu trúc của xã hội được đặt nền tảng trên thâu lợi, trên ganh tị, trên tự-khẳng định tàn nhẫn, trên hoạt động hung hăng của mỗi người chúng ta; và nếu bạn thấy cho chính bạn, thực sự và không lý thuyết, rằng một xã hội như thế chắc chắn phải mục nát từ phía bên trong, vậy thì bạn sẽ tìm được cách hành động riêng của bạn qua làm công việc gì bạn thương yêu. Nó có lẽ sản sinh một xung đột với xã hội hiện nay – và tại sao không? Một người tôn giáo, hay một người đang tìm kiếm sự thật, đang làm cách mạng chống lại xã hội mà từ cơ bản được đặt nền tảng trên sự kính trọng, sự thâu lợi, và sự tìm kiếm đầy tham vọng để có quyền hành. Anh ấy không xung đột với xã hội, nhưng xã hội xung đột với anh ấy. Xã hội không bao giờ có thể chấp nhận anh ấy. Xã hội chỉ có thể biến anh ấy thành một vị thánh và tôn thờ anh ấy – và thế là hủy diệt anh ấy.

Vì vậy người học sinh mà đang lắng nghe, lúc này bị hoang mang. Nhưng nếu anh ấy không tẩu thoát khỏi sự hoang mang đó – bằng cách chun vào một rạp chiếu bóng, bằng cách chạy đến một đền chùa, bằng cách đọc một quyển sách, hay bằng cách nhờ vả một đạo sư – và nhận ra sự hoang mang của anh ấy đã phát sinh như thế nào, nếu anh ấy đối diện sự hoang mang đó và trong sự tiến hành tìm hiểu của không tuân phục vào khuôn mẫu của xã hội, vậy thì anh ấy sẽ là một người tôn giáo trung thực. Và những người tôn giáo như thế lại rất cần thiết bởi vì chính họ sẽ sáng tạo một thế giới mới mẻ.

Từ Bình phẩm về Sống, Tập 2, Chương 31

CHỨC NĂNG THỰC SỰ CỦA GIÁO VIÊN LÀ GÌ?

Những cây đa và những cây me phủ kín thung lũng nhỏ xíu, trông thật xanh tươi và sinh động sau những cơn mưa. Trong không gian trống, mặt trời cực mạnh và thiêu cháy, nhưng trong bóng râm nó lại mát mẻ dễ chịu. Những cái bóng thật đậm đà, và những cây cổ thụ tạo hình thể tương phản bầu trời xanh. Có nhiều chim chóc đến kinh ngạc trong thung lũng đó, chim chóc thuộc vô số loại khác nhau, và chúng sẽ bay đến những cái cây này và mau lẹ bị nuốt chửng trong những chiếc lá um tùm. Có thể sẽ không có mưa trong nhiều tháng nữa nhưng lúc này vùng quê xanh tươi và an bình, những cái giếng căng phồng, và có hy vọng trong đất đai. Những thành phố thác loạn nằm xa xa khỏi những quả đồi, nhưng những ngôi làng gần bên lại bản thủ và con người có vẻ đang chết đói. Chính phủ chỉ hứa hẹn, và dân làng dường như chẳng quan tâm bao nhiêu. Có vẻ đẹp và hạnh phúc quanh quanh họ, nhưng họ không còn thời gian dành cho nó và cũng chẳng dành cho sự giàu có phía bên trong của họ. Giữa quá nhiều vẻ đẹp, con người lại đứng đưng và trống rỗng.

Anh ấy là một giáo viên có đồng lương ít ỏi và một gia đình đông con, nhưng anh ấy thiết tha trong giáo dục. Anh ấy nói anh ấy phải rất khó khăn để cân bằng đời sống, nhưng dẫu vậy anh ấy xoay xở khéo léo, và nghèo khổ không là một nhân tố gây phiền muộn. Mặc dầu lương thực không nhiều lắm, họ được ăn uống đầy đủ, và bởi vì con cái của anh ấy đang được giáo dục miễn phí trong trường học nơi anh ấy đang dạy, họ có thể sống ổn thỏa. Anh ấy giỏi giang trong môn dạy chính và cũng dạy những môn khác nữa, mà anh ấy nói bất kỳ những giáo viên nào cũng đều làm được nếu họ có chút ít thông minh. Lại nữa, anh ấy nhấn mạnh vào sự nhiệt tâm trong giáo dục.

‘Chức năng của một giáo viên là gì?’ anh ấy hỏi.

Liệu anh ấy chỉ là người trao thông tin, người truyền đạt sự hiểu biết?

‘Tối thiểu anh ấy phải là như thế. Trong bất kỳ xã hội ổn định nào, những cậu trai và cô gái phải được chuẩn bị để kiếm sống, tùy thuộc vào những khả năng của họ, và vãn vãn. Chính là nhiệm vụ thuộc chức năng của một giáo viên phải truyền đạt hiểu biết cho học sinh để em có thể có một việc làm khi lớn lên, và có thể cũng, có lẽ, giúp đỡ sáng tạo một cấu trúc xã hội tốt lành hơn. Học sinh phải được chuẩn bị để đối diện với cuộc đời.’

Thưa bạn, đó là như thế, nhưng liệu chúng ta không đang cố gắng tìm ra chức năng của một giáo viên là gì hay sao? Liệu nó chỉ là chuẩn bị cho em học sinh có một nghề nghiệp thành công à? Người giáo viên không có ý nghĩa rộng rãi hơn và quan trọng hơn hay sao?

‘Dĩ nhiên anh ấy có. Điều thứ nhất, anh ấy có thể là một mẫu mực. Bởi cách sống của anh ấy, bởi cư xử, thái độ và tầm nhìn của anh ấy, anh ấy có thể gây ảnh hưởng và truyền ý tưởng cho học sinh.’

Liệu nó là chức năng của một giáo viên để là một mẫu mực cho học sinh? Liệu không có sẵn rồi những mẫu mực, những anh hùng, những lãnh đạo, mà không cần thêm một kiểu mẫu khác vào danh sách dài đó hay sao? Liệu mẫu mực là phương cách của giáo dục? Chức năng của giáo dục không là giúp đỡ học sinh được tự do, được sáng tạo hay sao? Và liệu có tự do trong bất chước, trong tuân phục, dù ở phía bên ngoài hay phía bên trong? Khi học sinh được khuyến khích để tuân theo một mẫu mực, liệu sự sợ hãi không được nuôi dưỡng trong một hình thức tinh tế và sâu thẳm hay sao? Nếu giáo viên trở thành một mẫu mực, liệu chính mẫu mực đó không đúc khuôn và biến dạng sống của học sinh, và vậy thì bạn không đang khuyến khích sự xung đột liên tục giữa em ấy là gì và em ấy nên là gì, hay sao? Liệu chức năng của một giáo viên không là giúp đỡ học sinh hiểu rõ em ấy là gì à?

‘Nhưng giáo viên phải hướng dẫn học sinh đến một sống cao cả hơn và tốt lành hơn?’

Muốn hướng dẫn bạn phải biết; nhưng bạn biết à? Bạn biết cái gì? Bạn chỉ biết điều gì bạn đã học hỏi qua bức màn thuộc những thành kiến của bạn, mà là quy định của bạn như một

người Ân độ giáo, một người Thiên chúa giáo, hay một người Cộng sản; và hình thức của sự hướng dẫn này chỉ dẫn đến đau khổ và đổ máu nhiều hơn, như đang được phơi bày khắp thế giới. Nó không là chức năng của một giáo viên để giúp đỡ giải thoát em một cách thông minh khỏi tất cả những ảnh hưởng quy định này để cho em có thể gặp gỡ sống một cách sâu thẳm và trọn vẹn, không-sợ hãi, không-bất mãn hung hăng, hay sao? Bất mãn là thành phần của thông minh, nhưng không phải là sự xoa dịu dễ dàng của bất mãn? Bất mãn có thu lợi chẳng mấy chốc được nguôi ngoai, bởi vì nó theo đuổi khuôn mẫu cũ kỹ của hành động thu lợi. Liệu nó không là chức năng của một giáo viên phải xóa sạch ảo tưởng gây thỏa mãn của những hướng dẫn, những mẫu mực, và những lãnh đạo, hay sao?

‘Vậy thì ít ra, giáo viên có thể truyền cảm hứng cho học sinh đến những sự việc tốt lành hơn.’

Lại nữa, bạn đang tiếp cận vấn đề một cách sai lầm, đúng chứ? Nếu bạn như một giáo viên truyền tư tưởng và cảm thấy vào học sinh, bạn không đang khiến cho em phần tâm lý lệ thuộc vào bạn, hay sao? Khi bạn hành động như cảm hứng của em, khi em nương dựa bạn như em nương dựa một người lãnh đạo hay một lý tưởng, chắc chắn em đang lệ thuộc vào bạn. Sự lệ thuộc không nuôi dưỡng sợ hãi, hay sao? Và sự sợ hãi không làm què quặt thông minh à?

‘Nhưng nếu giáo viên cũng không là một người truyền cảm hứng, một mẫu mực, hay một người hướng dẫn, vậy thì chức năng thực sự của anh ấy là gì?’

Khoảnh khắc bạn không là một trong những sự việc đó, bạn là gì? Sự liên hệ của bạn với học sinh là gì? Liệu trước kia bạn có bất kỳ liên hệ nào với học sinh hay không? Liên hệ của bạn với em được đặt nền tảng trên ý tưởng điều gì tốt lành cho em, rằng em nên là điều này hay điều kia. Bạn là giáo viên và em là học sinh; bạn hành động vào em, bạn gây ảnh hưởng cho em tùy theo tình trạng bị quy định đặc biệt của bạn vì thế, có ý thức hay không-ý thức, bạn đúc khuôn em trong hình ảnh riêng của bạn. Nhưng nếu bạn ngừng hành động vào em, vậy thì em trở thành tự-quan trọng trong chính em, mà có nghĩa bạn phải hiểu rõ em và không đòi hỏi em phải hiểu rõ bạn hay những lý tưởng

của bạn, mà đều giả dối. Vậy là bạn xử lý cái gì là và không phải cái gì nên là.

Chắc chắn khi mỗi giáo viên suy nghĩ mỗi học sinh như một cá thể độc nhất, và vì vậy không so sánh với bất kỳ em nào khác, anh ấy không quan tâm đến hệ thống hay phương pháp. Quan tâm duy nhất của anh ấy là ‘giúp đỡ’ học sinh hiểu rõ những ảnh hưởng quy định quanh em và trong em, để cho em có thể đối diện một cách thông minh mà không sợ hãi, tiến trình phức tạp của sống, và không thêm nhiều vấn đề vào sự hỗn loạn đang tồn tại rồi.

‘Ông không yêu cầu giáo viên một nhiệm vụ vượt khỏi anh ấy?’

Nếu bạn không thể thực hiện việc này, vậy thì tại sao lại là một giáo viên? Câu hỏi của bạn có ý nghĩa chỉ khi nào dạy học là một nghề nghiệp duy nhất đối với bạn, một việc làm giống như bất kỳ việc làm nào khác, bởi vì tôi cảm thấy không gì là không thể được đối với người giáo dục trung thực.

Varanasi, ngày 12 tháng 1 năm 1962

Người hỏi: Sau một ngày làm việc cực nhọc, cái trí của người ta bị mệt mỏi. Người ta phải làm gì?

Krishnamurti: Câu hỏi là: sau một ngày với quá nhiều bận rộn, người ta tìm được chút ít thời gian mà người ta không bị bận rộn; cái trí bị kiệt quệ; người ta phải làm gì?

Bạn biết, toàn cấu trúc xã hội của chúng ta đều sai lầm, giáo dục của chúng ta là vô lý; tạm gọi là giáo dục của chúng ta chỉ là sự lặp lại, ghi nhớ, học gạo. Làm thế nào một cái trí mà đã đấu tranh suốt ngày như một người khoa học, như một người chuyên môn, như người này hay người kia, mà quá bị bận rộn suốt mười ba tiếng đồng hồ trong việc này hay việc kia – làm thế nào nó có thể có một nhân rồi mà phong phú? Nó không thể. Làm thế nào bạn, sau khi trải qua bốn mươi hay năm mươi năm như một người khoa học hay một nhân viên văn phòng hay một bác sĩ hay bất kỳ nghề nghiệp gì – không phải rằng chúng không cần thiết – có thể có mười năm khi cái trí của bạn không bị bận rộn, không bị mất khả năng? Vì vậy, thật ra câu hỏi là: liệu có thể đi làm việc, là một kỹ sư, là một chuyên gia trong những nghề nghiệp phát triển, là một người giáo dục tốt, và vẫn vậy, suốt ngày, từng giây phút, giữ cho cái trí của bạn sắc bén, nhạy cảm, sinh động một cách kinh ngạc? Đó thực sự là nghi vấn, không phải làm thế nào có được sự yên lặng vào cuối ngày. Bạn gắn kết vào ngành kỹ sư, vào ngành đặc biệt nào đó – bạn không thể không theo đuổi, xã hội đòi hỏi nó, và bạn phải làm việc. Khi bạn đang làm việc, liệu bạn có thể không bao giờ bị trói buộc trong guồng quay của sự việc quỷ quái được gọi là xã hội đó? Tôi không thể trả lời giúp bạn. Tôi nói có thể được, không phải thuộc lý thuyết nhưng thực tế. Có thể được chỉ khi nào không có trung tâm, và đó là lý do tại sao tôi đang nói về nó. Hãy suy nghĩ về một bác sĩ mà là một chuyên gia tai mũi họng, anh ấy đã làm việc suốt năm mươi năm. Thiên đàng của anh ấy là gì? Chắc chắn thiên đàng của anh ấy là tai mũi họng. Nhưng liệu có thể là một bác sĩ hạng nhất, và tuy nhiên sống,

vận hành, quan sát, nhận biết được tổng thể sự việc, được sự tiến hành tổng thể của tư tưởng? Chắc chắn, điều đó có thể thực hiện được, nhưng điều đó cần đến năng lượng lạ thường. Và năng lượng đó bị phí phạm trong xung đột, trong nỗ lực. Năng lượng đó bị phí phạm khi bạn kiêu ngạo, tham vọng, ganh tị.

Chúng ta nghĩ về năng lượng căn cứ vào làm việc gì đó, căn cứ vào ý tưởng tạm gọi là tôn giáo nào đó rằng bạn phải có năng lượng vô hạn để đến được Thượng đế, và vì vậy bạn phải là một người độc thân, bạn phải làm việc này và làm việc kia – bạn biết tất cả những phỉnh phờ mà những con người tôn giáo đưa giỡn vào chính họ, và thế là kết thúc lưng lửng, trống rỗng, dờ dẫm. Thượng đế không muốn những con người dờ dẫm, những con người vô cảm. Bạn chỉ có thể đến với Thượng đế bằng sự sinh động trọn vẹn, mọi bộ phận của bạn đều rung động, đầy sức sống; nhưng bạn thấy, sự khó khăn là sống mà không rơi vào một khe rãnh, không rơi vào những thói quen của tư tưởng, của những ý tưởng, của hành động. Nếu bạn vận dụng cái trí của bạn, bạn sẽ phát giác rằng bạn có thể sống trong thế giới xấu xa này – tôi đang sử dụng từ ngữ ‘xấu xa’ trong ý nghĩa của từ điển, mà không có bất kỳ hàm ý cảm xúc nào đằng sau nó – và làm việc và hành động, và cùng thời điểm giữ bộ não tỉnh táo, giống như một con sông luôn luôn đang tự-lọc sạch sẽ chính nó.

Từ Bình phẩm về Sống, Tập 2, Chương 17

ĐIỀU GÌ LÀM CHO BẠN BUỒN CHÁN

Anh ấy có một công việc khiêm tốn, lương rất thấp; anh ấy đến cùng người vợ, họ muốn nói về vấn đề của họ. Cả hai đều còn khá trẻ, và mặc dầu họ đã lấy nhau được vài năm, họ không có con cái; nhưng đó không là vấn đề. Tiền lương của anh ấy hầu như không thể kéo dài một tồn tại trong những thời điểm khó khăn này, nhưng bởi vì họ không có con cái nên họ cũng vừa đủ sống. Không ai biết được tương lai như thế nào, mặc dầu khó có thể tồi tệ hơn lúc này. Anh ấy không có ý tâm sự, nhưng người vợ của anh ấy lưu ý rằng anh ấy phải nói. Người vợ đã đưa anh ấy đến đây, có thể thấy hầu như ép buộc, bởi vì anh ấy lộ vẻ rất miễn cưỡng; nhưng họ đã có mặt ở đây, và cô ấy rất sung sướng. Anh ấy trình bày, anh ấy không thể nói dễ dàng, bởi vì anh ấy chưa bao giờ kể cho bất kỳ ai về anh ấy ngoại trừ người vợ. Anh ấy có vài người bạn, và thậm chí với những người này anh ấy cũng không bao giờ thổ lộ, bởi vì họ sẽ không hiểu anh ấy. Khi anh ấy nói, dần dần anh ấy bớt dè dặt, và người vợ của anh ấy đang lắng nghe đầy lo âu. Anh ấy giải thích rằng công việc của anh ấy không là vấn đề; nó khá lý thú, và dầu sao chẳng nữa nó cho họ lương thực. Họ là những người đơn giản, khiêm tốn, và cả hai đều được giáo dục tại một trong những trường đại học.

Cuối cùng cô ấy bắt đầu giải thích vấn đề của họ. Cô ấy nói rằng trong vài năm trở lại đây người chồng dường như đã mất đi mọi hứng thú trong sống. Anh ấy vẫn làm đầy đủ công việc ở văn phòng, và đó là tất cả; anh ấy đi làm vào buổi sáng và trở về vào chiều tối, và những người chủ không phàn nàn gì cả.

‘Công việc của tôi là một vấn đề của thói quen đều đặn và không đòi hỏi quá nhiều chú ý. Tôi quan tâm đến công việc tôi làm, nhưng dầu vậy nó là một căng thẳng. Khó khăn của tôi không phải tại văn phòng hay với con người tôi làm việc chung, nhưng nó ở phía bên trong tôi. Như người vợ của tôi đã nói, tôi không còn hứng thú trong sống của tôi, và tôi hoàn toàn không biết tại sao lại như thế với tôi.’

‘Anh ấy luôn luôn nhiệt thành, nhạy cảm, và rất ân cần; nhưng trong năm vừa qua hay hơn nữa, anh ấy đã trở nên buồn chán và dửng dưng đối với mọi thứ. Hồi trước anh ấy luôn luôn biểu lộ thương yêu đối với tôi, nhưng bây giờ sống đã trở thành buồn thảm cho cả hai chúng tôi. Anh ấy dường như chẳng thêm lưu tâm liệu tôi có hiện diện ở đó hay không, và nó đã trở thành đau khổ khi phải sống trong cùng một căn nhà. Không phải rằng anh ấy không tử tế hay bất kỳ loại nào như thế, nhưng chỉ đơn giản là đã trở nên hờ hững và hoàn toàn dửng dưng.’

Có phải bởi vì anh chị không có con cái?

Anh ấy trả lời, ‘Không phải như thế. Sự quan hệ tình dục của chúng tôi cũng ổn thỏa, trong chừng mực nào đó. Không cuộc hôn nhân nào là hoàn hảo, và chúng tôi có những giai đoạn thăng trầm, nhưng tôi không nghĩ sự buồn chán này là kết quả của bất kỳ không-hòa hợp về tình dục nào. Mặc dầu vợ chồng chúng tôi không ăn nằm với nhau trong những ngày này bởi vì sự buồn chán của tôi, tôi không nghĩ do bởi không con cái nên đã nảy sinh vấn đề này.’

Tại sao bạn nói như thế?

‘Trước khi sự buồn chán này ập vào tôi, vợ tôi và tôi đã nhận ra rằng chúng tôi không thể có con cái. Điều đó không bao giờ làm tôi bận tâm, mặc dầu vợ tôi thường than thở về nó. Cô ấy muốn có con cái, nhưng chắc chắn một trong hai chúng tôi không có khả năng sinh sản. Tôi đã đề nghị nhiều phương pháp mà có lẽ giúp cô ấy có con, nhưng cô ấy không thử nghiệm phương pháp nào cả. Cô ấy muốn có một đứa con bởi tôi hoặc không gì cả, và cô ấy rất bực bội về việc này. Rất cuộc, nếu không có quả, một cái cây chỉ là một vật trang trí. Chúng tôi đã nằm thức trắng nhiều đêm để bàn bạc về tất cả việc này, nhưng đây nè. Tôi nhận ra rằng người ta không thể có mọi thứ trong sống, và không phải vì không có con cái mà đã tạo ra sự buồn chán này; ít nhất, tôi hoàn toàn cam đoan rằng không phải như thế.’

Liệu nó do bởi sự buồn bã của người vợ, do bởi ý thức tuyệt vọng của cô ấy?

‘Thưa ông, ông thấy, chồng tôi và tôi đã tìm hiểu vấn đề này rất kỹ càng. Tôi buồn bã lắm khi không thể có con, và tôi cầu Chúa cho tôi có một đứa con. Dĩ nhiên, chồng tôi muốn tôi hạnh

phúc, nhưng sự thất vọng của anh ấy không phải do sự buồn bã của tôi. Nếu chúng tôi có một đứa con lúc này, tôi sẽ hạnh phúc lắm, nhưng đối với anh ấy điều đó chỉ là một tiêu khiển, và tôi đoán rằng nó giống như vậy đối với mọi người đàn ông. Sự buồn chán này đã len lỏi vào anh ấy như một căn bệnh tâm lý. Hồi trước anh ấy thường huyền thoại với tôi về đủ mọi chuyện, về chim chóc, về công việc văn phòng, về những tham vọng của anh ấy, về tình yêu và lưu tâm đến tôi của anh ấy; anh ấy thường cởi mở đối với tôi. Nhưng bây giờ quả tim của anh ấy đã khép lại và cái trí của anh ấy ở nơi nào đó thật xa xôi. Tôi đã nói với anh ấy, nhưng nó chẳng dẫn đến đâu.'

Liệu hai người đã xa nhau một thời gian để xem thử việc đó như thế nào?

'Vâng, tôi đã về gia đình tôi khoảng sáu tháng, và chúng tôi đã viết thư cho nhau, nhưng sự tách rời này không tạo ra sự khác biệt. Nếu không nói là nó làm cho sự việc tồi tệ hơn. Anh ấy nấu thức ăn riêng, đi ra ngoài rất ít, xa lánh bạn bè, và càng ngày càng rút sâu vào anh ấy. Anh ấy không bao giờ quá thân mật trong bất kỳ trường hợp nào. Thậm chí sau lần xa nhau này, anh ấy không thể hiện sự thông minh sắc sảo nữa.'

Liệu bạn nghĩ sự buồn chán này là một che đậy, một thái độ, một tẩu thoát khỏi sự ao ước không thành tựu phía bên trong?

'Tôi e rằng tôi hoàn toàn không hiểu ông có ý gì?'

Bạn có lẽ có một ao ước mãnh liệt cho điều gì đó mà cần phải thành tựu, và bởi vì sự ao ước đó không có lối thoát, có lẽ bạn đang tẩu thoát khỏi sự đau khổ của nó qua trở nên buồn chán.

'Tôi chưa bao giờ nghĩ về một việc như thế, trước kia nó chưa bao giờ xảy đến cho tôi. Làm thế nào tôi sẽ tìm được?'

Tại sao nó đã không xảy đến cho bạn trước kia? Bạn chưa lần nào tự hỏi chính bạn, tại sao bạn đã trở nên buồn chán? Bạn không muốn biết à?

'Nó thật lạ lùng, nhưng tôi chưa bao giờ hỏi mình nguyên nhân của sự buồn chán xuẩn ngốc này là gì? Tôi chưa bao giờ đặt câu hỏi đó cho chính tôi.'

Lúc này bởi vì bạn đang đặt câu hỏi đó cho chính bạn, phản ứng của bạn là gì?

‘Tôi không nghĩ tôi có bất kỳ câu trả lời nào. Nhưng tôi thực sự rất bị xúc động khi phát giác tôi đã trở nên buồn chán đến chừng nào. Tôi chưa bao giờ giống như thế này. Tôi bị kinh hoàng bởi trạng thái riêng của tôi.’

Rốt cuộc, thật tốt khi biết người ta thực sự đang ở trạng thái nào. Ít ra đó là một khởi đầu. Trước kia bạn đã chưa bao giờ tự-tra vấn mình tại sao bạn buồn chán, thần thờ; bạn chỉ chấp nhận nó và tiếp tục sống, đúng chứ? Liệu bạn muốn tìm ra điều gì đã khiến cho bạn như thế, hay bạn cam chịu trạng thái hiện nay?

‘Tôi e rằng anh ấy chỉ chấp nhận nó mà không bao giờ đấu tranh chống lại nó.’

Bạn không muốn khuất phục trạng thái này, đúng chứ? Bạn có muốn nói chuyện mà không có người vợ bên cạnh hay không?

‘Ồ, không. Tôi có thể nói bất kỳ chuyện gì trước mặt cô ấy. Tôi biết không phải vì thiếu thốn hay thừa mứa sự quan hệ tình dục đã tạo ra trạng thái này, cũng không phải do bởi có một người phụ nữ khác. Tôi không thể ve vãn một phụ nữ khác. Và không phải bởi vì không có con cái.’

Bạn có vẽ tranh hay viết sách?

‘Ồ, tôi luôn luôn muốn viết, nhưng tôi chưa bao giờ vẽ. Trong những chuyến dạo bộ, tôi thường nảy ra những ý tưởng nào đó, nhưng lúc này thậm chí việc đó cũng không còn.’

Tại sao bạn không cố gắng vẽ cái gì đó trên giấy? Đâu có đặt thành vấn đề nó ngô nghê như thế nào; bạn không cần khoe nó cho bất kỳ ai. Tại sao bạn không cố gắng viết cái gì đó? Nhưng thôi quay lại. Liệu bạn muốn tìm ra điều gì đã tạo ra trạng thái buồn chán này, hay liệu bạn muốn giữ nguyên trạng thái này?

‘Tôi muốn một mình đi khỏi đến nơi nào đó, từ bỏ mọi thứ, và tìm ra chút ít hạnh phúc nào đó.’

Liệu đó là việc gì bạn muốn làm? Vậy thì tại sao bạn không thực hiện đi? Bạn đang do dự bởi vì người vợ của bạn?

‘Tôi không đối xử tốt với vợ tôi gì cả; tôi chỉ là một người bại hoại.’

Bạn nghĩ bạn sẽ tìm được hạnh phúc bằng cách rút lui khỏi sống, bằng cách cô lập chính bạn? Hiện nay bạn đã không cô lập hay sao? Từ bỏ vì mục đích để tìm ra không là từ bỏ gì cả; nó chỉ là một mặc cả ma mãnh, một trao đổi, một chuyển động tính toán để kiếm được cái gì đó. Bạn từ bỏ cái này với mục đích để kiếm được cái kia. Từ bỏ có một kết thúc trong quan điểm chỉ là một đầu hàng của kiếm được thêm nữa. Nhưng liệu bạn có thể có được hạnh phúc qua cô lập, qua tách rời hay sao? Sự sống không kết hợp, tiếp xúc, hiệp thông hay sao? Bạn có lẽ rút lui khỏi một kết hợp này để tìm hạnh phúc trong một kết hợp khác, nhưng bạn không thể hoàn toàn rút lui khỏi tất cả tiếp xúc. Thậm chí trong sự cô lập hoàn toàn bạn vẫn tiếp xúc với những suy nghĩ của bạn, với chính bạn. Tự tử là hình thức tuyệt đối của sự cô lập.

‘Dĩ nhiên, tôi không muốn tự tử. Tôi muốn sống, nhưng không muốn tiếp tục như hiện nay.’

Liệu bạn chắc chắn rằng bạn không muốn tiếp tục như hiện nay bạn là? Bạn thấy, chắc chắn rằng có cái gì đó đang làm cho bạn buồn chán, và bạn muốn chạy trốn khỏi nó để vào sự cô lập thêm nữa. Chạy trốn cái gì là, là cô lập chính mình. Bạn muốn tự-cô lập mình, có lẽ tạm thời, hy vọng có hạnh phúc. Nhưng bạn đã tự-cô lập mình rồi, và hầu như tuyệt đối; sự cô lập thêm nữa, mà bạn gọi là từ bỏ, chỉ là một rút lui thêm nữa khỏi sống. Và liệu bạn có thể có hạnh phúc qua tự-cô lập mỗi lúc một sâu thẳm hơn. Bản chất của cái tôi là tự-cô lập; chính phẩm chất của nó là loại trừ. Loại trừ là từ bỏ với mục đích kiếm được. Bạn càng rút lui khỏi sự kết hợp nhiều bao nhiêu, xung đột, kháng cự càng to tát bấy nhiêu. Không gì có thể tồn tại trong cô lập. Dầu sự liên hệ có lẽ đau khổ biết chừng nào, nó phải được hiểu rõ đầy nhãn nại và thấu đáo. Xung đột dẫn đến sự buồn chán. Nỗ lực để trở thành cái gì đó chỉ mang lại những vấn đề, nhận biết được hay không-nhận biết được. Bạn không thể bị buồn chán nếu không có nguyên nhân nào đó, bởi vì, như bạn nói, lúc trước bạn rất hăng hái và nhiệt tình. Bạn luôn luôn không bị buồn chán. Điều gì đã tạo ra sự thay đổi này?

‘Dường như ông biết, ông làm ơn nói cho anh ấy?’

Tôi có thể, nhưng tốt lành gì? Anh ấy sẽ hoặc chấp nhận hoặc phủ nhận nó tùy theo tâm trạng và vui thú của anh ấy; nhưng liệu không quan trọng rằng chính anh ấy nên tìm ra? Liệu không cần thiết cho chính anh ấy phải khám phá được toàn qui trình và thấy sự thật của nó? Sự thật là cái gì đó không thể được kể lại bởi một người khác. Anh ấy phải có thể thấu nhận nó, và không người nào có thể chuẩn bị nó cho anh ấy. Điều này bình thường đối với tôi; nhưng anh ấy phải đến với nó đầy cởi mở, tự do và không mong đợi.

Điều gì khiến cho bạn buồn chán? Bạn không nên biết nó cho chính bạn à? Xung đột, kháng cự tạo ra sự buồn chán. Chúng ta nghĩ rằng qua đấu tranh chúng ta sẽ hiểu rõ, qua ganh đua chúng ta sẽ có thể có sự sáng chói. Chắc chắn đấu tranh tạo ra sự sắc bén, nhưng cái gì sắc bén chẳng mấy chốc bị biến thành cùn lụt; cái gì sử dụng liên tục chẳng mấy chốc sẽ kiệt quệ. Chúng ta chấp nhận xung đột như điều không tránh khỏi, và thiết lập cấu trúc của tư tưởng và hành động của chúng ta dựa vào không-tránh khỏi này. Nhưng liệu xung đột không tránh khỏi? Không có một cách sống khác hẳn à? Có nếu chúng ta có thể hiểu rõ qui trình và ý nghĩa của xung đột.

Lại nữa, tại sao bạn đã làm cho bạn buồn chán?

‘Tôi đã làm cho tôi buồn chán à?’

Liệu bất kỳ điều gì có thể làm cho bạn buồn chán nếu bạn không sẵn lòng để bị làm cho buồn chán? Sự sẵn lòng này có thể nhận biết được hay tiềm ẩn. Tại sao bạn đã cho phép chính bạn để bị làm cho buồn chán? Liệu không có một xung đột vững chắc trong bạn hay sao?

‘Nếu có, tôi hoàn toàn không nhận biết được nó.’

Nhưng bạn không muốn biết à? Bạn không muốn hiểu rõ hay sao?

‘Tôi đang bắt đầu thấy điều gì ông đang muốn hướng đến’, người vợ chen vào, ‘nhưng tôi không thể bảo cho chồng tôi nguyên nhân sự buồn chán của anh ấy, bởi vì chính tôi cũng hoàn toàn không chắc chắn về nó.’

Bạn có lẽ hay có lẽ không thấy phương cách của sự buồn chán này ập vào anh ấy, nhưng liệu bạn sẽ thực tâm đang giúp

đỡ anh ấy nếu thuộc từ ngữ bạn phải vạch nó ra? Liệu không cần thiết rằng anh ấy phải tự-khám phá nó cho chính anh ấy hay sao? Làm ơn hãy thấy sự quan trọng của điều này, và sau đó bạn sẽ không bị mất kiên nhẫn hay lo âu. Người ta có thể giúp đỡ một người khác, nhưng anh ấy – một mình – phải đảm nhận chuyển hành trình của khám phá này. Sống không dễ dàng; nó rất phức tạp, nhưng chúng ta phải tiếp cận nó một cách rất đơn giản. Chúng ta là vấn đề; vấn đề không là điều gì chúng ta gọi là sống. Chúng ta có thể hiểu rõ vấn đề, mà là chính chúng ta, chỉ nếu chúng ta biết cách tiếp cận nó. Tiếp cận là quan trọng nhất, và không là vấn đề.

‘Nhưng chúng tôi phải làm gì?’

Các bạn chắc đã lắng nghe tất cả mọi điều đã được nói. Nếu bạn đã lắng nghe, vậy thì bạn sẽ thấy sự thật đó, mình nó, mang lại tự do. Làm ơn, đừng lo lắng, nhưng hãy để cho hạt giống bám rễ.

Sau vài tuần cả hai quay lại. Có hy vọng trong đôi mắt của họ và một nụ cười trên đôi môi của họ.

Từ Vấn đề của Văn hóa này, Chương 17

Tôi không biết liệu trong những chuyến dạo bộ của bạn, bạn có nhận thấy một cái ao hẹp và dài bên cạnh con sông. Vài dân chài chắc đã đào nó, và nó không kết nối với con sông. Con sông đang chảy đều đặn, sâu và rộng, nhưng cái ao này đầy lớp váng bẩn bởi vì nó không kết nối với sự sống của con sông, và không có cá trong nó. Nó là một cái ao nước tù đọng, trái lại con sông sâu, đầy sức sống và sinh khí, đang chảy xiết qua nó.

Bây giờ, bạn không nghĩ những con người giống như thế hay sao? Họ tự đào cái ao nhỏ cho chính họ tách khỏi dòng chảy mau lẹ của sự sống, và trong cái ao nhỏ xíu đó, họ trì trệ, chết; và sự trì trệ này, sự thối rữa này chúng ta gọi là sự tồn tại. Đó là, tất cả chúng ta đều muốn một trạng thái của vĩnh cửu; chúng ta muốn những ham muốn nào đó được kéo dài vĩnh viễn, chúng ta muốn những vui thú không kết thúc. Chúng ta đào một cái ao nhỏ xíu và phòng vệ chúng ta ở trong nó cùng gia đình của chúng ta, cùng những tham vọng của chúng ta, những văn hóa của chúng ta, những sợ hãi của chúng ta, những thần thánh của chúng ta, vô vàn những hình thức tôn thờ của chúng ta, và ở đó chúng ta chết, thả cho sự sống trôi qua – sự sống đó mà không-vĩnh cửu, liên tục đang thay đổi, mà quá mau lẹ, mà có những chiều sâu vô tận, sinh lực và vẻ đẹp quá lạ thường.

Bạn không nhận thấy rằng nếu bạn ngồi lặng lẽ bên bờ sông, bạn nghe bài ca của nó – tiếng vỗ của nước, âm thanh của dòng chảy đang lướt qua? Luôn luôn có một ý thức của chuyển động, một chuyển động lạ thường hướng về những thăm thăm hơn và bao quát hơn. Nhưng trong cái ao nhỏ xíu đó không có chuyển động gì cả, nước của nó bị ứ đọng. Và nếu bạn quan sát bạn sẽ thấy rằng đây là điều gì hầu hết chúng ta đều mong muốn: những cái ao nhỏ xíu của sự tồn tại tách khỏi sự sống. Chúng ta nói rằng sự tồn tại trong ao tù của chúng ta là đúng, và chúng ta sáng chế một triết lý để biện hộ nó; chúng ta đã phát triển những lý thuyết thuộc xã hội, chính trị, kinh tế, và tôn

giáo để ủng hộ nó, và chúng ta không muốn bị quấy rầy bởi vì, bạn thấy, điều gì chúng ta theo đuổi là một ý thức của vĩnh cửu.

Bạn biết nó có nghĩa gì khi tìm kiếm sự vĩnh cửu? Nó có nghĩa muốn những vui thú tiếp tục vô hạn định và muốn những không-vui thú chấm dứt càng nhanh càng tốt. Chúng ta muốn danh tánh chúng ta mang được biết đến và tiếp tục qua gia đình, qua tài sản. Chúng ta muốn một ý thức của vĩnh cửu trong những liên hệ của chúng ta, trong những hoạt động của chúng ta, mà có nghĩa rằng chúng ta đang tìm kiếm một sống tiếp tục, kéo dài trong cái ao tù trì trệ; chúng ta không muốn bất kỳ những thay đổi thực sự nào ở đó, thế là chúng ta đã thiết lập một xã hội mà bảo đảm cho chúng ta sự vĩnh cửu của tài sản, của danh tánh, của nổi tiếng.

Nhưng bạn thấy, sống không giống như thế chút nào cả; sống không-vĩnh cửu. Giống như những chiếc lá rụng từ một cái cây, tất cả mọi sự vật sự việc đều không-vĩnh cửu, không có gì vĩnh cửu cả; luôn luôn có thay đổi và chết. Bạn chưa bao giờ thấy một cái cây đang đứng trơ trụi tương phản bầu trời, nó tuyệt vời làm sao? Tất cả những cành của nó đều nổi bật, và trong sự trơ trụi của nó có một bài thơ, có một bài ca. Mọi chiếc lá đều rụng hết và nó đang chờ đợi mùa xuân. Khi mùa xuân đến, lại nữa nó đầy kín cái cây bằng điệu nhạc của nhiều chiếc lá, mà trong đúng mùa lại rụng xuống và bị thổi đi; và đó là phương cách của sự sống.

* * *

Sự kiện là rằng sự sống giống như một con sông: đang chuyển động không ngừng nghỉ, mãi mãi đang tìm kiếm, đang dò dẫm, đang tràn qua hai bờ, đang soi thủng những kẽ nứt bằng nước của nó. Nhưng, bạn thấy, cái trí không cho phép việc đó xảy đến cho nó. Cái trí thấy rằng rất nguy hiểm, liều lĩnh khi sống trong một trạng thái của không-vĩnh cửu, không-an toàn, thế là nó tự xây một bức tường quanh chính nó: bức tường của truyền thống, của tôn giáo có tổ chức, của những lý thuyết xã hội và chính trị. Gia đình, danh tánh, tài sản, những đạo đức nhỏ nhen mà chúng ta đã nuôi dưỡng – tất cả việc này đều ở bên trong bức tường, tách khỏi sự sống. Sự sống là đang chuyển động, không-vĩnh cửu, và không ngừng nghỉ, nó cố

gắng xuyên thủng, phá sập những bức tường này, mà phía sau bức tường có sự hoang mang và đau khổ. Những thần thánh bên trong những bức tường đều là những thần thánh giả dối, và những kinh điển và những triết thuyết của họ đều không có ý nghĩa gì bởi vì sự sống vượt khỏi chúng.

* * *

Một cái trí đang tìm kiếm vĩnh cửu chẳng mấy chốc sẽ trì trệ; giống như cái ao đó tách khỏi con sông, chẳng mấy chốc nó sẽ bị ô nhiễm, thối rữa. Chỉ cái trí mà không có những bức tường, không vị trí chắc chắn, không chỗ dựa, không rào chắn, không nơi nghỉ ngơi, mà đang hoàn toàn chuyển động cùng sự sống, không-thời gian đang theo đuổi, đang tìm hiểu, đang bùng nổ – chỉ cái trí như thế mới có thể hạnh phúc, vĩnh viễn mới mẻ, bởi vì nó là sáng tạo trong chính nó.

Bạn hiểu rõ điều gì tôi đang nói? Bạn nên, bởi vì tất cả điều này là thành phần của giáo dục thực sự và, khi bạn hiểu rõ nó, toàn sống của bạn sẽ được thay đổi, sự liên hệ của bạn với thế giới, với người hàng xóm của bạn, với người vợ hay người chồng của bạn, sẽ có một ý nghĩa hoàn toàn khác hẳn. Vậy thì bạn sẽ không cố gắng để tự-thành tựu chính mình qua bất kỳ điều gì, bởi vì thấy rằng sự theo đuổi của thành tựu chỉ mời mọc đau khổ và phiền muộn. Đó là lý do tại sao bạn phải hỏi những giáo viên của bạn về tất cả điều này và bàn luận về nó trong các bạn. Nếu bạn hiểu rõ nó, bạn sẽ bắt đầu hiểu rõ sự thật lạ thường của sự sống là gì, và trong hiểu rõ đó có vẻ đẹp và tình yêu lạ thường, sự nở hoa của tốt lành. Nhưng những nỗ lực của cái trí mà đang tìm kiếm một cái ao của an toàn, của vĩnh cửu, chỉ có thể dẫn đến tối tăm và thoái hóa. Khi đã được thiết lập trong cái ao, một cái trí như thế sợ hãi mạo hiểm ra ngoài, để tìm kiếm, để thăm dò; nhưng sự thật, Thượng đế, chân lý hay điều gì bạn muốn, nằm vượt khỏi cái ao.

* * *

Người hỏi: Công việc của con người là gì?

Krishnamurti: Bạn nghĩ nó là gì? Liệu nó là học hành, đậu những kỳ thi, có một việc làm và làm nó suốt phần còn lại thuộc sống của bạn? Liệu nó là đi đến đền chùa, tham gia những nhóm người, vận động những đổi mới khác nhau? Liệu nó là

công việc của con người để giết chết thú vật cho lương thực riêng của anh ấy? Liệu nó là công việc của con người để xây một cây cầu cho xe lửa băng qua, để đào những cái giếng trong một mảnh đất khô ráo, để tìm được dầu mỏ, để leo lên những đỉnh núi, để chinh phục quả đất và không gian, để sáng tác những bài thơ, để vẽ tranh, để thương yêu, để hận thù? Liệu tất cả điều này là công việc của con người? Xây dựng những văn minh mà hóa ra bị lung lay trong một vài thế kỷ, tạo ra những chiến tranh, sáng chế Thượng đế trong hình ảnh riêng của nó, giết chóc con người nhân danh tôn giáo hay chính thể, nói về hòa bình và tình huynh đệ trong khi chiếm đoạt quyền hành và tàn nhẫn với những người khác – đây là tất cả điều gì con người đang làm quanh chúng ta, đúng chứ? Và đây là công việc thực sự của con người?

Bạn có thể thấy rằng tất cả công việc này dẫn đến hủy diệt và đau khổ, đến hỗn loạn và tuyệt vọng. Những xa hoa vô cùng cặp kè cùng nghèo khổ cực kỳ; bệnh tật và đói khát, kèm theo những cái tủ lạnh và máy bay phản lực. Tất cả việc này là công việc của con người; và khi bạn thấy nó, liệu bạn không tự-tra vấn mình, ‘Đó là tất cả? Liệu không còn việc gì khác mà là công việc của con người?’ Nếu chúng ta có thể tìm ra công việc thực sự của con người là gì, vậy thì, những máy bay phản lực, những máy giặt, những cây cầu cùng tất cả, có một ý nghĩa hoàn toàn khác hẳn; nhưng nếu không tìm được công việc thực sự của con người là gì, chỉ buông thả trong những đổi mới, trong sắp xếp lại điều gì con người đã làm rồi, sẽ không dẫn đến đâu cả.

Vì vậy, công việc thực sự của con người là gì? Chắc chắn, công việc thực sự của con người là khám phá sự thật, Thượng đế; nó là thương yêu và không bị trói buộc trong những hoạt động tự-khép kín riêng của anh ấy. Trong chính sự khám phá của điều gì là sự thật, có tình yêu; và tình yêu đó trong liên hệ của con người với con người sẽ sáng tạo một văn minh khác hẳn, một thế giới mới mẻ.

Bombay, ngày 28 tháng 3 năm 1948

Người hỏi: Những nguyên tắc của sự kiểm sống đúng đắn là gì? Làm thế nào tôi có thể tìm ra liệu kiểm sống của tôi là đúng đắn, và làm thế nào tôi sẽ tìm ra cách kiểm sống đúng đắn trong một xã hội sai lầm từ cơ bản?

Krishnamurti: Trong một xã hội sai lầm từ cơ bản, không thể có cách kiểm sống đúng đắn. Lúc này, điều gì đang xảy ra khắp thế giới? Bất kỳ cách kiểm sống nào chúng ta có đều đưa chúng ta đến chiến tranh, đến đau khổ và hủy diệt chung, mà là một sự kiện rõ ràng. Bất kỳ việc gì chúng ta làm chắc chắn đều dẫn đến xung đột, đến hủy hoại, đến tàn nhẫn và thương đau. Vì vậy, xã hội hiện nay bị sai lầm từ cơ bản; nó được xây dựng – đúng chứ – trên ganh tị, hận thù, và ham muốn quyền hành, và một xã hội như thế chắc chắn tạo ra những phương tiện kiểm sống sai lầm, như lính tráng, cảnh sát và luật sư. Bởi chính bản chất của họ, họ là một nhân tố gây chia rẽ trong xã hội; và càng có nhiều luật sư, nhiều lính tráng, nhiều cảnh sát bao nhiêu, sự phân rẽ của xã hội càng rõ rệt bấy nhiêu. Đó là điều gì đang xảy ra khắp thế giới: có nhiều lính tráng hơn, nhiều cảnh sát hơn, và nhiều luật sư hơn, và tự nhiên con người kinh doanh xuất hiện cùng họ. Tất cả điều đó phải được thay đổi với mục đích thành lập một xã hội đúng đắn – và chúng ta nghĩ một nhiệm vụ như thế là không thể thực hiện được. Nó không phải vậy, nhưng chính bạn và tôi phải thực hiện nó. Bởi vì hiện nay bất kỳ cách kiểm sống nào mà chúng ta có đều hoặc là tạo ra đau khổ cho một người khác, hoặc là dẫn đến sự hủy diệt cuối cùng của nhân loại, mà được thể hiện trong sống hàng ngày của chúng ta. Làm thế nào điều đó có thể được thay đổi? Nó có thể được thay đổi chỉ khi nào bạn và tôi không còn đang tìm kiếm quyền hành, không còn ganh tị, không còn đầy hận thù và đối địch. Khi bạn, trong sự liên hệ của bạn, tạo ra sự thay đổi đó, vậy là bạn đang giúp đỡ sáng tạo một xã hội mới mẻ, một xã hội trong đó có những con người không bị trói buộc bởi truyền thống, không đòi hỏi bất kỳ thứ gì cho chính họ, không

đang theo đuổi quyền hành, bởi vì phía bên trong họ ‘giàu có’, họ đã tìm được sự thật. Chỉ con người tìm kiếm sự thật mới có thể sáng tạo một xã hội mới mẻ; chỉ con người thương yêu mới có thể mang lại một thay đổi trong thế giới.

Tôi biết đây không là câu trả lời gây hài lòng cho một người mà muốn tìm được điều gì là cách kiếm sống đúng đắn trong cấu trúc hiện nay của xã hội. Bạn phải làm hết sức mình trong cấu trúc hiện nay của xã hội – hoặc trở thành một người chụp ảnh, một người buôn bán, một luật sư, một cảnh sát, hay bất kỳ người nào. Nhưng nếu bạn làm, hãy tỉnh thức được điều gì bạn đang làm, hãy thông minh, hãy sáng suốt, hãy hiểu rõ trọn vẹn, được điều gì bạn đang duy trì, công nhận toàn cấu trúc của xã hội, cùng sự thoái hóa của nó, cùng hận thù của nó, cùng ganh tị của nó; và nếu bạn, chính bạn, không khoan nhượng tất cả điều này, vậy là có lẽ bạn sẽ có thể sáng tạo một xã hội mới mẻ. Nhưng khoảnh khắc bạn hỏi cách kiếm sống đúng đắn là gì, chắc chắn tất cả những câu hỏi này hiện diện ở đó, đúng chứ? Bạn không thỏa mãn với cách kiếm sống của bạn; bạn muốn được ganh tị, bạn muốn có quyền hành, bạn muốn có những xa hoa và những tiện nghi nhiều hơn, bạn muốn có chức vụ và uy quyền, và thế là chắc chắn bạn đang tạo tác hay đang nuôi dưỡng một xã hội mà sẽ tạo ra sự hủy diệt cho con người, cho chính bạn.

Nếu bạn thấy rõ rệt qui trình của hủy diệt đó trong cách kiếm sống riêng của bạn, nếu bạn thấy rằng nó là kết quả của sự theo đuổi cách kiếm sống riêng của bạn, vậy là chắc chắn bạn sẽ tìm được phương tiện đúng đắn để kiếm sống. Nhưng đầu tiên, bạn phải thấy được bức tranh của xã hội như nó là, một xã hội bị thoái hóa, phân rã; và khi bạn thấy nó rất rõ rệt, vậy thì phương tiện kiếm sống đúng đắn của bạn sẽ hiện diện. Nhưng đầu tiên bạn phải thấy bức tranh, thấy thế giới như nó là, cùng những phân chia quốc gia của nó, cùng những hung tợn, những tham vọng, những hận thù, và những kiểm soát của nó. Vậy thì, khi bạn thấy nó rõ rệt hơn, bạn sẽ phát giác rằng một cách kiếm sống đúng đắn sẽ hiện diện – bạn không phải tìm kiếm nó. Nhưng sự khó khăn với hầu hết chúng ta là rằng, chúng ta có quá nhiều trách nhiệm; những người cha, những người mẹ

đang mong chờ chúng ta kiếm tiền và nuôi dưỡng họ. Và bởi vì quá khó khăn để kiếm được một việc làm theo phương cách của xã hội tại thời điểm hiện nay, bất kỳ việc làm nào cũng được hoan nghênh; thế là chúng ta rơi vào bộ máy của xã hội. Nhưng những người mà không bị thúc đẩy quá, mà không cần thiết phải có một việc làm ngay tức khắc và vì vậy có thể nhìn vào tổng thể của bức tranh, chính là họ mà có trách nhiệm. Nhưng bạn thấy, những người mà không quan tâm đến một việc làm ngay tức khắc lại bị trói buộc trong điều gì khác – họ quan tâm đến sự bành trướng riêng của họ, đến những tiện nghi của họ, đến những xa hoa của họ, đến những vui chơi của họ. Họ có thời gian, nhưng họ đang phung phí nó. Và những người có thời gian phải chịu trách nhiệm cho sự thay đổi của xã hội; những người mà không bị thúc đẩy ngay tức khắc cho một kiếm sống, nên thực sự quan tâm đến toàn vấn đề của sự tồn tại này, và không nên bị vướng mắc trong hành động thuần chính trị, trong những hoạt động hời hợt. Những người mà có thời gian và tạm gọi là nhàn rỗi nên tìm ra sự thật, bởi vì chính là họ mới có thể sáng tạo một cách mạng trong thế giới, không phải cái người mà bao tử bị trống không. Nhưng, bất hạnh thay, những người có thời gian nhàn rỗi lại không quan tâm đến cái vĩnh hằng. Họ quan tâm trong việc lấp đầy thời gian của họ. Vì vậy họ cũng là một nguyên nhân của đau khổ và hỗn loạn trong thế giới. Vì vậy những người trong các bạn mà đang lắng nghe, những người trong các bạn mà có chút ít thời gian, nên trao sự suy nghĩ và cân nhắc cho vấn đề này; và qua sự thay đổi riêng của bạn, bạn sẽ sáng tạo một cách mạng thế giới.

Bangalore, ngày 15 tháng 8 năm 1948

Người hỏi: Liệu tôi có thể vẫn còn là một viên chức chính phủ nếu tôi muốn tuân theo những lời giảng của ông? Cùng câu hỏi sẽ nảy sinh liên quan đến quá nhiều nghề nghiệp. Giải pháp đúng đắn cho vấn đề của kiếm sống là gì?

Krishnamurti: Thưa bạn, chúng ta có ý gì qua từ ngữ kiếm sống? Liệu nó là kiếm được những cần thiết của người ta – lương thực, quần áo, và chỗ ở – đúng chứ? Sự khó khăn của kiếm sống nảy sinh chỉ khi nào chúng ta sử dụng những cần thiết của sống, lương thực, quần áo, và chỗ ở như một phương tiện của sự hung hăng thuộc tâm lý. Đó là, khi chúng ta sử dụng những cần thiết, những nhu cầu cơ bản, như phương tiện của tự-phóng đại, vậy thì vấn đề của kiếm sống nảy sinh; tại cơ bản xã hội của chúng ta được đặt nền tảng không phải trên cung cấp những cần thiết, nhưng trên sự phóng đại thuộc tâm lý, sử dụng những cần thiết như một bành trướng thuộc tâm lý của chính con người. Bạn phải suy nghĩ ra điều này một chút xíu. Chắc chắn, lương thực, quần áo, và chỗ ở có thể được sản xuất dư thừa; có đủ sự hiểu biết khoa học để cung ứng nhu cầu; nhưng nhu cầu cho chiến tranh lại quan trọng hơn, không chỉ bởi những người hiếu chiến, nhưng còn cả bởi mỗi người chúng ta, bởi vì mỗi người chúng ta là bạo lực. Có đầy đủ sự hiểu biết khoa học để trao tặng con người tất cả những cần thiết; nó đã được thực hiện, và chúng có thể được sản xuất đến độ không người nào sẽ bị đói kém. Tại sao nó không xảy ra? Bởi vì không ai được thỏa mãn với lương thực, quần áo, và chỗ ở. Mỗi người đều muốn cái gì đó nhiều hơn, và, diễn tả một cách khác, 'nhiều hơn' là quyền lực. Nhưng nó sẽ là thú vật khi chỉ được thỏa mãn với những cần thiết. Chúng ta sẽ được thỏa mãn với những cần thiết trong ý nghĩa trung thực, mà là tự do khỏi ham muốn quyền hành, chỉ khi nào chúng ta đã tìm được kho báu bên trong mà không thể hủy diệt được, mà bạn gọi là Thượng đế, sự thật, hay bất kỳ từ ngữ nào bạn muốn. Nếu bạn có thể tìm được sự giàu có bất tử đó ở bên trong chính bạn, vậy

là bạn có thể được thỏa mãn với một chút ít, và một chút ít có thể đáp ứng được nhu cầu.

Bất hạnh thay, chúng ta bị kéo lê bởi những giá trị giác quan. Những giá trị của những giác quan đã trở thành quan trọng hơn những giá trị của những thực sự. Rốt cuộc, toàn cấu trúc xã hội, văn minh hiện nay của chúng ta, từ cơ bản được đặt nền tảng trên những giá trị giác quan. Những giá trị giác quan không chỉ là những giá trị của những giác quan, nhưng còn cả những giá trị của tư tưởng, bởi vì tư tưởng cũng là kết quả của những giác quan; và khi hệ thống máy móc của tư tưởng, mà là mảnh trí năng, được vun đắp, vậy thì trong chúng ta có một thống trị của tư tưởng, mà cũng là một giá trị giác quan. Vì vậy, chừng nào chúng ta còn đang tìm kiếm giá trị giác quan, dù rằng thuộc xúc giác, thuộc vị giác, thuộc khứu giác, thuộc nhận biết, hay thuộc tư tưởng, phía bên ngoài trở thành quan trọng hơn phía bên trong; và chỉ phủ nhận phía bên ngoài không là phương cách dẫn đến phía bên trong. Bạn có lẽ phủ nhận phía bên ngoài và rút lui khỏi thế giới vào một cánh rừng hay một hang động và ở đó suy nghĩ về Thượng đế; nhưng chính sự phủ nhận phía bên ngoài đó, suy nghĩ về Thượng đế đó, vẫn còn là giác quan bởi vì suy nghĩ là giác quan, và bất kỳ giá trị nào được đặt nền tảng trên giác quan chắc chắn phải tạo ra sự hỗn loạn – mà là điều gì đang xảy ra trên thế giới tại thời điểm hiện nay. Những giác quan là thống trị, và chừng nào cấu trúc xã hội còn được đặt nền tảng trên điều đó, phương tiện kiếm sống trở thành khó khăn lạ thường.

Vì vậy, phương tiện kiếm sống đúng đắn là gì? Nghi vấn này có thể được trả lời chỉ khi nào có một cách mạng hoàn toàn trong cấu trúc xã hội hiện nay, không phụ thuộc vào khuôn mẫu của phe tả hay của phe hữu, nhưng một cách mạng hoàn toàn trong những giá trị mà không được đặt nền tảng trên giác quan. Bây giờ, nếu những người có thời gian nhàn rỗi – giống như những người già đang hưởng lương hưu, mà đã trải qua những năm đầu tiên của họ tìm kiếm Thượng đế hay những hình thức của hủy diệt – thực sự đã trao thời gian của họ, năng lượng của họ, đến tìm được giải pháp đúng đắn, vậy thì họ sẽ hành động như một trung gian, như một dụng cụ để sáng tạo cách mạng trong

thế giới. Nhưng họ không quan tâm. Họ muốn an toàn. Họ đã làm việc quá nhiều năm để hưởng được lương hưu của họ, và họ muốn sống thoải mái trong phần còn lại thuộc sống của họ. Họ có thời gian, nhưng họ lại dừng dừng. Họ chỉ quan tâm đến trừu tượng nào đó mà họ gọi là Thượng đế, và điều đó không liên quan gì đến sự thật; nhưng trừu tượng của họ không là Thượng đế, nó là một hình thức của tẩu thoát. Và những người lấp đầy sống của họ bằng hoạt động không ngừng nghỉ bị trói buộc ở nơi nào đó, họ không có thời gian để tìm ra những đáp án cho những vấn đề khác nhau của sống. Vì vậy những người quan tâm đến những vấn đề này, đến việc tạo ra một thay đổi cơ bản trong thế giới qua sự hiểu rõ về chính họ, trong họ, một mình, có sự hy vọng.

Chắc chắn chúng ta có thể thấy một nghề nghiệp sai lầm là gì. Là một người lính, một cảnh sát, một luật sư chắc chắn là một nghề nghiệp sai lầm, bởi vì họ củng cố sự xung đột, sự phân chia; và những người kinh doanh lớn, những người tư bản, phát triển sự trục lợi. Những người kinh doanh lớn có lẽ là một cá thể, hay nó có lẽ là một chính phủ; nếu chính phủ đảm nhận sự kinh doanh lớn, nó không ngừng trục lợi bạn và tôi. Và bởi vì xã hội được đặt nền tảng trên quân đội, cảnh sát, luật pháp, người kinh doanh lớn; đó là, trên nguyên tắc của phân chia, trục lợi, và bạo lực, làm thế nào bạn và tôi, mà muốn một nghề nghiệp đúng đắn, nghiêm túc, có thể tồn tại? Có sự thất nghiệp đang gia tăng, những quân đội hùng mạnh hơn, lực lượng cảnh sát quan trọng hơn với những phục vụ bí mật của nó, và kinh doanh lớn đang trở thành mỗi lúc một lớn hơn, thành lập những tập đoàn toàn cầu mà cuối cùng được đảm trách bởi chính phủ – bởi vì chính phủ đã trở thành một tập đoàn lớn trong nhiều quốc gia. Được trao tình huống này của trục lợi, của một xã hội được xây dựng trên sự phân chia, làm thế nào bạn sẽ tìm được một cách kiếm sống đúng đắn? Hầu như không thể được, đúng chứ? Hoặc bạn sẽ phải đi khỏi và thành lập một cộng đồng mới cùng một ít người – một cộng đồng tự-nâng đỡ, đồng-hợp tác – hoặc chỉ đầu hàng bộ máy to lớn. Nhưng bạn thấy, hầu hết chúng ta không quan tâm đến việc thực sự tìm được cách kiếm sống đúng đắn. Hầu hết chúng ta quan tâm đến có một việc làm

và bám vào nó trong hy vọng tiến bộ cùng tiền lương mỗi lúc một cao hơn. Bởi vì mỗi người chúng ta muốn bảo đảm, an toàn, một vị trí vĩnh cửu, không có cách mạng cơ bản. Không phải những người mà muốn tự-thỏa mãn, tự-mãn nguyện, nhưng chỉ những người mạo hiểm, những người mà muốn thí nghiệm cùng sống của họ, cùng sự tồn tại của họ, mà khám phá những sự việc thực sự, một cách sống mới mẻ.

Vì vậy trước khi có thể có một cách kiếm sống đúng đắn, trước tiên: những phương tiện giả dối một cách rõ rệt phải được hiểu rõ, quân đội, luật pháp, cảnh sát, những tập đoàn kinh doanh lớn mà đang lôi kéo con người và đang trục lợi họ, dầu nhân danh Chính thể, tư bản, hay tôn giáo. Khi bạn thấy những giả dối và loại bỏ những giả dối, có sự thay đổi, có cách mạng; và chính cách mạng, một mình nó, có thể sáng tạo một xã hội mới mẻ. Như một cá thể, tìm kiếm một cách sinh nhai đúng đắn là tốt lành, là hoàn hảo, nhưng điều đó không giải quyết được vấn đề to tát. Vấn đề to tát được giải quyết chỉ khi nào bạn và tôi không còn đang tìm kiếm an toàn. Không có một sự việc như là an toàn. Khi bạn tìm kiếm an toàn, điều gì xảy ra? Điều gì đang xảy ra trong thế giới tại thời điểm hiện nay? Tất cả những người Châu âu đều muốn an toàn, đang kêu gào nó, và điều gì đang xảy ra? Họ muốn an toàn qua chủ nghĩa quốc gia của họ. Rất cuộc, bạn là một người quốc gia bởi vì bạn muốn an toàn, và bạn nghĩ rằng qua chủ nghĩa quốc gia bạn sẽ có an toàn. Nó đã được chứng thực lặp đi và lặp lại rằng bạn không thể có an toàn qua chủ nghĩa quốc gia, bởi vì chủ nghĩa quốc gia là một qui trình của cô lập, đang mời mọc những chiến tranh, đau khổ, và hủy diệt. Vì vậy kiếm sống đúng đắn trên một qui mô to tát phải bắt đầu bằng những người mà hiểu rõ điều gì là giả dối. Khi bạn đang đấu tranh chống lại những giả dối, vậy thì bạn đang sáng tạo phương tiện kiếm sống đúng đắn. Khi bạn đang đấu tranh chống lại toàn cấu trúc của phân chia, của trục lợi – dù bởi phe tả hay bởi phe hữu, hay bởi uy quyền của tôn giáo hay của những giáo sĩ – đó là nghề nghiệp đúng đắn tại thời điểm hiện nay; bởi vì việc đó sẽ sáng tạo một xã hội mới mẻ, một văn hóa mới mẻ. Nhưng muốn đấu tranh, bạn phải thấy rất rõ rệt và rất dứt khoát những giả dối, để cho những giả dối phải rơi rụng.

Muốn khám phá điều gì là giả dối, bạn phải tỉnh thức được nó, bạn phải nhìn ngắm mọi thứ mà bạn đang làm, đang suy nghĩ, và đang cảm thấy; và từ đó không chỉ bạn khám phá được những giả dối, nhưng từ đó sẽ hiện diện một loại sinh lực mới mẻ, một năng lượng mới mẻ; và năng lượng đó sẽ ra lệnh loại công việc nào để làm hay không làm.

Poona, ngày 17 tháng 10 năm 1948

Người hỏi: Trong khi nói về phương tiện kiếm sống đúng đắn, ông đã nói rằng nghề nghiệp của quân đội, của luật sư, và của phục vụ chính phủ, chắc chắn không là phương tiện kiếm sống đúng đắn. Liệu ông đang cố vũ sự rút lui khỏi xã hội, và liệu việc đó không đang tẩu thoát khỏi những xung đột xã hội và đang ủng hộ sự bất công và sự trục lợi quanh chúng ta, hay sao?

Krishnamurti: Muốn thay đổi bất kỳ cái gì hay muốn hiểu rõ bất kỳ cái gì, trước hết bạn phải tìm hiểu cái gì là; chỉ lúc đó có thể có khả năng của một mới mẻ lại, một tái sinh, một thay đổi. Chỉ thay đổi cái gì là mà không hiểu rõ nó, là một phí phạm thời gian, một thoái hóa. Đổi mới mà không hiểu rõ là thoái hóa, bởi vì bạn không đối diện cái gì là. Nhưng nếu chúng ta bắt đầu hiểu rõ chính xác cái gì là, vậy thì chúng ta sẽ biết làm thế nào để hành động. Bạn không thể hành động nếu trước hết không quan sát, không bàn luận, và không hiểu rõ cái gì là. Chúng ta phải tìm hiểu xã hội như nó hiện nay nó là, cùng những yếu ớt của nó, những nhược điểm của nó; và muốn tìm hiểu nó chúng ta phải thấy một cách trực tiếp sự liên quan của chúng ta, sự kết nối của chúng ta với nó, không phải đang can thiệp bằng một giải thích thuộc lý thuyết hay thuộc trí năng.

Như hiện nay xã hội tồn tại, không có sự chọn lựa giữa cách kiếm sống đúng đắn và cách kiếm sống sai lầm. Bạn chấp nhận bất kỳ công việc nào có thể được, nếu bạn thừa may mắn để kiếm được một công việc. Vì vậy đối với một người mà bị thúc bách phải có một công việc tức khắc, không có vấn đề; anh ấy chấp nhận bất kỳ công việc nào cũng được bởi vì anh ấy phải ăn. Nhưng đối với những người của các bạn mà không bị thúc bách tức khắc, nó phải là một vấn đề, và đó là điều gì chúng ta đang bàn luận: Cái gì là phương tiện kiếm sống đúng đắn trong một xã hội mà được đặt nền tảng trên sự thâu lợi và những khác biệt giai cấp, trên chủ nghĩa quốc gia, tham lam, bạo lực, và vân vân? Bị trói buộc bởi những vấn đề này, liệu có thể có

cách kiếm sống đúng đắn? Chắc chắn là không. Và rõ ràng có những nghề nghiệp sai lầm, những phương tiện kiếm sống sai lầm, như là quân đội, luật sư, cảnh sát, và chính phủ.

Quân đội tồn tại không phải cho hòa bình, nhưng cho chiến tranh. Chính là chức năng của quân đội phải tạo ra chiến tranh, chính là chức năng của vị tướng lĩnh phải lập kế hoạch cho chiến tranh. Nếu anh ấy không làm, bạn sẽ mời anh ấy đi, đúng chứ? Bạn sẽ loại bỏ anh ấy. Chức năng của nhóm tướng lĩnh là lập kế hoạch và chuẩn bị cho những chiến tranh tương lai, và một nhóm tướng lĩnh mà không lập kế hoạch cho những chiến tranh tương lai chắc chắn là không có hiệu quả. Vì vậy quân đội không là một nghề nghiệp dành cho hòa bình, vì vậy nó không là một phương tiện kiếm sống đúng đắn. Tôi biết những hàm ý cũng như bạn biết. Những quân đội sẽ tồn tại chừng nào những chính phủ cầm quyền còn tồn tại cùng chủ nghĩa quốc gia và những biên giới; và bởi vì bạn ủng hộ những chính phủ cầm quyền, chắc chắn bạn phải ủng hộ chủ nghĩa quốc gia và chiến tranh. Thế là, chừng nào bạn còn là người theo chủ nghĩa quốc gia, bạn không có sự chọn lựa về cách kiếm sống đúng đắn.

Tương tự như thế, cảnh sát. Chức năng của cảnh sát là bảo vệ và duy trì những sự việc như chúng là. Nó cũng trở thành công cụ của sự điều tra, sự theo dõi, không chỉ trong bàn tay của những chính phủ độc tài, nhưng còn trong bàn tay của bất kỳ chính phủ nào. Chức năng của cảnh sát là điều tra chung quanh, rình mò vào những sống riêng tư của con người. Bạn càng trở thành cách mạng nhiều bao nhiêu, cả bên trong lẫn bên ngoài, bạn càng nguy hiểm với chính phủ nhiều bấy nhiêu. Đó là lý do tại sao những chính phủ, và đặc biệt là những chính phủ độc tài, làm bốc hơi những người mà phía bên trong lẫn bên ngoài đang sáng tạo một cách mạng. Vậy là, chắc chắn, nghề cảnh sát không là một phương tiện kiếm sống đúng đắn.

Tương tự như vậy, luật sư. Anh ấy phát triển sự đấu tranh: nó là điều cần thiết cho kiếm sống của anh ấy rằng bạn và tôi nên đấu tranh và tranh cãi âm ỉ. (Tiếng cười). Bạn cười để đánh trống lảng. Có thể nhiều người trong các bạn là luật sư, và tiếng cười của các bạn thể hiện một phản ứng thuần túy thuộc thần kinh đến một sự kiện; và qua sự lẩn tránh sự kiện đó, các bạn

vẫn sẽ còn tiếp tục là những luật sư. Bạn có lẽ nói rằng bạn là một nạn nhân của xã hội, nhưng bạn bị làm nạn nhân bởi vì bạn chấp nhận xã hội như nó là. Vì vậy, luật pháp không là một phương tiện kiếm sống đúng đắn. Có thể có phương tiện kiếm sống đúng đắn chỉ khi nào bạn không chấp nhận tình trạng hiện nay của những sự việc; và khoảnh khắc bạn không chấp nhận nó, bạn không chấp nhận luật pháp như một nghề nghiệp.

Tương tự như vậy, bạn không thể mong đợi để tìm được phương tiện kiếm sống đúng đắn trong những tập đoàn kinh doanh lớn mà đang chông chát sự giàu có, cũng không có trong lễ thói giấy tờ của chính phủ với những viên chức và tác phong quan liêu. Những chính phủ chỉ quan tâm duy trì những sự việc như chúng là, và nếu bạn trở thành một kỹ sư cho chính phủ, một cách trực tiếp hay gián tiếp bạn đang giúp đỡ chiến tranh.

Chừng nào bạn còn chấp nhận xã hội như nó là, bất kỳ nghề nghiệp nào, dù quân đội, cảnh sát, luật sư, hay chính phủ, chắc chắn đều không là một phương tiện kiếm sống đúng đắn. Bởi vì thấy điều này, một con người nghiêm túc phải làm gì? Anh ấy sẽ chạy trốn và tự-chôn vùi trong ngôi làng nào đó? Thậm chí ở đó anh ấy cũng phải sống. Anh ấy có thể xin ăn, nhưng chính lương thực được trao cho anh ấy đến một cách gián tiếp từ luật sư, cảnh sát, lính tráng, chính phủ. Và anh ấy không thể sống trong cô lập, bởi vì lại nữa điều đó không thể xảy ra được; sống trong cô lập là chết rồi, cả phần tâm lý lẫn phần sinh lý. Vì vậy người ta phải làm gì? Tất cả mọi việc mà người ta phải làm, nếu người ta có nghiêm túc, nếu người ta đủ thông minh về toàn qui trình này, là phủ nhận tình trạng hiện nay của những sự việc và trao tặng cho xã hội tất cả mọi điều mà người ta có thể làm được. Đó là, thưa bạn, bạn thu nhận lương thực, quần áo, và chỗ ở từ xã hội, và bạn phải hoàn lại cho xã hội cái gì đó. Chừng nào bạn còn sử dụng xã hội, cảnh sát, luật pháp, chính phủ, như phương tiện kiếm sống của bạn, bạn còn duy trì những sự việc như chúng là, bạn ủng hộ sự chia rẽ, sự điều tra, và chiến tranh. Nhưng nếu bạn phủ nhận những sự việc của xã hội và chỉ thu nhận những cần thiết, bạn phải hoàn lại cái gì đó để đền bù. Tìm được điều gì bạn đang trao tặng xã hội còn quan trọng hơn hỏi phương tiện kiếm sống đúng đắn là gì.

Bạn đang trao tặng xã hội cái gì? Xã hội là gì? Xã hội là sự liên hệ với một người hay với nhiều người. Nó là sự liên hệ của bạn với một người khác. Bạn đang trao tặng cho một người khác cái gì? Liệu bạn đang trao tặng bất kỳ thứ gì cho một người khác trong ý nghĩa thực sự của từ ngữ, hay chỉ đang nhận việc trả công cho cái gì đó? Chừng nào bạn còn không tìm được bạn đang trao tặng cái gì, bất kỳ cái gì bạn nhận được từ xã hội chắc chắn là một phương tiện kiếm sống sai lầm. Đây không là câu trả lời khôn ngoan, và vì vậy bạn phải tìm hiểu, suy nghĩ về toàn vấn đề của sự liên hệ với xã hội của bạn. Bạn có lẽ hỏi ngược lại tôi, ‘Ông đang trao tặng cái gì cho xã hội với mục đích có được quần áo, chỗ ở, và lương thực?’ Tôi đang trao tặng xã hội cái mà tôi đang nói ngày hôm nay – mà không chỉ là sự phục vụ thuộc từ ngữ mà bất kỳ người dốt nát nào cũng có thể cống hiến. Tôi đang trao tặng xã hội cái gì đối với tôi là sự thật. Bạn có lẽ phủ nhận nó và nói, ‘Vô lý, nó không là sự thật.’ Nhưng tôi đang trao tặng xã hội cái gì đối với tôi là sự thật, và tôi còn quan tâm với cái đó nhiều hơn là với cái gì xã hội cho tôi. Thưa bạn, khi bạn không lợi dụng xã hội hay người hàng xóm của bạn như một phương tiện của tự-bành trướng, bạn hoàn toàn mãn nguyện bởi những thứ mà xã hội cho bạn trong cách của lương thực, quần áo và chỗ ở. Thế là bạn không tham lam; và bởi vì không tham lam, sự liên hệ của bạn với xã hội hoàn toàn khác hẳn. Khoản khác bạn không lợi dụng xã hội như một phương tiện của tự-bành trướng, bạn khước từ những thứ của xã hội, và vì vậy có một cách mạng trong sự liên hệ của bạn. Bạn không đang phụ thuộc vào một người khác cho những nhu cầu thuộc tâm lý của bạn – và chỉ đến lúc đó bạn mới có thể có một phương tiện kiếm sống đúng đắn.

Bạn có lẽ nói tất cả điều này là một câu trả lời rất phức tạp, nhưng nó không phải vậy. Sống không có câu trả lời đơn giản. Người tìm kiếm một câu trả lời đơn giản cho sống chắc chắn có một cái trí rất đờ đẫn, một cái trí dốt nát. Sống không có kết luận, sống không có khuôn mẫu xác định; sống là đang sống, đang chuyển động, đang thay đổi. Không có câu trả lời xác thực, tuyệt đối cho sống, nhưng chúng ta có thể hiểu rõ toàn ý nghĩa và sự quan trọng của nó. Muốn hiểu rõ, đầu tiên chúng ta

phải thấy rằng chúng ta đang sử dụng sống như một phương tiện của tự-bành trướng, như một phương tiện của tự-thành tựu; và bởi vì chúng ta đang sử dụng sống như một phương tiện của tự-thành tựu, chúng ta tạo ra một xã hội thoái hóa, mà phải bắt đầu phân rã ngay khoảnh khắc nó hiện diện. Vì vậy, một xã hội có tổ chức có sẵn trong nó hạt giống của sự phân rã.

Rất quan trọng cho mỗi người chúng ta phải tìm được sự liên hệ của anh ấy với xã hội là gì, liệu nó được đặt nền tảng trên sự tham lam – mà có nghĩa tự-bành trướng, tự-thành tựu, mà trong đó được hàm ý quyền hành, vị trí, uy quyền – hay liệu người ta chỉ nhận được từ xã hội những cần thiết như là lương thực, quần áo, và chỗ ở. Nếu sự liên hệ của bạn là một liên hệ của cần thiết và không phải một liên hệ của tham lam, vậy thì bạn sẽ tìm được phương tiện kiếm sống đúng đắn bất kỳ nơi nào bạn hiện diện, thậm chí khi xã hội bị thoái hóa. Vì vậy, khi xã hội hiện nay đang phân rã rất mau lẹ, người ta phải tìm được; và những người mà sự liên hệ của họ chỉ là một liên hệ của những cần thiết, sẽ sáng tạo một văn hóa mới mẻ, họ sẽ là hạt nhân của xã hội mà trong đó những cần thiết được phân phối một cách công bằng và không bị sử dụng như một phương tiện của tự-bành trướng. Chừng nào xã hội còn tồn tại cho bạn như một phương tiện của tự-bành trướng, phải có một khao khát cho quyền lực, và chính là quyền lực mới tạo ra một xã hội của những giai cấp bị phân chia như giai cấp cao và giai cấp thấp, giai cấp giàu và giai cấp nghèo, người mà có và người mà không có, người học thức và người không-học thức, mỗi người đang đấu tranh với người khác, tất cả đều được đặt nền tảng trên sự thâu lợi và không phải trên sự cần thiết. Do bởi sự thâu lợi này mới gây ra quyền lực, vị trí, và thanh danh, và chừng nào điều đó còn tồn tại, sự liên hệ của bạn với xã hội phải là một phương tiện kiếm sống sai lầm. Có thể có phương tiện kiếm sống đúng đắn khi bạn trông chờ vào xã hội chỉ cho những cần thiết của bạn – và vậy là sự liên hệ của bạn với xã hội rất đơn giản. Đơn giản không là ‘nhiều hơn’, nó cũng không là khoác vào một cái khổ và từ bỏ thế giới. Chỉ tự-giới hạn chính bạn đến một vài đồ vật không là đơn giản. Đơn giản của cái trí là cốt lõi, và đơn giản của cái trí đó không thể tồn tại nếu cái trí

bị sử dụng cho tự-bành trướng, tự-thành tựu; dù thành tựu đó đến qua sự theo đuổi Thượng đế, hiểu biết, tiền bạc, tài sản, hay vị trí. Cái trí đang tìm kiếm Thượng đế không là một cái trí đơn giản, bởi vì Thượng đế của nó là sự chiếu rọi riêng của nó. Con người đơn giản là con người thấy chính xác cái gì là và hiểu rõ nó – anh ấy không đòi hỏi bất kỳ cái gì nữa. Một cái trí như thế là mãn nguyện, nó hiểu rõ cái gì là – mà không có nghĩa chấp nhận xã hội như nó là, cùng những trục lợi, những giai cấp, những chiến tranh của nó, và vân vân. Nhưng một cái trí mà thấy và hiểu rõ cái gì là, và vì vậy hành động, một cái trí như thế chẳng có bao nhiêu cần thiết; nó rất đơn giản, yên lặng. Và chỉ khi nào cái trí yên lặng nó mới có thể thấu nhận cái vĩnh hằng.

Bombay, ngày 26 tháng 2 năm 1950

Người hỏi: Người ta càng lắng nghe ông nhiều bao nhiêu, người ta càng cảm thấy rằng ông đang giảng thuyết sự rút lui khỏi sống. Tôi là một thư ký trong một văn phòng bộ trưởng. Tôi có bốn người con, và tôi chỉ nhận 250 rupees một tháng. Ông làm ơn giải thích làm thế nào tôi có thể đấu tranh với sống ảm đạm này để tồn tại trong một cách mới mẻ mà ông đang đề nghị? Ông thực sự nghĩ rằng thông điệp của ông có thể có bất kỳ ý nghĩa nào đối với những người có đồng lương ít ỏi và những người đang chết đói? Ông đã sống cùng những người đó chưa?

Krishnamurti: Trước hết, chúng ta hãy loại bỏ câu hỏi về vấn đề liệu tôi đã sống cùng những người đó hay chưa? Nó hàm ý – đúng chứ – rằng với mục đích để hiểu rõ sống, bạn phải trải qua mọi phương diện của sống, mọi trải nghiệm, bạn phải sống cùng những người giàu và những người nghèo, bạn phải chết đói và đi qua mọi điều kiện của sự tồn tại. Bây giờ, để đặt vấn đề rất vấn tắt, bạn phải trải qua nhậ nhệ để biết được trạng thái không say sưa? Liệu một trải nghiệm được hiểu rõ một cách trọn vẹn, đầy đủ, không bộc lộ toàn tiến hành của sống hay sao? Liệu bạn phải trải qua tất cả những chặng đường của sống để hiểu rõ sống? Làm ơn thấy rằng đây không là một lần tránh câu hỏi – trái lại. Chúng ta nghĩ rằng để có thông minh chúng ta phải đi qua mỗi chặng đường của sống và trải nghiệm, từ người giàu đến người nghèo, từ người ăn mày đến vị vua. Đó là thế à? Thông minh là sự tích lũy của nhiều trải nghiệm? Hay thông minh sẽ tìm ra trong hiểu rõ hoàn toàn được một trải nghiệm? Bởi vì chúng ta không bao giờ hiểu rõ một cách trọn vẹn, đầy đủ một trải nghiệm, chúng ta lang thang từ trải nghiệm sang trải nghiệm, hy vọng có sự cứu rỗi nào đó, có sự ẩn náu nào đó, có sự hạnh phúc nào đó. Chúng ta đã khiến cho sống thành một qui trình của sự tích lũy liên tục những trải nghiệm, và vì vậy nó là một đấu tranh vô tận, một trận chiến không ngừng nghỉ để đạt được, để kiếm được. Chắc chắn, đó là một

tiếp cận tế nhị, một tiếp cận hoàn toàn dốt nát đến sống, đúng chứ?

Liệu không thể tập hợp toàn ý nghĩa của một trải nghiệm và nhờ vậy hiểu rõ toàn chiều sâu và chiều rộng của sống hay sao? Tôi nói điều đó có thể được, và đó là cách duy nhất để hiểu rõ sống. Bất kỳ trải nghiệm nào, bất kỳ thách thức và phản ứng nào đến sống, nếu người ta có thể hiểu rõ nó trọn vẹn, vậy thì sự theo đuổi mọi trải nghiệm không có ý nghĩa, nó chỉ trở thành một lãng phí của thời gian. Bởi vì chúng ta không thể thực hiện điều đó, chúng ta đã sáng chế những ý tưởng ảo tưởng rằng bằng cách tích lũy những trải nghiệm cuối cùng chúng ta sẽ đến – Thượng đế biết nơi nào!

Người hỏi muốn biết liệu tôi đang giảng thuyết sự rút lui khỏi sống. Bạn có ý gì qua từ ngữ sống? Tôi đang suy nghĩ ra vấn đề này bằng cách nói lớn tiếng, vì vậy chúng ta hãy cùng nhau theo sát nó. Chúng ta có ý gì qua từ ngữ sống? Sống chỉ có thể trong liên hệ đúng chứ? Nếu không có liên hệ, không có sống. Hiện diện là có liên hệ; sống là một tiến hành của liên hệ, của hiệp thông cùng một người khác – cùng hai hoặc mười người – cùng xã hội. Sống không là một qui trình của cô lập, của rút lui. Nhưng đối với hầu hết chúng ta, sống là một qui trình của cô lập, đúng chứ? Chúng ta đang đấu tranh để tự-cô lập chính chúng ta trong hành động, trong liên hệ. Tất cả những hành động của chúng ta là đang tự-khép kín, đang tự-thâu hẹp, đang tự-tách rời, và trong chính qui trình đó có xung đột, đau khổ, phiền muộn. Sống là liên hệ, và không gì có thể tồn tại trong cô lập; vì vậy không thể có sự rút lui khỏi sống. Ngược lại, phải có hiểu rõ được sự liên hệ – sự liên hệ của bạn với người vợ của bạn, con cái của bạn, với xã hội, với thiên nhiên, với vẻ đẹp của ngày này, ánh sáng mặt trời trên những dòng nước, đường bay của một con chim, với những sự vật mà bạn sở hữu và những lý tưởng mà kiểm soát bạn. Để hiểu rõ tất cả điều đó, bạn không rút lui khỏi nó. Sự thật không tìm được trong rút lui và cô lập; ngược lại trong cô lập, dù có ý thức hay không-ý thức, chỉ có tối tăm và chết chóc.

Vì vậy tôi không đang đề nghị một rút lui khỏi sống, một kiểm chế của sống. Ngược lại, chúng ta chỉ có thể hiểu rõ sống trong

liên hệ. Do bởi chúng ta không hiểu rõ sống nên tất cả chúng ta đều luôn luôn đang tạo ra một nỗ lực để rút lui, để cô lập, và vì đã tạo ra một xã hội được đặt nền tảng trên bạo lực, trên phân rẽ; Thượng đế trở thành một cô lập cuối cùng.

Vậy là người hỏi muốn biết làm thế nào, đang kiếm được một chút ít, anh ấy sẽ sống cùng điều gì chúng ta đang nói. Lúc này, trước hết, kiếm sống không chỉ là vấn đề của người mà kiếm được một chút ít, nhưng nó cũng còn là vấn đề của bạn và của tôi, đúng chứ? Bạn có lẽ có nhiều tiền hơn một chút, bạn có lẽ giàu có, có một công việc tốt hơn, một vị trí cao hơn, một tài khoản ngân hàng nhiều hơn; nhưng nó cũng là vấn đề của bạn và của tôi, bởi vì xã hội này là điều gì mà tất cả chúng ta đã tạo ra. Nếu chúng ta, ba người – bạn, tôi và một người khác – không thực sự hiểu rõ sự liên hệ, chúng ta không thể sáng tạo cách mạng trong xã hội. Con người không có lương thực trong bao tử của anh ấy chắc chắn không thể tìm được sự thật, anh ấy phải được cho ăn. Nhưng con người mà bao tử no đủ, chắc chắn nó là trách nhiệm tức khắc của anh ấy phải thấy, rằng có một cách mạng cơ bản trong xã hội, rằng những sự việc phải không xảy ra như chúng là hiện nay. Để suy nghĩ ra, để cảm thấy được tất cả những vấn đề này là trách nhiệm của những con người mà có thời gian, có nhàn rỗi, nhiều hơn là trách nhiệm của những con người mà kiếm được một chút ít và phải đấu tranh hàng ngày để thu vén sống, mà không có thời gian và bị kiệt sức bởi xã hội bóc lột, mục nát này. Chính bạn và tôi, những người chúng ta có chút ít thời gian và nhàn rỗi hơn, mà phải thâm nhập vào những vấn đề này một cách trọn vẹn – mà không có nghĩa rằng chúng ta phải trở thành những người thuyết giảng chuyên nghiệp, đang cống hiến một hệ thống như một thay thế cho một cái khác. Nó dành cho bạn và tôi mà có thời gian, mà có nhàn rỗi cho suy nghĩ, để tìm ra phương cách của một xã hội mới mẻ, một văn hóa mới mẻ.

Bây giờ, điều gì xảy ra cho người nghèo mà đang kiếm được 125 rupees? Anh ấy phải kéo lê gia đình cùng anh ấy, anh ấy phải chấp nhận sự mê tín của người bà của anh ấy, những cô dì, những người cháu của anh ấy, và vân vân; anh ấy phải kết hôn tùy theo khuôn mẫu nào đó, anh ấy phải thực hiện những

nghi lễ, nghi thức nào đó, và khớp vào tất cả vô lý mê tín đó. Anh ấy bị trói buộc trong nó, và nếu anh ấy phản đối, bạn, những người đáng kính, bóp nghẹt anh ấy.

Vì vậy, câu hỏi của kiếm sống đúng đắn là vấn đề của bạn và của tôi, đúng chứ? Nhưng hầu hết chúng ta không quan tâm đến kiếm sống gì cả. Chúng ta vui mừng và cảm tạ một cách đơn giản khi có một việc làm, và thế là chúng ta duy trì một xã hội, một văn hóa, mà khiến cho kiếm sống đúng đắn không thể xảy ra được. Thừa các bạn, đừng đối xử với nó một cách lý thuyết. Nếu bạn phát hiện chính mình trong một nghề nghiệp sai lầm và thực sự làm một điều gì đó về nó, liệu bạn không thấy một cách mạng gì nó mang lại trong sống của bạn và trong sống của những người quanh bạn, hay sao? Nhưng nếu bạn lắng nghe một cách ngẫu nhiên và tiếp tục như trước kia bởi vì bạn có một việc làm tốt và đối với bạn không có vấn đề, chắc chắn bạn sẽ tiếp tục gây ra đau khổ trong thế giới. Đối với con người mà có quá ít tiền bạc, có một vấn đề, nhưng anh ấy, giống như phần còn lại của chúng ta, chỉ quan tâm đến có nhiều hơn. Và khi anh ấy có được nhiều hơn, vấn đề tiếp tục, bởi vì anh ấy vẫn còn muốn nhiều hơn.

Một phương tiện kiếm sống đúng đắn là gì? Chắc chắn, có những nghề nghiệp nào đó mà gây nguy hại cho xã hội. Quân đội gây nguy hại cho xã hội bởi vì nó lập kế hoạch và khuyến khích giết chóc nhân danh quốc gia. Bởi vì bạn là người theo chủ nghĩa quốc gia, bám vào những chính phủ cầm quyền, bạn phải có lực lượng vũ trang để bảo vệ tài sản của bạn; và đối với bạn tài sản còn quan trọng hơn sống, sống của những cậu con trai của bạn. Đó là lý do tại sao bạn có sự cưỡng bách tòng quân, đó là lý do tại sao những trường học của bạn đang được khuyến khích phải có huấn luyện quân sự. Nhân danh quốc gia của bạn, bạn đang hủy diệt con cái của bạn. Quốc gia của bạn là chính bạn được đồng hóa, sự chiếu rọi riêng của bạn; và khi bạn tôn thờ quốc gia của bạn, bạn đang hy sinh con cái của bạn cho sự tôn thờ của chính bạn. Đó là lý do tại sao quân đội, mà là công cụ của một chính phủ cầm quyền và tách rời, là một phương tiện kiếm sống sai lầm. Nhưng nó được tạo sự thuận tiện để gia nhập quân đội, và nó trở thành một phương tiện

chắc chắn để kiếm được một số tiền nho nhỏ. Sự kiện lạ thường này chỉ thấy trong văn minh hiện đại. Chắc chắn quân đội là một cách kiếm sống sai lầm cho một người, bởi vì nó được đặt nền tảng trên sự hủy diệt có tính toán và được lập kế hoạch. Nếu bạn và tôi không thấy sự thật của điều này, chúng ta sẽ không sáng tạo bất kỳ loại xã hội khác biệt nào.

Tương tự như vậy, bạn có thể thấy rằng một công việc trong một lực lượng cảnh sát là một phương tiện kiếm sống sai lầm. Đừng mỉm cười và đánh trống lảng. Cảnh sát trở thành một phương tiện của điều tra những cuộc sống riêng tư. Chúng ta không đang nói về cảnh sát như một phương tiện của giúp đỡ, hướng dẫn, nhưng như một công cụ của chính thể, cảnh sát bí mật, và mọi chuyện còn lại của nó. Vậy là cá thể chỉ trở thành một công cụ của xã hội, cá thể không có sự riêng tư, không tự do, không quyền lợi riêng; anh ấy bị điều tra, bị kiểm soát, bị đúc khuôn bởi chính phủ, mà là xã hội. Chắc chắn, đó là một phương tiện kiếm sống sai lầm.

Tiếp theo, có nghề nghiệp của luật pháp. Đó không là một phương tiện kiếm sống sai lầm hay sao? Tôi thấy một số bạn đang mỉm cười. Có thể các bạn là những luật sư, và các bạn biết rõ ràng hơn tôi hệ thống đó được đặt nền tảng trên cái gì. Từ cơ bản, không phải một cách hời hợt, nó được đặt nền tảng trên sự duy trì những sự việc như chúng là, trên những bất đồng, những tranh cãi, hỗn loạn, tranh chấp, đang khuyến khích sự chia rẽ và vô trật tự nhân danh của trật tự.

Cũng có nghề nghiệp sai lầm của con người mà muốn trở thành giàu có, người kinh doanh lớn, người đang lượm lặt, đang tích lũy, đang tàng trữ tiền bạc qua bóc lột, qua tàn nhẫn – mặc dầu anh ấy có lẽ làm nó qua lòng bác ái hay nhân danh của giáo dục.

Vậy là, chắc chắn, đây là tất cả những phương tiện kiếm sống sai lầm, và một thay đổi hoàn toàn trong cấu trúc xã hội, một cách mạng của loại đúng đắn, chỉ có thể xảy ra khi nó bắt đầu với bạn. Cách mạng không thể được đặt nền tảng trên một lý tưởng hay một hệ thống; nhưng khi bạn thấy tất cả điều này như một sự kiện, bạn được giải thoát khỏi nó, và thế là bạn được tự do để hành động. Nhưng, thưa các bạn, các bạn không

muốn hành động. Bạn sợ hãi bị quấy rầy, và bạn nói, ‘Đã có dư thừa hoang mang rồi, làm ơn đừng tạo thêm nhiều nữa.’ Nếu bạn không tạo thêm nhiều hoang mang, những người khác hiện diện diện diện ở đó để tạo thêm nhiều hoang mang giùm bạn – và lợi dụng sự hoang mang đó như một phương tiện của kiếm được quyền hành thuộc chính trị. Chắc chắn, chính là trách nhiệm của bạn như một cá thể phải thấy sự hoang mang cả bên trong lẫn bên ngoài, và phải làm điều gì đó cho nó – không phải chỉ chấp nhận nó và mong chờ một phép lạ, một Không tưởng kỳ diệu được sáng chế bởi những người khác mà bạn có thể vào trong đó không cần nỗ lực gì cả.

Thưa các bạn, vấn đề này là vấn đề của các bạn cũng như vấn đề của con người nghèo khổ. Con người nghèo khổ phụ thuộc vào bạn và bạn phụ thuộc vào anh ấy; anh ấy là người thư ký của bạn trong khi bạn ngồi trong một chiếc xe hơi sang trọng và nhận được một tiền lương béo bở, đang tích lũy tiền bạn nhờ vào công sức của anh ấy. Vì vậy, nó là, vấn đề của bạn cũng như của anh ấy; và nếu bạn và anh ấy không thay đổi một cách cơ bản trong sự liên hệ của các bạn, sẽ không có một cách mạng thực sự; mặc dầu có thể có bạo lực và đổ máu, bạn sẽ duy trì những sự việc một cách cơ bản như chúng là hiện nay. Vì vậy vấn đề của chúng ta là sự thay đổi của liên hệ; và sự thay đổi đó không phải ở trên mức độ từ ngữ hay trí năng, nhưng nó chỉ có thể xảy ra khi bạn có thể hiểu rõ sự kiện của bạn là gì. Bạn không thể hiểu rõ nó nếu bạn lý thuyết, từ ngữ hóa, phủ nhận, hay bênh vực; và đó là lý do tại sao hiểu rõ toàn tiến hành của cái trí là điều rất quan trọng. Một cách mạng mà chỉ là kết quả của cái trí không là cách mạng gì cả, nhưng cách mạng mà không thuộc cái trí, không thuộc từ ngữ, không thuộc hệ thống là cách mạng duy nhất, cách mạng duy nhất đối với vấn đề. Nhưng bất hạnh thay, chúng ta đã nuôi dưỡng những bộ não của chúng ta, những tạm gọi là trí năng của chúng ta, đến một mức độ mà chúng ta đã mất hết những khả năng của chúng ta ngoại trừ khả năng thuần túy trí năng và từ ngữ. Chỉ khi nào chúng ta thấy sống như một tổng thể, trong nguyên vẹn của nó, trong trọn vẹn của nó, mới có thể có được một cách

mạng mà sẽ trao tặng cả người nghèo khổ lẫn người giàu có sự công bằng của anh ấy.

Từ Sự Khẩn cấp phải Thay đổi

VẼ ĐẸP VÀ NGHỆ SĨ

Người hỏi: Tôi không hiểu nghệ sĩ là gì? Trên bờ sông Hằng, kia kia trong một căn phòng nhỏ xíu tối tăm, một người ngồi dệt một miếng sari đẹp nhất bằng lụa và vàng, và ở Paris trong xưởng vẽ của anh ấy một người khác đang vẽ một bức tranh mà anh ấy hy vọng sẽ làm cho anh ấy nổi tiếng. Nơi nào đó có một người viết văn đang ranh mãnh gọt giũa những câu chuyện nói về những vấn đề cũ kỹ, cũ kỹ của đàn ông và phụ nữ; rồi thì có người khoa học trong phòng thí nghiệm của anh ấy và chuyên viên kỹ thuật đang sắp xếp vào chung hàng triệu mảnh nhỏ để cho một hỏa tiễn có thể đi tới mặt trăng. Và ở Ấn độ, một nhạc sĩ đang theo một cuộc đời khổ hạnh với mục đích chuyển tải một cách trung thực về vẻ đẹp tinh khiết của bản nhạc được sáng tác bởi anh ấy. Có người nội trợ đang chuẩn bị một bữa ăn, và người làm thơ đang dạo bộ một mình trong cánh rừng. Đây không là tất cả những nghệ sĩ trong cách riêng của họ hay sao? Tôi cảm thấy rằng vẻ đẹp trong bàn tay của mọi người, nhưng họ không biết nó. Người đàn ông may một bộ quần áo đẹp hay đóng một đôi giày hoàn hảo, người phụ nữ cắm những bông hoa đó trên bàn của bạn, tất cả họ dường như làm việc cùng vẻ đẹp. Tôi thường không hiểu lý do tại sao chỉ người họa sĩ, người điêu khắc, người soạn nhạc, người viết văn – những nghệ sĩ tạm gọi là sáng tạo – mới có sự quan trọng lạ thường như thế chứ không phải người đóng giày hay người nấu nướng. Họ cũng không sáng tạo à? Khi bạn quan sát vô vàn sự diễn tả mà con người nghĩ rằng đó là vẻ đẹp, vậy thì một nghệ sĩ thực sự có vị trí nào trong sống, và ai là một nghệ sĩ thực sự? Người ta nói rằng vẻ đẹp là chính bản thể của tất cả sống. Liệu cao ốc đó ở đằng kia, mà được nghĩ là rất đẹp, là sự diễn tả của bản thể? Tôi sẽ rất trân trọng nếu ông muốn tìm hiểu toàn nghi vấn của vẻ đẹp và nghệ sĩ này.

Krishnamurti: Chắc chắn nghệ sĩ là người khéo léo trong hành động? Hành động này ở trong sống và không phải ở bên ngoài của sống. Vì vậy, chính là đang sống một cách khéo léo

mới thực sự tạo thành một nghệ sĩ, sự khéo léo này có thể vận hành trong một vài tiếng đồng hồ một ngày khi anh ấy đang chơi một nhạc cụ, đang sáng tác những bài thơ, hay đang vẽ những bức tranh, hay nó có thể khéo léo hơn một chút nếu anh ấy khéo léo trong nhiều mảnh như thế – giống như những người vĩ đại trong thời Phục hưng mà đã làm việc trong nhiều phương tiện vật liệu khác nhau. Nhưng vài tiếng đồng hồ âm nhạc hay viết lách có lẽ mâu thuẫn với phần còn lại thuộc sống của anh ấy, mà vô-trật tự và hỗn loạn. Vì vậy, liệu một con người như thế là một nghệ sĩ? Con người mà chơi đàn vĩ cầm đầy tài năng và lưu tâm đến sự nổi tiếng của anh ấy không quan tâm đến vĩ cầm, anh ấy chỉ đang khai thác nó để được nổi tiếng, ‘cái tôi’ còn quan trọng hơn âm nhạc, và cũng thế với người viết văn hay người họa sĩ nếu lưu tâm đến sự nổi tiếng. Người nhạc sĩ đồng hóa ‘cái tôi’ của anh ấy cùng điều gì anh ấy nghĩ là âm nhạc của vẻ đẹp, và con người tôn giáo đồng hóa ‘cái tôi’ của anh ấy cùng điều gì anh ấy nghĩ là cao cả. Tất cả điều này là sự khéo léo trong những lãnh vực nhỏ xíu đặc biệt của họ, nhưng phần còn lại thuộc lãnh vực rộng lớn của sống lại bị lơ là. Vì vậy, chúng ta phải tìm ra sự khéo léo trong hành động là gì, trong đang sống, không chỉ trong vẽ vờ hay trong viết lách hay trong công nghệ, nhưng làm thế nào người ta có thể sống toàn sống bằng khéo léo và vẻ đẹp. Liệu khéo léo và vẻ đẹp giống nhau? Liệu một con người – dù anh ấy là nghệ sĩ hay không – có thể sống toàn sống của anh ấy bằng khéo léo và vẻ đẹp? Đang sống là hành động và khi hành động đó nuôi dưỡng đau khổ, nó không còn là khéo léo. Vì vậy liệu con người có thể sống mà không-đau khổ, không-xung đột, không-ghen tuông, không-tham lam, không-mâu thuẫn thuộc bất kỳ loại nào? Nghi vấn không là, ai là một nghệ sĩ hay ai không là một nghệ sĩ, nhưng liệu một con người, bạn hay một người khác, có thể sống mà không bị hành hạ và biến dạng. Dĩ nhiên quả là thô lỗ hay xem thường những âm nhạc vĩ đại, những điêu khắc vĩ đại, những thi phẩm hoặc điệu nhảy vĩ đại, hay cười khẩy nó; điều đó sẽ là không khéo léo trong sống riêng của người ta. Nhưng nghệ thuật và vẻ đẹp mà là khéo léo trong hành động nên vận hành suốt ngày, không chỉ trong vài tiếng đồng hồ của

ngày. Đây là thách thức thực sự, không phải là đang đàn dương cầm thật hay. Bạn phải chơi nó thật hay nếu bạn tiếp xúc nó, nhưng điều đó không đủ. Nó giống như vun đắp một góc nhỏ xíu của một cánh đồng rộng lớn. Chúng ta quan tâm đến toàn cánh đồng và cánh đồng đó là sự sống. Điều gì chúng ta luôn luôn làm là bỏ quên toàn cánh đồng và tập trung vào những mảnh, mảnh riêng của chúng ta hay của những người khác. Nghệ thuật là hoàn toàn tỉnh thức và vì vậy khéo léo trong hành động trong tổng thể của sống. Và đây là vẻ đẹp.

Người hỏi: Còn công nhân nhà máy hay nhân viên văn phòng thì sao? Anh ấy là một nghệ sĩ? Công việc của anh ấy không loại bỏ sự khéo léo trong hành động, và vì vậy làm đỡ dẫn anh ấy đến độ anh ấy cũng không còn khéo léo trong bất kỳ công việc nào khác? Liệu anh ấy không bị quy định bởi công việc của anh ấy?

Krishnamurti: Dĩ nhiên anh ấy có. Nhưng nếu anh ấy thức dậy anh ấy sẽ hoặc là bỏ công việc của anh ấy hoặc thay đổi nó để cho nó trở thành nghệ thuật. Điều gì quan trọng không phải là nghệ thuật nhưng sự thức dậy đối với công việc. Điều gì quan trọng không phải là tình trạng bị quy định của công việc nhưng thức dậy.

Người hỏi: Ông có ý gì, thức dậy?

Krishnamurti: Liệu bạn thức dậy chỉ do bởi những hoàn cảnh, do bởi những thách thức, do bởi thảm họa hay hân hoan nào đó? Hay liệu có một trạng thái của đang thức dậy mà không có bất kỳ nguyên nhân nào? Nếu bạn thức dậy bởi một biến cố, một nguyên nhân, vậy thì bạn phụ thuộc vào nó, và khi bạn phụ thuộc vào cái gì đó – dù nó là một viên thuốc, tình dục, vẽ vời, hay âm nhạc – bạn đang tự-cho phép mình mê muội. Vậy là bất kỳ hình thức của nghệ thuật nào đều là sự kết thúc của khéo léo, sự kết thúc của nghệ thuật.

Người hỏi: Trạng thái thức dậy khác mà không có nguyên nhân này là gì? Ông đang nói về một trạng thái trong đó cũng không có một nguyên nhân lẫn một hậu quả. Liệu có thể có một trạng thái của cái trí mà không là hậu quả của nguyên nhân nào đó? Tôi không hiểu rõ điều đó, bởi vì chắc chắn mọi thứ chúng

ta suy nghĩ và mọi thứ chúng ta làm đều là hậu quả của nguyên nhân. Có chuỗi xích liên tục của nguyên nhân và hậu quả này.

Krishnamurti: Chuỗi xích của nguyên nhân và hậu quả này là liên tục bởi vì hậu quả trở thành nguyên nhân và nguyên nhân sinh ra những hậu quả thêm nữa, và vân vân.

Người hỏi: Vậy thì có hành động nào phía bên ngoài mắt xích này?

Krishnamurti: Tất cả chúng ta biết là hành động với một nguyên nhân, một động cơ, hành động mà là một kết quả. Tất cả hành động đều ở trong liên hệ. Nếu sự liên hệ được đặt nền tảng trên nguyên nhân, nó là sự thích ứng gian xảo, và thế là chắc chắn dẫn đến một hình thức khác của buồn chán. Tình yêu là sự việc duy nhất mà không có nguyên nhân, đó là tự do; nó là vẻ đẹp, nó là khéo léo, nó là nghệ thuật. Nếu không có tình yêu, không có nghệ thuật. Khi người nghệ sĩ đang chơi nhạc thật hay, không có 'cái tôi'; có tình yêu và vẻ đẹp, và đây là vẻ đẹp. Đây là sự khéo léo trong hành động. Khéo léo trong hành động là sự vắng mặt của 'cái tôi'. Nghệ thuật là sự vắng mặt của 'cái tôi'. Nhưng khi bạn bỏ qua toàn cánh đồng của sống và chỉ tập trung vào một phần nhỏ xíu – vậy thì dù 'cái tôi' có lẽ vắng mặt nhiều bao nhiêu, bạn vẫn còn đang sống một cách không-khéo léo và vì vậy bạn không là một nghệ sĩ của sự sống. Vắng mặt của 'cái tôi' trong sống là tình yêu và vẻ đẹp, mà mang lại sự khéo léo riêng của nó. Đây là nghệ thuật vĩ đại nhất: sống một cách khéo léo trong toàn cánh đồng của sự sống.

Người hỏi: Ô, Chúa ơi! Tôi sẽ làm điều đó như thế nào? Tôi thấy nó và cảm thấy nó trong tâm hồn của tôi, nhưng làm thế nào tôi có thể duy trì nó?

Krishnamurti: Không có cách nào để duy trì nó, không có cách nào để nuôi dưỡng nó, không có luyện tập nó; chỉ có đang thấy nó. Đang thấy là nghệ thuật vĩ đại nhất trong tất cả nghệ thuật.

Bombay, ngày 11 tháng 3 năm 1953

Tôi nghĩ có lẽ xứng đáng nếu chúng ta tìm hiểu câu hỏi: cái trí thoái hóa mau lẹ biết chừng nào và những nhân tố chính mà làm cho cái trí đờ đẫn, vô cảm, chậm lụt khi phản ứng là gì? Tôi nghĩ nó sẽ có ý nghĩa nếu chúng ta có thể tìm hiểu câu hỏi tại sao cái trí thoái hóa, bởi vì có lẽ trong hiểu rõ điều đó, chúng ta có lẽ tìm được một sống đơn giản là gì.

Khi chúng ta lớn hơn chúng ta thấy rằng cái trí, công cụ của hiểu rõ, công cụ mà qua đó chúng ta khảo sát bất kỳ vấn đề nào, tìm hiểu, nghi vấn, khám phá – cái trí đó nếu bị sử dụng sai lầm, sẽ thoái hóa, sẽ phân rã, đối với tôi có vẻ một trong những nhân tố chính của sự thoái hóa của cái trí là qui trình của chọn lựa.

Tất cả sống của chúng ta được đặt nền tảng trên sự chọn lựa. Chúng ta chọn lựa tại những mức độ khác nhau của sự tồn tại của chúng ta. Chúng ta chọn lựa giữa màu trắng và màu xanh, giữa một bông hoa này và một bông hoa kia, giữa những thúc đẩy thuộc tâm lý nào đó của ưa thích và không-ưa thích, giữa những ý tưởng, những niềm tin nào đó, chấp nhận cái này và loại bỏ những cái khác. Vì vậy cấu trúc thuộc tinh thần của chúng ta được đặt nền tảng trên qui trình của chọn lựa này, nỗ lực liên tục này của chọn lựa, phân biệt, loại bỏ, chấp nhận, khước từ. Và trong qui trình đó có đấu tranh liên tục, nỗ lực liên tục. Không bao giờ có một hiểu rõ trực tiếp, nhưng luôn luôn có qui trình mệt mỏi của sự tích lũy khả năng phân biệt – mà thực sự được đặt nền tảng trên ký ức, trên sự tích lũy của hiểu biết – và vì vậy có nỗ lực liên tục này được thực hiện qua sự chọn lựa.

Bây giờ, liệu sự chọn lựa không là tham vọng? Sống của chúng ta là tham vọng. Chúng ta muốn là người nào đó, chúng ta muốn được ngưỡng mộ, muốn đạt được một kết quả. Nếu tôi

không-thông minh, tôi muốn trở thành thông minh. Nếu tôi là bạo lực, tôi muốn trở thành không-bạo lực. trở thành là qui trình của tham vọng. Dù tôi muốn trở thành một người chính trị lỗi lạc hay vị thánh hoàn hảo nhất; tham vọng, động cơ, thôi thúc của trở thành là qui trình của chọn lựa, là qui trình của tham vọng, mà từ cơ bản được đặt nền tảng trên sự chọn lựa.

Vì vậy, sống của chúng ta là một chuỗi của những đấu tranh, một chuyển động từ một ý tưởng, công thức, ham muốn thuộc học thuyết, đến một cái khác; và trong qui trình của trở thành này, trong qui trình của đấu tranh này, cái trí thoái hóa. Chính bản chất của sự thoái hóa này là chọn lựa; và chúng ta nghĩ chọn lựa là cần thiết, chọn lựa mà từ đó nảy sinh tham vọng.

Bây giờ liệu chúng ta có thể tìm được một cách sống mà không bị đặt nền tảng trên tham vọng, mà không thuộc về sự chọn lựa, đó là một nở hoa mà trong đó kết quả không được tìm kiếm? Tất cả mọi điều mà chúng ta biết về sống là một chuỗi của những đấu tranh chấm dứt trong kết quả, và những kết quả đó đang bị loại bỏ cho những kết quả quan trọng hơn. Đó là tất cả mà chúng ta biết.

Trong trường hợp của con người đang ngồi một mình trong một hang động, trong chính sự tiến hành của làm cho anh ấy hoàn hảo có chọn lựa, và chọn lựa đó là tham vọng. Con người mà là bạo lực cố gắng trở thành không-bạo lực; chính trở thành đó là tham vọng. Chúng ta không đang cố gắng tìm ra liệu tham vọng là đúng hay sai, liệu nó cần thiết cho sống, nhưng liệu nó có ích lợi cho một sống của đơn giản. Tôi không có ý sự đơn giản của một vài bộ quần áo, đó không là một sống đơn giản. Đang khoác vào một cái khố không thể hiện một con người đơn giản; ngược lại, bằng cách từ bỏ những đồ vật bên ngoài, có lẽ rằng cái trí trở thành tham vọng hơn bởi vì nó cố gắng bám vào lý tưởng riêng của nó mà nó đã chiếu rọi và nó đã tạo tác.

Vì vậy nếu chúng ta quan sát những cách suy nghĩ riêng của chúng ta, liệu chúng ta không nên tìm hiểu nghi vấn của tham vọng này hay sao? Chúng ta có ý gì qua nó, và liệu chúng ta có thể sống không-tham vọng? Chúng ta thấy rằng tham vọng nuôi dưỡng ganh đua, dù nơi những em nhỏ trong trường học, hay giữa những người chính trị tài giỏi, mọi phương cách leo lên –

đang cố gắng phá vỡ một kỷ lục. Tham vọng này sản sinh những lợi ích thuộc công nghệ nào đó, nhưng trong sự khuấy động của nó, chắc chắn, có một làm tối tăm cái trí, tình trạng bị quy định thuộc công nghệ, đến độ cái trí mất đi sự mềm dẻo của nó, sự đơn giản của nó và thế là không còn khả năng trải nghiệm một cách trực tiếp. Liệu chúng ta không nên tìm hiểu, không phải như một nhóm nhưng như những cá thể – bạn và tôi – liệu chúng ta không nên tìm ra tham vọng này có nghĩa gì, liệu chúng ta nhận biết được tham vọng này trong sống của chúng ta?

Khi chúng ta cống hiến mình để phục vụ xã hội, để làm công việc cao cả, liệu trong nó không có yếu tố cơ bản của tham vọng, mà là phương cách của chọn lựa, hay sao? Và vì vậy chọn lựa không là một ảnh hưởng gây thoái hóa trong sống của chúng ta, bởi vì nó ngăn cản sự nở hoa, hay sao? Con người nở hoa là con người mà là, mà không đang trở thành.

Liệu không có một khác biệt giữa cái trí đang nở hoa và cái trí đang trở thành, hay sao? Cái trí đang trở thành là cái trí luôn luôn đang tăng trưởng, đang trở thành, đang phóng đại, đang lượm lặt trải nghiệm như hiểu biết. Chúng ta đã biết qui trình đó quá rõ ràng trong sống hàng ngày của chúng ta, cùng tất cả những kết quả của nó, cùng tất cả những xung đột của nó, những đau khổ và đấu tranh của nó, nhưng chúng ta không biết sống của nở hoa. Và liệu không có một khác biệt giữa hai cái này mà chúng ta phải khám phá – không phải bằng cách đang cố gắng chia ranh giới, gây tách rời – nhưng khám phá trong tiến hành của đang sống của chúng ta? Khi chúng ta khám phá điều này, có lẽ chúng ta có thể xóa sạch tham vọng này, phương cách của chọn lựa, và khám phá một nở hoa, mà là phương cách của sống, mà có lẽ là hành động đúng đắn.

Vì vậy nếu chúng ta chỉ nói rằng chúng ta không được tham vọng mà không khám phá phương cách nở hoa của sống, chỉ giết chết tham vọng cũng hủy diệt luôn cái trí, bởi vì chính một hành động của ý chí là hành động của chọn lựa. Vì vậy liệu không cần thiết cho mỗi người chúng ta phải tìm ra trong sống của chúng ta sự thật của tham vọng, hay sao? Tất cả chúng ta đều được khuyến khích phải tham vọng, xã hội của chúng ta

được đặt nền tảng trên nó, sức mạnh của sự xô đẩy về hướng một kết quả. Và trong tham vọng đó có những bất công mà luật pháp cố gắng san bằng, thay đổi. Có lẽ theo cách đó, sự tiếp cận đến sống đó, từ cơ bản là sai lầm, và có lẽ có một tiếp cận khác mà là nở hoa của sống, mà có thể tự-diễn tả chính nó mà không cần tích lũy. Rốt cuộc, chúng ta biết khi chúng ta ‘tỉnh thức’ được đang cố gắng đạt được cái gì đó, được đang trở thành cái gì đó; đó là tham vọng, sự tìm kiếm của một kết quả.

Nhưng có một năng lượng, có một lực lượng mà trong đó có một thúc bách, mà không-qui trình của tích lũy, không-nền tảng của ‘cái tôi’, của cái ngã, của sự vị kỷ. Đó là phương cách của sáng tạo. Nếu không hiểu rõ điều đó, nếu không thực sự trải nghiệm điều đó, sống của chúng ta trở nên rất nhàm chán, sống của chúng ta trở thành một chuỗi của những xung đột vô tận mà trong đó không có sáng tạo, không có hạnh phúc. Và có lẽ nếu chúng ta có thể hiểu rõ – không phải bằng cách loại bỏ xung đột nhưng bằng cách hiểu rõ những phương cách của xung đột – bằng cởi mở, bằng hiểu rõ, bằng lắng nghe sự thật của tham vọng, có lẽ chúng ta có thể bắt gặp sáng tạo đó mà có một diễn tả liên tục mà không là sự diễn tả của tự-thành tựu nhưng sự diễn tả của năng lượng không bị giới hạn bởi ‘cái tôi’.

* * *

Người hỏi: Ông làm ơn giải thích cho chúng tôi điều gì ông có ý qua những từ ngữ ‘nghề nghiệp của chúng ta’? Tôi suy luận rằng ông có ý điều gì đó hoàn toàn khác hẳn ý nghĩa thông thường của những từ ngữ này.

Krishnamurti: Mỗi người chúng ta theo đuổi loại nghề nghiệp nào đó – luật sư, lính tráng, cảnh sát, người kinh doanh, và vân vân. Chắc chắn có những nghề nghiệp nào đó mà gây nguy hại cho xã hội – luật sư, lính tráng, cảnh sát, và người tư bản công nghiệp mà không đang trao tặng những người khác sự giàu có một cách bình đẳng.

Khi chúng ta muốn, khi chúng ta chọn lựa một nghề nghiệp đặc biệt, khi chúng ta giáo dục con cái của chúng ta để theo đuổi một nghề nghiệp đặc biệt, liệu chúng ta không đang tạo ra một xung đột bên trong xã hội? Bạn chọn một nghề nghiệp và tôi chọn một nghề nghiệp khác. Điều đó không tạo ra xung đột giữa

chúng ta? Liệu đó không là điều gì đang xảy ra trong thế giới, bởi vì chúng ta chưa bao giờ tìm được nghề nghiệp đúng đắn của chúng ta là gì? Chúng ta chỉ đang bị quy định bởi xã hội, bởi một văn hóa đặc biệt, để chấp nhận những hình thức nào đó của nghề nghiệp mà nuôi dưỡng sự ganh đua và hận thù giữa con người và con người. Chúng ta biết điều đó, chúng ta thấy nó.

Bây giờ, liệu có bất kỳ cách sống nào khác mà bạn và tôi có thể vận hành trong những nghề nghiệp đúng đắn của chúng ta? Liệu không có một nghề nghiệp cho con người? Làm ơn, lắng nghe, thưa các bạn. Liệu không có những nghề nghiệp khác nhau cho con người? Chúng ta thấy rằng có: bạn là một thư ký, tôi đánh giày; bạn là một kỹ sư và tôi là một người chính trị. Chúng ta thấy vô số những nghề nghiệp khác nhau và chúng ta thấy tất cả chúng đều trong xung đột lẫn nhau. Vì vậy, qua nghề nghiệp của anh ấy con người đang xung đột, đang hận thù với con người. Chúng ta biết điều đó. Chúng ta quen thuộc với điều đó hàng ngày.

Bây giờ, chúng ta hãy tìm ra liệu không có một nghề nghiệp cho con người. Nếu tất cả chúng ta có thể tìm ra nó, vậy thì sự diễn tả của những khả năng khác nhau sẽ không tạo ra xung đột giữa con người và con người. Tôi khẳng định chỉ có một nghề nghiệp cho con người. Chỉ có một nghề nghiệp, không phải nhiều nghề nghiệp. Một nghề nghiệp cho con người là phải tìm được sự thật là gì. Thưa các bạn, đừng yên lặng. Đây không là một đáp án huyền bí.

Nếu tôi và bạn đang tìm ra sự thật là gì, mà là nghề nghiệp đúng đắn của chúng ta, vậy thì trong tìm kiếm của điều đó chúng ta sẽ không ganh đua. Tôi sẽ không đang ganh đua với bạn. Tôi sẽ không đấu tranh với bạn mặc dầu bạn có lẽ diễn tả sự thật đó trong một cách khác. Bạn có lẽ là Thủ tướng, tôi sẽ không tham vọng và muốn chiếm hữu vị trí của bạn, bởi vì tôi đang tìm kiếm sự bình đẳng cùng bạn, mà là sự thật. Vì vậy, chừng nào chúng ta còn không tìm được nghề nghiệp đúng đắn của con người đó, chúng ta bắt buộc đang ganh đua với nhau, chúng ta bắt buộc căm ghét lẫn nhau. Và dù bất kỳ đạo luật nào bạn có lẽ thông qua, trên mức độ đó, bạn có lẽ chỉ sản sinh sự

hỗn loạn thêm nữa.

Liệu có thể, từ niên thiếu, qua sự giáo dục đúng đắn, qua người giáo dục đúng đắn, giúp đỡ cậu trai, em học sinh, được tự do để tìm ra sự thật của mọi thứ là gì – không phải sự thật trong những trêu tượng, nhưng sự thật của tất cả những liên hệ – sự liên hệ của cậu trai với máy móc, sự liên hệ của cậu trai với thiên nhiên, sự liên hệ của cậu trai với tiền bạc, với xã hội, với chính phủ và vân vân? Điều đó đòi hỏi – đúng chứ – một loại giáo viên khác hẳn mà quan tâm đến sự giúp đỡ hay cống hiến cho cậu trai, học sinh, sự tự do để cho em ấy bắt đầu tìm hiểu sự trau dồi của thông minh, mà không bao giờ có thể bị quy định bởi một xã hội luôn luôn đang thoái hóa.

Vì vậy, liệu không có một nghề nghiệp cho con người? Con người không thể tồn tại trong cô lập. Anh ấy tồn tại chỉ trong sự liên hệ, và khi trong sự liên hệ đó không có sự khám phá của sự thật, sự khám phá sự thật của sự liên hệ, vậy thì có xung đột.

Chỉ có một nghề nghiệp cho bạn và tôi. Và trong sự tìm kiếm của nghề nghiệp đó, chúng ta sẽ tìm được sự diễn tả mà trong đó chúng ta sẽ không dính dáng đến xung đột, chúng ta sẽ không hủy diệt lẫn nhau. Nhưng chắc chắn, nó phải bắt đầu qua sự giáo dục đúng đắn, qua người giáo dục đúng đắn. Người giáo dục cũng cần sự giáo dục. Tại cơ bản, người giáo dục không chỉ là người trao những thông minh, nhưng còn mang lại, trong em học sinh, sự tự do, sự cách mạng để khám phá sự thật là gì.

***Từ Một nói chuyện cùng Học sinh tại Rajghat
School***

Ngày 20 tháng 1 năm 1954

Một trong những khó khăn lớn nhất là tìm được điều gì tạo ra sự tầm thường. Bạn biết từ ngữ đó có nghĩa gì? Một cái trí tầm thường có nghĩa một cái trí bị hư hỏng, không tự do, bị trói buộc trong sợ hãi, trong một vấn đề; một cái trí mà chỉ quay quanh tự-quan tâm riêng của nó, quanh thành công và thất bại riêng của nó về những giải pháp tức khắc riêng của nó và những đau khổ mà chắc chắn xảy ra cho cái trí tầm thường. Nó là một trong những việc khó khăn nhất – phải không – cho một cái trí tầm thường phá vỡ khỏi những thói quen suy nghĩ riêng của nó, khỏi những khuôn mẫu hành động riêng của nó, và được tự do để sống, để có thể chuyển động loanh quanh, để hành động. Bạn sẽ thấy hầu hết những cái trí của chúng ta đều rất nhỏ nhen, đều rất tầm thường. Hãy quan sát cái trí riêng của bạn và bạn sẽ thấy nó bận tâm đến cái gì – những vấn đề nhỏ xíu như đậu kỳ thi của bạn, người ta nghĩ gì về bạn, bạn sợ hãi người nào đó ra sao, và sự thành công riêng của bạn. Bạn muốn một việc làm, và khi bạn có việc làm đó bạn lại muốn có một việc làm tốt hơn và vân vân. Nếu bạn lục soát cái trí của bạn, bạn sẽ phát hiện nó luôn luôn bận tâm với loại hoạt động ích kỷ, tầm thường, nhỏ nhen này. Bởi vì bị bận tâm như thế, nó tạo ra những vấn đề, đúng chứ? Nó cố gắng giải quyết những vấn đề của nó tùy theo sự nhỏ nhen riêng của nó và, nếu không làm việc đó, nó gia tăng những vấn đề riêng của nó. Đối với tôi có vẻ rằng chức năng của giáo dục là phá vỡ cách suy nghĩ này.

Cái trí tầm thường, cái trí mà bị trói buộc trong một trong những con đường chật hẹp của Varanasi và sống ở đó, có lẽ đọc sách, nó có lẽ đậu những kỳ thi, nó có lẽ rất hoạt động ngoài xã hội, nhưng nó vẫn còn sống trong con đường nhỏ nhen chật hẹp của sự tạo tác riêng của nó. Tôi nghĩ rất quan trọng cho chúng

ta – những người già và những người trẻ – phải thấy rằng bởi vì cái trí quá nhỏ nhen, bất kỳ nỗ lực nào nó thực hiện, bất kỳ đấu tranh nào nó có lẽ trải qua, bất kỳ những hy vọng hay những sợ hãi hay những ao ước nào nó có lẽ có, đều vẫn còn nhỏ nhen, đều vẫn còn tầm thường. Hầu hết chúng ta phải rất khó khăn để nhận ra rằng những đạo sư, những bậc thầy, những tổ chức, những tôn giáo mà cái trí nhỏ nhen hình thành, đều vẫn còn nhỏ nhen. Rất khó khăn khi phá vỡ khuôn mẫu suy nghĩ này.

Trong khi chúng ta còn nhỏ, liệu không quan trọng phải có những giáo viên, những người giáo dục mà không tầm thường hay sao? Bởi vì nếu những người giáo dục bị trì trệ, mệt mỏi, đang suy nghĩ về những sự việc nhỏ nhen và bị trói buộc trong sự tầm thường riêng của họ, tự nhiên họ không thể giúp đỡ để tạo ra một bầu không khí mà trong đó những học sinh có thể được tự do để phá vỡ khuôn mẫu mà xã hội đã áp đặt vào con người.

Tôi nghĩ có thể biết được người ta tầm thường là điều rất quan trọng, bởi vì hầu hết chúng ta không thừa nhận rằng chúng ta tầm thường, tất cả chúng ta đều nghĩ rằng chúng ta có cái gì đó đang ẩn núp một cách lạ thường đằng sau nơi nào đó. Nhưng chúng ta phải biết rằng chúng ta tầm thường, nhận ra rằng sự tầm thường đó sẽ tạo tác sự nhỏ nhen, và không hành động chống lại nó. Bất kỳ hành động nào chống lại sự tầm thường đều là hành động được sinh ra từ sự tầm thường; phá vỡ sự tầm thường vẫn còn là nhỏ nhen, không giá trị. Bạn hiểu rõ tất cả những điều này? Bất hạnh thay, tôi chỉ nói được tiếng Anh, nhưng tôi mong ước những giáo viên của các bạn có thể giúp các bạn hiểu rõ điều này. Trong giải thích điều này cho các bạn, sự tầm thường riêng của họ sẽ tan biến. Chỉ sự giải thích sẽ đánh thức họ đến sự tầm thường, sự nhỏ nhen riêng của họ. Đó là lý do tại sao một cái trí nhỏ nhen không thể thương yêu, không rộng lượng, luôn cãi cọ về những việc nhỏ nhen. Điều gì được cần đến ở Ấn độ và ở những nơi khác trong thế giới không là những người khôn ngoan, không là những người có bằng cấp hay những chức vụ quan trọng, nhưng những con người giống như các bạn và tôi mà đã phá vỡ sự tầm thường của những cái trí của họ.

Tại cơ bản, sự tầm thường là sự suy nghĩ của người ta. Đó là điều gì khiến cho cái trí tầm thường, sự bận tâm liên tục về thành công riêng của nó, về những lý tưởng riêng của nó, về những ham muốn riêng của nó để trở thành hoàn hảo. Đó là điều gì khiến cho cái trí nhỏ nhen bởi vì ‘cái tôi’, cái ngã, dù nó có lẽ bành trướng nhiều bao nhiêu, vẫn còn rất nhỏ nhoi. Vì vậy cái trí bị bận tâm là một cái trí nhỏ nhen; cái trí mà liên tục đang suy nghĩ về điều gì đó, bị lo lắng về kỳ thi riêng của nó, bị lo lắng về liệu nó sẽ có một việc làm, bị lo lắng về điều gì người cha và người mẹ hay người giáo viên hay những đạo sư hay những người hàng xóm hay xã hội nghĩ, là một cái trí tầm thường. Sự bận tâm với những ý tưởng này tạo ra sự kính trọng, và cái trí kính trọng, cái trí tầm thường, không là một cái trí hạnh phúc. Làm ơn hãy lắng nghe tất cả điều này.

Bạn biết, tất cả các bạn đều muốn được kính trọng – đúng chứ – được ngưỡng mộ bởi người nào đó – bởi người cha của bạn hay bởi người hàng xóm của bạn hay bởi xã hội của bạn – để làm những việc đúng đắn, và điều này nuôi dưỡng sự sợ hãi. Điều gì được cần đến trong thế giới bị thoái hóa này là một cái trí mà sáng tạo, không sáng chế, không chỉ có khả năng. Nhưng sáng tạo đó hiện diện khi không có sự sợ hãi, khi cái trí không bị bận tâm bởi những vấn đề riêng của nó. Tất cả điều này đòi hỏi một bầu không khí trong đó học sinh thực sự được tự do, tự do không phải để làm bất kỳ điều gì cậu ta ưa thích nhưng tự do để nghi ngờ, để tìm hiểu, để tìm ra, để lý luận và để vượt khỏi lý luận. Học sinh cần đến một tự do mà trong đó cậu ta có thể tìm ra điều gì cậu ta thực sự ưa thích làm trong sống để cho cậu ta không bị ép buộc phải làm một công việc đặc biệt mà cậu ta kinh tởm, mà cậu ta không thích.

Bạn có biết rằng một cái trí tầm thường không bao giờ phản kháng; nó phục tùng chính phủ, uy quyền của cha mẹ, nó chịu đựng mọi thứ. Tôi e rằng trong một quốc gia giống như thế này, nơi có sự dư thừa dân số, nơi việc kiếm sống rất, rất khó khăn, những áp lực của những điều này khiến cho chúng ta vâng lời, khiến cho chúng ta qui phục, và dần dần tinh thần cách mạng, tinh thần bất mãn bị mai một. Một trường học thuộc loại này nên giáo dục học sinh phải có sự bất mãn lạ thường này suốt sống,

không dễ dàng được thỏa mãn. Sự bất mãn bắt đầu để tìm ra, trở thành thông minh thực sự, nếu nó không tìm được một khe rãnh của sự mãn nguyện, của sự hài lòng.

* * *

Người hỏi: Liệu đúng rằng sự nổi tiếng đến sau khi chết?

Krishnamurti: Bạn nghĩ rằng người dân làng chết sẽ có sự nổi tiếng sau khi anh ấy chết?

Người hỏi: Một người vĩ đại, sau khi anh ấy chết, trở thành nổi tiếng và được tôn vinh.

Krishnamurti: Một người vĩ đại là gì? Hãy tìm ra sự thật của câu hỏi đó. Liệu anh ấy là người tìm kiếm sự nổi tiếng? Liệu anh ấy là người mong muốn đem lại cho chính anh ấy sự quan trọng cực kỳ? Liệu anh ấy là người tự-đồng hóa chính mình cùng một quốc gia và trở thành người lãnh đạo? Nếu anh ấy thực hiện điều đó, anh ấy có sự nổi tiếng trong khi anh ấy đang sống. Đó là tất cả mà chúng ta muốn. Tất cả chúng ta đều muốn cùng một sự việc, tất cả chúng ta đều muốn là những người nổi tiếng. Bạn muốn dẫn đầu đám rước, bạn muốn là thủ lĩnh, bạn muốn là người lý tưởng vĩ đại, con người vĩ đại mà sẽ đổi mới Ấn độ. Bởi vì bạn muốn điều đó, bởi vì tất cả con người muốn điều đó, bạn sẽ dẫn đầu đám rước. Nhưng liệu đó là sự vĩ đại hay sao? Liệu sự vĩ đại ở chỗ được công chúng biết đến, có tên bạn xuất hiện trên báo chí, có uy quyền đối với những người khác, bắt buộc mọi người vâng lời bởi vì bạn có một ý chí hay cá tánh hay sự lừa đảo mạnh mẽ trong cái trí? Chắc chắn, sự vĩ đại là điều gì đó hoàn toàn khác hẳn.

Sự vĩ đại là vô danh. Sống vô danh là sự việc vĩ đại nhất. Thánh đường vĩ đại, những sự việc vĩ đại của sống, tác phẩm điêu khắc vĩ đại, phải là vô danh. Chúng không phụ thuộc vào bất kỳ con người đặc biệt nào. Giống như sự thật; sự thật không phụ thuộc vào bạn hay vào tôi, nó hoàn toàn vô danh và không riêng tư. Nếu bạn nói bạn đã nhận được sự thật, khi bạn nói bạn đã nhận được sự thật, vậy thì bạn không vô danh, bạn còn quan trọng hơn sự thật. Nhưng một con người vô danh có lẽ không bao giờ là con người vĩ đại. Có thể anh ấy sẽ không bao giờ vĩ đại, bởi vì anh ấy không muốn là vĩ đại, vĩ đại trong ý nghĩa của thế giới, hay thậm chí phía bên trong. Bởi vì anh ấy là

'không là người gì cả'. Anh ấy không có đèn thờ, anh ấy không phô trương. Nhưng bất hạnh thay, hầu hết chúng ta đều muốn phô trương, chúng ta muốn là vĩ đại, chúng ta muốn được nổi tiếng, chúng ta muốn có sự thành công. Thành công dẫn đến sự nổi tiếng, nhưng đó là một sự việc rỗng tuếch, đúng chứ? Nó giống như tro bụi. Mỗi người chính trị đều được nổi tiếng, và do bởi công việc của anh ấy là để được nổi tiếng và vì vậy anh ấy không vĩ đại. Vĩ đại không thể biết được, cả phía bên trong lẫn phía bên ngoài là 'không là gì cả'; và điều đó đòi hỏi thẩm thấu vĩ đại, hiểu rõ vĩ đại, thương yêu vĩ đại.

Amsterdam, ngày 23 tháng 5 năm 1955

Người hỏi: Một người hoàn toàn bận tâm bị ở tình trạng bận tâm suốt ngày đêm trong tầng ý thức bên trong của anh ấy bởi những vấn đề thực tế mà phải được giải quyết. Tầm nhìn của ông chỉ có thể được nhận ra trong sự yên lặng của tự-tĩnh thức. Không có bất kỳ thời gian nào cho sự yên lặng; những điều tức khắc quá khẩn cấp. Ông có thể cho bất kỳ đề nghị thực tế nào?

Krishnamurti: Thưa bạn, chúng ta có ý gì qua những từ ngữ ‘đề nghị thực tế’? Cái gì đó mà bạn nên làm ngay tức khắc? Hệ thống nào đó mà bạn nên thực hành với mục đích để sản sinh một yên lặng của cái trí? Rốt cuộc, nếu bạn thực hành một hệ thống, hệ thống đó sẽ sản sinh một kết quả; nhưng nó sẽ chỉ là kết quả của hệ thống, và không phải là sự khám phá riêng của bạn, không phải điều mà bạn sẽ tìm được trong nhận biết được chính bạn trong những tiếp xúc của bạn trong sống hàng ngày. Chắc chắn, một hệ thống sản sinh kết quả riêng của nó. Dù bạn thực hành nó nhiều đến chừng nào, trong bất kỳ thời gian lâu bao nhiêu, kết quả sẽ luôn luôn bị định đoạt bởi hệ thống, phương pháp. Nó sẽ không là một khám phá, nó sẽ là một sự việc bị áp đặt vào cái trí qua sự ham muốn của nó để tìm được một phương cách thoát khỏi thế giới đau khổ, hỗn loạn này.

Vậy là, người ta phải làm gì khi người ta quá bận rộn, quá bận tâm suốt ngày đêm – như hầu hết mọi người đều gặp phải – bởi việc kiếm sống? Trước hết, liệu người ta bị bận tâm toàn bộ thời gian bởi kinh doanh, bởi một kiếm sống? Hay liệu người ta có những thời điểm trong suốt ngày khi người ta không bị bận tâm? Tôi nghĩ những thời điểm đó khi bạn không quá bị bận tâm còn quan trọng hơn những thời điểm trong đó bạn bị bận tâm. Liệu không quan trọng phải tìm ra cái trí bị bận tâm bởi điều gì hay sao? Nếu nó luôn luôn bị bận tâm, bị bận tâm một cách có ý thức, bởi công việc kinh doanh – mà thực sự không thể xảy ra

được – vậy thì chắc chắn không có không gian, không có yên lặng, để tìm được bất kỳ điều gì mới mẻ trong đó. May mắn thay, hầu hết chúng ta đều không bị bận tâm hoàn toàn bởi kinh doanh của chúng ta; và có những khoảnh khắc khi chúng ta dìm vào chính chúng ta, tĩnh thức. Tôi nghĩ những thời điểm đó còn có ý nghĩa nhiều hơn những thời điểm bận tâm của chúng ta; và nếu chúng ta cho phép nó, những khoảnh khắc đó sẽ bắt đầu định hình, điều khiển, những hoạt động kinh doanh của chúng ta, sống hàng ngày của chúng ta.

Rất cuộc, cái trí tầng ý thức bên ngoài, cái trí mà quá bận tâm, chắc chắn không có thời gian cho bất kỳ suy nghĩ sâu thẳm hơn nào. Nhưng cái trí tầng ý thức bên ngoài không là tổng thể của ý thức; cũng có tầng ý thức bên trong. Liệu cái trí tầng ý thức bên ngoài có thể dìm tầng ý thức bên trong? Đó là, liệu cái trí tầng ý thức bên ngoài, cái trí mà muốn tìm hiểu, phân tích, liệu cái trí đó có thể dìm tầng ý thức bên trong? Hay cái trí tầng ý thức bên ngoài phải yên lặng với mục đích dành cho tầng ý thức bên trong bộc lộ những hàm ý của nó, những ám chỉ của nó? Liệu tầng ý thức bên trong quá khác biệt tầng ý thức bên ngoài, hay tổng thể của cái trí là cả tầng ý thức bên ngoài lẫn tầng ý thức bên trong? Tổng thể của cái trí, như chúng ta biết nó – bên ngoài và bên trong – được giáo dục, được quy định, cùng vô vàn những áp đặt khác nhau của văn hóa, truyền thống, và ký ức. Và có lẽ đáp án cho tất cả những vấn đề của chúng ta không ở trong lãnh vực của cái trí; nó có lẽ ở phía bên ngoài của nó. Để tìm được đâu là đáp án thực sự cho tất cả những vấn đề phức tạp thuộc sự tồn tại của chúng ta, thuộc đấu tranh hàng ngày của chúng ta, chắc chắn cái trí, cả tầng ý thức bên ngoài lẫn tầng ý thức bên trong, phải tuyệt đối yên lặng, đúng chứ?

Và người hỏi muốn biết, khi anh ấy không bận rộn lắm, anh ấy sẽ làm gì? Chắc chắn anh ấy không bận rộn, chắc chắn thỉnh thoảng anh ấy có vui chơi. Nếu anh ấy bắt đầu dành ra chút ít thời gian trong suốt ngày, năm phút, mười phút, nửa tiếng đồng hồ, với mục đích suy nghĩ về những vấn đề này, vậy thì chính suy nghĩ đó tạo ra những thời kỳ lâu hơn mà trong đó anh ấy sẽ có thời gian để suy gẫm, để đào sâu. Vì vậy tôi không nghĩ sự

bận rộn thuần túy phía bên ngoài có nhiều quan trọng lắm. Có cái gì đó còn quan trọng hơn nhiều, đó là tìm được sự vận hành của cái trí, những phương cách thuộc sự suy nghĩ riêng của chúng ta, những động cơ, những thôi thúc, những kỷ niệm, những truyền thống, trong đó cái trí bị trói buộc. Và chúng ta có thể thực hiện điều đó trong khi chúng ta đang kiếm sống, để cho chúng ta có thể hoàn toàn nhận biết được về chính chúng ta và tính chất riêng biệt của chúng ta. Vậy thì tôi nghĩ cái trí có thể thực sự yên lặng, và thế là tìm được cái vượt khỏi những chiều rọi riêng của nó.

***Từ Một Nói chuyện cùng Những người trẻ tại
Saanen***

Ngày 5 tháng 8 năm 1972

Krishnamurti: Những người trẻ phản ứng đến sự thách thức hiện đại như thế nào? Sự thách thức không chỉ là đổi mới xã hội, không chỉ là một cách mạng thuộc chính trị bằng một loại chính trị khác, chân thật, hơi hơi không thoái hóa. Có những thay đổi rất nhiều đang xảy ra thuộc công nghệ và sinh học. Có một suy yếu của những tôn giáo, và nó là một thách thức to tát. Những người trẻ phản ứng đến nó như thế nào? Đó là một câu hỏi đúng? Bạn còn trẻ tuổi, bạn phản ứng đến nó như thế nào? Phản ứng đến toàn thách thức, không chỉ thành lập một cộng đồng nhỏ xíu, hay dùng thuốc kích thích, hay nói, 'Ồ, những người già không hiểu rõ những người trẻ.' Có khoảng cách thế hệ. Các bạn, những người trẻ phản ứng đến nó như thế nào?

* * *

Krishnamurti: Kiếm sống là một vấn đề không thuộc tâm lý. Bạn phải sống trong thế giới này, bạn không thể chạy trốn khỏi nó.

Người hỏi: Tôi muốn hỏi liệu có thể hoàn toàn hành động mà không-phân chia, và tìm hiểu câu hỏi của liệu có thể đi vào một ngôi trường, một kiểu thành lập của trường công nơi nó giống như một bộ máy khổng lồ, một chương trình, và trong chừng mực nào đó thực sự làm điều gì đó?

Krishnamurti: Câu hỏi là: Tôi là một giáo viên trong một ngôi trường mà thuộc máy móc, mà đông nghẹt học sinh, mọi chuyện của nó; làm thế nào ở đó tôi có thể hành động một cách tổng thể, mà không bị nghiền nát bởi cấu trúc khổng lồ này? Nếu tôi phải dạy năm mươi hay sáu mươi cậu trai trong một lớp học và những cậu trai rất âm ỉ và mọi chuyện như thế, làm thế nào tôi sẽ giải quyết điều đó? Làm thế nào tôi sẽ hành động một cách tổng thể trong những tình huống đó? Tôi phải làm gì? Làm ơn, tôi phải trả lời câu hỏi này. Tôi kiếm sống bằng nghề dạy học trong một ngôi trường, trong một hệ thống, mà quá sức nặng nề. Làm thế nào tôi, được trao tình huống này, sẽ dạy học một cách tổng thể? Bạn có thể thực hiện nó?

Người hỏi: Chúng ta hãy nói rằng từ trước đến nay tôi đã không thành công, thật ra tôi đã bị đui dạy.

Krishnamurti: Hoàn toàn đúng, thưa bạn. Bạn không thể thực hiện nó. Nó không thể thực hiện được. Hãy theo dõi, dạy năm mươi cậu trai trong một lớp học, nơi bạn muốn dạy họ, ví dụ, môn toán, và bạn không chỉ quan tâm đến việc dạy toán, bạn quan tâm đến những cái trí của các em, tạo ra sự thông minh của chúng, khiến cho các em cư xử đúng cách, tổng thể của nó – với năm mươi em học sinh bạn không thể thực hiện được nó. Thế là bạn bị đui; bạn sẽ làm gì? Chỉ đi tìm một nghề khác? Hay nói, ‘Chúa ơi! Dạy học là nghề nghiệp quan trọng nhất, bởi vì nghề đó tiếp xúc với các em nhỏ, đang sáng tạo những cái trí mới mẻ’ – mọi chuyện của nó – ‘quan trọng lạ thường. Tôi sẽ tìm ra cùng những người khác, cùng một ít người mà cảm thấy điều này, và bắt đầu một ngôi trường.’ Điều này có nghĩa năng lượng lạ thường, mà có nghĩa bạn đang trao toàn sống của bạn cho nó, không phải là hành động ngẫu nhiên.

* * *

Krishnamurti: Bây giờ, chúng ta sẽ trả lời người phát biểu, ‘Tôi sống trong một thành phố và tôi phải kiếm sống ở đó; tôi không có thời gian, vì vậy tôi sẽ rút lui và thành lập một cộng đồng nhỏ.’

Tôi đi khỏi cùng một vài người bạn nếu tôi có thể, và chúng tôi cùng nhau sống vun đắp cái vườn riêng nhỏ xíu của chúng tôi . . . và có thời gian suy nghĩ làm thế nào để hành động tổng thể này. Liệu đó là ý định của tôi khi tôi đi và sống cùng một vài người – liệu đó là ý định thực sự, đúng đắn của tôi – để tìm ra một cách sống trong đó có hành động tập thể? . . . Tôi đi khỏi cấu trúc hiện nay của xã hội và cố gắng sống một sống mà trong đó tôi hiểu rõ chuyển động tổng thể của sự tồn tại này. Những thầy tu đã thử điều này, vô vàn những cộng đồng đã thử làm điều này; họ hoặc chấp nhận uy quyền của một người, hoặc uy quyền của một niềm tin, hoặc uy quyền của sự cần thiết phải cùng nhau làm việc. Hoặc người ta đi, loại bỏ tất cả uy quyền của những con người, hoặc sự cần thiết rằng chúng ta phải sống cùng nhau với mục đích dành thời gian để suy nghĩ? Liệu bạn loại bỏ điều đó và vì vậy tìm được cho chính mình điều

gì là phương cách của sự tồn tại, của sống mà sẽ không phân chia, mà sẽ hành động một cách kinh tế, một cách tâm lý, và hơn nữa, trong một thái độ tổng thể? Vì vậy nó phụ thuộc vào bạn, vào ý định nghiêm túc của bạn là gì, liệu cả phía bên trong lẫn phía bên ngoài bạn muốn sống một cách khác hẳn.

Người hỏi: Thưa ông, liệu ông đang nói rằng việc thành lập một cộng đồng và tham gia vào hoạt động kinh doanh là cùng sự việc? Nó không là hành động gì cả, nhưng nhận ra điều đó, đây là hành động.

Krishnamurti: Vâng, thưa bạn. Bạn thực hiện nó, bạn thực hiện nó trên một mức độ thực tế, nhưng mức độ thực tế đó phụ thuộc vào ý định của bạn, vào chiều sâu của sự chân thật của bạn.

Người hỏi: Liệu tất cả cách cư xử thuộc ý định có lý tưởng nào đó đằng sau nó?

Krishnamurti: Chính xác đó là nó. Làm thế nào bạn phản ứng đến tất cả điều này? Chạy trốn đến một nhà thờ, tham gia một hoạt động chính trị, trở thành một người cộng sản, việc này hay việc kia, hay sống một sống vô trách nhiệm hoàn toàn bởi vì người cha của bạn, vài người bạn cho bạn tiền bạc, vì vậy bạn không cần quan tâm? . . .

Người hỏi: Điều gì ông luôn luôn phải làm là sống trên mức độ thực tế; ông ngủ trong một cái nhà kho hay ông ngủ trong một khách sạn, hay cố gắng làm điều gì đó. Nhưng nếu ông không có tiền bạc . . .

Krishnamurti: Tôi đã gặp một cậu trai trẻ. Cậu ấy đã đi khắp châu lục, quá giang từ California đến New York, làm việc như một thủy thủ, theo tàu đến Ấn độ, làm việc ở đó, và tôi gặp cậu ấy trên bờ biển. Đối với cậu ấy điều gì quan trọng là tìm được sự thật là gì. Bạn có lẽ nói, thật là xuẩn ngốc, nhưng cậu ấy muốn tìm ra. Vì vậy cậu ấy trao sống của cậu ấy cho nó, cậu ấy đã không nói về sống thực tế, cậu ấy đã làm việc. Nếu bạn có tiền bạc, hay nếu cha mẹ của bạn có tiền bạc hay những người bạn cho bạn tiền bạc, vậy thì bạn có vấn đề của phụ thuộc vào người nào đó, cha mẹ của bạn, nhưng bạn có thể đùa giỡn cùng tất cả những ý tưởng này.

Vì vậy chúng ta đến lại mấu chốt: liệu bạn có nhận biết được

rằng bất kỳ loại hành động phân chia nào đều thực sự là hành động ranh mãnh, dốt nát nhất hay không? Đó là điều gì nền tảng xã hội cũ kỹ đã thực hiện. Đó là phương cách sống của họ: giữ công việc kinh doanh ở một phía, tôn giáo vào ngày Chủ nhật, và chính trị vào ngày Thứ năm. Bạn biết, tất cả phần còn lại của nó! Và bạn đang làm chính xác cùng sự việc nhưng chỉ đang gọi nó bằng một cái tên khác. Và tôi nói với các bạn, như những người trẻ mà được nghĩ rằng rất sôi nổi, nhiệt tâm, có sinh lực mãnh liệt để hành động, đang biết điều gì thế hệ già nua đã làm, cũng rối loạn như thế hệ cũ kỹ mà thôi. Vì vậy không có khoảng cách thế hệ gì cả. Liệu bạn thấy điều đó khiến cho chúng ta nhận ra rằng chúng ta đạo đức giả biết chừng nào? Bạn phủ nhận nền tảng xã hội già nua và bạn đang làm chính xác cùng sự việc như họ làm, chỉ trong những từ ngữ khác. Vậy là bởi vì các bạn còn trẻ, các bạn phải sáng tạo một thế giới mới mẻ. Các bạn chịu trách nhiệm cho một thế giới mới mẻ. Và nếu các bạn nói, 'Ồ, tôi chỉ quan tâm đến tiền bạc hay chỉ quan tâm đến những sự việc thuộc tâm lý', điều đó chẳng có ý nghĩa gì cả.

Từ Bàn về Giáo dục, Chương 8

Nói chuyện với học sinh: **VỀ TẠO TÁC HÌNH ẢNH**

Khi chúng ta còn rất trẻ thật là thú vị khi được sống sinh động, nghe tiếng chim chóc buổi sáng, thấy những ngọn đồi sau cơn mưa, thấy những tảng đá kia đang chiếu sáng dưới ánh mặt trời, những chiếc lá lấp lánh, thấy những đám mây trôi qua, và tận hưởng một buổi sáng trong lành bằng một tâm hồn tràn đầy và một cái trí rõ ràng. Chúng ta mất đi cảm thấy này khi lớn lên, với những lo âu, những phiền muộn, những cãi cọ, những hận thù, những sợ hãi và đấu tranh liên tục để mưu sinh. Chúng ta trải qua những ngày trong xung đột lẫn nhau, thích và không thích, thỉnh thoảng kèm theo một chút vui thú. Chúng ta không bao giờ nghe tiếng chim hót, thấy cây cối như hồi trước chúng ta đã thấy, cảm giác giọt sương trên cỏ và con chim đang vỗ cánh cùng tảng đá bóng láng trên một triền đồi lấp lánh trong ánh ban mai. Chúng ta không bao giờ còn thấy những việc đó khi chúng ta lớn lên. Tại sao vậy? Tôi không hiểu liệu bạn có khi nào đặt câu hỏi đó hay không? Tôi nghĩ đặt câu hỏi đó cần thiết lắm. Nếu bạn không hỏi bây giờ, chẳng mấy chốc bạn sẽ bị trói buộc. Bạn sẽ vào đại học, lập gia đình, có con cái, những người chồng, những người vợ, những trách nhiệm, kiếm sống và sau đó bạn sẽ già nua rồi chết. Đó là điều gì xảy ra cho con người. Chúng ta phải đặt câu hỏi đó bây giờ, tại sao chúng ta lại mất đi cảm thấy lạ thường của vẻ đẹp, khi chúng ta nhìn những bông hoa, khi chúng ta nghe tiếng chim hót? Tại sao chúng ta lại mất đi ý thức của những vẻ đẹp này? Tôi nghĩ chúng ta đánh mất nó chỉ vì chúng ta quá quan tâm đến bản thân mình. Chúng ta có một hình ảnh của chính chúng ta.

Bạn có biết một hình ảnh là gì? Nó là một cái gì đó được chạm trở bằng bàn tay, từ đá, từ đá cẩm thạch, và cục đá chạm trở bằng tay này được đặt trong một đền chùa và được thờ phụng. Nhưng nó vẫn còn là làm bằng bàn tay, một hình ảnh được tạo ra bởi con người. Bạn cũng có một hình ảnh về chính bạn, không phải làm bằng bàn tay nhưng làm bởi cái trí, bởi tư

tưởng, bởi trải nghiệm, bởi hiểu biết, bởi đấu tranh của bạn, bởi tất cả xung đột và những đau khổ trong sống của bạn. Khi bạn lớn lên, hình ảnh đó trở nên kiên cố hơn, to lớn hơn, cố chấp và kiên định. Bạn càng lắng nghe, hành động, có sự hiện diện của bạn trong hình ảnh đó nhiều bao nhiêu, bạn càng nhìn thấy vẻ đẹp ít đi bấy nhiêu, càng cảm thấy hân hoan về cái gì đó vượt khỏi những thôi thúc nhỏ nhoi của hình ảnh đó ít đi bấy nhiêu.

Lý do tại sao chúng ta mất đi chất lượng của trạng thái trọn vẹn này là bởi vì bạn quá tự cho mình là trung tâm. Bạn có biết ý nghĩa của cụm từ ‘tự cho mình là trung tâm’ là gì không? Bạn tâm về chính mình, bạn tâm về những khả năng của mình dù chúng là tốt lành hay xấu xa, bạn tâm về những điều gì người láng giềng nghĩ về bạn, liệu bạn có một việc làm tốt hay không, liệu bạn sẽ trở thành một người quan trọng hay không, hoặc liệu bạn có bị xã hội xua đuổi hay không. Bạn luôn luôn đang đấu tranh trong văn phòng, ở nhà, trong những cánh đồng; bất kỳ nơi nào bạn có mặt, bất kỳ bạn làm điều gì, bạn luôn luôn trong xung đột, và dường như bạn không thể ra khỏi xung đột; bởi vì không thể thoát khỏi nó, bạn tạo ra cái hình ảnh của một trạng thái hoàn hảo, của thiên đường, của Thượng đế – lại nữa hình ảnh được tạo ra bởi cái trí. Bạn có những hình ảnh không chỉ ở phía bên trong mà còn sâu thẳm hơn, và chúng luôn luôn xung đột lẫn nhau. Vì vậy bạn càng xung đột nhiều bao nhiêu – và xung đột sẽ luôn luôn tồn tại chừng nào bạn còn có những hình ảnh, những quan điểm, những khái niệm, những ý tưởng về chính bạn – sự đấu tranh sẽ càng lớn lao bấy nhiêu.

Vì vậy câu hỏi là: liệu bạn có thể sống trong thế giới này mà không có một hình ảnh về chính bản thân bạn hay không? Bạn vận hành như một bác sĩ, một người khoa học, một giáo viên, một nhà vật lý. Bạn sử dụng chức năng đó để tạo ra hình ảnh về chính bạn, và vậy là, bởi vì lợi dụng chức năng, bạn tạo ra xung đột trong khi đang vận hành, trong khi đang làm việc. Tôi không biết liệu bạn có hiểu rõ điều này hay không? Bạn biết không, nếu bạn nhảy múa giỏi, nếu bạn chơi một nhạc cụ, đàn violin, đàn veena, bạn sử dụng nhạc cụ và nhảy múa để tạo ra hình ảnh về chính bạn, cảm thấy bạn tuyệt vời quá, bạn chơi giỏi như thế nào hay nhảy múa đẹp làm sao đâu. Bạn sử dụng

việc nhảy múa, việc chơi một nhạc cụ, với mục đích làm màu mỡ hình ảnh riêng của chính bạn. Và đó là cách bạn sống, đang tạo tác, đang củng cố hình ảnh của chính bạn đó. Thế là càng có nhiều xung đột hơn; cái trí trở nên đờ đẫn và chỉ quan tâm đến chính nó, và nó mất đi ý thức của vẻ đẹp, của hân hoan, của suy nghĩ rõ ràng.

Tôi nghĩ chính là trách nhiệm của giáo dục phải vận hành mà không tạo ra những hình ảnh. Vậy thì bạn vận hành mà không có xung đột, không có đấu tranh phía bên trong liên tục xảy ra trong chính bạn.

Không có kết thúc cho giáo dục. Không phải rằng bạn đọc một quyển sách, đậu một kỳ thi và chấm dứt học hành. Toàn bộ sống từ khoảnh khắc bạn được sinh ra cho đến khoảnh khắc bạn chết đi là một tiến hành của học hành. Học hành không có kết thúc và đó là chất lượng không-thời gian của học hành. Và bạn không thể nào học hành nếu bạn đang đánh nhau, nếu bạn đang xung đột với chính bạn, với người hàng xóm của bạn, với xã hội. Bạn luôn luôn xung đột với xã hội, với người hàng xóm của bạn chừng nào bạn còn có một hình ảnh về bạn. Nhưng nếu bạn đang học hành về hệ thống những máy móc để tạo thành hình ảnh đó, vậy thì bạn sẽ hiểu ra rằng bạn có thể nhìn bầu trời, bạn có thể nhìn con sông và những giọt mưa trên chiếc lá, cảm thấy bầu không khí mát mẻ của một buổi sáng và làn gió trong lành len lỏi giữa những chiếc lá. Vậy thì sống có một ý nghĩa lạ thường. Sống trong chính nó, không phải là ý nghĩa được tạo ra bởi hình ảnh đối với sống – sống chính nó có một ý nghĩa lạ thường.

Học sinh: Khi ông đang nhìn một bông hoa, liên hệ của ông với bông hoa đó như thế nào?

Krishnamurti: Bạn nhìn một bông hoa và liên hệ của bạn với bông hoa đó như thế nào? Bạn nhìn bông hoa đó hay bạn nghĩ rằng bạn đang nhìn bông hoa đó? Bạn có thấy sự khác biệt giữa hai điều này không? Bạn thực sự đang nhìn vào bông hoa đó, hay bạn nghĩ rằng bạn nên nhìn bông hoa đó, hay bạn đang nhìn bông hoa đó bằng một hình ảnh bạn có sẵn về bông hoa đó – hình ảnh rằng nó là một bông hoa hồng? Từ ngữ là hình ảnh, từ ngữ là hiểu biết, và vì vậy bạn đang nhìn bông hoa đó

bằng từ ngữ, biểu tượng, bằng hiểu biết và thế là bạn không còn đang nhìn bông hoa đó nữa. Nói khác đi, bạn đang nhìn nó bằng một cái trí mà đang suy nghĩ về một điều gì khác phải không?

Khi bạn nhìn một bông hoa mà không có từ ngữ, mà không có hình ảnh, và với một cái trí hoàn toàn chú ý, vậy thì liên hệ giữa bạn và bông hoa đó là gì? Bạn có khi nào thực hiện việc này hay chưa? Bạn có khi nào nhìn một bông hoa mà không nói rằng nó là một bông hoa hồng hay chưa? Bạn có khi nào nhìn một bông hoa trọn vẹn, bằng sự chú ý hoàn toàn mà trong đó không có từ ngữ, không có biểu tượng, không có đặt tên cho bông hoa đó và, vì vậy, chú ý hoàn toàn hay chưa? Chừng nào bạn chưa làm việc đó, bạn chẳng có liên hệ nào với bông hoa cả. Muốn có bất kỳ liên hệ nào với một người khác, với một tảng đá hay với một chiếc lá, người ta phải nhìn ngắm và quan sát bằng chú ý hoàn toàn. Vậy thì liên hệ của bạn với cái đó mà bạn nhìn thấy hoàn toàn khác hẳn. Vậy thì không có người quan sát. Chỉ có cái đó. Nếu bạn quan sát như thế, vậy thì không còn ý kiến, không còn nhận xét. Nó là cái gì nó là. Bạn hiểu được hay không? Bạn sẽ làm việc đó chứ? Hãy nhìn bông hoa theo cách đó. Hãy thực hiện đi, thưa bạn, đừng nói về nó, nhưng hãy làm nó đi.

Học sinh: Nếu ông có nhiều thời gian, làm thế nào ông sử dụng nó, thưa ông.

Krishnamurti: Tôi sẽ làm điều gì tôi muốn. Bạn thấy không, nếu bạn thương yêu điều gì bạn đang làm, vậy thì bạn có tất cả thời gian rảnh rỗi mà bạn cần trong sống. Bạn có hiểu tôi vừa nói gì hay không? Bạn hỏi tôi làm gì nếu tôi có thời gian rảnh rỗi. Tôi trả lời rằng tôi sẽ làm điều gì tôi đang làm; mà có nghĩa rằng đi khắp mọi vùng đất khác nhau trên thế giới này, để nói chuyện và để nhìn thấy mọi người và vân vân. Tôi làm việc đó bởi vì tôi thương yêu làm nó; không phải bởi vì tôi nói chuyện với nhiều người và cảm thấy rằng tôi rất quan trọng. Khi bạn cảm thấy rất quan trọng, bạn không thương yêu điều gì bạn đang làm; bạn thương yêu chính bản thân bạn chứ không phải điều gì bạn đang làm. Vì vậy, quan tâm của bạn nên là không phải với điều gì tôi đang làm, nhưng với điều gì bạn sẽ làm.

Đúng chứ? Tôi đã nói cho bạn điều gì tôi đang làm. Bây giờ hãy nói cho tôi điều gì bạn sẽ làm, khi bạn có nhiều thời gian rảnh rỗi.

Học sinh: Em buồn chán lắm, thưa ông.

Krishnamurti: Bạn buồn chán. Hoàn toàn đúng. Đó là điều gì giống hết như mọi người khác.

Học sinh: Làm thế nào em loại bỏ được buồn chán này, thưa ông?

Krishnamurti: Hãy chờ một tí, nghe này. Hầu hết mọi người đều buồn chán. Tại sao vậy? Bạn hỏi làm thế nào để loại bỏ được buồn chán. Bây giờ hãy tìm ra. Khi bạn ở một mình trong nửa tiếng đồng hồ, bạn bị buồn chán. Thế là bạn nhét lên một quyển sách, tán gẫu, đọc một tờ báo, đi xem chiếu bóng, nói chuyện, làm một cái gì đó. Bạn nhét đầy cái trí của bạn bằng một cái gì đó. Đây là một tẩu thoát khỏi chính bạn. Bạn đã đặt một câu hỏi. Bây giờ, hãy chú ý điều gì đang được nói ra. Bạn bị buồn chán bởi vì bạn phát hiện chính bạn đang đối diện với chính bạn; và bạn không bao giờ phát hiện chính bạn đang đối diện với chính bạn. Vì vậy bạn bị buồn chán. Bạn nói rằng: tôi là tất cả mọi điều như thế à? Tôi quá nhỏ nhoi, tôi quá lo âu; tôi muốn tẩu thoát khỏi tất cả những điều đó. Cái gì bạn là gây rất buồn chán, bởi vậy bạn chạy trốn. Nhưng nếu bạn nói rằng, tôi sẽ không buồn chán nữa; tôi sẽ tìm ra tại sao tôi lại giống như thế này; tôi muốn hiểu rõ tôi thực sự giống như cái gì, vậy thì nó giống như đang nhìn chính mình trong một cái gương. Ở đó bạn thấy rất rõ ràng bạn là gì, khuôn mặt của bạn trông giống như thế nào. Rồi thì bạn nói rằng bạn không thích khuôn mặt của bạn; rằng bạn phải đẹp đẽ, bạn phải giống như một nữ diễn viên điện ảnh. Nhưng nếu bạn nhìn vào chính bản thân bạn và nói rằng, 'Vâng, đó là cái gì tôi là; mũi của tôi không thẳng lắm, mắt của tôi khá nhỏ, tóc của tôi thẳng đuông.' Bạn chấp nhận nó. Khi bạn thấy được cái gì bạn là, không còn buồn chán nữa. Buồn chán chỉ hiện diện khi bạn chối bỏ cái gì bạn thấy và muốn là một cái gì khác nữa. Cùng một cách như vậy, khi bạn có thể nhìn thấy chính mình phía bên trong và hiểu chính xác cái gì bạn là, nhìn thấy đó không là buồn chán. Nó vui thú lạ thường, bởi vì bạn càng nhìn thấy nó bao nhiêu, bạn càng có

nhiều điều để hiểu bấy nhiêu. Bạn có thể thâm nhập sâu hơn, sâu hơn, và bao quát hơn, và không có kết thúc cho nó. Trong việc đó, không có buồn chán. Nếu bạn có thể làm việc đó, vậy thì việc gì bạn làm là việc gì bạn yêu thích làm, và khi bạn yêu thích làm một việc, thời gian không còn tồn tại. Khi bạn yêu thích trồng cây cối, bạn tưới nước chúng, bạn chăm sóc chúng, bảo vệ chúng; khi bạn biết điều gì bạn thực sự thích làm, bạn sẽ thấy ngày tháng trôi qua quá ngắn ngủi. Vì vậy từ lúc này trở đi bạn phải tìm ra cho chính bạn rằng bạn yêu thích làm việc gì, bạn thực sự muốn làm việc gì, không chỉ quan tâm đến một nghề nghiệp.

Học sinh: Làm thế nào ông tìm ra được việc gì ông thương yêu làm, thưa ông?

Krishnamurti: Làm thế nào bạn tìm ra được việc gì bạn thương yêu làm? Bạn phải hiểu rõ rằng nó có lẽ khác hẳn việc gì bạn muốn làm. Bạn có lẽ muốn trở thành một luật sư, bởi vì người cha của bạn là một luật sư hay bởi vì bạn thấy rằng bằng cách trở thành một luật sư bạn có thể kiếm được nhiều tiền hơn. Vậy thì bạn không thương yêu việc gì bạn làm, bởi vì bạn có một động cơ thúc đẩy để làm một việc gì đó mà sẽ cho bạn lợi lộc, mà sẽ cho bạn nổi tiếng. Nhưng nếu bạn thương yêu một việc gì đó, không có động cơ thúc đẩy. Bạn không sử dụng việc gì bạn đang làm cho sự quan trọng riêng của bạn.

Tìm được việc gì bạn thương yêu làm là một trong những điều khó khăn nhất. Đó là trách nhiệm của giáo dục. Muốn tìm ra nó, bạn phải thâm nhập trong chính bạn rất, rất sâu. Nó không dễ dàng lắm. Bạn có lẽ nói rằng, 'Tôi muốn là một luật sư' và bạn tranh đấu để là một luật sư, và sau đó bỗng nhiên bạn phát hiện mình không muốn làm luật sư. Bạn muốn vẽ. Nhưng đã quá muộn rồi. Bạn đã lập gia đình rồi. Bạn đã có một người vợ và con cái rồi. Bạn không thể nào từ bỏ nghề nghiệp của bạn, những trách nhiệm của bạn. Vì vậy bạn cảm thấy thất vọng, không hạnh phúc. Hay bạn có lẽ nói rằng, 'Tôi thực sự muốn vẽ' và bạn hiến dâng toàn cuộc đời cho nó, và bỗng nhiên phát giác rằng bạn không là một họa sĩ giỏi và việc gì bạn thực sự muốn làm là trở thành một phi công.

Giáo dục đúng đắn không là giúp đỡ bạn tìm ra nghề nghiệp; vì

ơn Chúa, hãy quăng tất cả điều đó qua cửa sổ. Giáo dục không chỉ là thu lượm thông tin từ một người giáo viên hay học toán từ một quyển sách hay học những ngày tháng lịch sử của những vị vua và những phong tục, nhưng giáo dục phải giúp bạn hiểu rõ những vấn đề khi chúng phát sinh, và điều đó đòi hỏi một cái trí tốt lành – một cái trí biết lý luận, một cái trí rất nhạy bén, một cái trí không có niềm tin. Vì niềm tin không là sự thật. Một con người tin Thượng đế cũng mê tín dị đoan như một người không tin Thượng đế. Muốn tìm ra bạn phải lý luận và bạn không thể lý luận nếu bạn đã có sẵn một ý tưởng, nếu bạn đã có thành kiến, nếu cái trí của bạn luôn luôn hướng về một kết luận. Vì vậy bạn cần một cái trí tốt lành, một cái trí lành mạnh, rõ ràng, chính xác, dứt khoát và nhạy bén – không phải một cái trí đang tin tưởng, không phải một cái trí đang tuân theo uy quyền. Giáo dục đúng đắn là giúp đỡ bạn tìm ra cho chính bạn cái gì bạn thực sự thương yêu làm bằng toàn thân tâm của bạn. Không đặt thành vấn đề đó là công việc gì, dù rằng nó là nấu nướng hay là một người làm vườn, nhưng nó là việc gì đó mà bạn trao toàn bộ cái trí, tâm hồn của bạn cho nó. Lúc đó bạn thực sự có hiệu quả, mà không trở nên hung bạo. Và ngôi trường này phải là một nơi mà bạn được giúp đỡ để tìm ra cho chính mình qua thảo luận, qua lắng nghe, qua im lặng, để tìm ra việc gì bạn thực sự thương yêu làm trong suốt sống của bạn.

Học sinh: Thưa ông, làm thế nào chúng tôi có thể hiểu rõ về chính mình?

Krishnamurti: Đó là một câu hỏi rất hay. Hãy lắng nghe tôi rất cẩn thận. Làm thế nào bạn có thể hiểu rõ được bạn là gì? Bạn hiểu rõ câu hỏi của tôi chứ? Bạn nhìn vào gương lần đầu tiên và sau một vài ngày hay một vài tuần lễ, bạn nhìn lại và nói, 'Đó lại là tôi.' Đúng chứ? Vì vậy, bằng cách nhìn vào gương mỗi ngày, bạn bắt đầu biết được bộ mặt riêng của bạn, và nói rằng, 'Đó là tôi.' Bây giờ cùng cách như vậy liệu bạn có thể hiểu rõ bạn là gì bằng cách quan sát chính bạn hay không? Liệu bạn có thể nhìn ngắm cử chỉ điệu bộ của bạn, cách bạn đi bộ, cách bạn nói chuyện, cách bạn cư xử, dù rằng bạn khắc nghiệt, hung bạo, cứng cỏi, kiên nhẫn, hay không? Vậy thì bạn bắt đầu hiểu rõ về chính bạn. Bạn hiểu rõ về chính bạn bằng cách nhìn ngắm

chính bạn trong cái gương của cái gì bạn đang làm, cái gì bạn đang suy nghĩ, bạn đang cảm thấy. Đó là cái gương – đang cảm thấy, đang làm, đang suy nghĩ. Và trong cái gương đó bạn bắt đầu nhìn ngắm chính bạn. Cái gương đó nói đây là sự thật; nhưng bạn lại không thích sự thật. Vì vậy bạn muốn thay đổi nó. Bạn bắt đầu làm biến dạng nó. Bạn không thấy được nó như nó là.

Như tôi đã nói vào một ngày trước, bạn học hành khi có chú ý và yên lặng. Trong trạng thái đó bạn bắt đầu học hành. Bây giờ hãy ngồi rất yên lặng; không phải bởi vì tôi đang yêu cầu bạn ngồi yên lặng, nhưng bởi vì đó là cách để học hành. Ngồi rất yên lặng và yên lặng không chỉ thân thể, không chỉ trong cơ thể của bạn, nhưng cũng ở trong cái trí của bạn. Hãy rất yên lặng và vậy là trong yên lặng đó, chú ý. Chú ý đến những âm thanh bên ngoài tòa nhà này, con quạ đang kêu, những con chim đang hót, một người nào đó đang ho, một người nào đó đang rời đi; đầu tiên lắng nghe những sự việc phía bên ngoài bạn, sau đó lắng nghe cái gì đang diễn ra trong cái trí của bạn. Và rồi thì bạn sẽ hiểu rõ, nếu bạn lắng nghe, rất rất chú ý, trong yên lặng đó, rằng âm thanh bên ngoài và âm thanh bên trong là như nhau.

Từ Bình phẩm về Sống, Tập 2, Chương 2

TÌNH TRẠNG BỊ QUY ĐỊNH

Anh ấy rất quan tâm đến sự giúp đỡ nhân loại, đến làm những công việc tốt lành, và hoạt động trong vô số tổ chức phúc lợi xã hội. Anh ấy nói, đúng vậy anh ấy chưa bao giờ có một kỳ nghỉ lâu, và từ khi anh ấy tốt nghiệp đại học anh ấy đã làm việc liên tục cho sự tốt lành của con người. Dĩ nhiên anh ấy không nhận một xu nào cho công việc anh ấy đang làm. Công việc của anh ấy rất quan trọng đối với anh ấy, và anh ấy quyền luyến đến công việc anh ấy đang làm. Anh ấy đã trở thành một công nhân xã hội giỏi giang, và anh ấy yêu quý nó. Nhưng anh ấy đã nghe điều gì đó của một trong những nói chuyện về vô vàn loại tàu thoát mà quy định cái trí, và anh ấy muốn nói về những việc đó.

‘Liệu ông nghĩ là một công nhân xã hội là đang bị quy định? Nó chỉ mang lại xung đột thêm nữa?’

Chúng ta hãy tìm ra chúng ta có ý gì qua từ ngữ bị quy định. Khi nào chúng ta nhận biết được rằng chúng ta bị quy định? Liệu có khi nào chúng ta nhận biết được nó? Bạn nhận biết được rằng bạn bị quy định, hay bạn chỉ nhận biết được sự xung đột, được sự đấu tranh tại những mức độ khác nhau tại thân tâm của bạn? Chắc chắn, chúng ta nhận biết được, không phải tình trạng bị quy định của chúng ta, nhưng chỉ sự xung đột, đau khổ và vui thú.

‘Ông có ý gì qua từ ngữ xung đột?’

Mọi loại xung đột: xung đột giữa những quốc gia, giữa những nhóm xã hội khác nhau, giữa những cá thể, và xung đột bên trong chính người ta. Liệu xung đột chắc chắn không tránh khỏi chừng nào còn không có sự hiệp thông giữa người hành động và hành động của anh ấy, giữa thách thức và đáp trả? Xung đột là vấn đề của chúng ta, đúng chứ? Không phải bất kỳ xung đột đặc biệt nào, nhưng tất cả xung đột: đấu tranh giữa những ý tưởng, những niềm tin, những học thuyết, giữa những đối nghịch. Nếu không có xung đột, không có những vấn đề.

‘Liệu ông đang gợi ý rằng tất cả chúng ta nên tìm kiếm một sống của cô lập, của suy gẫm?’

Suy gẫm gian lao lắm, nó là một trong những việc khó khăn nhất để hiểu rõ. Cô lập, mặc dầu một cách nhận biết được hay không-nhận biết được, mỗi người chúng ta đang tìm kiếm nó trong cách riêng của mình, không giải quyết được những vấn đề của chúng ta; trái lại, nó củng cố thêm chúng. Chúng ta đang cố gắng hiểu rõ điều gì là những nhân tố của quy định mà tạo ra xung đột thêm nữa. Chúng ta chỉ nhận biết được xung đột, đau khổ và vui thú, và chúng ta không nhận biết được tình trạng bị quy định của chúng ta. Điều gì tạo ra tình trạng bị quy định?

‘Những ảnh hưởng xã hội hay môi trường sống: xã hội trong đó chúng ta được sinh ra, văn hóa trong đó chúng ta được nuôi dưỡng, những áp lực thuộc kinh tế và chính trị, và vân vân.’

Đó là như thế; nhưng liệu đó là tất cả? Những ảnh hưởng này là sản phẩm riêng của chúng ta, đúng chứ? Xã hội là kết quả của sự liên hệ của con người với con người, mà quá rõ ràng. Sự liên hệ là một hoạt động của sử dụng, của cần thiết, của thanh thản, của hài lòng, và nó tạo ra những ảnh hưởng, những giá trị mà trói buộc chúng ta. Trói buộc là tình trạng bị quy định của chúng ta. Bởi những suy nghĩ và những hành động riêng của chúng ta nên chúng ta bị trói buộc; nhưng chúng ta không nhận biết được chúng ta bị trói buộc, chúng ta chỉ nhận biết được xung đột của vui thú và đau khổ. Có vẻ chúng ta không bao giờ vượt khỏi điều này; và nếu chúng ta có, nó lại chỉ tăng thêm xung đột. Chúng ta không nhận biết được tình trạng bị quy định của chúng ta; và chừng nào chúng ta còn không nhận biết được, chúng ta chỉ sản sinh xung đột và hỗn loạn thêm nữa.

‘Làm thế nào người ta sẽ nhận biết được tình trạng bị quy định của người ta?’

Nó có thể xảy ra được chỉ bằng cách hiểu rõ một qui trình khác, qui trình của quyền luyến. Nếu chúng ta có thể hiểu rõ tại sao chúng ta quyền luyến, vậy thì có lẽ chúng ta có thể nhận biết được tình trạng bị quy định của chúng ta.

‘Liệu đó không là một cách vòng vòng mất thời gian để đến được một câu hỏi trực tiếp hay sao?’

Như thế à? Chỉ cố gắng nhận biết được tình trạng bị quy định của bạn. Bạn chỉ có thể biết nó một cách gián tiếp, trong liên quan đến điều gì đó. Bạn không thể nhận biết được tình trạng bị quy định của bạn như một trừu tượng, bởi vì lúc đó nó chỉ thuộc từ ngữ, mà chẳng có ý nghĩa bao nhiêu. Chúng ta chỉ nhận biết được xung đột. Xung đột hiện diện khi không có hiệp thông giữa thách thức và đáp trả. Xung đột này là kết quả của tình trạng bị quy định của chúng ta. Tình trạng bị quy định là sự quyến luyến: quyến luyến công việc, truyền thống, tài sản, con người, những ý tưởng, và vân vân. Nếu không có quyến luyến, liệu có tình trạng bị quy định? Dĩ nhiên không. Thế là, tại sao chúng ta lại quyến luyến? Tôi quyến luyến quốc gia của tôi bởi vì qua đồng hóa cùng nó, tôi trở thành người nào đó. Tôi tự-đồng hóa mình cùng công việc của tôi, và công việc trở thành quan trọng. Tôi là gia đình của tôi, tài sản của tôi; tôi quyến luyến chúng. Mục tiêu của quyến luyến trao tặng tôi phương tiện của tẩu thoát khỏi sự trống rỗng riêng của tôi. Quyến luyến là tẩu thoát, và chính là tẩu thoát mới củng cố tình trạng bị quy định. Nếu tôi quyến luyến bạn, đó là bởi vì bạn đã trở thành phương tiện cho sự tẩu thoát của chính tôi; thế là bạn rất quan trọng đối với tôi và tôi phải chiếm hữu bạn, bám chặt bạn. Bạn trở thành nhân tố quy định, và tẩu thoát là tình trạng bị quy định. Nếu chúng ta có thể nhận biết được những tẩu thoát của chúng ta, vậy thì chúng ta có thể nhận biết được những nhân tố, những ảnh hưởng mà tạo ra tình trạng bị quy định.

‘Liệu tôi đang tẩu thoát khỏi chính tôi qua công việc xã hội?’

Bạn quyến luyến nó, trói buộc vào nó? Bạn cảm thấy lạc lõng, trống rỗng, buồn chán, nếu bạn không làm công việc xã hội?

‘Tôi chắc chắn tôi sẽ bị.’

Quyến luyến công việc của bạn là sự tẩu thoát của bạn. Có những tẩu thoát tại mọi mức độ của thân tâm chúng ta. Bạn tẩu thoát qua công việc, một người khác qua nhậu nhẹt, một người khác qua những nghi lễ tôn giáo, một người khác qua hiểu biết, một người khác qua Thượng đế, và vẫn vậy một người khác nghiện ngập vui chơi. Tất cả những tẩu thoát đều giống hệt nhau, không có tẩu thoát cao cả hơn hay thấp hèn hơn.

Thượng đế và nhậu nhẹt đều cùng mức độ chùng nào chúng còn là những tẩu thoát khỏi chúng ta là gì. Khi chúng ta nhận biết được những tẩu thoát của chúng ta, chỉ lúc đó chúng ta mới có thể hiểu rõ về tình trạng bị quy định của chúng ta.

‘Tôi sẽ làm gì nếu tôi không còn tẩu thoát qua công việc xã hội? Liệu tôi có thể làm bất kỳ việc gì mà không tẩu thoát? Tất cả hành động của tôi không là một hình thức của tẩu thoát khỏi tôi là gì, hay sao?’

Câu hỏi này chỉ thuộc từ ngữ, hay nó phản ánh một thực tế, một sự kiện mà bạn đang trải nghiệm? Nếu bạn không tẩu thoát, điều gì sẽ xảy ra? Bạn đã từng thử nó?

‘Điều gì ông giải thích quá tiêu cực, nếu tôi được phép nói như thế. Ông không đề nghị bất kỳ thay thế nào cho công việc.’

Tất cả những thay thế không là một hình thức khác của tẩu thoát, hay sao? Khi một hình thức đặc biệt của hoạt động không gây thỏa mãn hay mang lại xung đột thêm nữa, chúng ta hướng về hoạt động khác. Thay thế một hoạt động bằng một hoạt động khác mà không hiểu rõ được sự tẩu thoát là quá vô ích, đúng chứ? Chính là những tẩu thoát này và sự quyến luyến của chúng ta với chúng mới tạo ra tình trạng bị quy định. Tình trạng bị quy định mang lại những vấn đề, xung đột. Do bởi tình trạng bị quy định mới ngăn cản hiểu rõ của chúng ta về sự thách thức; bị quy định, chắc chắn phản ứng của chúng ta phải tạo ra xung đột.

‘Làm thế nào người ta có thể được tự do khỏi tình trạng bị quy định?’

Chỉ bằng cách hiểu rõ, nhận biết được những tẩu thoát của chúng ta. Sự quyến luyến của chúng ta đến một người, đến công việc, đến một học thuyết, là nhân tố gây quy định; đây là sự việc chúng ta phải hiểu rõ, và không tìm kiếm một tẩu thoát thông minh hơn hay tốt lành hơn. Tất cả những tẩu thoát đều là dốt nát, bởi vì chắc chắn chúng tạo ra xung đột. Nuôi dưỡng sự tách rời là một hình thức khác của sự tẩu thoát, của cô lập; nó là sự quyến luyến đến một trừu tượng, đến một lý tưởng được gọi là tách rời. Lý tưởng là ảo tưởng, cái tôi tạo tác, và trở thành lý tưởng là một tẩu thoát khỏi cái gì là. Có hiểu rõ về cái gì là, một hành động trọn vẹn hướng về cái gì là, chỉ khi nào cái trí

không còn đang tìm kiếm bất kỳ tẩu thoát nào. Chính suy nghĩ về cái gì là, là một tẩu thoát khỏi cái gì là. Suy nghĩ về vấn đề là tẩu thoát khỏi vấn đề; bởi vì suy nghĩ là vấn đề, và vấn đề duy nhất. Cái trí, không sẵn lòng để là cái gì là, sợ hãi nó là gì, tìm kiếm vô vàn tẩu thoát này; và phương cách của tẩu thoát là suy nghĩ. Chừng nào còn có suy nghĩ, phải có những tẩu thoát, những quẩn luyến, mà chỉ củng cố tình trạng bị quy định. Tự do khỏi tình trạng bị quy định theo cùng tự do khỏi suy nghĩ. Khi cái trí tuyệt đối đứng yên, chỉ đến lúc đó có tự do cho sự thật hiện diện.

Saanen, ngày 24 tháng 7 năm 1973

Người hỏi: Ông sẽ tìm hiểu vấn đề của kiếm sống bởi vì điều đó đòi hỏi khả năng, điều đó đòi hỏi suy nghĩ, điều đó đòi hỏi hiểu biết? Ông sẽ trình bày vấn đề đó?

Krishnamurti: Bởi vì sự tồn tại của văn hóa và văn minh hiện nay mà chúng ta là bộ phận, chúng ta được nuôi dưỡng để làm việc cho sống của chúng ta; làm việc, làm việc, làm việc, suốt ngày dài. Đúng chứ? Thật kinh hoàng! Để bị sai bảo, bị dưới quyền ai đó, bị điều khiển, bị sỉ nhục, bị hành hạ. Đó là văn hóa trong đó chúng ta đã phát triển, trong đó bạn đã bị đúc khuôn. Và để tuân phục đến khuôn mẫu đó, chúng ta bị giáo dục. Chúng ta bị giáo dục chủ yếu là để thu lượm hiểu biết, để vun đắp ký ức với mục đích kiếm sống. Đó là chức năng chính của giáo dục như hiện nay nó là. Và vì vậy trong giáo dục đó có tuân phục, ganh đua, tham vọng, thành công. Thành công hàm ý nhiều tiền bạc hơn, chức vụ tốt hơn, một ngôi nhà đẹp hơn. Đó là cấu trúc trong đó chúng ta đã được nuôi dưỡng. Hiểu biết và sự vun đắp ký ức đã trở thành quan trọng cực kỳ để vận hành trong lãnh vực này, và bạn hoàn toàn lơ là phần còn lại của sự tồn tại. Đó là một sự kiện.

Bây giờ, bạn hỏi, 'Làm thế nào tôi sẽ kiếm sống, mặc dầu tôi cần hiểu biết, và tuy nhiên tôi thấy sự giới hạn của hiểu biết?' Tôi cần kiếm bánh mì và bơ, tôi cần có lương thực, quần áo và chỗ ở; dù Chính thể cung cấp nó, hay tôi làm việc để kiếm nó, tất cả đều là cùng sự việc.

Hiểu biết rất bị giới hạn; nó thuộc máy móc, và chúng ta cố gắng tẩu thoát qua những tôn giáo, qua tình dục, qua những đặc điểm riêng của mình, qua loạn thần kinh, qua ham muốn thành tựu chính chúng ta trong cái gì đó tách khỏi thế giới này. Nhưng vẫn vậy tôi sẽ làm gì? Làm thế nào tôi sẽ sống trong hòa hợp, có hiểu biết, vận hành trong hiểu biết, và cũng giải thoát

chúng ta khởi qui trình máy móc của học hành, để cho hai điều này theo cùng nhau? Để cho cái trí sống, đi đến cơ xường, làm việc mà không ganh đua, bởi vì nó không quan tâm đến đạt được một vị trí. Nó chỉ quan tâm đến ‘đạt được một phương tiện kiếm sống’, tôi không biết liệu bạn thấy sự khác biệt. Cũng vậy nó thấy rất rõ ràng sự tự do khỏi cái đã được biết, mà là hiểu biết, mà là quá khứ. Liệu mãi mãi hai luồng này có thể chuyển động cùng nhau một cách hòa hợp? Đó là vấn đề của chúng ta. Không phải vấn đề của kiếm được nhiều hơn, và nhiều hơn, và nhiều hơn, mà xã hội muốn, mà là sự tiêu thụ, kinh doanh – tất cả những ma mãnh được đưa giỡn vào cái trí để khiến cho bạn mua, mua, mua. Tôi sẽ không làm. Tôi thấy sự giả dối. Và cùng lúc tôi thấy sự tự do, khỏi cái đã được biết mà là hiểu biết. Liệu hai điều này có thể mãi mãi vận hành cùng nhau, để cho không có xung đột?

Bây giờ, sự hòa hợp là gì? Bạn hiểu chứ, đó là vấn đề. Tôi thấy tôi phải kiếm sống. Tôi sẽ không đấu tranh, tôi sẽ không ganh đua, tôi sẽ làm việc bởi vì tôi đã đặt bộ não của tôi, khả năng của tôi vào nó, vì vậy tôi làm việc rất hiệu quả bởi vì tôi không có những vấn đề tâm lý đối với công việc; tôi sẽ không ganh đua với bất kỳ người nào, thế là khả năng của tôi, năng lượng của tôi, phương cách viết lách, sản xuất của tôi, bất kỳ nó là gì, đều trọn vẹn. Thế là không có xung đột, không có sự lãng phí của năng lượng. Tôi hy vọng bạn thấy điều này.

Và vì vậy, tôi đang hỏi: Hòa hợp là gì? Tôi nói phải có sự hòa hợp giữa hai. Bây giờ, sự hòa hợp này là gì? Liệu sự hòa hợp, ý thức của thăng bằng này, ý thức của thông minh này, ý thức của cảm thấy tổng thể này – làm việc, hiểu biết, và sự tự do khỏi hiểu biết; đó là tổng thể – liệu ý thức của tổng thể đó có thể được tạo ra bởi tư tưởng, bởi tìm hiểu, bởi đọc sách, bởi dò dẫm, bởi hỏi han? Hay tổng thể này xảy ra qua suy nghĩ? Suy nghĩ không thể tạo ra nó – chắc chắn. Vì vậy khi thấy rằng suy nghĩ không thể tạo ra nó, khi thấy rằng tôi có thể làm việc một cách hiệu quả, cùng toàn năng lượng bởi vì tôi không có những vấn đề thuộc tâm lý và thế là tôi chỉ đang làm việc để có phương tiện cho sự sống cần thiết của tôi, tôi thấy tổng thể sự việc phải vận hành cùng nhau. Và nó chỉ vận hành cùng nhau

khi có thông minh. Vì vậy thông minh là hòa hợp.

Chính thông minh mà nói: làm việc chỉ vì kiếm sống, không vì tham vọng, không vì ganh đua, không để thành công và mọi chuyện của nó. Làm việc. Đó là sự sống. Chính là thông minh mà đã chỉ bảo cho tôi, không phải một kết luận. Và cũng vậy thông minh nói với tôi: tự do là cần thiết. Vì vậy thông minh nói: phải có sự hòa hợp. Vì vậy thông minh sáng tạo sự hòa hợp này. Không phải do bởi một tác nhân bên ngoài hay tư tưởng mà tạo ra sự hòa hợp này. Lúc này, tôi không hiểu liệu bạn đã nhận thấy rằng suy nghĩ luôn luôn ở phía bên ngoài. Suy nghĩ luôn luôn từ phía bên ngoài. Ngày hôm trước tôi được người ta giải thích rằng trong ngôn ngữ Eskimos từ ngữ ‘suy nghĩ’ có nghĩa phía bên ngoài. Vì vậy suy nghĩ không thể sản sinh sự hòa hợp, sự cân bằng, ý thức của tổng thể này.

Nhưng điều gì tạo ra toàn ý thức của sự nguyên vẹn này, ý thức của thông minh này, ý thức của tổng thể này? Thông minh – mà không là sự chấp nhận thuộc trí năng về một ý tưởng; nó không là sản phẩm của lý luận, lập luận, mặc dù lý luận, lập luận phải tồn tại, nhưng thông minh không là kết quả của điều đó; chính là sự nhận biết của sự thật mà từ đó mới nảy sinh thông minh. Thông minh là người con của sự thật, và thông thái là người con của thông minh – đúng chứ? Bạn thấy nó? Làm ơn hãy vận hành vào điều này. Bạn hiểu chứ? Chỉ nhìn ngắm nó, thẩm thấu nó. Và vậy là nó hiện diện ở đó; bạn không phải đấu tranh, đọc sách, và trải qua tất cả hành hạ của sống.

Saanen, ngày 3 tháng 8 năm 1973

Krishnamurti: Tôi sẽ làm gì, đang sống trong thế giới này, phải kiếm sống, và để có quần áo, lương thực, chỗ ở, và nhân rồi? Tôi sẽ làm gì khi biết nguyên nhân của cô độc này, mà là, chúng ta hãy nói, tham vọng, tinh thần ganh đua? Làm thế nào tôi sẽ sống mà không có tham vọng, mà không có ganh đua trong thế giới này? Hãy cố lên, đây là sống của các bạn.

Người hỏi: Chất lượng của sự nghiêm túc là gì?

Krishnamurti: Tôi đang hỏi điều gì đó, bạn trả lời điều gì khác. Tôi đang hỏi làm thế nào tôi sẽ sống trong thế giới này, kiếm sống, và tuy nhiên lại không tham vọng, không ganh đua, không tuân phục. Làm thế nào tôi sẽ sống, bởi vì tôi cảm thấy bị cô độc khủng khiếp và tôi thấy cô độc đó đã bị tạo ra bởi ganh đua, tham vọng, và vân vân. Đó là cấu trúc của xã hội mà tôi sống trong đó, đó là văn hóa. Tôi sẽ làm gì?

Người hỏi: Tôi phải thấy những cần thiết thực sự của tôi.

Krishnamurti: Không 'phải'. Vậy thì bạn đang nói về những ý tưởng. Bạn đã giải quyết vấn đề của tham vọng bằng cách phân chia vừa vặn những cần thiết của bạn? Tôi cần bốn cái quần dài, nửa tá áo sơ mi, và nửa tá giày dép, hay bất kỳ bao nhiêu – đó là tất cả mà tôi cần. Nhưng tôi vẫn còn tham vọng. Hãy thay đổi ý tưởng đó!

Người hỏi: Làm thế nào tôi sẽ thay đổi hành động của tôi?

Krishnamurti: Tôi sẽ giải thích nó cho bạn. Hãy thể hiện chút ít kiên nhẫn, hãy theo cùng người nói chậm chậm, bạn sẽ tìm ra cho chính bạn. Hãy theo dõi, tôi sẽ lặp lại câu hỏi. Tôi bị cô độc, cô độc này đã bị tạo ra bởi hoạt động tự-cho mình là trung tâm của tôi, và một trong những hình thức của nó là tham vọng, tham lam, ganh tị, ganh đua, bắt chước. Tôi phải sống trong xã hội này mà bắt buộc tôi phải tuân phục, phải tham vọng, khuyến khích sự đạo đức giả, và mọi chuyện của nó. Làm thế nào tôi sẽ

học một phương tiện kiếm sống và tuy nhiên lại không tham vọng, bởi vì tham vọng là một hình thức của cô lập? Tôi bị cô lập – bạn hiểu chứ – vì vậy làm thế nào tôi sẽ sống không-tham vọng trong thế giới này? Và tất cả các bạn đều tham vọng.

Người hỏi: Trao tất cả năng lượng và cái trí của ông để hiểu rõ nó.

Krishnamurti: Tôi thua cuộc! Bạn không vận dụng, bạn không nói, ‘Nhìn kìa! Tôi tham vọng – tôi tham vọng trong mười cách khác nhau – thuộc tinh thần, thuộc tâm lý, thuộc vật chất, và vân vân. Tôi tham vọng, tôi đã tạo ra xã hội này qua tham vọng, và tham vọng đó đã tạo ra ý thức của cô lập này, mà là cô độc, và tôi phải sống trong thế giới này, và tôi không muốn bị cô độc. Nó không có ý nghĩa gì cả. Vì vậy tôi đang hỏi, làm thế nào tôi sẽ sống trong thế giới này mà không tham vọng, sống giữa các bạn mà tham vọng, nhưng tôi không muốn tham vọng? Làm thế nào tôi sẽ sống với các bạn?

Bạn không biết sự nguy hiểm của tham vọng hay sao? ... Đây là một thế giới tuyệt vời! . . . Tôi đang giải thích cho bạn rằng bạn đầy tham vọng, bạn lại đi quanh quanh nó.

Người hỏi: Tham vọng là gì?

Krishnamurti: Cố gắng để là cái gì đó khác hơn bạn là gì. Chỉ lắng nghe. Tôi đã nói tham vọng là thay đổi bạn là gì thành cái gì đó mà bạn không là. Đó là một phần của tham vọng. Tham vọng là cố gắng đạt được cái gì đó mà bạn nghĩ là đáng ao ước, cái gì đó mà bạn nghĩ sẽ cho bạn quyền hành, chức vụ, thanh danh. Tham vọng là viết cái gì đó mà hy vọng nó sẽ bán một triệu quyển, và vân vân, và vân vân. Và đó là xã hội mà tôi bị ép buộc phải sống. Và tôi nhận ra điều đó đã gây ra sự cô độc cho tôi, và tôi thấy cô độc này đã hủy hoại đến chừng nào bởi vì nó ngăn cản sự liên hệ của tôi với một người khác. Vì vậy tôi thấy bản chất hủy hoại của nó, vì vậy tôi sẽ làm gì?

Người hỏi: Tìm một người không-tham vọng.

Krishnamurti: Bạn không tham vọng hay sao? Tôi phải ra ngoài và tìm một người nào đó? Tất cả các bạn đang nói gì? Các bạn không nghiêm túc.

Tôi đang tự-tra vấn mình: Tôi bị cô độc – tham vọng, tham lam, ganh đua đã tạo ra cô độc này – và tôi thấy bản chất hủy hoại

của nó. Nó thực sự ngăn cản thương yêu, ân cần, tình yêu, và đối với tôi điều đó quan trọng cực kỳ. Cô độc khủng khiếp lắm, nó gây hủy hoại, nó là thuốc độc. Bây giờ, làm thế nào tôi sẽ sống với bạn mà tham vọng, bởi vì tôi phải sống với bạn; tôi phải kiếm sống. Tôi sẽ làm gì? . . .

Bạn không hiểu rõ. Tôi đang hùng hực. Tôi đầy đam mê muốn hiểu rõ vấn đề này. Nó đang cháy bỏng trong tôi, bởi vì đó là toàn sống của tôi và bạn đang đùa giỡn với nó. Tôi bị cô độc, tuyệt vọng, và tôi thấy nó quá hủy hoại, và tôi muốn giải quyết nó. Và tuy nhiên tôi phải sống với bạn, sống với thế giới này mà tham vọng, tham lam, bạo lực. Tôi sẽ làm gì? Tôi sẽ giải thích cho bạn. Nhưng giải thích không giống như bạn đang thực hiện nó. Tôi sẽ giải thích nó.

Liệu tôi có thể sống trong một thế giới mà tham vọng cực kỳ, và vì vậy lừa gạt, gian manh? Bây giờ, làm thế nào tôi sẽ sống ở đó, trong thế giới đó, bởi vì tôi không muốn tham vọng. Tôi thấy kết quả của tham vọng là gì – cô độc, tuyệt vọng, xấu xa, bạo lực, và vân vân. Bây giờ, tôi tự nhủ mình, làm thế nào tôi sẽ sống với bạn mà tham vọng? Và liệu tôi tham vọng? Không phải người nào khác, không phải thế giới, bởi vì thế giới là tôi; tôi là thế giới, và đối với tôi đó là một sự thật nóng bỏng, không phải là một cụm từ. Vì vậy liệu tôi tham vọng? Lúc này tôi sẽ học hành. Tôi sẽ quan sát và tìm ra liệu tôi có tham vọng, không chỉ trong một phương hướng, toàn sống của tôi. Không chỉ tham vọng để có một ngôi nhà lớn hơn, tham vọng để thành công, tham vọng để đạt được một kết quả, tiền bạc, mà còn cả tham vọng để thay đổi 'cái gì là' thành một trạng thái hoàn hảo. Tôi xấu xa và tôi muốn thay đổi xấu xa đó thành một trạng thái tốt lành nhất. Tất cả điều đó và nhiều hơn nữa là tham vọng. Và tôi quan sát nó. Đó là sống của tôi, bạn hiểu chứ? Tôi sẽ nhìn ngắm nó bằng đam mê, không chỉ ngồi ngả người và bàn luận nó. Tôi đang nhìn ngắm nó ngày đêm bởi vì tôi đã nhận ra sự thật rằng cô độc là sự việc khủng khiếp nhất do bởi nó gây hủy hoại nhất trong liên hệ. Và những con người không thể sống một mình. Sống là liên hệ. Sống là hành động trong liên hệ đó. Nếu trong liên hệ đó có sự tách rời, không có hành động tổng thể. Tôi nhận ra nó, không bằng từ ngữ, nhưng như một sự thật

cháy bỏng.

Lúc này tôi đang nhìn ngắm. Liệu tôi có tham vọng muốn thay đổi ‘cái gì là’ thành ‘cái gì nên là’, lý tưởng? Bạn hiểu chứ? Đó là một hình thức của tham vọng để thay đổi cái gì là thành cái gì nên là. Tôi đang làm điều đó? Đó là, bạn đang làm điều đó? Khi tôi nói ‘tôi’, tôi đang nói về bạn. Đừng tẩu thoát. Tôi đang nói về bạn khi tôi nói về tôi, bởi vì bạn là tôi. Bởi vì bạn là thế giới, và tôi là bộ phận của thế giới.

Vì vậy tôi quan sát, và tôi nói, vâng, tôi muốn thay đổi ‘cái gì là’ thành ‘cái gì nên là’. Và tôi nhận ra điều đó vô lý làm sao. Nó là một phần của tham vọng được trao cho tôi bởi giáo dục, văn hóa, truyền thống. Trong trường ‘A’ giỏi hơn ‘B’, chép bài của ‘A’ – bạn biết tất cả công việc đó. Nhưng tôn giáo đã nói, thay đổi từ cái gì là thành cái gì nên là. Thế là, tôi nhận ra sự giả dối của nó, và tôi hoàn toàn loại bỏ nó. Tôi sẽ không tiếp xúc nó. Thế là, tôi chấp nhận ‘cái gì là’. Hãy chờ một phút. Tôi thấy ‘cái gì là’, và tôi thấy ‘cái gì là’ không đủ trọn vẹn. Vì vậy, làm thế nào tôi sẽ thay đổi nó mà không có tham vọng thay đổi nó thành cái gì khác?

Lúc này, tôi thấy nó là gì; tôi tham lam, tôi không muốn thay đổi nó thành không-tham lam. Tôi bạo lực; tôi không muốn thay đổi nó thành không-bạo lực. Nhưng bạo lực đó phải trải qua một thay đổi triệt để. Lúc này, tôi sẽ làm gì với nó? Cái trí của tôi, mà đã được rèn luyện, được giáo dục, được kỷ luật để tham vọng, bạo lực, sẽ làm gì? Khi tôi nhận ra rằng để thay đổi điều đó thành cái gì khác vẫn còn là bạo lực, tôi sẽ không tiếp tục theo những phương hướng đó nữa. Tôi được bỏ lại cùng ‘cái gì là’, mà là bạo lực. Vì vậy điều gì xảy ra? Làm thế nào tôi sẽ quan sát nó, làm thế nào cái trí sẽ nhìn ngắm nó mà không muốn thay đổi nó?

Làm thế nào cái trí sẽ thay đổi tham vọng phức tạp, có giáo dục này một cách tuyệt đối đến độ không còn một hơi thở nào của tham vọng? Suốt ngày tôi đang nhìn ngắm tham vọng của tôi hoạt động biết chừng nào. Bởi vì tôi rất nghiêm túc, bởi vì sự cô độc là một sự việc thật khủng khiếp trong sự liên hệ, và con người không thể sống mà không có liên hệ. Anh ấy có lẽ giả vờ, anh ấy có lẽ nói anh ấy thương yêu, nhưng vẫn còn đấu tranh

với một người khác. Thế là, làm thế nào cái trí sẽ thay đổi hoàn toàn cái sự việc được gọi là tham vọng? Bất kỳ hình thức nào của vận dụng ý chí vẫn còn là tham vọng. Tất cả điều này là sự quan sát. Tôi thấy rằng bất kỳ hình thức nào của vận dụng ý chí để thay đổi ‘cái gì là’ là một hình thức khác của tham vọng. Tôi đã khám phá điều đó. Sự khám phá về điều đó đã trao tặng tôi năng lượng, để cho tôi có thể xóa sạch ý chí. Cái trí nói điều đó kết thúc, trong bất kỳ tình huống nào tôi sẽ không bao giờ vận dụng ý chí – bởi vì đó là thành phần của tham vọng.

Và tôi thấy rằng sự tuân phục là một trong những phản ứng được giáo dục của văn hóa mà tôi sống trong đó – sự tuân phục của tóc dài, tóc ngắn, quần ngắn, váy ngắn, tuân phục, phía bên ngoài và phía bên trong tuân phục; trở thành một người Phật giáo, một người Thiên chúa giáo, một người Hồi giáo; tuân phục. Từ niên thiếu tôi đã được dạy bảo phải tuân phục. Tôi được ép buộc, được giáo dục, được thúc đẩy phải tuân phục. Điều gì xảy ra khi tôi tuân phục? Có đấu tranh, đúng chứ? Xung đột – tôi là điều này và bạn muốn tôi là điều kia. Vậy là có xung đột, có mất mát của năng lượng, có sợ hãi rằng tôi không là điều gì bạn mong đợi tôi là. Vì vậy tuân phục, ý chí, ham muốn để thay đổi ‘cái gì là’, là tất cả thành phần của tham vọng. Tôi đang nhìn ngắm điều này. Thế là tôi nhìn ngắm và tôi nói, ‘Tôi sẽ không tuân phục.’ Tôi hiểu rõ sự tuân phục là gì: tôi đang tuân phục khi tôi mặc cái quần; tôi đang tuân phục khi tôi đi xe phía bên phải hay phía bên trái của con đường; tôi đang tuân phục khi tôi học một ngôn ngữ; tôi tuân phục khi tôi bắt tay. Vì vậy tôi đang tuân phục trong một phương hướng nào đó, tại những mức độ nào đó, và tại những mức độ khác tôi không đang tuân phục – bởi vì đó là thành phần của sự cô lập. Vậy là điều gì đã xảy ra? Điều gì đã xảy ra cho cái trí mà đã nhìn ngắm những hoạt động của tham vọng – tuân phục, ý chí, ham muốn để thay đổi ‘cái gì là’ thành ‘cái gì nên là’, và vân vân? Đó là tất cả những hoạt động của tham vọng mà đã sản sinh ý thức của cô độc vô vọng này. Thế là tất cả những loại của hoạt động loạn thần kinh xảy ra. Và bởi vì tôi đã quan sát nó, đã nhìn ngắm nó, mà không làm một việc gì về nó, vậy thì từ sự quan sát đó hoạt động của tham vọng đã kết thúc bởi vì cái trí đã trở nên nhạy

cảm lạ thường đối với tham vọng. Nó như thể rằng nó không thể tha thứ tham vọng, vì vậy trở nên rất nhạy cảm nó đã trở thành thông minh lạ thường. Nó nói, 'Làm thế nào tôi sẽ sống trong thế giới này được nhạy cảm, thông minh cao độ, và thế là không tham vọng?'

Làm thế nào tôi sẽ sống với bạn mà tham vọng? Chúng ta có bất kỳ liên hệ nào với lẫn nhau? Bạn có tham vọng, và tôi không. Hay bạn không tham vọng, tôi có – không đặt thành vấn đề người nào. Sự liên hệ của chúng ta là gì?

Người hỏi: Không có liên hệ.

Krishnamurti: Vì vậy tôi sẽ làm gì? Bởi vì tôi nhận ra đang sống trong liên hệ. Bạn có tham vọng, và có lẽ tôi không. Và tôi thấy rằng chúng ta không có liên hệ bởi vì bạn đang đi hướng đó và tôi đang đi ở đó, hay tôi đang không-chuyển động và bạn đang chuyển động rời khỏi. Sự liên hệ của chúng ta là gì? Và vẫn vậy tôi không thể sống một mình.

Hãy nhìn ngắm nó, thẩm thấu nó, ngửi nó, nếm nó, và sau đó bạn sẽ trả lời nó. Tôi sẽ làm gì. Đang sống trong thế giới này, mà được tạo thành bởi tham vọng, tham lam, đạo đức giả, bạo lực; đang cố gắng thay đổi điều này thành điều khác, bạn biết tất cả điều đó đang xảy ra. Và tôi thấy rằng tất cả điều đó đều dẫn đến cô độc và hủy hoại sự liên hệ . . . Cái trí đã đến một mấu chốt khi nó phải đối diện một đám đông, một văn minh, một thế giới trong đó độc dục của tham vọng không thể kiềm chế được. Và thuộc tâm lý lẫn vật chất cái trí này sẽ không khoan dung bất kỳ hình thức nào của tham vọng, và tuy nhiên nó phải sống ở đây. Nó sẽ làm gì?

Tôi đang hỏi bạn. Tôi sẽ nói tôi có tham vọng; bạn không có tham vọng; sự liên hệ của chúng ta là gì?

Người hỏi: Không có liên hệ.

Krishnamurti: Không có liên hệ? Điều gì xảy ra?

Người hỏi: Cô lập hoàn toàn.

Krishnamurti: Bạn đã bỏ lỡ mấu chốt, thưa bạn, mà là, khi cái trí đã nhìn ngắm hoạt động của tham vọng, khi cái trí đã nhìn ngắm tất cả điều này và đã thấy sự giả dối và thế là sự thật của nó, cái trí trở nên rất nhạy cảm để thấy tất cả những dòng chảy của tham vọng. Vì vậy cái trí là thông minh. Nó đã trở nên

thông minh trong ý nghĩa rằng qua sự quan sát của những dòng chảy và những tinh tế của tham vọng, nó nhận ra tham vọng là độc dược. Cái trí được nhạy cảm cao độ đối với tham vọng và thế là thông minh, phải sống cùng bạn. Nó không thể tự-tách rời chính nó. Bởi vì nó thấy sự tách rời đó đã tạo ra sự hỗn loạn chung quanh. Lúc này, nó sẽ sống cùng bạn như thế nào? Bạn đang đi hướng đó, và người không-tham vọng có lẽ không đang đi hướng đó, hay không đang đi trong bất kỳ hướng nào.

Một cái trí như thế không tách rời, đúng chứ? Sự tách rời, mà là cô độc, xảy ra khi có tất cả những hoạt động của tham vọng. Khi không có những hoạt động của tham vọng, không có cô độc. Tôi đã đưa ra một ví dụ về nguyên nhân của cô độc. Nếu tôi hiểu rõ một nguyên nhân của cô độc, tôi đã hiểu rõ tất cả những nguyên nhân khác. Bởi vì trong một nguyên nhân này được bao gồm sự tuân phục, trong một nguyên nhân này được bao gồm ý chí, đang mong muốn thay đổi điều này sang điều kia với mục đích trở thành cái gì đó, với mục đích trở thành quan trọng hơn, cao quý hơn, thông minh hơn, giàu có hơn, và vân vân. Tất cả điều đó tôi khám phá trong một động thái của tham vọng này.

* * *

Đối với tôi, tham vọng là một sự việc kinh hoàng. Tôi đã nhận ra nó, và tôi thấy sự xấu xa, sự giả dối của nó, không bằng từ ngữ nhưng thực tế. Thế là, điều gì xảy ra? Nó giống như thấy một vách đá đứng; đó không là một trừu tượng; khi tôi thấy một vách đá đứng, tôi di chuyển khỏi nó, nếu tôi có thông minh. Vậy thì, liệu tôi còn cô độc? Dĩ nhiên không. Tôi tự-giàu có rồi. Bạn hiểu chứ? Vậy là, sự liên hệ của tôi với bạn là rằng tôi tự-giàu có và bạn lại không, vì vậy bạn sẽ trực lợi tôi. Bạn sẽ lợi dụng tôi để thỏa mãn cho chính bạn, và tôi nói, 'Đừng làm điều đó, nó chỉ là một lãng phí thời gian.' Thế là sự liên hệ được đặt nền tảng trên cô độc là một việc, nhưng sự liên hệ được đặt nền tảng trên không-cô độc, trên tự-giàu có tuyệt đối, là một việc khác.

Chúng ta đã đến một mấu chốt lạ thường. Sự liên hệ được sinh ra từ cô độc dẫn đến đau khổ vô cùng. Chỉ lắng nghe điều này. Đừng nói, 'Tôi chỉ sống theo cách đó.' Nó giống như gửi một

bông hoa, chỉ ngắm nó, bạn không thể làm bất kỳ điều gì về nó, bạn không thể sáng tạo một bông hoa, bạn chỉ có thể hủy hoại nó. Vậy là chỉ ngắm nó, nhìn ngắm nó, vẽ đẹp, những cảnh hoa, sự tinh tế, chất lượng lạ thường của dịu dàng; bạn biết một bông hoa là gì. Trong cùng cách chỉ nhìn ngắm điều này, lắng nghe điều này. Sự liên hệ từ cô độc chỉ dẫn đến xung đột, đau khổ, ly dị, những đấu tranh, những cãi cọ, sự thiếu thốn về tình dục. Từ sự cô độc đó, tất cả đau khổ len lỏi vào sự liên hệ. Vậy thì điều gì xảy ra khi không có cô độc, khi có tự-giàu có tuyệt đối, không-lệ thuộc? Bạn hiểu chứ? Khi không có lệ thuộc, điều gì xảy ra? Tôi thương yêu bạn, bạn có lẽ không thương yêu tôi, tôi thương yêu bạn – từng đó đã thừa đủ rồi. Bạn hiểu chứ? Tôi không muốn phản ứng của bạn rằng bạn cũng thương yêu tôi. Tôi không quan tâm. Giống như bông hoa, nó hiện diện ở đó cho bạn nhìn ngắm nó, ngắm nó, thấy vẻ đẹp của nó. Nó không nói, ‘Hãy thương yêu tôi.’ Nó hiện diện ở đó. Vì vậy nó liên quan đến mọi thứ. Bạn hiểu chứ? Ồ, vì Chúa! Hãy nắm bắt điều này. Và trong chiều sâu và vẻ đẹp lạ thường của giàu có – trong đó không có cô độc, không có tham vọng – thực sự có tình yêu, và tình yêu có liên hệ với thiên nhiên. Nếu bạn muốn nó, nó hiện diện ở đó; nếu bạn không muốn nó, nó không đặt thành vấn đề. Đó là vẻ đẹp của nó.

Từ Sự thật và Thực tế, Chương 10,

Saanen ,ngày 25 tháng 7 năm 1976

KIỂM SỐNG ĐÚNG ĐẮN

Người hỏi: Liệu một động cơ có cần thiết trong kinh doanh? Động cơ đúng đắn trong kiếm sống là gì?

Krishnamurti: Bạn nghĩ kiếm sống đúng đắn là gì? – không phải nghề nghiệp gì là thuận tiện nhất, không phải nghề nghiệp gì là gây lợi lộc, gây thích thú, kiếm được nhiều nhất; nhưng phương tiện kiếm sống đúng đắn là gì? Bây giờ, làm thế nào bạn sẽ tìm được cái gì là đúng đắn? Từ ngữ đúng đắn có nghĩa lẽ phải, chính đáng. Nó không thể đúng đắn nếu bạn làm việc gì đó bởi vì lợi lộc hay vui thú. Đây là một vấn đề phức tạp. Mọi thứ mà tư tưởng sắp xếp vào chung là thực tế. Căn lều này [nơi bàn luận đang xảy ra trong đó] đã được sắp xếp vào chung bởi tư tưởng, nó là một thực tế. Những cái cây không được sắp xếp vào chung bởi tư tưởng, nhưng nó là một thực tế. Những ảo tưởng là thực tế – những ảo tưởng mà người ta có, sự tưởng tượng, tất cả điều đó là thực tế. Và hành động từ những ảo tưởng đó là loạn thần kinh, mà cũng là thực tế. Vì vậy khi bạn đưa ra câu hỏi này, ‘Phương tiện kiếm sống đúng đắn là gì’, bạn phải hiểu rõ thực tế là gì. Thực tế không là sự thật.

Bây giờ hành động đúng đắn trong thực tế này là gì? Và làm thế nào bạn sẽ khám phá điều gì là đúng đắn trong thực tế này? – hãy khám phá nó cho chính bạn, không phải được chỉ bảo cho bạn. Vì vậy chúng ta phải tìm ra điều gì là hành động đúng đắn, lẽ phải, chính đáng, hay kiếm sống đúng đắn trong thế giới của thực tế, và thực tế gồm cả ảo tưởng. Đừng tẩu thoát, đừng di chuyển ra khỏi, niềm tin là một ảo tưởng, và những hoạt động của niềm tin là loạn thần kinh; chủ nghĩa quốc gia và mọi chuyện còn lại của nó là một hình thức khác của thực tế, nhưng một ảo tưởng. Vì vậy coi tất cả điều đó như thực tế, hành động đúng đắn ở đó là gì?

Ai sẽ bảo cho bạn? Không ai cả, chắc chắn. Nhưng khi bạn thấy thực tế mà không có ảo tưởng, chính nhận biết được thực tế đó là thông minh của bạn, đúng chứ? – trong đó không có sự pha trộn của thực tế và ảo tưởng. Vì vậy khi có sự quan sát về thực tế, thực tế của cái cây, thực tế của cái lều, thực tế rằng suy nghĩ đã sắp xếp vào chung, bao gồm những tầm nhìn, những ảo tưởng, khi bạn thấy tất cả thực tế đó, chính sự nhận biết được điều đó là thông minh của bạn, đúng chứ? Vậy là thông minh của bạn nói bạn sẽ làm gì. Tôi không biết liệu bạn hiểu rõ điều này. Thông minh là nhận biết được cái gì là và cái gì không là – nhận biết được ‘cái gì là’ và thấy thực tế của ‘cái gì là’, mà có nghĩa bạn không có bất kỳ sự dính dáng thuộc tâm lý, bất kỳ những đòi hỏi thuộc tâm lý, mà là tất cả những hình thức của ảo tưởng. Thấy tất cả điều đó là thông minh; và thông minh đó sẽ vận hành bất kỳ nơi nào bạn hiện diện. Vậy là thông minh đó sẽ bảo bạn phải làm gì.

Vậy thì sự thật là gì? Sự liên kết giữa thực tế và sự thật là gì? Sự liên kết là thông minh này. Thông minh mà thấy tổng thể của thực tế và vì vậy không chuyển nó qua sự thật. Và thế là sự thật vận hành trên thực tế qua thông minh.

Ojai, ngày 3 tháng 4 năm 1977

Khi không có xung đột phía bên trong, không có xung đột phía bên ngoài, bởi vì không có sự phân chia giữa phía bên ngoài và phía bên trong. Nó giống như thủy triều vào ra, biển đang đi vào và biển đang đi ra, . . . và nếu tôi phải kiếm sống, tôi nên làm gì, khi thuộc tâm lý không có xung đột thuộc bất kỳ loại nào? Bạn biết điều đó có nghĩa gì? Bởi vì không có xung đột, không có tham vọng, không có ham muốn để là cái gì đó. Phía bên trong có cái gì đó mà tuyệt đối không thể bị xâm phạm, không thể bị tiếp xúc, không thể bị hủy hoại; vậy là tôi không lệ thuộc, thuộc tâm lý vào một thứ khác. Vậy là không có sự tuân phục.

Bởi vì không có tất cả điều đó, vậy thì tôi sẽ làm việc gì tôi có thể trong thế giới, là một người làm vườn, một người nấu nướng, bất kỳ việc gì. Nhưng bạn bị quy định quá nặng nề vào thành công, và thất bại. Thành công trong thế giới, tiền bạc, vị trí, thanh danh, bạn biết, tất cả điều đó, và đó là điều gì chúng ta đang đấu tranh. Ý thức của con người đã bị quy định nặng nề vào sự thành công, và sự sợ hãi của thất bại. Để là cái gì đó, cả phía bên ngoài lẫn phía bên trong. Đó là lý do tại sao bạn chấp nhận tất cả những đạo sư, bởi vì bạn hy vọng họ sẽ dẫn dắt bạn đến sự khai sáng nào đó, loại ảo tưởng vô lý nào đó. Không phải rằng không có cái gì tuyệt đối đúng thật, nhưng không ai có thể dẫn dắt bạn tới nó.

Vì vậy toàn ý thức của chúng ta, hay hầu hết của nó, đều bị quy định để chấp nhận, để sống một sống của đấu tranh liên tục, bởi vì chúng ta muốn thành tựu, chúng ta muốn trở thành, chúng ta muốn đảm trách một vai trò nào đó, chúng ta muốn đạt được, mà tất cả đều hàm ý sự phủ nhận của 'cái gì là' và sự chấp nhận của 'cái gì nên là'. Nếu bạn quan sát bạo lực, từ ngữ bạo lực đã bị vấy bẩn rồi – chính từ ngữ – bởi vì có những

người đồng ý nó, những người không-đồng ý nó; nó đã trở nên thiên lệch rồi. Và toàn triết lý của không-bạo lực thuộc chính trị, thuộc tôn giáo, và mọi chuyện còn lại của nó. Có bạo lực và đối nghịch của nó, không-bạo lực. Đối nghịch có gốc rễ của nó trong ‘cái gì là’. Nhưng chúng ta nghĩ bằng cách có một đối nghịch, bằng cách có phương pháp hay phương tiện khác thường nào đó, chúng ta sẽ loại bỏ được ‘cái gì là’ – đó là: ‘cái gì là’ và ‘cái gì nên là’. Muốn đạt được ‘cái gì nên là’, bạn cần thời gian. Hãy thấy điều gì chúng ta trải qua, đau khổ, xung đột, sự ngu xuẩn của tất cả điều này. ‘Cái gì là’ là bạo lực, và ‘cái gì nên là’ là không-bạo lực. Thế là chúng ta nói chúng ta cần đến thời gian để đạt được không-bạo lực, rằng chúng ta phải thực hiện một nỗ lực, phải đấu tranh để là không-bạo lực. Đó là triết lý, đó là tình trạng bị quy định, đó là truyền thống.

Bây giờ liệu bạn có thể xóa sạch điều đối nghịch và chỉ quan sát bạo lực, mà là một sự kiện. Không-bạo lực không là một sự kiện. Không-bạo lực là một ý tưởng, một khái niệm, một kết luận. Nhưng sự kiện là bạo lực, rằng bạn tức giận, rằng bạn thù hằn người nào đó, rằng bạn muốn gây tổn thương những người khác; tức giận, ghen tuông, tất cả điều đó là sự hàm ý của bạo lực. Bây giờ, liệu bạn có thể quan sát sự kiện đó mà không đang giới thiệu điều đối nghịch của nó. Bạn hiểu chứ? Vậy thì bạn có năng lượng – mà đang bị phí phạm trong cố gắng đạt được điều đối nghịch – nhìn ngắm ‘cái gì là’. Trong sự quan sát đó, không có xung đột.

Vì vậy một con người sẽ làm gì, một con người mà đã hiểu rõ sự tồn tại phức tạp khác thường này được đặt nền tảng trên bạo lực, xung đột, đấu tranh; mà thực sự, không lý thuyết nhưng thực sự tự do, mà có nghĩa không-xung đột? Anh ấy sẽ làm gì trong thế giới? Bạn sẽ đặt ra câu hỏi này – liệu bạn hoàn toàn được tự do khỏi xung đột phía bên trong, thuộc tâm lý? Liệu bạn sẽ đặt ra nghi vấn này chứ?

Xã hội được đặt nền tảng trên xung đột. Nhưng xã hội là điều gì bạn đã thực hiện về nó; bạn chịu trách nhiệm về nó, bởi vì bạn tham lam, ganh tị, hung tợn, và xã hội là cái gì bạn là. Vì vậy không có sự khác biệt giữa bạn và xã hội. Đây là những sự kiện. Nhưng bạn tự-tách rời chính bạn khỏi xã hội và nói, ‘Tôi

khác biệt với xã hội’, mà quả là vô lý. Nếu có sự thay đổi hoàn toàn về cấu trúc của xã hội – mà là bạo lực, vô-luân lý, và mọi chuyện của nó – trong bạn, bạn gây ảnh hưởng ý thức của xã hội. Và khi bạn tự do như thế phía bên trong, bạn có khi nào đã đặt ra nghi vấn đó, ‘Tôi sẽ làm gì trong thế giới bên ngoài?’ Làm ơn, hãy tự-trả lời nó cho chính bạn, hãy tìm ra đáp án là gì cho chính bạn, bởi vì sau đó phía bên trong bạn đã hoàn toàn thay đổi cái gì đó mà con người bị quy định vào – đấu tranh, đấu tranh, đấu tranh liên tục này.

Từ Bình phẩm về sống – Tập 3, Chương 48

TÔI SẼ LÀM GÌ?

Gió đang thổi mát mẻ và trong lành. Nó không phải từ không khí khô khan của vùng bán sa mạc chung quanh nhưng đến từ những hòn núi xa xa. Những hòn núi đó nằm trong số những hòn núi cao nhất trong thế giới, một rặng những hòn núi đồ sộ trải dài từ hướng tây bắc sang hướng đông nam. Chúng trông thật hùng vĩ và uy nghi, một quang cảnh không thể tin được khi bạn bắt gặp chúng vào sáng sớm, trước khi mặt trời hiện diện trên mảnh đất dốc thoải. Những đỉnh núi vút cao của chúng, đang rục lên một màu hoa hồng tinh tế, đang rõ ràng kinh ngạc tương phản cùng bầu trời xanh lạt. Khi mặt trời leo lên cao hơn, những bình nguyên phủ đầy những cái bóng dài. Chẳng mấy chốc những đỉnh núi bí ẩn đó sẽ biến mất trong những đám mây, nhưng trước khi chúng rút lui, chúng sẽ để lại ân lành của chúng trên những thung lũng, những con sông, và những thị trấn. Mặc dầu bạn không thể trông thấy chúng nữa, bạn có thể cảm nhận rằng chúng hiện diện ở đó, yên lặng, mê mẫn, và không-thời gian.

Một người ăn xin đang đi xuống con đường, đang hát hò; ông ấy bị mù lòa, và một em bé đang dắt ông ấy đi. Người ta đi ngang qua ông, và thỉnh thoảng người nào đó thả một hay hai đồng cắc vào cái lon thiếc ông ấy đang cầm trong bàn tay; nhưng ông ấy vẫn tiếp tục bài hát của ông ấy, chẳng thêm lưu tâm đến tiếng leng keng của những đồng cắc. Một người giúp việc đi ra khỏi một ngôi nhà to, thả một đồng cắc trong cái lon, lẩm bẩm điều gì đó, và quay lại, đóng cánh cổng đằng sau ông ấy. Những con vẹt tung cánh đón mừng một ngày trong đường bay ồn ào và điên loạn của chúng. Chúng sẽ bay tới những cánh đồng và những cánh rừng, nhưng khi chiều đến chúng sẽ quay lại nghỉ đêm nơi những cái cây trồng dọc theo con đường; ở đó an toàn nhiều hơn, mặc dầu những ánh đèn đường hầu như lẫn lộn trong những chiếc lá. Nhiều con chim khác dường như luẩn quẩn suốt ngày trong thị trấn và trên những bãi cỏ một số chúng đang cố gắng bắt những con sâu ngủ mê. Một cậu bé

đi ngang, đang thổi sáo. Cậu ấy ôm yếu và đi chân đất; dáng đi của cậu ấy rất nghênh ngang, và bàn chân dường như chẳng thèm quan tâm chúng dẫm lên cái gì. Cậu ấy là cây sáo, và bài hát trong đôi mắt cậu ấy. Đi phía sau cậu ấy, bạn cảm thấy rằng cậu ấy là cậu trai đầu tiên có cây sáo trong thế giới này. Và, trong cách nào đó đúng là như thế, bởi vì cậu ấy chẳng thèm quan tâm đến chiếc xe đang vụt qua, người cảnh sát đang đứng nơi góc đường, bộ mặt nặng trĩu vì ngủ nhiều, người phụ nữ đội một bó nặng trên đầu. Cậu ấy mất hút trong thế giới này nhưng bài hát của cậu tiếp tục.

Và lúc này ngày đã bắt đầu.

Căn phòng không rộng lắm, và một ít người đã đến làm cho nó chật ních. Họ thuộc mọi lứa tuổi. Có một cụ già cùng cô con gái rất trẻ của cụ, một cặp vợ chồng, và một sinh viên đại học. Chắc chắn họ không quen biết nhau, và mỗi người đều háo hức kể về vấn đề riêng của họ, nhưng không muốn ngắt lời những người khác. Cô gái nhỏ ngồi bên cạnh người cha, nhút nhát và rất yên lặng; chắc chắn em ấy khoảng mười tuổi. Em mặc quần áo mới, và có một bông hoa trên mái tóc em. Chúng tôi ngồi yên lặng trong một khoảng thời gian mà không nói một lời. Người sinh viên chờ rất lâu để nói, nhưng cụ già thích để những người khác nói trước. Cuối cùng, khá căng thẳng, cậu sinh viên bắt đầu.

‘Hiện nay tôi đang học năm cuối tại trường đại học, nơi tôi đang học ngành kỹ thuật, nhưng dẫu vậy có vẻ tôi không quan tâm đến bất kỳ nghề nghiệp đặc biệt nào. Đơn giản là tôi không biết tôi muốn làm gì. Dĩ nhiên cha tôi, một luật sư, không quan tâm tôi làm gì nếu tôi có bất kỳ việc gì; bởi vì tôi đang học ngành kỹ thuật, ông ấy muốn tôi là một kỹ sư, nhưng tôi không hứng thú nó. Tôi đã trình bày cho ông ấy điều này, nhưng ông ấy trả lời sự hứng thú sẽ đến khi tôi làm việc để kiếm sống. Tôi có nhiều bạn bè đã học những nghề nghiệp khác nhau, và lúc này đã tự túc lo cho bản thân nhưng hầu hết trong số họ đã trở nên buồn chán và mệt mỏi, và họ sẽ như thế nào sau vài năm nữa thì chỉ có Chúa biết, tôi không muốn giống như thế – và tôi chắc chắn tôi sẽ như thế, nếu tôi trở thành một kỹ sư. Không phải rằng tôi sợ hãi những kỳ thi, tôi có thể đậu khá dễ dàng, và

tôi không đang khoe khoang. Tôi chỉ không muốn là một kỹ sư, và dường như chẳng có việc gì gây hứng thú cho tôi. Tôi đã viết lách đôi chút, và đã vẽ vời vài bức tranh nhưng loại công việc đó không hứng thú lắm. Cha tôi chỉ quan tâm đến việc hướng tôi vào một công việc, và ông ấy có thể kiếm cho tôi một việc làm rất tốt; nhưng tôi thừa biết điều gì sẽ xảy đến cho tôi nếu tôi chấp nhận nó. Tôi cảm thấy giống như đang chán mứa mọi thứ và sẽ bỏ trường đại học mà không chờ đợi kỳ thi mãn khóa.'

Điều đó có vẻ khá xuẩn ngốc, đúng chứ? Rốt cuộc bạn đã học gần xong; tại sao không hoàn tất nó? Không có nguy hại gì trong việc đó, đúng chứ?

'Tôi nghĩ không. Nhưng sau đó tôi sẽ làm gì?'

Ngoại trừ những nghề nghiệp thông thường, thật sự bạn muốn làm gì? Bạn phải có hứng thú nào đó, dù nó mơ hồ đến chừng nào. Nơi nào đó, sâu thẳm bên trong, bạn biết nó là gì, phải không?

'Ông thấy, tôi không muốn trở nên giàu có; tôi không hứng thú xây dựng một gia đình, và tôi không muốn là một nô lệ cho một công việc đều đặn. Hầu hết bạn bè của tôi khi có việc làm, hay những người đã lao vào một nghề nghiệp, đều bị cột chặt vào văn phòng từ sáng đến khuya; và họ nhận được gì từ đó? Một ngôi nhà, một người vợ, vài người con – và sự nhàm chán. Đối với tôi, điều này thật là một viễn ảnh kinh hoàng, và tôi không muốn bị trói buộc trong nó; nhưng tôi vẫn không biết phải làm gì.'

Bởi vì bạn đã suy nghĩ quá nhiều về tất cả điều này, liệu bạn đã tìm được sự hứng thú thực sự của bạn ở nơi nào? Người mẹ của bạn nói gì?

'Mẹ tôi chẳng thèm quan tâm đến việc tôi sẽ làm gì miễn là tôi được an toàn, mà có nghĩa lập gia đình và trói chặt vào nó một cách an toàn; thế là mẹ ủng hộ cha tôi. Vào những lần dạo bộ của tôi, tôi đã suy nghĩ nhiều về việc gì tôi thực sự muốn làm, và tôi đã nói chuyện với bạn bè về nó. Nhưng hầu hết bạn bè của tôi đều quả quyết vào nghề nghiệp này hay nghề nghiệp kia, và chẳng vui vẻ gì khi nói chuyện với họ. Ngay khi họ bị trói buộc vào một nghề nghiệp, dù nó là bất kỳ việc gì, họ nghĩ làm như thế là một điều đúng đắn – bổn phận, trách nhiệm, và mọi

chuyện còn lại của nó. Tôi chỉ không muốn bị trói buộc trong một máy xay tương tự, đó là tất cả. Nhưng tôi thực sự ưa thích làm gì? Tôi ước gì tôi biết được.'

Bạn có thích con người không?

'Trong một cách mang máng nào đó. Tại sao ông hỏi?'

Có lẽ bạn thích làm việc gì đó theo công việc xã hội.

'Thật lạ khi ông hỏi điều đó. Tôi đã suy nghĩ về việc làm công tác xã hội, và có một lần tôi đã theo cùng một số người đã hy sinh trọn đời cho nó. Nói chung, họ là một nhóm người bị tuyệt vọng, khô khan, quan tâm đáng sợ cho những người nghèo, và hoạt động không ngừng nghỉ trong việc cố gắng cải thiện những điều kiện của xã hội, nhưng phía bên trong lại không hạnh phúc. Tôi biết một phụ nữ trẻ mà sẽ đưa cánh tay phải của cô ấy để lập gia đình và theo một cuộc sống gia đình, nhưng theo đuổi lý tưởng của cô ấy đang hủy hoại chính cô ấy. Cô ấy bị trói buộc trong thực hiện những công việc tốt lành, và đã trở nên phần khởi quá chừng về sự buồn chán của cô ấy. Tất cả nó đều là sự theo đuổi lý tưởng mà không nhận biết được gì cả, mà không có sự hân hoan bên trong.'

Tôi đoán rằng tôn giáo, trong ý nghĩa đã được chấp nhận, không có ý nghĩa gì đối với bạn?

'Khi còn là một đứa trẻ, tôi thường đi theo mẹ đến chùa, cùng những giáo sĩ, những lời cầu kinh, và những nghi lễ của nó, nhưng tôi đã không đến đó lâu lắm rồi.'

Cũng vậy, việc đó trở thành một lễ thói, một cảm giác lặp lại, một đang sống trên những từ ngữ và những giải thích. Tôn giáo là cái gì đó còn nhiều hơn tất cả điều đó. Bạn có thích phiêu lưu không?

'Không phải trong ý nghĩa thông thường của từ ngữ đó – leo núi, thám hiểm hai cực, lặn xuống biển sâu, và vân vân. Tôi không phải là người kên kiệu, có cái gì đó khá không-chín chắn về tất cả điều này. Tôi thấy leo núi cũng giống như săn bắn cá voi mà thôi.'

Còn chính trị thì sao?

'Trò chơi chính trị thông thường không gây hứng thú tôi lắm. Tôi đã có vài người bạn Cộng sản, và đã đọc một số sách vở vắn của họ, và đã có lúc tôi nghĩ đến việc gia nhập đảng phái;

nhưng tôi không thể nuốt trôi những nói chuyện giả dối của họ, sự bạo lực và độc tài của họ. Đây là những sự việc họ thực sự đại diện, dù học thuyết chính thức của họ và bàn bạc về hòa bình của họ có lẽ như thế nào. Tôi trải qua chặng đường này thật mau lẹ.’

Chúng ta đã loại bỏ nhiều nghề nghiệp lắm rồi, phải không? Nếu bạn đã không muốn làm bất kỳ những công việc này, vậy thì còn lại gì?

‘Tôi không biết. Liệu tôi vẫn còn trẻ quá nên không thể biết được?’

Nó không thuộc vấn đề của tuổi tác, đúng chứ? Bất mãn là bộ phận của sự tồn tại, nhưng thông thường chúng ta tìm kiếm một phương cách để thuần thực nó, dù qua một nghề nghiệp, qua hôn nhân, qua niềm tin, hay qua lý tưởng và những công việc tốt lành. Một cách này hay cách kia, hầu hết chúng ta đều xoay xở để dập tắt ngọn lửa của bất mãn này, đúng chứ? Sau khi dập tắt nó thành công, cuối cùng chúng ta nghĩ chúng ta được hạnh phúc – và có lẽ chúng ta được, ít ra trong lúc này. Bây giờ, thay vì dập tắt ngọn lửa của bất mãn này qua hình thức nào đó của thỏa mãn, liệu có thể làm cho nó luôn luôn hừng hực? Và lúc đó liệu nó là bất mãn?

‘Ông có ý tôi nên ở nguyên như tôi là, bất mãn mọi thứ về tôi và bên trong tôi, và không tìm kiếm sự bận rộn gây thỏa mãn nào đó mà sẽ làm cho ngọn lửa này tắt ngấm? Liệu đó là điều gì ông có ý?’

Chúng ta bất mãn bởi vì chúng ta nghĩ chúng ta phải được thỏa mãn; ý tưởng rằng chúng ta phải được an bình cho chính chúng ta khiến cho sự bất mãn trở thành đau khổ. Bạn nghĩ bạn nên là cái gì đó, phải không? – một con người trách nhiệm, một công dân hữu ích, và mọi chuyện của nó. Cùng hiểu rõ được sự bất mãn, bạn có lẽ là những người này và còn nhiều hơn nữa. Nhưng bạn muốn làm điều gì đó gây thỏa mãn, điều gì đó mà sẽ làm bận rộn cái trí của bạn và vì vậy chấm dứt được sự phiền muộn phía bên trong này; điều đó đúng chứ?

‘Nó làm trở ngại, nhưng lúc này tôi thấy sự bận rộn như thế dẫn đến cái gì.’

Cái trí bị bận rộn là một cái trí lè thối, mê muội; trong bản chất nó tầm thường. Bởi vì nó được thiết lập trong thói quen, trong niềm tin, trong một lè thối gây lợi lộc và được kính trọng, cái trí cảm thấy an toàn, cả phía bên trong lẫn phía bên ngoài; vì vậy nó không còn bị quấy nhiễu. Đây là như thế, đúng chứ?

‘Nhìn chung, vâng. Nhưng tôi sẽ làm gì?’

Bạn có lẽ khám phá được giải pháp nếu bạn thâm nhập vào cảm thấy của bất mãn này. Đừng suy nghĩ về nó dựa vào được thỏa mãn. Hãy tìm ra tại sao nó tồn tại, và liệu nó không nên được giữ nóng bỏng. Rốt cuộc, bạn không quan tâm đặc biệt về kiếm sống, đúng chứ?

‘Nói thẳng ra, tôi không quan tâm. Dẫu sao bằng cách này hay cách khác người ta có thể luôn luôn sống được.’

Vậy là, đó không là vấn đề của bạn. Nhưng bạn không muốn bị trói buộc trong một lè thối, trong bánh xe của sự tầm thường; đó không là điều gì bạn quan tâm hay sao?

‘Có vẻ như thế, thưa ông?’

Vì thế đừng bị trói buộc những đòi hỏi phải làm việc cực nhọc, đang nhìn ngắm liên tục, nó có nghĩa không đến những kết luận để từ đó tiếp tục suy nghĩ thêm nữa; bởi vì suy nghĩ từ một kết luận là không suy nghĩ gì cả. Do bởi cái trí bắt đầu từ một kết luận, từ một niềm tin, từ trải nghiệm, từ hiểu biết, nên nó bị trói buộc trong lè thối, trong mạng lưới của thói quen, và vậy thì ngọn lửa của bất mãn bị dập tắt.

‘Tôi thấy rằng ông hoàn toàn đúng, và lúc này tôi hiểu rõ vấn đề thực sự đã gây ám ức trong cái trí của tôi là gì. Tôi không muốn giống như những người mà sống của họ là lè thối và buồn chán, và tôi nói điều này mà không có bất kỳ ý nghĩa của sự trích thượng. Mất mình đi trong vô vàn hình thức nào của phiêu lưu đều vô nghĩa như thế; và tôi cũng không muốn chỉ được mãn nguyện. Dù vẫn còn mơ hồ, tôi đã bắt đầu thấy, trong một phương hướng tôi không bao giờ đã suy nghĩ, thậm chí nó đã tồn tại. Liệu phương hướng mới mẻ này là điều gì ông đã gợi ý vào một ngày trong nói chuyện của ông khi ông đã nói về một trạng thái, hay một chuyển động, mà không-thời gian và luôn luôn sáng tạo?’

Có lẽ. Tôn giáo không là một vấn đề của những nhà thờ, những đền chùa, những nghi thức, và những niềm tin; nó là sự khám phá khoảnh khắc sang khoảnh khắc của chuyển động đó, mà có lẽ có bất kỳ cái tên nào, hay không tên.

‘Tôi sợ rằng tôi đã đã làm mất quá nhiều thời gian dành cho tôi’, cậu ấy nói, hướng về những người còn lại. ‘Tôi hy vọng mọi người không phiền.’

‘Ngược lại’, cụ già đáp lại, ‘Tôi, là một người đã lắng nghe rất chú ý, và đã hưởng lợi nhiều; tôi, cũng vậy, đã thấy cái gì đó vượt khỏi vấn đề của tôi. Trong lắng nghe thật yên lặng đến những vấn đề của một người khác, thỉnh thoảng những gánh nặng riêng của chúng ta được vơi bớt.’

Cụ già yên lặng trong một hay hai phút, như thể đang cân nhắc làm thế nào để diễn tả điều gì cụ đã muốn trình bày.

‘Theo cá nhân, tôi đã đến cái tuổi’, cụ tiếp tục, ‘khi tôi không còn hỏi tôi sẽ làm gì; thay vì thế, tôi nhìn lại và suy nghĩ về những điều tôi đã làm cùng sống của tôi. Tôi cũng học đại học, nhưng tôi không sâu sắc như người bạn trẻ của chúng ta ở đây. Sau khi tốt nghiệp đại học, tôi liền đi kiếm việc làm, và ngay khi đã tìm được nó, tôi trải qua bốn mươi năm kế tiếp và nhiều hơn nữa trong việc kiếm sống và nuôi dưỡng một gia đình khá đông con. Suốt tất cả thời gian tôi bị cột chặt trong lề thói văn phòng mà ông đã đề cập, và trong những thói quen của cuộc sống gia đình, và tôi biết những vui thú và những đau khổ của nó, những niềm vui qua mau và những giọt nước mắt của nó. Tôi đã già nua cùng sự đấu tranh và kiệt sức, và trong những năm mới đây đã có một suy sụp của tuổi già rất nhanh. Nhìn lại tất cả việc đó, lúc này tôi tự hỏi mình, ‘Bạn đã làm gì với sống của bạn? Ngoại trừ gia đình của bạn và công việc của bạn, thật ra bạn đã đạt được cái gì?’

Cụ già ngừng lại một chút trước khi trả lời câu hỏi riêng của cụ.

‘Suốt nhiều năm, tôi đã gia nhập vô số những tổ chức về sự cải thiện điều này và điều kia; tôi theo nhiều nhóm tôn giáo khác nhau, và rời một nhóm này để theo một nhóm khác; và đầy hy vọng tôi đọc những tác phẩm của những người thuộc phe cực tả, chỉ để phát giác rằng tổ chức của họ cũng độc tài về uy

quyền như Giáo hội. Lúc này bởi vì tôi đã nghỉ hưu, tôi có thể thấy rằng tôi đã sống trên bề mặt của sự sống; tôi đã chỉ trôi giạt. Mặc dầu tôi đã đấu tranh một chút ít để chống lại dòng chảy cuồng nộ của xã hội, cuối cùng tôi đã bị cuốn trôi bởi nó. Nhưng đừng hiểu lầm tôi. Tôi không đang nhỏ lệ bởi vì quá khứ; tôi không khóc than về những sự việc đã trải qua. Tôi quan tâm đến một vài năm tôi vẫn còn sống trên cõi đời này. Giữa lúc này và cái ngày đang tiến đến thật nhanh của cái chết của tôi, làm thế nào tôi sẽ gặp gỡ cái sự việc này được gọi là sự sống? Đó là vấn đề của tôi.'

Điều gì chúng ta là được tạo thành bởi điều gì chúng ta đã là; và điều gì chúng ta đã là cũng định hình tương lai, mà dứt khoát đang cho giới hạn và chất lượng cho mọi suy nghĩ và hành động. Hiện tại là một chuyển động của quá khứ sang tương lai.

'Điều gì đã là quá khứ của tôi? Thuộc thực tế, chẳng có gì cả. Đã không có những tội lỗi vô biên, không tham vọng ngút trời, không đau khổ ngập tràn, không bạo lực hèn hạ. Sống của tôi đã là sống của một người bình thường, cũng không sôi nổi hay âm thầm; nó đã là một dòng chảy bằng phẳng, một sống hoàn toàn tầm thường. Tôi đã tạo dựng một quá khứ trong đó chẳng có gì đáng tự hào hay hổ thẹn lắm. Toàn sự tồn tại của tôi đều buồn chán và trống rỗng, không có bao nhiêu ý nghĩa. Nó sẽ giống hệt như thế, nếu tôi sống trong một cung điện, hay trong một cái chòi bằng tranh tời tàn. Thật quá dễ dàng khi trôi trong dòng chảy của sự tầm thường! Bây giờ, câu hỏi của tôi là, liệu trong chính tôi tôi có thể tách khỏi dòng chảy của sự tầm thường? Liệu có thể phá vỡ cái quá khứ vững chắc đầy nhỏ nhen của tôi?'

Quá khứ là gì? Khi bạn sử dụng từ ngữ quá khứ, nó muốn nói lên điều gì?

'Đối với tôi dường như rằng quá khứ chủ yếu chỉ là một vấn đề của sự liên tưởng và ký ức.'

Bạn có ý tổng thể của ký ức, hay chỉ là ký ức của những biến cố hàng ngày? Những biến cố mà không có ý nghĩa thuộc tâm lý, trong khi chúng có lẽ được ghi nhớ lại, không bám rễ trong mảnh đất của cái trí. Chúng đến và đi; chúng không làm

bạn tâm hay là gánh nặng cho cái trí. Chỉ những điều còn giữ lại mới có ý nghĩa thuộc tâm lý. Vậy thì bạn có ý gì qua từ ngữ quá khứ? Liệu có một quá khứ mà vẫn còn cụ thể, không chuyển động, từ đó bạn có thể phá vỡ một cách gọn lỏn và đột ngột?

‘Quá khứ của tôi được tạo thành từ vô số những sự việc nhỏ nhoi được sắp xếp vào chung, và gốc rễ của nó rất nông cạn. Một cú sốc đúng lúc giống như một cơn gió mạnh, có thể bật gốc nó.’

Và bạn đang chờ đợi cơn gió. Đó là vấn đề của bạn?

‘Tôi không đang chờ đợi cái gì cả. Nhưng liệu tôi phải chờ đợi như thế này trong suốt những ngày còn lại của tôi? Liệu tôi không thể phá vỡ khỏi quá khứ?’

Lại nữa, quá khứ mà từ đó bạn muốn phá vỡ là gì? Liệu quá khứ đứng yên, hay liệu nó là một sự việc đang sống? Nếu nó là một sự việc đang sống, làm thế nào nó có sự sống được? Nó tự sống lại qua phương tiện gì? Nếu nó là một sự việc đang sống, liệu bạn có thể thoát khỏi nó? Và ai là ‘bạn’ mà muốn thoát khỏi?

‘Lúc này tôi đang bị hoang mang’, ông cụ phàn nàn, ‘Tôi đã đưa ra một câu hỏi, và ông đáp lại nó bằng cách đưa ra nhiều câu hỏi phức tạp hơn. Ông làm ơn giải thích ý của ông như thế nào?’

Thưa bạn, bạn nói rằng bạn muốn được tự do khỏi quá khứ. Quá khứ này là gì?

‘Nó gồm có những trải nghiệm và những kỷ niệm mà người ta có về chúng.’

Bây giờ, bạn nói, những kỷ niệm này ở trên bề mặt, chúng không bám rễ sâu. Nhưng liệu một số của chúng không có những gốc rễ sâu trong tầng ý thức bên trong hay sao?

‘Tôi không nghĩ tôi có bất kỳ những kỷ niệm bám rễ sâu nào. Truyền thống và niềm tin có những gốc rễ sâu trong nhiều người, nhưng tôi tuân theo chúng chỉ như một vấn đề của sự thuận tiện thuộc xã hội. Chúng không có một ý nghĩa quan trọng trong sống của tôi.’

Nếu quá khứ sẽ được loại bỏ một cách quá dễ dàng, không có vấn đề gì cả; nếu chỉ lớp vỏ phía bên ngoài của quá khứ còn lại, mà có thể được loại bỏ bất kỳ lúc nào, vậy thì bạn đã phá vỡ

rồi. Nhưng đối với vấn đề còn có nhiều hơn điều đó, đúng chứ? Làm thế nào bạn sẽ vượt khỏi sống tầm thường của bạn? Làm thế nào bạn sẽ phá tan sự nhỏ nhen của cái trí? Đây cũng không là vấn đề của bạn hay sao, thưa bạn? Và chắc chắn, ‘làm thế nào’ trong trường hợp này là một đẩy mạnh của sự tìm hiểu, không phải sự đòi hỏi cho một phương pháp. Do bởi sự thực hành một phương pháp, được đặt nền tảng trên sự ham muốn thành công, cùng sợ hãi và uy quyền của nó, nên đã tạo ra sự nhỏ nhen ngay từ lúc đầu.

‘Tôi đến đây cùng dự tính xóa sạch quá khứ của tôi, mà chẳng có ý nghĩa bao nhiêu, nhưng tôi đang bị đối diện với một vấn đề khác.’

Tại sao bạn nói rằng quá khứ của bạn chẳng quan trọng bao nhiêu?

‘Tôi đã trôi giạt trên bề mặt của sự sống, và khi ông trôi giạt, ông không thể có những gốc rễ sâu, thậm chí trong gia đình của ông. Đối với tôi, tôi thấy rằng sống không có ý nghĩa gì lắm; tôi đã không làm bất kỳ điều gì cùng nó. Lúc này chỉ còn lại vài năm cho tôi, và tôi muốn chấm dứt sự trôi giạt. Tôi muốn thành tựu điều gì đó cho phần còn lại thuộc sống của tôi. Liệu đây là điều có thể thực hiện được?’

Bạn muốn thành tựu điều gì trong sống của bạn? Liệu khuôn mẫu của điều gì bạn muốn là không tiến triển từ điều gì bạn đã là, hay sao? Chắc chắn, khuôn mẫu của bạn là một phản ứng từ điều gì bạn đã là; nó là một kết quả của quá khứ. ‘Vậy thì làm thế nào tôi sẽ thành tựu bất kỳ điều gì trong sống?’

Bạn có ý gì qua từ ngữ sống? Liệu bạn có thể hành động vào nó à? Hay sống không thể tính toán được, và không thể bị nhốt trong những biên giới của cái trí? Sống là mọi thứ, đúng chứ? Ganh tị, kiêu ngạo, cảm hứng, và tuyệt vọng; luân lý xã hội, và đạo đức mà ở phía bên ngoài lãnh vực của sự công bằng được vun đắp; hiểu biết được lượm lặt qua hàng thế kỷ; tính cách, mà là sự gặp gỡ của quá khứ với hiện tại; những niềm tin được tổ chức, được gọi là những tôn giáo, và sự thật mà hiện diện vượt ngoài chúng; thù hận và thương yêu; tình yêu và từ bi, mà không ở trong lãnh vực của cái trí – tất cả điều này và thêm nữa là sống, đúng chứ? Và bạn muốn làm điều gì

đó cho nó, bạn muốn cho nó hình dạng, phương hướng, ý nghĩa. Bây giờ, ai là ‘bạn’ mà muốn làm tất cả điều này? Bạn khác biệt với cái mà bạn tìm kiếm để thay đổi hay sao?

‘Liệu ông đang gợi ý rằng người ta chỉ nên tiếp tục trôi giạt?’

Khi bạn muốn điều khiển, định dạng sống, khuôn mẫu của bạn chỉ có thể tùy theo quá khứ; hay, bởi vì không thể định dạng nó, phản ứng của bạn là trôi giạt. Nhưng hiểu rõ tổng thể của sống sáng tạo hành động riêng của nó, trong đó không có cả trôi giạt lẫn sự áp đặt của một khuôn mẫu. Phải có chết của khoảnh khắc quá khứ.

‘Nhưng tôi không thể hiểu rõ tổng thể của sống?’ cụ già hỏi đầy lo lắng.

Nếu bạn không thể hiểu rõ nó, không ai có thể hiểu rõ nó giúp bạn. Bạn không thể học hành nó từ một người khác.

‘Tôi sẽ tiến tới như thế nào?’

Qua hiểu rõ về chính mình; bởi vì tổng thể, kho báu của sống, nằm trong bạn.

‘Ông có ý gì qua những từ ngữ hiểu rõ về chính mình?’

Nó là nhận biết được những phương cách thuộc cái trí riêng của bạn; nó là học hành về những khao khát của bạn, những ham muốn của bạn, những thôi thúc và những ham muốn của bạn, những điều giấu giếm cũng như những điều lộ liễu. Không có học hành nơi nào có sự tích lũy của hiểu biết. Cùng hiểu rõ về chính mình, cái trí được tự do để yên lặng. Chỉ lúc đó có sự hiện diện của cái vượt khỏi sự đo lường của cái trí.

Đôi vợ chồng đã lắng nghe nguyên câu chuyện; họ đang chờ đợi đến lượt của họ, nhưng không bao giờ ngắt lời, và lúc này chỉ người chồng lên tiếng.

‘Vấn đề của chúng tôi chỉ là vấn đề của ghen tuông, nhưng sau khi lắng nghe điều gì đã được nói ở đây, tôi nghĩ có lẽ chúng tôi có thể giải quyết được nó. Có lẽ chúng tôi đã hiểu rõ sâu sắc bằng cách lắng nghe nhiều hơn là chúng tôi nhận được bằng cách đưa ra những câu hỏi.’

Từ Thư gửi trường học, Quyển 1

Ngày 1 tháng 12 năm 1978

Muốn học hành nghệ thuật sống người ta phải có nhàn rỗi. Từ ngữ nhàn rỗi hầu như đã được hiểu quá sai rồi, như chúng ta đã nói trong lá thư thứ ba của chúng ta. Thông thường nó có nghĩa là không bị bận rộn bởi những thứ mà chúng ta phải làm như kiếm sống, đi đến văn phòng, nhà máy và vân vân, và chỉ khi nào những việc đó chấm dứt thì mới có nhàn rỗi. Trong suốt thời gian tạm gọi là nhàn rỗi đó, bạn muốn được vui đùa, bạn muốn được thư giãn, bạn muốn làm những việc mà bạn thực sự thích thú hay đòi hỏi khả năng cao nhất của bạn. Việc kiếm sống của bạn, dù bạn làm việc gì chẳng nữa, đối nghịch cái thời gian tạm gọi là nhàn rỗi. Vì vậy luôn luôn có sự căng thẳng, một áp lực và sự tẩu thoát khỏi áp lực đó, và nhàn rỗi là khi bạn không còn căng thẳng. Trong suốt thời gian nhàn rỗi đó bạn nhặt lên một tờ báo, dở một quyển tiểu thuyết, nói chuyện nhảm nhí, chơi đùa và vân vân. Đây là sự kiện thực sự. Đây là điều gì đang xảy ra ở khắp mọi nơi. Kiếm sống là khước từ đang sống.

Thế là chúng ta đến được câu hỏi – nhàn rỗi là gì? Nhàn rỗi, như người ta hiểu nó, là một thời gian giải lao tách khỏi những áp lực của kiếm sống. Áp lực của kiếm sống hay bất kỳ áp lực nào áp đặt vào chúng ta thông thường được hiểu là không có nhàn rỗi, nhưng có một áp lực lớn lao hơn nhiều trong chúng ta, có ý thức hay không ý thức, mà là sự ham muốn và chúng ta sẽ tìm hiểu điều đó sau.

Trường học là một nơi dành cho nhàn rỗi. Chỉ khi nào bạn có nhàn rỗi, bạn mới có thể học hành được. Đó là: học hành chỉ có thể xảy ra khi không còn áp lực của bất kỳ loại nào. Khi một con rắn hay một mối hiểm họa đối diện với bạn, có một loại học hành từ áp lực của sự kiện nguy hiểm đó. Học hành dưới áp lực đó là sự vun quén của ký ức mà sẽ giúp bạn nhận ra mối hiểm họa của tương lai và vì thế trở thành một phản ứng máy

móc. Nhân rồi hàm ý một cái trí không bị bận rộn. Chỉ lúc đó mới có một trạng thái học hành. Trường học là một nơi học hành và không chỉ là nơi tích lũy hiểu biết. Điều này thực sự quan trọng và chúng ta cần hiểu rõ. Như chúng ta đã nói, hiểu biết là cần thiết và có vị trí giới hạn riêng của nó trong cuộc sống. Rủi thay giới hạn này đã nuốt trọn hết sống của chúng ta và chúng ta không còn khoảng không gian nào dành cho học hành nữa. Chúng ta quá bận rộn bởi sinh kế của chúng ta đến nỗi nó cướp đi tất cả năng lượng thuộc hệ thống máy móc của tư tưởng, để cho chúng ta kiệt sức vào cuối ngày và cần được phần khích lại. Chúng ta hồi phục từ sự kiệt sức này qua giải trí – tôn giáo hay những thứ khác. Đây là sống của những con người. Những con người đã tạo ra một xã hội đòi hỏi tất cả thời gian của họ, tất cả những năng lượng của họ, tất cả sống của họ. Không có nhân rồi để học hành và vì thế sống của họ trở thành máy móc, hầu như vô nghĩa. Vì vậy chúng ta phải rất rõ ràng khi hiểu từ ngữ nhân rồi – một thời gian, một thời điểm, khi cái trí không bị bận tâm bởi bất kỳ điều gì cả. Nó là thời gian của quan sát. Chỉ khi nào một cái trí không bị chiếm hữu, không bị bận tâm mới có thể quan sát. Một quan sát tự do là chuyển động của học hành. Điều này làm tự do cái trí không còn bị máy móc.

Vì vậy liệu người giáo viên, người giáo dục, có thể giúp đỡ em học sinh hiểu rõ toàn công việc của kiếm sống cùng tất cả áp lực của nó, hiểu rõ việc học hành mà giúp đỡ bạn có một công ăn việc làm cùng tất cả những sợ hãi và lo âu của nó, và hướng về ngày mai bằng kinh hãi? Bởi vì chính anh ấy đã hiểu rõ bản chất của sự nhân rồi và sự quan sát thuần khiết để cho kiếm sống không trở thành một hành hạ, một khổ khổ vô cùng suốt sống, liệu người giáo viên có thể giúp đỡ em học sinh có một cái trí không máy móc? Đó là trách nhiệm tuyệt đối của người giáo viên phải vun quén sự nở hoa của tốt lành trong nhân rồi. Vì lý do này những ngôi trường hiện diện và tồn tại. Trách nhiệm của người giáo viên là tạo ra một thế hệ mới mẻ để thay đổi cấu trúc của xã hội hoàn toàn không còn bị bận tâm bởi việc kiếm sống. Vậy là dạy học trở thành một hành động thánh thiện.

Từ Vấn đề của Văn hóa này, Chương 7, Cùng Những người trẻ

Chúng ta đã bàn luận về có tình yêu là điều cốt lõi như thế nào, và chúng ta đã thấy rằng người ta không thể kiếm được hay mua bán nó; tuy nhiên, nếu không có tình yêu, tất cả những kế hoạch của chúng ta cho một trật tự xã hội hoàn hảo trong đó không có sự trục lợi, không có sự tổ chức nghiêm ngặt, sẽ không có ý nghĩa gì cả, và tôi nghĩ hiểu rõ điều này rất quan trọng trong khi chúng ta còn trẻ.

Bất kỳ nơi nào người ta đi trong thế giới, không đặt thành vấn đề ở đâu, người ta thấy rằng xã hội đang ở trong một trạng thái xung đột liên tục. Luôn luôn có những người quyền hành, những người giàu có, những người phát đạt ở một phía, và những người lao động cực nhọc ở phía kia; và mỗi người đang ganh đua đầy ganh tị, mỗi người đều muốn một vị trí tốt hơn, một tiền lương to hơn, nhiều quyền hành hơn, nhiều thanh danh hơn. Đó là tình trạng của thế giới, và vì vậy luôn luôn có chiến tranh đang xảy ra cả bên trong lẫn bên ngoài.

Bây giờ, nếu bạn và tôi muốn tạo ra một cách mạng hoàn toàn trong trật tự xã hội, điều đầu tiên chúng ta phải hiểu rõ là bản năng giành giật quyền hành này. Hầu hết chúng ta đều muốn quyền hành trong một hình thức này hay hình thức kia. Chúng ta thấy rằng nhờ vào sự giàu có và quyền hành chúng ta sẽ có thể du lịch, kết giao với những người quan trọng, và trở thành nổi tiếng; hay chúng ta mơ mộng tạo ra một xã hội hoàn hảo. Chúng ta nghĩ chúng ta có thể đạt được điều tốt lành qua quyền hành; nhưng chính sự theo đuổi quyền hành – quyền hành cho chính chúng ta, quyền hành cho quốc gia của chúng ta, quyền hành cho một học thuyết – là tội lỗi, hủy hoại, bởi vì không tránh khỏi nó sẽ tạo ra những quyền hành đối nghịch, và thế là luôn luôn có xung đột.

Vậy thì liệu không đúng đắn rằng giáo dục nên giúp đỡ bạn khi bạn lớn lên phải nhận biết được sự quan trọng của tạo ra một thế giới trong đó không có xung đột cả bên trong lẫn bên ngoài, một thế giới mà trong đó bạn không xung đột với người hàng xóm của bạn hay bất kỳ nhóm người nào bởi vì sự thúc đẩy của tham vọng, mà là sự ham muốn cho vị trí và quyền hành, đã hoàn toàn chấm dứt? Và liệu có thể sáng tạo một xã hội trong đó sẽ không có xung đột cả bên trong lẫn bên ngoài? Xã hội là sự liên hệ giữa bạn và tôi; và nếu sự liên hệ của chúng ta được đặt nền tảng trên tham vọng, mỗi người chúng ta đều đang muốn quyền hành nhiều hơn đối với những người còn lại, vậy thì chắc chắn chúng ta sẽ luôn luôn trong xung đột. Vì vậy liệu nguyên nhân của xung đột này có thể được xóa sạch? Liệu tất cả chúng ta có thể tự-giáo dục chính chúng ta không ganh đua, không so sánh chính chúng ta với người nào khác, không muốn vị trí này hay vị trí kia – dùng từ ngữ khác, không-tham vọng?

Khi bạn ra ngoài trường để dạo chơi cùng cha mẹ, khi bạn đọc báo chí hay nói chuyện với mọi người, chắc chắn bạn phải nhận thấy rằng mọi người đều muốn tạo ra một thay đổi trong thế giới. Và bạn cũng không nhận thấy rằng chính những người này luôn luôn đang xung đột với nhau về điều này hay điều kia – về những ý tưởng, tài sản, chủng tộc, giai cấp, hay tôn giáo? Cha mẹ của bạn, những người hàng xóm, những bộ trưởng và những quan chức – liệu tất cả họ không tham vọng, đang đấu tranh cho một vị trí tốt hơn, và vì vậy luôn luôn đang xung đột với người nào đó, hay sao? Chắc chắn, chỉ khi nào tất cả sự ganh đua này được xóa sạch thì sẽ có một xã hội trong đó tất cả chúng ta có thể sống một cách hạnh phúc, một cách sáng tạo.

Điều này sẽ được thực hiện như thế nào? Liệu luật lệ, luật pháp, hay sự đào tạo cái trí không được tham vọng, có thể xóa sạch tham vọng? Phía bên ngoài bạn có lẽ được đào tạo không tham vọng, thuộc xã hội, bạn có lẽ không còn ganh đua với những người khác, nhưng phía bên trong bạn sẽ vẫn còn tham vọng, đúng chứ? Và liệu có thể xóa sạch hoàn toàn sự tham vọng này, mà đang mang lại quá nhiều đau khổ cho những con người? Có lẽ trước kia bạn chưa bao giờ suy nghĩ về nó, bởi vì

không người nào đã nói với bạn như thế này; nhưng lúc này bởi vì người nào đó đang nói với bạn về nó; bạn không muốn tìm ra liệu có thể sống trong thế giới này một cách giàu có, phong phú, hạnh phúc, sáng tạo, nguyên vẹn, mà không có sự thúc hủy diệt của tham vọng, mà không ganh đua, hay sao? Liệu bạn không muốn biết làm thế nào để sống đến độ sống của bạn sẽ không hủy diệt một người khác hay phủ một cái bóng ngang con đường của anh ấy, hay sao?

Bạn thấy, chúng ta nghĩ đây là một giấc mơ không tưởng mà không bao giờ có thể được tạo ra trong thực tế; nhưng tôi không đang nói về nơi không tưởng, điều đó sẽ vô lý quá. Liệu bạn và tôi, mà là những người bình thường, đơn giản, có thể sống một cách sáng tạo trong thế giới này mà không có sự thúc đẩy của tham vọng, mà tự-biểu lộ nó trong nhiều cách khác nhau như ham muốn quyền hành, vị trí? Bạn sẽ tìm được câu trả lời đúng khi bạn thương yêu điều gì bạn đang làm. Nếu bạn là một kỹ sư chỉ bởi vì bạn phải kiếm sống, hay bởi vì người cha hay xã hội của bạn đòi hỏi bạn làm nó, đó là hình thức khác của ép buộc; và ép buộc trong bất kỳ hình thức nào tạo ra một mâu thuẫn, xung đột. Trái lại, nếu bạn thực sự thương yêu để là một kỹ sư, hay một người khoa học hay nếu bạn có thể trồng một cái cây, hay vẽ một bức tranh, hay viết một bài thơ, không phải để có được sự công nhận nhưng chỉ bởi vì bạn thương yêu làm nó, vậy thì bạn sẽ phát giác rằng bạn không bao giờ ganh đua với một người khác. Tôi nghĩ đây là mấu chốt chính: thương yêu việc gì bạn làm.

Nhưng thường rất khó khăn để biết bạn thương yêu làm gì khi bạn còn trẻ, bởi vì bạn muốn làm quá nhiều việc. Bạn muốn là một kỹ sư, một người lái xe lửa, một người lái máy bay vù vù trong những bầu trời xanh; hay có lẽ bạn muốn là một người hùng biện hoặc người chính trị nổi tiếng. Bạn có lẽ muốn là một người họa sĩ, một người hóa học, một người làm thơ, hay một người thợ mộc. Bạn có lẽ muốn làm việc bằng trí óc, hay làm việc gì đó bằng tay chân. Liệu bất kỳ những việc này bạn thực sự thương yêu làm, hay thích thú của bạn trong chúng chỉ là một phản ứng đến những áp lực của xã hội? Làm thế nào bạn có thể tìm ra? Và mục đích thực sự của giáo dục không là giúp

đỡ bạn tìm ra, để cho khi bạn lớn lên bạn có thể bắt đầu trao toàn bộ trí óc, quả tim, và thân thể của bạn cho công việc mà bạn thực sự thương yêu làm?

Muốn tìm ra việc gì bạn thương yêu làm đòi hỏi nhiều thông minh; bởi vì nếu bạn sợ hãi không thể kiếm sống, hay không phù hợp vào xã hội thời nát này, vậy thì bạn sẽ không bao giờ tìm ra. Nhưng nếu bạn bị sợ hãi, nếu bạn khước từ bị đẩy vào khe rãnh của truyền thống bởi cha mẹ của bạn, bởi những giáo viên của bạn, bởi những đòi hỏi hời hợt của xã hội, vậy thì bạn có thể khám phá việc gì bạn thực sự thương yêu làm. Vì vậy, muốn khám phá, phải không có sự sợ hãi của không sống sót.

Nhưng hầu hết chúng ta đều sợ hãi không sống sót. Chúng ta nói, ‘Điều gì xảy ra cho chúng ta nếu tôi không làm như cha mẹ của tôi nói, nếu tôi không phù hợp vào xã hội này?’ Bởi vì bị sợ hãi, chúng ta làm như chúng ta được sai bảo, và trong đó không có tình yêu, chỉ có mâu thuẫn; và sự mâu thuẫn phía bên trong này là một trong những nhân tố tạo ra sự tham vọng hủy hoại.

Vì vậy chính chức năng cơ bản của giáo dục là giúp đỡ bạn tìm ra việc gì bạn thực sự thương yêu làm, để cho bạn có thể trao toàn trí óc và quả tim của bạn vào nó, bởi vì điều đó sáng tạo sự cao quý của con người, điều đó xóa sạch sự tầm thường, tinh thần trưởng giả nhỏ nhen. Đó là lý do tại sao rất quan trọng phải có những giáo viên đúng đắn, bầu không khí đúng đắn để cho bạn sẽ lớn lên bằng tình yêu mà tự-diễn tả trong việc gì bạn đang làm. Nếu không có tình yêu này những kỳ thi của bạn, hiểu biết của bạn, những khả năng của bạn, vị trí và những sở hữu chỉ là tro bụi, chúng không có ý nghĩa; nếu không có tình yêu này, những hành động của bạn sẽ gây ra nhiều chiến tranh thêm, nhiều hận thù thêm, nhiều ma mãnh và hủy diệt thêm.

Tất cả điều này có lẽ không có ý nghĩa gì đối với bạn, bởi vì phía bên ngoài bạn vẫn còn rất trẻ, nhưng tôi hy vọng nó sẽ có ý nghĩa nào đó đối với những giáo viên của bạn – và cũng đối với bạn, nơi nào đó phía bên trong.

Từ Thư gửi Trường học, Quyển 1

Ngày 15 tháng 12 năm 1978

Giáo dục không chỉ là giảng dạy những môn học văn hóa khác nhau nhưng còn là sự vun vén trách nhiệm tổng thể trong em học sinh. Người ta, như một người giáo dục, không nhận ra rằng người ta đang giới thiệu một thể hệ mới. Hầu hết những trường học chỉ quan tâm đến sự truyền đạt hiểu biết. Họ chẳng quan tâm gì đến sự chuyển đổi con người và sống hàng ngày của anh ấy, và bạn – người giáo dục trong những ngôi trường này – cần có sự quan tâm sâu sắc này và sự ân cần của trách nhiệm tổng thể này.

Vậy thì bằng phương cách nào bạn có thể giúp đỡ em học sinh cảm thấy chất lượng tình yêu này cùng tất cả sự hoàn hảo của nó? Nếu chính bạn không cảm thấy việc này thật thâm sâu, nói về trách nhiệm này đều vô nghĩa. Như một người giáo dục liệu bạn có cảm thấy sự thật của việc này không?

Thấy sự thật của nó tự nhiên sẽ tạo ra tình yêu và trách nhiệm tổng thể này. Bạn phải suy nghĩ về nó, quan sát nó hàng ngày trong sống của bạn, trong những liên hệ của bạn với người vợ của bạn, những người bạn của bạn, những em học sinh của bạn. Và trong sự liên hệ của bạn với những em học sinh bạn sẽ nói về điều này từ quả tim của bạn, không phải theo đuổi sự rõ ràng chỉ bằng từ ngữ mà thôi. Cảm thấy của sự thật này là một quà tặng lớn lao mà con người có thể có được và ngay khi nó đang bùng cháy trong bạn, bạn sẽ tìm được từ ngữ đúng đắn, hành động đúng đắn và cư xử đúng đắn. Khi bạn để ý em học sinh bạn sẽ thấy rằng em đến với bạn hoàn toàn không chuẩn bị cho tất cả sự việc này. Em đến với bạn đầy sợ hãi, lo lắng, ưu tư, để làm hài lòng bạn hay để phòng vệ, bị quy định bởi cha mẹ của em và xã hội mà trong đó em đã sống trong vài năm. Bạn phải thấy được nền tảng quá khứ của em, bạn phải quan tâm đến cái gì em thực sự là và không áp đặt vào em những quan điểm, những kết luận, những nhận xét riêng tư của bạn. Khi hiểu rõ em ấy là gì, nó sẽ bộc lộ bạn là gì, và thế là bạn sẽ phát giác ra em học sinh là bạn.

Và bây giờ liệu bạn có thể trong khi dạy những môn toán, vật lý và vân vân – mà em phải biết vì đó là một phương cách để kiếm sống – giảng giải cho em học sinh rằng em phải chịu trách nhiệm cho toàn thể nhân loại hay không? Mặc dù có lẽ em đang học hành vì nghề nghiệp riêng của em, vì phương cách sống riêng của em, nó sẽ không làm cho cái trí của em chật hẹp lại. Em sẽ hiểu rõ sự nguy hiểm của việc chuyên môn hóa cùng tất cả những giới hạn và tánh hung bạo lạ lùng của nó. Bạn phải giúp cho em thấy được tất cả việc này. Nở hoa của tốt lành không ở trong kiến thức của môn toán và môn sinh hay vượt qua những kỳ thi và có một nghề nghiệp thành công. Nó hiện diện ở bên ngoài những việc này và khi có nở hoa này, nghề nghiệp và những hoạt động cần thiết khác được khẩn khít cùng vẻ đẹp của nở hoa. Hiện nay chúng ta đang nhấn mạnh vào một phía và lại không hoàn toàn lưu tâm đến sự nở hoa. Trong những ngôi trường này chúng ta đang cố gắng mang hai sự việc này vào cùng nhau, không phải rời rạc, giả tạo, không phải như một nguyên tắc hay một khuôn mẫu nào đó mà bạn đang tuân theo, nhưng bởi vì bạn thấy được sự thật tuyệt đối rằng hai sự việc này phải tuôn tràn cùng nhau cho sự tái sinh của con người.

Bạn có thể làm được việc này hay không? Không phải bởi vì bạn đồng ý thực hiện công việc đó sau khi đã thảo luận và đạt được một kết luận, nhưng trái lại nhìn thấy cái lực hấp dẫn lạ lùng của việc này bằng con mắt phía bên trong: hãy thấy nó cho chính bản thân bạn. Vậy là điều gì bạn diễn tả sẽ có ý nghĩa ghê lắm. Vậy là bạn trở thành một trung tâm của ánh sáng mà không bị thấp sáng bởi một người nào khác. Vì bạn là tất cả nhân loại – mà là một thực tế, sự thật, không phải một câu phát biểu bằng từ ngữ – bạn hoàn toàn có trách nhiệm tổng thể cho tương lai của nhân loại. Làm ơn hãy đừng coi sự việc này như một gánh nặng. Nếu bạn như thế, gánh nặng đó là một đồng từ ngữ mà không có bất kỳ thực tế, sự thật nào cả. Nó là một ảo tưởng. Trách nhiệm này có hoan hỉ riêng của nó, hóm hỉnh riêng của nó, sự chuyển động riêng của nó mà không còn trọng tải của tư tưởng.

Saanen, ngày 28 tháng 7 năm 1979

Krishnamurti: Nếu tôi được phép, tôi muốn đề nghị điều gì đó. Chúng ta đã bàn về thiền định, tình yêu, tư tưởng, và những vấn đề khác, nhưng dường như đối với tôi chúng ta không đang nói về sống hàng ngày của chúng ta, sự liên hệ của chúng ta với những người khác, sự liên hệ của chúng ta với thế giới, sự liên hệ của chúng ta với tổng thể của nhân loại. Và dường như luôn luôn chúng ta lang thang ra khỏi chủ đề trọng yếu, mà là sống hàng ngày của chúng ta, phương cách chúng ta sống, và liệu chúng ta nhận biết được sự lao dịch hàng ngày, những lo âu hàng ngày, những không an toàn hàng ngày, những phiền muộn hàng ngày của chúng ta, những đòi hỏi liên tục thuộc sự tồn tại hàng ngày của chúng ta. Liệu chúng ta không nên quan tâm đến điều đó? Tôi chỉ đang hỏi liệu chúng ta không thể cùng nhau nói chuyện như những người bạn về sống hàng ngày của chúng ta, chúng ta làm gì, chúng ta ăn gì, những liên hệ của chúng ta là gì, tại sao chúng ta chán ngán sự tồn tại của chúng ta, tại sao những cái trí của chúng ta lại quá máy móc, và vân vân. Liệu chúng ta có thể nói chuyện về điều đó? Và tự giới hạn chúng ta chỉ vào điều đó.

Người hỏi: Vâng.

Krishnamurti: Sống hàng ngày của chúng ta là gì? Không phải tẩu thoát vào vài tưởng tượng, nhưng đứng dậy, tìm hiểu liệu bạn có khuynh hướng, ăn uống, lẩn tới văn phòng, cơ xưởng, hay công việc kinh doanh nào đó hay điều nào khác, và những tham vọng, những thành tựu của chúng ta, những liên hệ của chúng ta với những người khác, thân mật hay không-thân mật, tình dục hay không-tình dục, và vân vân. Nhu cầu trọng yếu thuộc sống của chúng ta là gì? Liệu nó là tiền bạc? Không phải những nhu cầu thứ yếu, không phải những nhu cầu hơi hợt, nhưng nhu cầu sâu thẳm. Chúng ta đòi hỏi, chúng ta yêu cầu điều gì? Có phải nó là tiền bạc? Chúng ta cần tiền bạc. Liệu tiền bạc là quan tâm chính? Hay có một vị trí? Được an toàn,

thuộc tài chánh, thuộc tâm lý; được bảo đảm hoàn toàn, không bị rối loạn? Sự thôi thúc, đòi hỏi, ham muốn chủ yếu trong sống của chúng ta là gì?

Người hỏi: Niềm vui của công việc.

Krishnamurti: Niềm vui của công việc. Liệu bạn sẽ nói điều đó đối với một người đang vắn một con ốc ngày sang ngày, ngày sang ngày, trên một dây chuyền? Hay đối với một người phải đi đến văn phòng mỗi buổi sáng, và được yêu cầu phải làm gì mỗi ngày trong sống của anh ấy? Làm ơn hãy đối diện nó. Đó là điều gì chúng ta đang hỏi: Liệu do bởi tiền bạc? Liệu do bởi an toàn? Liệu do bởi không có việc làm? Và khi có việc làm, vậy thì có lẽ thói, sự nhàm chán của nó, và sự tẩu thoát qua giải trí, những câu lạc bộ ban đêm, bạn theo kịp chứ? Bất kỳ điều gì thoát khỏi sự tồn tại chính yếu của chúng ta. Bởi vì thế giới đang ở trong một quy định khủng khiếp. Bạn phải biết tất cả điều này. Vì vậy, như những con người khá nghiêm túc, thông minh, sự liên hệ của chúng ta đối với tất cả điều đó là gì? Sự thoái hóa thuộc luân lý, sự gian manh thuộc trí năng, những thành kiến giai cấp, và vân vân. Sự hỗn loạn mà những người chính trị đang tạo tác. Sự chuẩn bị vô tận cho chiến tranh. Sự liên hệ của chúng ta với tất cả điều này là gì?

Người hỏi: Tất cả chúng ta là bộ phận của nó.

Krishnamurti: Tôi hoàn toàn đồng ý. Chúng ta biết chúng ta là bộ phận của nó? Nhận biết rằng sống hàng ngày của chúng ta góp phần cho tất cả điều này? Và bởi vì đúng như vậy, chúng ta sẽ làm gì? Sử dụng ma túy? Nhậu nhẹt? Gia nhập cộng đồng nào đó? Lên đi đến một tu viện? Hay khoác vào những cái áo choàng rực rỡ màu vàng, màu tía? Những việc đó sẽ giải quyết được tất cả điều này? Chúng ta sẽ làm gì? Sống hàng ngày của chúng ta, mà từ đó xã hội được hình thành là gì? Những người chính trị đang sử dụng chúng ta một cách cầu thả cho quyền hành của họ, cho vị trí riêng của họ. Vì vậy, nhận biết được tất cả điều này, sự liên hệ của chúng ta với nó là gì, và sống của chúng ta là gì, mà chắc chắn đang góp phần cho điều đó?

Người hỏi: Chúng ta muốn thay đổi phương cách sống mà chúng ta hiện nay có.

Krishnamurti: Phương cách hiện nay chúng ta đang sống; chúng ta không biết thay đổi chúng như thế nào. Vì vậy chúng ta chấp nhận nó. Tại sao chúng ta không thể chấp nhận nó.

Người hỏi: Có lẽ chúng ta chờ đợi người nào đó chỉ bảo cho chúng ta biết.

Krishnamurti: Liệu bạn đang chờ đợi phép lạ nào đó xảy ra? Liệu chúng ta đang chờ đợi uy quyền nào đó chỉ bảo cho chúng ta phải làm gì? Giáo sĩ, đạo sư, toàn nhố nhăng của nó?

Bây giờ, tại sao trong sống hàng ngày của chúng ta chúng ta không thể thay đổi điều gì chúng ta đang làm? Chúng ta hãy quay lại: Sống hàng ngày của chúng ta là gì? Tôi đang hỏi liệu chúng ta là bộ phận của xã hội mà đang trở nên mỗi lúc một khủng khiếp, mỗi lúc một không thể chịu đựng được, xấu xa, phá hoại, thoái hóa, và như một con người, người ta cũng đang thoái hóa?

Người hỏi: Tôi nghĩ chúng ta không thấy nó.

Krishnamurti: Tại sao? Chúng ta không biết sống hàng ngày của chúng ta à?

Người hỏi: Sống hàng ngày của chúng ta là một hoạt động tự cho mình là trung tâm.

Krishnamurti: Sống phía bên trong của chúng ta, sống của chúng ta là hoạt động tự cho mình là trung tâm. Nếu đó là như thế, và nếu điều đó đang góp phần vào xã hội quỉ quái mà chúng ta sống trong đó, tại sao chúng ta không thể thay đổi hoạt động trung tâm, hoạt động vị kỷ đó? Tại sao chúng ta không thể?

Người hỏi: Chúng ta không nhận biết được sống riêng của chúng ta. Nếu chúng ta không trở nên nhận biết được mọi thứ mà chúng ta đang làm, chúng ta không thể thay đổi nó.

Krishnamurti: Tôi hiểu rõ. Đó là điều gì tôi đang hỏi. Liệu chúng ta có thể trở nên nhận biết được, tỉnh thức được những hoạt động của sống hàng ngày của chúng ta, của chúng ta đang làm gì?

Người hỏi: Là một người mẹ, có con cái, điều đó quả là khó khăn.

Krishnamurti: Là một người mẹ, và có con cái, nó là một sống rất khó khăn. Liệu đó là một trong những vấn đề của

chúng ta? Tôi là một người mẹ. Tôi có con cái, và liệu chúng đang lớn lên thành những quái vật, giống như phần còn lại của thế giới? Xấu xa, bạo lực, ích kỷ, tham lợi, bạn biết chúng ta là gì. Liệu tôi muốn con cái của tôi giống như thế?

Người hỏi: Liệu ít nhất chúng ta có thể cố gắng bỏ qua sự phủ nhận của tình trạng bị quy định thuộc quá khứ của chúng ta, mà chúng ta nên biết trong tổng thể của nó lúc này, không phải một cách phân chia; và suy nghĩ làm thế nào trong sống hàng ngày của chúng ta mỗi người chúng ta có thể đặt một loại của tình yêu vũ trụ vào sự phục vụ, mà không có bất kỳ động cơ, đối với những con người bạn hữu của chúng ta.

Người hỏi: Tôi sẽ nói không phải do bởi những công việc trong những thành phố lớn mà là vấn đề, nhưng tôi có vấn đề này với con cái của tôi; đối với tôi có vẻ rằng tôi phải nhận biết được chất lượng của tình trạng bị quy định của tôi trong liên hệ với con cái của tôi và với mọi thứ quanh tôi. Đây dường như là vấn đề của tôi, không phải những quy định phía bên ngoài.

Krishnamurti: Chúng ta sẽ cùng nhau làm gì?

Người hỏi: Liệu chúng ta có thể quan sát sự sợ hãi?

Krishnamurti: Chúng ta có thể quan sát sự sợ hãi. Nếu bạn thương yêu con cái của bạn, chúng sẽ không bị gửi đến những trường học trong đó chúng phải bị quy định theo cách này. Chắc chắn nó không là một vấn đề đối với bạn. Bạn nói về nó, nhưng nó không là một vấn đề khẩn cấp, đòi hỏi, khát khe, nhức nhối.

Người hỏi: Hầu hết con người chỉ đi làm mỗi ngày và không có sự hòa hợp của công việc của họ và giải trí của họ. Nhưng có thể luôn luôn có đang học hành, và khi chuông reng và bạn được tự do rời chỗ làm bạn vẫn còn có thể học hành. Bạn có lẽ hoà hợp công việc của bạn với giải trí của bạn, bạn có thể hoà hợp giải trí của bạn với công việc của bạn, nhưng luôn luôn có một tiến hành của học hành đang xảy ra. Dường như điều này không đang xảy ra. Bao nhiêu người về nhà và suy nghĩ về công việc của họ khi họ không có mặt ở văn phòng? Bao nhiêu người về nhà và cố gắng học hành nhiều thêm nữa về sống của họ dù họ đang đi làm hay đang ở nhà?

Krishnamurti: Bởi vì đã nói điều đó, tôi ở đâu? Bạn ở đâu? Liệu chúng ta vẫn còn đang giao thiệp với cái gì có lẽ là, cái gì

sẽ là, cái gì nên là, hay chúng ta đang đối diện sự kiện? Bạn hiểu chứ? Đang đối diện sự kiện.

Người hỏi: Chúng ta đang đối diện sự kiện rằng có một tách rời to tát giữa sống công việc của chúng ta và thời gian rảnh rỗi của chúng ta.

Krishnamurti: Liệu chúng ta đối diện sự kiện rằng chúng ta là bộ phận của xã hội này? Chúng ta đã góp phần vào nó, cha mẹ của chúng ta, ông bà của chúng ta, và vân vân, đã góp phần vào xã hội này, và người ta đang góp phần. Liệu đó là một sự kiện? Liệu tôi nhận ra điều đó?

Người hỏi: Rõ ràng rằng đó là như thế.

Krishnamurti: Chúng ta hãy sử dụng một vấn đề đó và từ từ gỡ rối nó. Liệu chúng ta nhận ra, trong ý nghĩa mà chúng ta nhận ra sự đau đớn, nhận ra một cơn đau răng, rằng chúng ta đang góp phần vào nó? Đúng chứ? Liệu chúng ta nhận ra?

Người hỏi: Vâng, chúng ta có nhận ra.

Người hỏi: Vâng, chúng ta đang góp phần vào nó bằng đôi mắt của tình trạng bị quy định quá khứ riêng của chúng ta nếu chúng ta vẫn còn dính dáng trong nó.

Krishnamurti: Đó là 'nếu', 'nên', 'có lẽ' . . . Bạn không thể đối diện sự kiện hay sao? Khi chúng ta nói, 'Tôi là bộ phận của xã hội đó', chúng ta có ý gì qua câu đó? . . . Liệu chúng ta không thể cùng nhau suy nghĩ về một sự việc này: đó là, chúng ta, những con người, đã tạo ra xã hội này, không phải những thần thánh, không phải những thiên thần, không ai ngoại trừ những con người đã tạo ra xã hội hủy hoại, bạo lực, kinh hoàng này. Và chúng ta là bộ phận của xã hội đó. Khi chúng ta nói chúng ta là bộ phận của nó, chúng ta có ý gì qua từ ngữ bộ phận đó?

Người hỏi: Liệu cách tiếp cận ông đang sử dụng không đang thiết lập một phân chia giữa tôi và xã hội rồi hay sao? Nói khác đi, liệu có một sự việc như là xã hội? Khi ông thiết lập xã hội kinh hoàng, quỷ quái này, nó là một trừu tượng mà khác biệt với những con người trong phòng này.

Krishnamurti: Không, tôi đang nói rằng xã hội không ở ngoài đó; xã hội ở đây.

Người hỏi: Ngay đây?

Krishnamurti: Vâng, ngay đây.

Người hỏi: Ô, vậy thì liệu chúng ta không thể cùng nhau làm việc và xóa sạch tình trạng bị quy định thuộc quá khứ của chúng ta về những từ ngữ này mà ông đã và đang nói cho chúng ta suốt tất cả những năm này, và bắt đầu hành động trong hình thức này hay hình thức khác mà mới mẻ và sáng tạo, hay sao?

Krishnamurti: Chúng ta không thể cùng nhau làm việc. Đó là một sự kiện. Chúng ta không thể cùng nhau suy nghĩ, và có vẻ chúng ta không thể cùng nhau làm bất kỳ việc gì, nếu chúng ta không bị ép buộc; nếu không có một khủng hoảng kinh hoàng, giống như chiến tranh; lúc đó chúng ta có thể đến cùng nhau. Nếu có một động đất, tất cả chúng ta đều liên quan đến nó. Nhưng kết thúc những động đất, những khủng hoảng kinh hoàng của chiến tranh, và chúng ta quay lại những cái tôi nhỏ nhen tách rời của chúng ta, đấu tranh lẫn nhau. Điều này quá hiển nhiên.

Liệu chúng ta không thể quan sát điều này trong một phút? Khi chúng ta nói chúng ta là bộ phận của xã hội đó, liệu nó là một ý tưởng, hay một thực tế? Bởi ý tưởng, tôi có ý một khái niệm, một hình ảnh, một kết luận. Hay liệu nó là một sự kiện, giống như bị một cái răng đau?

Người hỏi: Tôi là xã hội đó.

Krishnamurti: Tôi là xã hội đó. Vậy thì điều gì đang xảy ra ngoài đó mà tôi đang góp phần? Tôi đang tìm kiếm sự an toàn riêng của tôi, những trải nghiệm riêng của tôi, dính dáng trong những vấn đề riêng của tôi, quan tâm đến những tham vọng riêng của tôi? Thế là mỗi người đang cố gắng đấu tranh cho chính anh ấy như hiện nay xã hội tồn tại. Và có thể đó đã là tiến trình lịch sử từ khởi đầu; mỗi người đang đấu tranh cho chính anh ấy, và thế là mỗi người bị đối kháng với một người khác. Lúc này, liệu chúng ta nhận ra điều đó?

Người hỏi: Có.

Người hỏi: Chúng ta không biết phải làm gì . . .

Krishnamurti: Chúng ta sẽ tìm ra phải làm gì, nhưng chúng ta hãy khởi sự từ điều rất gần gũi, và sau đó chúng ta có thể tiếp tục. Chúng ta đang nói về sống hàng ngày của chúng ta. Và sống hàng ngày của chúng ta không chỉ là bộ phận của xã hội,

mà còn cả chúng ta đang khuyến khích xã hội này bởi những hoạt động của chúng ta. Vậy thì tôi, như một con người, là bộ phận của xã hội này, sẽ làm gì? Trách nhiệm của tôi là gì? Sử dụng ma túy? Nuôi một bộ râu quai nón? Chạy trốn? Trách nhiệm của tôi là gì?

Người hỏi: Làm cái gì đó cho nó.

Krishnamurti: Tôi chỉ có thể làm cái gì đó cho nó khi tôi rõ ràng trong chính tôi.

Người hỏi: Liệu không gây ngạc nhiên rằng nếu chúng ta rõ ràng và hợp lý về nó, chúng ta có thể bị loại trừ khỏi xã hội?

Krishnamurti: Đúng rồi. Vậy thì chúng ta hãy tìm ra làm thế nào được rõ ràng trong chính chúng ta. Làm thế nào được chắc chắn về những sự việc. Chúng ta hãy tìm ra liệu người ta có thể có an toàn. Cả tâm lý lẫn vật chất. Vì vậy, làm thế nào một cái trí bị rối loạn, như hầu hết những cái trí của con người, làm thế nào sự rối loạn đó sẽ bị xóa sạch để cho có sự rõ ràng? Nếu có sự rõ ràng, từ đó tôi có thể hành động. Đúng chứ?

Người hỏi: Vâng.

Krishnamurti: Bây giờ, làm thế nào tôi sẽ có sự rõ ràng về chính trị, về công việc, về sự liên hệ của tôi với người vợ, người chồng của tôi, và mọi chuyện của nó – sự liên hệ với thế giới? Làm thế nào tôi sẽ được rõ ràng khi tôi quá rối loạn? Những đạo sư nói một điều, những giáo sĩ nói một điều khác, những người kinh tế và những người triết lý nói một điều khác – bạn theo kịp chứ? Những người phân tích nói điều gì đó về sự đau khổ nguyên thủy, hay bất kỳ điều gì. Vậy là tất cả họ đều đang la hét, đang viết lách, đang giải thích. Và tôi bị trói buộc trong đó và mỗi lúc lại bị rối loạn nhiều thêm. Tôi không biết phải làm gì để được rõ ràng, ai là đúng đắn, ai là sai lầm. Đó là vị trí của chúng ta, đúng chứ?

Người hỏi: Vâng.

Krishnamurti: Vậy là, tôi tự nhủ với mình, tôi bị rối loạn. Sự rối loạn đó đã bị gây ra bởi tất cả những người này, mỗi người đang nói những sự việc khác nhau. Vì vậy tôi bị rối loạn. Thế là tôi nói, tôi sẽ không nghe bất kỳ ai trong các người nữa; tôi sẽ thấy tại sao tôi bị rối loạn. Chúng ta hãy khởi đầu từ đó.

Từ Thư gửi Trường học, Quyển 2

Ngày 15 tháng 11 năm 1983

Bằng cách quan sát có lẽ bạn học hành được nhiều hơn từ những quyển sách. Những quyển sách cần thiết để học một môn học dù nó là toán học, địa lý, lịch sử, vật lý hay hóa học. Những quyển sách được in trên một trang giấy sự hiểu biết tích lũy của những người khoa học, của những người triết lý, của những người khảo cổ và vân vân. Hiểu biết được tích lũy này, mà người ta học hành ở trường học và sau đó qua cao đẳng hay đại học, nếu người ta đủ may mắn để đi đến trường đại học, đã được thâm lượm qua thời gian dài đằng đằng, từ những ngày rất cổ xưa. Sự hiểu biết được tích lũy lớn lao từ Ấn độ, từ Ai cập cổ xưa, từ I rắc cổ xưa, từ Hi Lạp cổ xưa, từ La mã cổ xưa và dĩ nhiên cả đế quốc Ba tư. Trong thế giới phương Tây cũng như thế giới phương Đông, hiểu biết này là cần thiết để có một nghề nghiệp, để làm bất kỳ công việc nào, dù máy móc hay lý thuyết, thực tế hay một cái gì đó mà bạn phải suy nghĩ ra, sáng chế ra. Hiểu biết này đã tạo ra nhiều công nghệ, đặc biệt trong thế kỷ này. Có hiểu biết của những quyển sách tạm gọi là thiêng liêng, kinh Vệ đà, kinh Upanishad, kinh Bible, kinh Koran và kinh Hebrew. Vậy là có những quyển sách tôn giáo và những quyển sách thực dụng, những quyển sách sẽ giúp đỡ bạn có hiểu biết, để hành động khéo léo, dù bạn là một kỹ sư, một người sinh học hay một người thợ mộc.

Trong bất kỳ trường học nào, và đặc biệt trong những trường học này, hầu hết chúng ta đều thâm lượm hiểu biết, thông tin và đó là điều gì những trường học đã tồn tại từ trước đến nay: thâm lượm nhiều thông tin về thế giới bên ngoài, về bầu trời, tại sao nước biển lại mặn, tại sao cây cối lại mọc, về những con người, cấu trúc thân thể họ, cấu trúc bộ não của họ và vân vân. Và cũng vậy về thế giới quanh bạn, thiên nhiên, môi trường xã hội, kinh tế và nhiều thêm nữa. Hiểu biết như thế tuyệt đối cần thiết nhưng hiểu biết luôn luôn bị giới hạn. Dù rằng nó có thể tiến bộ nhiều bao nhiêu chăng nữa, sự thâm lượm hiểu biết luôn luôn bị giới hạn. Học hành là một phần của thâm lượm hiểu biết về

những chủ đề khác nhau này để cho bạn có thể có một nghề nghiệp, một công việc có lẽ làm bạn hài lòng, hay một công việc mà những hoàn cảnh, những đòi hỏi của xã hội có lẽ cưỡng bách bạn chấp nhận mặc dù bạn có lẽ không thích làm loại công việc đó nhiều lắm.

Nhưng như chúng ta đã nói, bạn học hành nhiều bằng quan sát, nhìn ngắm những sự vật quanh bạn, nhìn ngắm những con chim, cái cây, nhìn ngắm những bầu trời, các vì sao, chòm sao Orion, chòm sao Dippe, sao Hôm. Bạn học hành bằng nhìn ngắm cả những sự vật quanh bạn lẫn những con người, họ đi như thế nào, cử chỉ của họ như thế nào, những từ ngữ họ sử dụng như thế nào, họ ăn mặc như thế nào. Bạn không chỉ nhìn ngắm mọi thứ bên ngoài mà còn nhìn ngắm chính bản thân bạn, tại sao bạn suy nghĩ điều này hay điều kia, cách cư xử của bạn, thái độ của bạn trong sống hàng ngày, tại sao cha mẹ muốn bạn làm việc này hay việc kia. Bạn đang nhìn ngắm, không đang chống đối. Nếu bạn chống đối bạn không học hành. Hay nếu bạn đến được một một loại kết luận nào đó, một loại ý kiến nào đó mà bạn suy nghĩ là đúng và bám chặt vào điều đó, vậy thì tự nhiên bạn sẽ không bao giờ học hành. Học hành cũng cần thiết phải có tự do và tánh hiếu kỳ, ý thức muốn biết tại sao bạn và những người khác cư xử trong một cách nào đó, tại sao con người giận dữ, tại sao bạn bực bội.

Học hành quan trọng lạ thường bởi vì học hành là vô tận. Ví dụ như học hành tại sao con người giết chóc lẫn nhau. Dĩ nhiên có những giải thích trong những quyển sách, tất cả những lý do thuộc tâm lý tại sao con người cư xử trong cách đặc biệt riêng của họ, tại sao con người lại quá hung hăng bạo tàn. Tất cả những việc này đã được giải thích trong những quyển sách thuộc mọi loại khác nhau bởi những tác giả, những người tâm lý học nổi tiếng và vân vân. Nhưng cái gì bạn đọc không phải cái gì bạn là. Cái gì bạn là, cách cư xử của bạn, tại sao bạn tức giận, ganh ghét, tại sao bạn sầu thảm, nếu bạn quan sát chính bạn, bạn học hành còn nhiều hơn từ một quyển sách mà chỉ bảo bạn là gì. Nhưng bạn thấy rồi, quá dễ dàng khi đọc một quyển sách nói về bạn hơn là quan sát chính bản thân bạn. Bộ não đã quen thuộc với sự thâu lượm thông tin từ tất cả những

hành động và những phản ứng bên ngoài. Chẳng lẽ bạn không phát hiện rằng thoải mái hơn nhiều khi được hướng dẫn, khi chờ đợi những người khác chỉ bảo cho bạn nên là gì hay sao? Cha mẹ của bạn, đặc biệt ở phương Đông, chỉ bảo cho bạn nên lập gia đình với ai và sắp xếp cuộc hôn nhân, chỉ bảo cho bạn nghề nghiệp nào nên làm. Vì vậy bộ não chấp nhận cái cách dễ dàng và cách dễ dàng đó không phải luôn luôn là cái cách đúng. Tôi thắc mắc liệu bạn có thấy rằng không một ai thương yêu gì công việc làm của họ, ngoại trừ có lẽ một ít người khoa học, những họa sĩ và những người khảo cổ. Nhưng một con người bình thường, trung bình ít khi nào thương yêu công việc gì anh ấy đang làm. Anh ấy bị thúc đẩy bởi xã hội, bởi cha mẹ của anh ấy, hay bởi sự thôi thúc để có nhiều tiền bạc hơn. Vì vậy học hành bằng quan sát rất, rất cẩn thận thế giới bên ngoài, thế giới bên ngoài bạn, và thế giới bên trong; đó là, thế giới của chính bản thân bạn.

Vậy thì dường như có hai cách để học hành: một cách là thu lượm nhiều hiểu biết, đầu tiên qua học hành và sau đó hành động từ hiểu biết đó. Đó là việc gì hầu hết chúng ta làm. Cách thứ hai là hành động, làm một việc gì đó và học hành khi đang làm, và việc đó cũng trở thành sự tích lũy hiểu biết. Thật ra cả hai cách này đều giống hệt nhau: học hành từ một quyển sách hay thu lượm hiểu biết qua hành động. Cả hai đều được đặt nền tảng trên hiểu biết, trải nghiệm, và như chúng ta đã nói trải nghiệm và hiểu biết luôn luôn bị giới hạn.

Vì vậy cả người giáo viên lẫn em học sinh nên tìm ra học hành thực sự là gì. Ví dụ bạn học hành từ một vị đạo sư nếu ông ấy thuộc loại đứng đắn, một vị đạo sư thông thái, không phải một vị đạo sư đang kiếm tiền, không phải một trong những người muốn được nổi tiếng và chạy trốn đến những quốc gia khác để có được một gia tài lớn lao qua những lý thuyết khá mất cân bằng của họ. Hãy tìm ra học hành có nghĩa là gì. Ngày nay học hành đang mỗi lúc một trở thành hình thức của giải trí. Ở vài trường học phương Tây khi các em đã vượt qua bậc trung học, những em học sinh thậm chí không biết viết hay đọc. Và khi bạn biết đọc và viết và học nhiều môn học khác nhau, bạn cũng là tất cả những con người tầm thường như thế. Bạn có biết từ ngữ

tâm thường có nghĩa gì không? Nghĩa lý gốc của nó là đi nửa con đường của quả đồi, nhưng không bao giờ đến được đỉnh đồi. Đó là tâm thường: không bao giờ đòi hỏi sự hoàn hảo, sự xuất sắc nhất của chính bản thân bạn. Và học hành là vô tận, nó thực sự không có kết thúc. Vì vậy bạn đang học hành từ ai? Từ những quyển sách? Từ những người giáo dục? Và có lẽ, nếu cái trí của bạn thông minh, bằng quan sát phải không? Từ trước đến nay có vẻ rằng bạn đang học hành từ bên ngoài: học hành, tích lũy hiểu biết và từ hiểu biết đó hành động, xây dựng nghề nghiệp của bạn và vân vân. Nếu bạn đang học hành từ chính mình hay nói khác hơn nếu bạn đang học hành bằng cách quan sát về chính mình, những thành kiến của bạn, những kết luận chắc chắn của bạn, những niềm tin của bạn, nếu bạn đang quan sát những tinh tế thuộc tư tưởng của bạn, sự thô tục tâm thường của bạn, sự nhạy cảm của bạn, vậy thì chính bạn trở thành người giáo dục và người được giáo dục. Vậy thì bên trong bạn không lệ thuộc bất kỳ ai, vào bất kỳ quyển sách, vào bất kỳ chuyên gia nào mặc dù dĩ nhiên nếu bạn bị bệnh và có một căn bệnh nào đó bạn phải đi đến một nhà chuyên môn, điều đó là tự nhiên, điều đó là cần thiết. Nhưng lệ thuộc một ai đó, dù anh ấy có lẽ xuất sắc hoàn hảo như thế nào chẳng nữa, ngăn cản bạn không học hành về chính bạn và bạn là gì. Và học hành bạn là gì rất quan trọng bởi vì bạn là gì tạo ra xã hội này mà quá suy đồi phân hóa, không đạo đức, nơi có sự lan tràn khủng khiếp của bạo hành, xã hội này quá hung hăng, mỗi người đều đang tìm kiếm sự thành công đặc biệt riêng của anh ấy, hình thức thành tựu riêng của anh ấy. Học hành bạn là gì không qua một người nào khác nhưng bằng cách quan sát chính bạn, không chỉ trích, không nói rằng, 'Tình trạng này được rồi, tôi là điều đó, tôi không thể thay đổi', và tiếp tục sống. Khi bạn quan sát về-chính bản thân mình mà không có bất kỳ hình thức của phản ứng, kháng cự, vậy thì chính quan sát đó hành động; giống như một ngọn lửa nó đốt cháy những ngu xuẩn, những ảo tưởng mà người ta có.

Vì vậy học hành trở nên quan trọng. Một bộ não ngừng học hành trở thành máy móc. Nó giống như một con thú được buộc vào một cái cọc; nó chỉ có thể di chuyển tùy thuộc vào chiều dài

của sợi dây, sợi dây được buộc vào một cái cọc. Hầu hết chúng ta đều bị trói vào một cái cọc đặc biệt nào đó của riêng chúng ta, một cái cọc và sợi dây không nhìn thấy được. Bạn cứ luẩn quẩn trong chiều dài của sợi dây đó và nó rất giới hạn. Nó giống như một con người đang suy nghĩ về chính bản thân mình suốt ngày, về những vấn đề của anh ấy, những ham muốn của anh ấy, những vui thú của anh ấy và điều gì anh ấy muốn làm. Bạn biết rõ sự bận rộn liên tục này với chính bản thân mình. Nó rất, rất giới hạn. Và chính giới hạn đó nuôi dưỡng vô số những hình thức khác nhau của xung đột lẫn đau khổ.

Những thi sĩ, những họa sĩ, những người sáng tác vĩ đại không bao giờ thỏa mãn với điều gì họ đã làm. Họ luôn luôn đang học hành. Không phải sau khi bạn đã đậu những kỳ thi và đi làm việc mà bạn ngừng học hành. Có một sức mạnh và sinh khí lớn lao trong học hành, đặc biệt về chính bản thân mình. Hãy học hành, hãy quan sát đi để cho không còn một vấn đề nào không được khám phá, không được trông thấy trong chính bản thân bạn. Thực sự đây là làm tự do bạn khỏi tình trạng bị quy định đặc biệt riêng của bạn. Thế giới bị phân chia bởi tình trạng bị quy định của nó: bạn như một người Ấn độ, bạn như một người Mỹ, bạn như một người Anh, người Nga, người Trung quốc và vân vân. Từ tình trạng bị quy định này có những chiến tranh, giết chóc hàng ngàn người, đau khổ và tàn bạo.

Vì vậy cả người giáo dục lẫn người được giáo dục đang học hành trong ý nghĩa thâm sâu hơn của từ ngữ đó. Khi cả hai đang học hành, không còn người giáo dục hay người được giáo dục. Chỉ có đang học hành. Học hành làm tự do bộ não và tự tưởng khỏi thanh danh, vị trí, và giai cấp. Học hành tạo ra sự bình đẳng giữa những con người.

Từ Khởi đầu của Học hành, Chương 13

Nói chuyện tại Brockwood Park School Ngày 17 tháng 6 năm 1973

Krishnamurti: Ngày hôm trước chúng ta đã nói về thông minh và tầm thường, những từ ngữ đó có nghĩa gì. Chúng ta đang hỏi liệu đang sống trong nơi này như một cộng đồng, chúng ta có tầm thường. Và chúng ta cũng đã hỏi liệu chúng ta thông minh một cách tổng thể, đó là thân thể, tinh thần, cảm xúc. Liệu chúng ta có cân bằng và lành mạnh? Tất cả điều đó được hàm ý trong những từ ngữ thông minh, tổng thể. Liệu chúng ta đang giáo dục lẫn nhau để tầm thường, để hơi hơi dốt nát, để hơi hơi mất cân bằng?

Thế giới hoàn toàn dốt nát, không lành mạnh, thối nát. Liệu chúng ta đang tạo ra sự mất cân bằng, sự dốt nát, và sự thối nát giống như thế trong sự giáo dục của chúng ta ở đây? Đây là một câu hỏi rất nghiêm túc. Liệu chúng ta có thể tìm được sự thật của nó? – không phải điều gì chúng ta nghĩ chúng ta nên là dựa theo thông minh, nhưng thực sự khám phá cho chính chúng ta liệu chúng ta đang giáo dục lẫn nhau để thực sự thông minh và không tầm thường.

Người hỏi: Nhiều người trong chúng ta sẽ có một công việc mà chúng ta phải làm mỗi ngày, nhiều người sẽ lập gia đình và có con cái – đây là những sự việc sắp sửa xảy ra.

Krishnamurti: Vị trí của bạn trong thế giới này như một con người mà được nghĩ rằng có giáo dục, mà phải kiếm sống, nơi bạn có lẽ, hay có lẽ không lập gia đình, có trách nhiệm với con cái, một ngôi nhà và giấy tờ thế chấp, và có lẽ bị trói buộc trong đó cho phần còn lại của cuộc đời bạn, là gì?

Người hỏi: Có lẽ chúng ta đang hy vọng người nào đó sẽ giúp đỡ chúng ta.

Krishnamurti: Điều đó có nghĩa bạn phải có khả năng làm việc gì đó. Bạn không thể chỉ nói, ‘Làm ơn, hãy giúp đỡ tôi’ – không ai sẽ làm nó. Đừng bị ngã lòng bởi nó. Chỉ nhìn ngắm nó, quen thuộc với nó, biết tất cả những lừa gạt con người đang đùa cợt lẫn nhau. Những người chính trị sẽ không bao giờ

mang thế giới lại cùng nhau, ngược lại; có lẽ không có chiến tranh thực sự nhưng có một chiến tranh kinh tế đang xảy ra. Nếu bạn là một người khoa học, bạn là một nô lệ cho chính phủ. Tất cả những chính phủ trong chừng mực nào đó đều tham nhũng, một số nhiều hơn, một số ít hơn, nhưng tất cả đều tham nhũng. Vì vậy hãy nhìn ngắm tất cả điều này mà không bị ngã lòng và nói. 'Tôi sẽ làm gì, tôi sẽ đối diện vấn đề này như thế nào? Tôi không có khả năng.' Bạn sẽ có khả năng; khi bạn biết nhìn ngắm như thế nào, bạn sẽ có khả năng lạ thường.

Thế là vị trí của bạn trong tất cả điều này là gì? Nếu bạn thấy tổng thể, vậy thì bạn có thể đưa ra câu hỏi đó, nhưng nếu bạn chỉ nói với chính mình, 'Tôi sẽ làm gì?' mà không thấy tổng thể, vậy thì bạn bị trói buộc, vậy thì không có đáp án cho nó.

Người hỏi: Chắc chắn, việc đầu tiên là chúng ta phải bàn luận về điều này một cách cởi mở. Nhưng tôi nghĩ người ta hơi hơi kinh hãi khi bàn luận điều này một cách tự do. Có lẽ sự việc mà họ thực sự quan tâm sẽ bị đe dọa.

Krishnamurti: Bạn bị đe dọa?

Người hỏi: Nếu tôi nói điều gì tôi muốn là một chiếc xe chạy nhanh, vậy thì có lẽ người nào đó sẽ nghi ngờ điều đó.

Krishnamurti: Nó phải bị nghi ngờ. Tôi nhận được những lá thư luôn luôn đang nghi ngờ tôi. Tôi đã bị thách thức từ thời niên thiếu của tôi.

Người hỏi: Thưa ông, có điều gì đó luôn luôn khiến tôi phải suy nghĩ khi những sự việc này được bàn luận. Người ta nói rằng chúng ta sống trong một xã hội công nghiệp được máy móc hoá rất cao độ và nếu vài người trong chúng ta có thể quyết định không tham gia vào nó, đó là bởi vì có những người khác mà đi đến văn phòng và làm việc và trở thành máy móc.

Krishnamurti: Dĩ nhiên.

Người hỏi: Chúng ta không thể ra khỏi nó nếu không có những người đó đang thành tựu sự tồn tại máy móc, cực nhọc của họ.

Krishnamurti: Không. Làm thế nào sống trong thế giới này mà không phụ thuộc nó, đó là câu hỏi. Làm thế nào sống trong dốt nát này và tuy nhiên lại thông minh?

Người hỏi: Liệu ông đang nói rằng cái người đi đến văn phòng và theo một sống rất máy móc có thể làm tất cả việc đó và tuy nhiên lại là một loại người khác hẳn? Nói cách khác, nhất thiết nó không là hệ thống . . .

Krishnamurti: Hệ thống này, dù nó là gì, đang khiến cho cái trí máy móc.

Người hỏi: Nhưng liệu nó phải khiến cho cái trí máy móc?

Krishnamurti: Nó đang xảy ra.

Người hỏi: Tất cả những người trẻ bị đối diện với sự trưởng thành, họ thấy rằng họ có lẽ phải chấp nhận một việc làm mà dính dáng đến điều đó. Liệu có thể có một trả lời khác đến nó?

Krishnamurti: Câu hỏi của tôi là: Làm thế nào tôi sống thông minh trong thế giới dốt nát này? Mặc dầu tôi có lẽ phải đi đến văn phòng và kiếm sống, phải có một quả tim khác hẳn, một cái trí khác hẳn. Liệu cái trí khác hẳn này, quả tim khác hẳn này đang xảy ra ở đây tại nơi này? Hay chúng ta chỉ đang dẫm lên cái máy xay và đang bị quăng ra và vào thế giới quỷ quái này?

Người hỏi 1: Không cần thiết phải có một công việc năm tiếng đồng hồ đến chín tiếng đồng hồ, sáu ngày một tuần bởi vì sự tự động. Điều gì quan trọng là hiện nay thời đại này đang cho chúng ta thời gian hơn nữa để chú ý đến phần còn lại của chúng ta.

Người hỏi 2: Nhưng chúng ta đang nói chúng ta muốn sự nhàn rỗi, và chúng ta không biết sử dụng sự nhàn rỗi như thế nào.

Người hỏi 3: Chắc chắn, không có gì sai trái trong kiếm sống?

Krishnamurti: Tôi không bao giờ nói kiếm sống là sai trái; người ta phải kiếm sống. Tôi kiếm sống bằng cách nói chuyện cùng mọi người trong nhiều nơi. Tôi đã làm nó suốt năm mươi năm và tôi đang làm việc gì tôi thương yêu. Việc gì tôi đang làm là việc gì thực sự tôi nghĩ là đúng đắn, là trung thực; nó là cách sống của tôi – không bị áp đặt vào tôi bởi người nào đó – và đó là cách kiếm sống của tôi.

Người hỏi: Tôi chỉ muốn nói ông có thể làm việc đó bởi vì có những người lái máy bay.

Krishnamurti: Dĩ nhiên, tôi biết điều đó; nếu không có họ tôi không thể đi lại. Nhưng nếu không có máy bay tôi sẽ ở một chỗ, trong một ngôi làng nơi tôi sinh ra và tôi sẽ đang làm cùng sự việc ở đó.

Người hỏi: Vâng, nhưng trong xã hội máy móc cao độ này, nơi lợi lộc là động cơ, đây là cách những sự việc được tổ chức.

Krishnamurti: Không, những người khác làm công việc xấu xa, và tôi làm công việc tốt lành.

Người hỏi: Vậy là người ta cố gắng làm công việc tốt lành?

Krishnamurti: Nó đến điều đó.

Người hỏi: Nhưng ngoại trừ việc kiếm sống, chúng ta phải bắt đầu nhận ra rằng muốn sống một cách thông minh và tuy nhiên vẫn kiếm sống trong thế giới này, phải có một cách mạng bên trong.

Krishnamurti: Tôi đang đưa ra cùng câu hỏi một cách khác. Làm thế nào tôi sống thông minh trong thế giới dốt nát này? Nó không có nghĩa rằng tôi sẽ không kiếm sống, rằng tôi sẽ không lập gia đình, rằng tôi sẽ không nhận những trách nhiệm. Muốn sống thông minh trong thế giới dốt nát, tôi phải phủ nhận thế giới đó và một cách mạng trong tôi phải xảy ra để cho tôi trở thành thông minh và vận hành một cách thông minh. Đó là toàn quan điểm của tôi.

Người hỏi: Bởi vì tôi được nuôi dưỡng một cách không thông minh tôi phải tìm hiểu mọi thứ.

Krishnamurti: Đó là điều gì giáo dục thể hiện. Bạn đã được gửi đến đây, hay bạn đã đến đây, bị vấy bẩn bởi một thế giới dốt nát. Đừng tự-dối gạt mình, bạn đã bị quy định bởi thế giới dốt nát đó, bị định hình bởi những thế hệ quá khứ – kể cả cha mẹ của bạn – và bạn đến đây và bạn phải tự cởi bỏ tình trạng bị quy định của bạn, bạn phải trải qua một thay đổi lạ thường. Liệu sự thay đổi đó xảy ra? Hay chúng ta chỉ đang nói, ‘Ồ, chúng ta đang làm một chút ít công việc tốt lành đó đây, ngày sang ngày’, và vào thời điểm khi bạn rời đây trong hai hay bốn năm nữa, bạn đi khỏi cùng một ít công việc vụn vặt đã được làm.

Người hỏi: Dường như có một xung đột giữa điều gì chúng ta muốn làm, điều gì chúng ta khao khát làm, và điều gì là cần thiết.

Krishnamurti: Nó là gì mà bạn khao khát làm? Tôi muốn là một kỹ sư bởi vì tôi thấy nó mang lại nhiều tiền bạc, hay cái này hay cái kia. Tôi có thể phụ thuộc vào sự khao khát đó? Tôi có thể phụ thuộc vào những bản năng của tôi mà đã bị biến dạng quá nhiều? Tôi có thể phụ thuộc vào những suy nghĩ của tôi? Tôi phải phụ thuộc vào điều gì? Vì vậy giáo dục là sáng tạo một thông minh mà không thuần túy là bản năng hay khao khát hay đòi hỏi nhỏ nhen nào đó, nhưng một thông minh mà sẽ vận hành trong thế giới này.

Liệu giáo dục của chúng ta tại Brockwood đang giúp đỡ bạn được thông minh? Qua từ ngữ đó tôi có ý: rất nhạy cảm, không phải với những ham muốn riêng của bạn, với những đòi hỏi riêng của bạn, nhưng nhạy cảm với thế giới, với điều gì đang xảy ra trong thế giới. Chắc chắn giáo dục không chỉ cho bạn sự hiểu biết, nhưng cũng còn cả cho bạn khả năng quan sát thế giới một cách khách quan, thấy điều gì đang xảy ra – những chiến tranh, sự hủy diệt, sự bạo lực, sự tàn ác. Chức năng của giáo dục là tìm ra làm thế nào để sống khác hẳn, không chỉ đậu những kỳ thi, nhận được mảnh bằng, có đủ khả năng trong những cách nào đó. Nó là giúp đỡ bạn đối diện với thế giới trong một cách hoàn toàn khác hẳn, thông minh, biết bạn phải kiếm sống, biết tất cả những trách nhiệm, tất cả những đau khổ của nó. Câu hỏi của tôi là: Liệu điều này đang được thực hiện ở đây? Liệu người giáo dục đang được giáo dục cũng như học sinh?

Người hỏi: Câu hỏi của ông cũng là câu hỏi của tôi. Tôi hỏi liệu giáo dục này đang xảy ra ở đây.

Krishnamurti: Bạn đang hỏi liệu giáo dục đang xảy ra ở đây tại Brockwood có giúp đỡ bạn trở nên thông minh, nhận biết để cho bạn có thể gạt bỏ sự dốt nát này? Nếu không, nó là lỗi làm của ai?

Người hỏi: Nền tảng mà làm cho sự giáo dục này có thể xảy ra được là gì?

Krishnamurti: Hãy theo dõi, tại sao bạn đang được giáo dục?

Người hỏi: Tôi thực sự không biết.

Krishnamurti: Vì vậy bạn phải tìm ra giáo dục có nghĩa gì, đúng chứ? Giáo dục là gì? Cho bạn thông tin, hiểu biết về vô số

chủ đề và vân vân, một đào tạo học vấn tốt? Điều đó phải có, đúng chứ? Hàng triệu người đang được sản xuất bởi những trường đại học và cao đẳng.

Người hỏi: Họ cho ông những dụng cụ để sống nhờ nó.

Krishnamurti: Nhưng những bàn tay mà sẽ sử dụng chúng là gì? Chúng là cùng những bàn tay mà đã tạo ra thế giới này, những chiến tranh và tất cả mọi chuyện của nó.

Người hỏi: Mà có nghĩa những dụng cụ ở đó nhưng nếu không có sự cách mạng thuộc tâm lý, phía bên trong; ông sẽ sử dụng những dụng cụ đó trong cùng cách cũ kỹ và khiến cho sự thối nát tiếp tục. Đó là điều gì câu hỏi của tôi muốn trình bày.

Krishnamurti: Nếu cách mạng này không xảy ra ở đây, vậy thì tại sao nó lại không? Và nếu nó xảy ra, nó thực sự đang gây ảnh hưởng cái trí, hay nó vẫn còn là một ý tưởng và không là một thực tế, giống như phải ăn ba bữa cơm một ngày. Đó là một thực tế, người nào đó phải nấu nướng, đó không là ý tưởng.

Vì vậy tôi đang hỏi bạn, liệu loại giáo dục mà chúng ta đang nói đang xảy ra ở đây? Và nếu nó đang xảy ra, chúng ta hãy tìm ra làm thế nào để tiếp sức sống cho nó, để cho sự sống vào nó. Nếu nó không, chúng ta hãy tìm ra tại sao.

Người hỏi: Dường như nó không đang xảy ra trong toàn ngôi trường.

Krishnamurti: Tại sao không? Nó có lẽ đang xảy ra với một vài cá nhân ở đây và ở đó – tại sao nó không đang xảy ra với tất cả chúng ta?

Người hỏi: Tôi cảm thấy nó giống như một hạt giống mà muốn nảy mầm nhưng lớp đất trên mặt quá cứng.

Krishnamurti: Bạn có thấy cỏ mọc xuyên qua xi măng?

Người hỏi 1: Ồ, đây là một hạt giống yếu ớt. (Tiếng cười.)

Người hỏi 2: Nhưng liệu chúng ta nhận ra rằng chúng ta tầm thường và liệu chúng ta muốn ra khỏi nó? – đó là mấu chốt.

Krishnamurti: Tôi đang hỏi bạn: Liệu bạn có tầm thường? Tôi không đang sử dụng từ ngữ đó trong ý nghĩa xúc phạm – tôi đang sử dụng từ ngữ tầm thường như nó được giải thích trong tự điển. Bạn chắc phải thuộc giai cấp trung lưu nếu bạn chỉ theo đuổi những hoạt động nhỏ nhoi riêng của bạn thay vì thấy

tổng thể – tổng thể thế giới và vị trí nhỏ nhoi đặc biệt của bạn trong tổng thể, không phải cách ngược lại. Người ta không thấy tổng thể, họ đang theo đuổi những ham muốn nhỏ nhen riêng của họ, những vui thú nhỏ nhen của họ, những kiêu hãnh và những tàn nhẫn nhỏ nhen của họ, nhưng nếu họ thấy tổng thể và hiểu rõ vị trí của họ trong nó, sự liên hệ của họ với tổng thể sẽ hoàn toàn khác hẳn.

Bạn, đang sống tại Brockwood như một học sinh trong một cộng đồng nhỏ, trong liên hệ với những giáo viên và những học sinh bạn bè của bạn, liệu bạn thấy tổng thể của điều gì đang xảy ra trong thế giới? Đó là việc đầu tiên. Hãy thấy nó một cách khách quan, không cảm xúc, không thành kiến, không một khuynh hướng, nhưng chỉ quan sát nó. Những chính phủ khác nhau sẽ không giải quyết được vấn đề này, không người chính trị nào quan tâm đến điều này. Trong chừng mực nào đó họ muốn duy trì cùng tình trạng, kèm theo một chút thay đổi đó đây. Họ không muốn sự hợp nhất của con người, họ muốn sự hợp nhất của nước Anh. Nhưng thậm chí ở đó, những đảng phái chính trị khác nhau không nói, ‘Tất cả chúng ta hãy cùng nhau hợp nhất và tìm ra điều gì là tốt lành nhất cho con người.’

Người hỏi: Nhưng liệu ông đang nói điều đó không thể xảy ra được?

Krishnamurti: Họ không đang thực hiện nó.

Người hỏi: Chúng ta à?

Krishnamurti: Chúng ta đang quan sát, trước hết chúng ta đang nhìn thế giới. Và khi bạn thấy sự việc tổng thể, ham muốn của bạn liên quan đến tổng thể là gì? Nếu bạn không thấy tổng thể và chỉ theo đuổi ham muốn hay khuynh hướng hay bản năng đặc biệt của bạn, đó là bản thể của tâm thường, đó là điều gì đang xảy ra trong thế giới.

Bạn thấy, trong những ngày xa xưa những con người thực sự nghiêm túc đã nói, ‘Chúng ta sẽ không có gì phải làm trong thế giới này, chúng ta sẽ trở thành những thầy tu, chúng ta sẽ trở thành những người giảng đạo, chúng ta sẽ sống mà không có tài sản, mà không kết hôn, mà không vị trí trong xã hội. Chúng ta là những người thầy, chúng ta sẽ đi khắp những ngôi làng và quốc gia, người ta sẽ cho chúng ta ăn, chúng ta sẽ dạy bảo họ

về luân lý, chúng ta sẽ dạy bảo họ sống như thế nào là tốt lành, không thù hận lẫn nhau.’ Lúc trước việc đó đã xảy ra, nhưng chúng ta không làm những việc đó nữa. Ở Ấn độ có thể người ta vẫn còn. Bạn có thể đi từ nam sang bắc và từ đông sang tây để ăn xin. Khoác vào một cái áo choàng nào đó và họ sẽ cho bạn ăn và cho bạn quần áo, bởi vì đó là bộ phận thuộc truyền thống của bạn. Nhưng thậm chí điều đó đang bắt đầu không còn, bởi vì có quá nhiều người lừa gạt.

Vậy là chúng ta phải kiếm sống, chúng ta phải sống trong thế giới này một sống thông minh, lành mạnh, không-máy móc – đó là máu chốt. Và sự giáo dục là giúp đỡ chúng ta thông minh, lành mạnh, và không-máy móc. Tôi tiếp tục lặp lại điều này. Lúc này làm thế nào chúng ta, bạn và tôi, bàn luận điều này và đầu tiên tìm được chúng ta thực sự là gì và thấy liệu điều đó có thể hoàn toàn được thay đổi? Vì vậy, trước hết hãy quan sát về chính bạn, đừng lẫn tránh nó, đừng nói, ‘Khiếp quá, xấu xa quá.’ Chỉ quan sát liệu bạn có những khuynh hướng của dốt nát mà đã sản sinh thế giới xấu xa này. Và nếu bạn quan sát thói quen đặc biệt riêng của bạn, hãy tìm ra làm thế nào để thay đổi. Chúng ta hãy nói về nó, đó là sự liên hệ, đó là tình bằng hữu, đó là ân cần, đó là tình yêu. Nói về nó và nói, ‘Nhìn kia, tôi tham lam, tôi cảm thấy dốt nát cực kỳ.’ Liệu điều đó có thể được thay đổi một cách triệt để? Đó là bộ phận thuộc giáo dục của chúng ta.

Người hỏi: Khi nào tôi cảm thấy không-an toàn, tôi bị dốt nát.

Krishnamurti: Dĩ nhiên. Nhưng liệu bạn chắc chắn? Đừng lý thuyết về nó. Bạn đang tìm kiếm an toàn? – trong người nào đó, trong một nghề nghiệp, trong phẩm chất nào đó, hay trong một ý tưởng?

Người hỏi: Người ta cần sự an toàn.

Krishnamurti: Bạn thấy bạn bệnh vực nó như thế nào? Trước hết hãy tìm ra liệu người ta đang tìm kiếm sự an toàn; đừng nói tại sao người ta cần nó. Sau đó chúng ta sẽ thấy liệu nó được cần đến hay không, nhưng trước hết hãy thấy liệu bạn đang tìm kiếm sự an toàn. Dĩ nhiên bạn có! Liệu bạn đã hiểu rõ ý nghĩa và những hàm ý của từ ngữ đang phụ thuộc đó? – phụ thuộc vào tiền bạc, phụ thuộc vào con người, vào những ý

tưởng, tất cả đều đang đến từ phía bên ngoài. Phụ thuộc vào niềm tin nào đó, hay vào hình ảnh bạn có về chính bạn, rằng bạn là một người vĩ đại, rằng bạn có cái này hay cái kia, bạn biết tất cả vô lý này đang xảy ra. Vì vậy bạn phải hiểu rõ những hàm ý của từ ngữ đó là gì, và liệu bạn bị trói buộc trong những sự việc đó. Nếu bạn thấy bạn phụ thuộc vào người nào đó cho sự an toàn của bạn, vậy là bạn bắt đầu tìm hiểu, vậy là bạn bắt đầu học hành. Bạn bắt đầu học hành điều gì được hàm ý trong sự phụ thuộc, trong sự quyến luyến. Trong sự an toàn, sợ hãi và vui thú có liên quan. Khi không có an toàn bạn cảm thấy lạc lõng, bạn cảm thấy cô độc; và khi bạn cảm thấy cô độc, bạn tẩu thoát – qua nhậu nhẹt, phụ nữ, hay bất kỳ việc gì bạn làm. Bạn hoạt động một cách loạn thần kinh bởi vì bạn đã không thực sự giải quyết được vấn đề này.

Vậy là hãy tìm ra, hãy học hành ý nghĩa, sự quan trọng, và những hàm ý của từ ngữ đó là gì trong thực tế, không trong lý thuyết. Học hành: đó là bộ phận trong sự giáo dục của chúng ta. Tôi phụ thuộc vào những người nào đó. Tôi phụ thuộc vào họ cho sự an toàn của tôi, cho sự bảo đảm của tôi, cho tiền bạc của tôi, cho vui thú của tôi. Vì vậy nếu họ làm điều gì đó mà gây bối rối cho tôi, tôi bị sợ hãi, bị tức tối, giận dữ, ghen tuông, thất vọng, rồi sau đó tôi lao đi và cào cấu vào người nào đó. Luôn luôn cùng vấn đề xảy ra. Thế là tôi tự nói với mình, trước hết hãy cho phép tôi hiểu rõ điều này là gì. Tôi phải có tiền bạc, tôi phải có lương thực, quần áo, và chỗ ở, đó là những sự việc bình thường. Nhưng khi tiền bạc bị dính dáng, toàn chu trình bắt đầu. Vì vậy tôi phải học hành và biết về toàn vấn đề; không phải sau khi tôi đã phạm phải, lúc đó đã quá trễ rồi. Tôi phạm sai lầm bằng cách kết hôn với người nào đó và thế là bị trói buộc, thế là tôi bị phụ thuộc, thế là trận chiến bắt đầu, đang ao ước được tự do tuy nhiên lại đang bị trói buộc bởi trách nhiệm, bởi văn tự.

Đây là một vấn đề: Cậu bé này nói, ‘Tôi phải có an toàn.’ Tôi đã trả lời: Trước khi bạn nói ‘tôi phải’, hãy tìm ra nó có nghĩa gì, hãy học hành về nó.

Người hỏi: Tôi phải có lương thực và quần áo và một ngôi nhà.

Krishnamurti: Vâng, tiếp tục đi.

Người hỏi: Muốn có nó tôi cần kiếm đủ tiền.

Krishnamurti: Thế là bạn làm bất kỳ điều gì bạn có thể. Vậy thì điều gì xảy ra?

Người hỏi: Muốn kiếm số tiền này tôi phụ thuộc vào người nào đó . . .

Krishnamurti: Bạn phụ thuộc vào xã hội, vào người bảo trợ, vào ông chủ của bạn. Anh ấy sai bảo bạn mọi thứ, anh ấy tàn nhẫn, và bạn chịu đựng nó bởi vì bạn phụ thuộc vào anh ấy. Đó là điều gì đang xảy ra khắp thế giới. Làm ơn trước hết hãy quan sát nó, giống như bạn nhìn một cái bản đồ. Bạn nói, 'Tôi phải kiếm sống. Trong kiếm sống tôi biết tôi bị phụ thuộc vào xã hội như nó tồn tại hiện nay. Nó đòi hỏi nhiều tiếng đồng hồ mỗi ngày trong năm hay sáu ngày một tuần, và nếu tôi không kiếm sống tôi không có gì cả. Đó là một việc. Và phía bên trong tôi cũng phụ thuộc vào người vợ của tôi hay một giáo sĩ hay một người tư vấn.' Bạn hiểu chứ?

Người hỏi: Thế là bởi vì biết tất cả điều đó, tôi sẽ không lập gia đình. Tôi thấy sự lệ thuộc, tất cả những phiền toái sẽ xảy ra.

Krishnamurti: Bạn không đang học hành. Đừng nói bạn sẽ không lập gia đình, trước tiên hãy thấy điều gì là vấn đề. Tôi cần lương thực, quần áo, và chỗ ở, đó là những nhu cầu cơ bản và bởi vì những việc đó, tôi phụ thuộc vào xã hội như nó là hiện nay, dù nó là Cộng sản hay Tư bản. Tôi biết điều đó và tôi sẽ nhìn trong những phương hướng khác; một cách cảm tính tôi cần sự an toàn, điều đó có nghĩa sự phụ thuộc vào người nào đó, vào người vợ, bạn bè, những người hàng xóm của tôi, không đặt thành vấn đề người nào. Và khi tôi phụ thuộc vào người nào đó, sự sợ hãi luôn luôn nảy sinh. Tôi đang học hành, tôi vẫn chưa đang nói phải làm gì. Tôi phụ thuộc vào bạn, bạn là người anh của tôi, người vợ của tôi, người chồng của tôi, và khoảng khắc bạn đi khỏi, tôi bị lạc lõng, tôi bị sợ hãi – tôi làm những việc loạn thần kinh. Tôi thấy sự phụ thuộc vào con người dẫn đến điều đó.

Cũng vậy tôi hỏi: Liệu tôi phụ thuộc vào những ý tưởng? Vào một niềm tin rằng có một Thượng đế – hay không có – rằng chúng ta phải có tình huynh đệ toàn cầu, bất kỳ nó là gì; đó là

một phụ thuộc khác. Và bạn đến và nói, ‘Điều này thật vớ vẩn, bạn đang sống trong một thế giới của ảo tưởng.’ Thế là tôi bị choáng váng và tôi hỏi, ‘Tôi phải làm gì?’ Thế là thay vì học hành nó tôi lại tham gia vào nghi thức khác nào đó. Liệu bạn thấy tất cả điều này? Liệu bạn thấy trong chính bạn, bạn bị nghèo khó nên bạn phụ thuộc? Vậy là bạn tìm kiếm sự giàu có trong chính bạn: ‘Tôi không sao cả, tôi đã tìm được Thượng đế, điều gì tôi tin tưởng là đúng thực, trải nghiệm của tôi là sự việc thực sự.’ Vì vậy bạn hỏi: ‘Có cái gì mà hoàn toàn an toàn và không bao giờ bị quấy rầy?’

Người hỏi: Tôi không thấy sự phụ thuộc vào hai thứ mà ông đang nói . . .

Krishnamurti: Chúng ta đang hỏi những hàm ý của mong muốn sự an toàn là gì. Chúng ta đang nhìn bản đồ của sự an toàn. Nó chỉ rõ rằng tôi phụ thuộc vào lương thực, quần áo, và chỗ ở bằng cách làm việc trong một xã hội thoái hóa – và tôi thấy phụ thuộc vào con người tác động ra sao. Tôi không đang nói điều này nên là hay điều đó không nên là. Bản đồ nói: nhìn kìa, con đường này dẫn đến sợ hãi, vui thú, tức giận, thành tựu, thất vọng, và loạn thần kinh. Và nó cũng nói hãy nhìn thế giới của những ý tưởng. Phụ thuộc vào thế giới của những ý tưởng là hình thức nông cạn nhất của sự an toàn, chúng chỉ là những từ ngữ, mà đã trở thành một sự thực như một hình ảnh; bạn sống dựa vào hình ảnh. Và bản đồ nói: Hãy tự-giàu có. Thế là tôi phụ thuộc vào chính tôi, tôi phải có sự tự tin trong chính tôi. Chính bạn là gì? Bạn là kết quả của tất cả điều này. Thế là bản đồ đã chỉ rõ cho bạn tất cả những điều này và lúc này bạn hỏi, ‘Có sự an toàn tuyệt đối ở đâu – gồm cả một việc làm và mọi chuyện của nó?’ Bạn sẽ tìm được nó ở đâu?

Người hỏi: Ông tìm được nó khi ông không có những sợ hãi.

Krishnamurti: Bạn đã không hiểu rõ điều gì tôi đang nói. Hãy đặt một bản đồ của điều này trước mặt bạn. Hãy quan sát tất cả nó: an toàn thân thể, an toàn cảm giác, an toàn trí năng, và an toàn trong những suy nghĩ riêng của bạn, trong những cảm xúc riêng của bạn, trong tâm sự riêng của bạn. Bạn nói, tất cả điều này mỏng manh làm sao. Quan sát tất cả nó và thấy sự mỏng manh này, sự vô giá trị này, sự giả dối đằng sau nó, vậy thì sự

an toàn ở đâu? Do bởi đang học hành về điều này nên thông minh hiện diện. Thế là trong thông minh có sự an toàn. Bạn đã hiểu rõ nó?

Người hỏi: Liệu người ta có thể sống mà không có sự an toàn?

Krishnamurti: Bạn đã không học hành để quan sát trước. Bạn đã học hành để quan sát qua hình ảnh đặc biệt của bạn; hình ảnh đó đã trao tặng bạn cảm giác của an toàn. Vì vậy trước tiên hãy học hành quan sát cái bản đồ, gạt đi hình ảnh của điều gì bạn nghĩ là an toàn – rằng bạn phải có nó – và chỉ quan sát. Những hàm ý của muốn an toàn là gì? Khi bạn phát giác không có an toàn trong bất kỳ sự việc gì mà bạn đã tìm kiếm, rằng không-an toàn trong chết, không-an toàn trong sống, khi bạn thấy tất cả điều đó, vậy là chính đang thấy được sự kiện rằng không có an toàn trong những sự việc mà người ta đã tìm kiếm nó, là thông minh. Thông minh đó cho bạn sự an toàn tuyệt đối.

Thế là học hành là khởi đầu của an toàn. Động thái của học hành là thông minh, và trong học hành có sự an toàn tuyệt đối. Liệu bạn đang học hành ở đây?

Người hỏi: Trong gia đình họ nói người ta phải xoay xở để kiếm sống, phải có một số hiểu biết nào đó. Có ý tưởng về an toàn này, sự cần thiết cơ bản này.

Krishnamurti: Điều đó hoàn toàn đúng. Gia đình của bạn, truyền thống nói, bạn phải có một việc làm, bạn phải có hiểu biết, một phương pháp kỹ thuật, bạn phải chuyên môn hóa, bạn phải là cái này, bạn phải là cái kia, với mục đích để có sự an toàn đó.

Người hỏi: Nó là một ý tưởng.

Krishnamurti: Tôi cần tiền bạc, đó không là một ý tưởng – mọi thứ khác là một ý tưởng. Sự tiếp tục thuộc vật chất trong an toàn là sự việc thực sự; mọi thứ khác không thực sự. Và thấy điều đó là thông minh. Trong thông minh đó có sự an toàn tuyệt đối; tôi có thể sống bất kỳ nơi nào, trong thế giới Cộng sản hay trong một thế giới Tự bản.

Bạn có nhớ ngày hôm trước chúng ta đã nói rằng thiên định là quan sát? Đó là sự khởi đầu của thiên định. Bạn không thể

quan sát bản đồ này nếu bạn có sự biến dạng nhỏ nhiệm nhất trong cái trí của bạn, nếu cái trí của bạn bị biến dạng bởi thành kiến, bởi sợ hãi. Quan sát bản đồ này là quan sát mà không có thành kiến. Vì vậy học hành trong thiền định ‘được tự do khỏi thành kiến là gì’; đó là thành phần của thiền định, không chỉ đang ngồi bắt chéo chân trong nơi nào đó. Học hành đó khiến cho bạn có trách nhiệm lạ thường, không những cho chính bạn và sự liên hệ của bạn nhưng còn cho mọi thứ, ngôi vườn, cây cối, những con người quanh bạn – mọi thứ trở nên quan trọng lạ thường.

Sống nghiêm túc cũng là có vui vẻ. Bạn không thể nghiêm túc nếu không có vui vẻ. Ngày hôm trước chúng ta đã nói về yoga, phải không? Tôi đã chỉ cho bạn vài bài tập hít thở. Bạn phải thực hiện tất cả nó bằng vui vẻ, tận hưởng mọi giây phút tập luyện – bạn hiểu chứ?

Người hỏi: Có những sự việc nào đó giống như học hành mà tôi không nghĩ có thể bàn luận về chúng bằng một ý thức của vui vẻ.

Krishnamurti: Ồ, có chứ! Nó vui vẻ lắm. Thấy những sự việc mới mẻ là vui vẻ cực kỳ; nó tặng bạn năng lượng lạ thường nếu bạn thực hiện một khám phá vĩ đại cho chính bạn – không phải nếu người nào đó khám phá nó và kể lại cho bạn, lúc đó nó là điều nhai lại. Khi bạn đang học hành sẽ vui vẻ khi thấy cái gì đó hoàn toàn mới mẻ, giống như tìm được một con côn trùng mới mẻ, một chủng loại mới mẻ. Tìm được cái trí của tôi đang làm việc ra sao, thấy tất cả những sắc thái, những tinh tế, học hành về nó là vui vẻ.

Từ Câu hỏi và Trả lời

Saanen, ngày 24 tháng 5 năm 1980

SỐNG ĐÚNG ĐẮN

Người hỏi: Tôi làm việc như một giáo viên và tôi xung đột liên tục với hệ thống của trường học và khuôn mẫu của xã hội. Liệu tôi phải từ bỏ tất cả công việc? Cách kiếm sống đúng đắn là gì? Liệu có một cách sống mà không xung đột liên tục?

Krishnamurti: Đây là một câu hỏi rất phức tạp và chúng ta sẽ tìm hiểu nó từng bước một.

Một giáo viên là gì? Hoặc là một giáo viên cho thông tin về lịch sử, vật lý, sinh học, và vân vân, hoặc chính anh ấy đang học hành cùng học sinh về chính anh ấy. Đây là một tiến hành của hiểu rõ toàn chuyển động của sống. Nếu tôi là một giáo viên, không thuộc môn sinh hay môn lý, nhưng thuộc môn tâm lý, vậy thì liệu học sinh sẽ hiểu rõ tôi hay sự giải thích của tôi sẽ giúp em ấy hiểu rõ về chính em ấy?

Chúng ta phải rất cẩn thận và minh bạch về vấn đề chúng ta có ý gì qua từ ngữ một giáo viên. Liệu có một giáo viên của tâm lý? Hay chỉ có những giáo viên của những dữ kiện? Liệu có một giáo viên mà sẽ giúp đỡ bạn hiểu rõ về chính bạn? Người hỏi nêu lên: Tôi là một giáo viên. Tôi phải đấu tranh không chỉ với hệ thống đã được thiết lập của những trường học và giáo dục, nhưng còn cả sống riêng của tôi là một trận chiến liên tục với chính tôi. Và tôi phải từ bỏ tất cả việc này? Tiếp theo tôi sẽ làm gì nếu tôi từ bỏ tất cả việc này? Anh ấy đang hỏi không chỉ dạy học đúng đắn là gì nhưng anh ấy cũng muốn tìm ra sống đúng đắn là gì.

Sống đúng đắn là gì? Như xã hội hiện nay tồn tại, không có cách sống đúng đắn. Bạn phải kiếm sống, bạn lập gia đình, bạn có con cái, bạn có trách nhiệm với chúng, và thế là bạn chấp nhận sống của một kỹ sư hay một giáo sư. Như xã hội hiện nay tồn tại, liệu có thể có một cách sống đúng đắn? Hay sự tìm kiếm

một cách sống chỉ là một tìm kiếm cho điều không tưởng, một ao ước cho cái gì đó nhiều hơn? Người ta sẽ làm gì trong một xã hội mà bị thoái hóa, mà có nhiều mâu thuẫn như thế trong chính nó, mà có quá nhiều bất công – bởi vì đó là xã hội mà chúng ta sống trong đó? Và không chỉ như một giáo viên trong một ngôi trường, tôi đang hỏi chính mình: Tôi sẽ làm gì?

Liệu có thể sống trong xã hội này, không những có một phương tiện kiếm sống đúng đắn, nhưng còn cả sống mà không có xung đột? Liệu có thể kiếm sống đúng đắn và cũng kết thúc tất cả xung đột trong chính người ta? Bây giờ, liệu đây là hai sự việc tách rời: kiếm sống đúng đắn và không có xung đột trong chính người ta? Liệu hai sự việc này ở trong những cái ngăn kín, tách rời? Hay chúng theo cùng nhau? Muốn sống một sống không có bất kỳ xung đột đòi hỏi nhiều hiểu rõ về chính mình và vì vậy thông minh lạ thường – không phải thông minh khôn ngoan của mảnh trí năng – nhưng khả năng quan sát, thấy một cách khách quan điều gì đang xảy ra, cả phía bên trong lẫn phía bên ngoài, và biết rằng không có sự khác biệt giữa phía bên ngoài và phía bên trong. Nó giống như một thủy triều đang đi ra và đi vào. Sống trong xã hội này, mà chúng ta đã tạo ra, mà không có bất kỳ xung đột nào trong chính tôi và cùng thời điểm có một kiếm sống đúng đắn – liệu có thể được? Mà trên đó liệu tôi sẽ nhấn mạnh – vào kiếm sống đúng đắn hay đang sống đúng đắn, đó là, vào tìm ra làm thế nào để sống một sống mà không có bất kỳ xung đột nào? Điều gì hiện diện trước. Đừng chỉ thả cho tôi nói chuyện và bạn lắng nghe, đang đồng ý hay đang không-đồng ý, đang nói, ‘Điều đó không-thực tế. Nó không giống thế này, nó không giống thế kia’ – bởi vì nó là vấn đề của bạn. Chúng ta đang hỏi lẫn nhau: Liệu có một cách sống mà tự nhiên sẽ sáng tạo một kiếm sống đúng đắn và cùng lúc cho phép chúng ta sống mà không có một mảy may của xung đột?

Con người đã nói rằng bạn không thể sống theo cách đó ngoại trừ trong một tu viện, như một thầy tu; bởi vì bạn đã từ bỏ thế giới cùng tất cả những đau khổ của nó và hiến dâng cho sự phục vụ Thượng đế, bởi vì bạn đã chuyển sống của bạn sang một ý tưởng, hay một con người, một hình ảnh, hay một biểu tượng, bạn mong chờ được chăm sóc. Nhưng chẳng còn bao

nhieu người tin tưởng gì nữa trong những tu viện, hay trong nói, ‘Tôi sẽ giao phó bản thân mình’. Nếu họ có giao phó bản thân họ, nó sẽ là đang giao phó cho cái hình ảnh mà họ đã sáng chế về một người khác, hay cái hình ảnh mà họ đã chiếu rọi.

Có thể sống một sống không có một mảy may của xung đột chỉ khi nào bạn đã hiểu rõ toàn ý nghĩa của đang sống, mà là sự liên hệ và hành động. Hành động đúng đắn trong tất cả mọi tình huống là gì? Liệu có một sự việc như thế? Liệu có một hành động đúng đắn mà tuyệt đối, không tương đối? Sống là hành động, chuyển động, đang nói chuyện, đang thu lượm hiểu biết, và cũng cả liên hệ với một người khác dù sâu thẳm hay hời hợt bao nhiêu. Bạn phải tìm được sự liên hệ đúng đắn nếu bạn muốn tìm được một hành động đúng đắn và tuyệt đối.

Sự liên hệ hiện nay của bạn với một người khác là gì – không phải một liên hệ lãng mạn, tưởng tượng, hoa mỹ và hời hợt mà biến mất trong một vài phút – nhưng một cách thực tế, sự liên hệ của bạn với một người khác là gì? Sự liên hệ của bạn với một người riêng biệt là gì? – có lẽ thân mật, dính dáng tình dục, dính dáng phụ thuộc vào lẫn nhau, chiếm hữu lẫn nhau và thế là kích động sự ghen tuông lẫn thù hận. Người đàn ông hay người phụ nữ đi khỏi nhà để đến văn phòng, hay để làm một loại công việc lao động nào đó, nơi anh ấy và chị ấy đầy tham vọng, tham lam, ganh đua, hung hăng để thành công; anh ấy hay chị ấy trở về nhà và trở thành một người chồng hay người vợ thân thiện, dễ bảo và có lẽ âu yếm. Đó là sự liên hệ hàng ngày thực tế. Không ai có thể phủ nhận điều đó. Và chúng ta đang hỏi: Liệu đó là sự liên hệ đúng đắn? Chúng ta nói không phải, chắc chắn không phải, thật là vô lý khi nói rằng đó là sự liên hệ đúng đắn. Chúng ta nói điều đó, nhưng vẫn tiếp tục trong cùng cách. Chúng ta nói rằng điều đó là sai trái nhưng dường như chúng ta không thể hiểu rõ sự liên hệ đúng đắn là gì – ngoại trừ phụ thuộc vào khuôn mẫu được thiết lập bởi chính chúng ta, bởi xã hội.

Chúng ta có lẽ muốn nó, chúng ta có lẽ ao ước nó, mong mỏi nó, nhưng mong mỏi và ao ước không tạo ra nó. Chúng ta phải thâm nhập vào nó một cách nghiêm túc để tìm ra.

Thông thường, sự liên hệ đều thuộc giác quan – bắt đầu bằng

điều đó – tiếp theo từ sự thích thú thuộc giác quan có tình bầu bạn, một ý thức của phụ thuộc lẫn nhau; tiếp theo có sự tạo ra của một gia đình, mà cũng cố sự phụ thuộc lẫn nhau. Khi có sự rối loạn trong phụ thuộc đó, cái âm sôi sùng sục. Muốn tìm được sự liên hệ đúng đắn, người ta phải thâm nhập vào sự phụ thuộc lẫn nhau to tát này. Thuộc tâm lý, trong những liên hệ của chúng ta, tại sao chúng ta quá phụ thuộc lẫn nhau? Có phải do bởi chúng ta quá cô độc? Có phải do bởi chúng ta không tin cậy bất kỳ người nào – ngay cả người chồng hay người vợ riêng của chúng ta? Trái lại, sự phụ thuộc trao tặng một ý thức của an toàn, một bảo vệ chống lại thế giới rộng lớn của kinh hoàng này. Chúng ta nói, ‘Tôi thương yêu bạn.’ Trong tình yêu đó, luôn luôn có ý thức của chiếm hữu và được chiếm hữu. Và khi tình trạng đó bị đe dọa, liền nảy sinh tất cả xung đột. Đó là sự liên hệ hiện nay của chúng ta với lẫn nhau, thân mật hay hời hợt. Chúng ta tạo tác một hình ảnh về lẫn nhau và bám vào hình ảnh đó.

Khoảnh khắc bạn bị trói buộc vào một người khác, hay bị trói buộc vào một ý tưởng hay khái niệm, sự thoái hóa đã bắt đầu. Đó là điều phải nhận ra và chúng ta không muốn nhận ra nó. Vì vậy liệu chúng ta có thể sống cùng nhau mà không bị trói buộc, mà không phụ thuộc lẫn nhau thuộc tâm lý? Nếu bạn không tìm ra điều này bạn sẽ luôn luôn sống trong xung đột, bởi vì sống là liên hệ. Lúc này, liệu một cách khách quan, không có bất kỳ động cơ nào, chúng ta có thể quan sát những kết cục của sự quyến luyến và buông bỏ chúng ngay tức khắc? Quyến luyến không là đối nghịch của tách rời. Tôi bị quyến luyến và tôi đấu tranh để được tách rời; mà là, tôi tạo tác đối nghịch. Khoảnh khắc tôi đã tạo ra đối nghịch, xung đột hiện diện. Nhưng không có đối nghịch; chỉ có điều gì tôi có, mà là quyến luyến. Chỉ có sự kiện của quyến luyến – trong đó tôi thấy tất cả những kết cục của quyến luyến mà không có tình yêu – không phải sự theo đuổi của tách rời. Bộ não đã bị quy định, bị giáo dục, bị đào tạo để quan sát cái gì là và để tạo ra đối nghịch của nó: ‘Tôi bạo lực nhưng tôi phải không được bạo lực’ – thế là có xung đột. Nhưng khi tôi chỉ quan sát bạo lực, bản chất của nó – không phân tích nhưng quan sát – vậy là xung đột của đối nghịch hoàn toàn được xóa sạch. Nếu người ta muốn sống không-xung đột, chỉ

hiệp thông cùng ‘cái gì là’, mọi thứ khác không còn. Và khi người ta sống theo cách đó – và có thể sống theo cách đó – hoàn toàn ở nguyên cùng ‘cái gì là’, vậy là ‘cái gì là’ tan biến. Hãy thử nghiệm nó.

Khi bạn thực sự hiểu rõ bản chất của sự liên hệ, mà chỉ hiện diện khi không có sự quyến luyến, khi không có hình ảnh về người còn lại, vậy thì có sự hiệp thông thực sự lẫn nhau.

Hành động đúng đắn có nghĩa hành động chính đáng, minh bạch, không bị đặt nền tảng trên động cơ; nó là hành động không bị điều khiển hay cam kết. Hiểu rõ được hành động đúng đắn, liên hệ đúng đắn, sáng tạo thông minh. Không phải thông minh của mảnh trí năng, nhưng thông minh thăm thẳm đó mà không là thông minh của bạn hay của tôi. Thông minh đó sẽ bảo cho bạn phải làm gì để kiếm sống; khi có thông minh đó bạn có lẽ là một người làm vườn, một người nấu nướng, không đặt thành vấn đề nghề nghiệp nào. Nếu không có thông minh đó, kiếm sống của bạn sẽ bị sai khiến bởi hoàn cảnh.

Có một cách sống trong đó không có xung đột; bởi vì không có xung đột, có thông minh, mà sẽ chỉ rõ cách sống đúng đắn.

Từ Krishnamurti Độc thoại, Brockwood Park,

Ngày 30 tháng 5 năm 1983

Ở đây mỗi ngày đã có mưa rùng rã trên một tháng. Khi bạn đến từ một khí hậu như California nơi những cơn mưa đã ngừng cách đây một tháng, nơi những cánh đồng xanh tươi đang cạn khô và đang chuyển màu cháy nắng và mặt trời rất nóng [đã trên 90oF và vẫn còn nóng hơn, mặc dầu họ nói rằng sắp sửa có một mùa hè mát dịu] – khi bạn đến từ khí hậu đó bạn sẽ phải giật mình và ngạc nhiên khi nhìn thấy những bãi cỏ xanh tươi, những cái cây xanh tuyệt đẹp và những cây sồi có màu đồng chiếu sáng, một màu nâu nhạt, đang lan rộng, đang trở nên dần dần sẫm hơn và sẫm hơn. Trông thấy chúng giữa những cây cối màu xanh là một niềm vui. Chúng sắp sửa có màu rất sẫm vì mùa hè bắt đầu. Và quả đất này rất đẹp. Quả đất, dù nó là sa mạc hay đầy những vườn cây ăn quả và những đồng cỏ xanh tươi, rực rỡ, luôn luôn đẹp đẽ.

Dạo bộ trong những cánh đồng hòa cùng gia súc và những con cừu non, và trong những cánh rừng hòa cùng tiếng hót líu lo của chim chóc, không một tư tưởng nào trong cái trí của bạn, chỉ nhìn ngắm quả đất, cây cối, những con cừu và lắng nghe những con chim cu gọi nhau và những con chim bồ câu rừng; dạo bộ mà không còn bất kỳ cảm xúc nào, bất kỳ cảm tính nào, nhìn ngắm cây cối và toàn quả đất: khi bạn nhìn ngắm như thế, bạn học hành suy nghĩ riêng của bạn, ý thức về những phản ứng riêng của bạn và không cho phép một tư tưởng nào tẩu thoát khỏi bạn mà không hiểu rõ tại sao nó hiện diện, điều gì đã là nguyên nhân của nó. Nếu bạn cảnh giác, không bao giờ cho phép một tư tưởng rời khỏi, ngay đó bộ não trở nên rất yên lặng. Vậy là, bạn nhìn ngắm trong yên lặng vô cùng và yên lặng đó có chiều sâu vô hạn, một vẻ đẹp vĩnh cửu không thể làm hư hỏng.

Cậu bé giỏi trong những trò chơi, thực sự rất giỏi. Cậu ấy cũng giỏi trong công việc học tập nữa; cậu ấy rất nghiêm túc. Vì thế vào một ngày cậu ấy đến gặp giáo viên và hỏi, ‘Thưa thầy, em

có thể có một nói chuyện với thầy được không?’ Người giáo dục đồng ý, ‘Được chứ, chúng ta có thể nói chuyện; chúng ta hãy ra ngoài dạo bộ.’ Thế là họ nói chuyện. Đó là một nói chuyện giữa người dạy học và người được dạy, một nói chuyện trong đó có sự tôn trọng ở cả hai bên, và vì người dạy học cũng nghiêm túc, nên nói chuyện rất thú vị, thân thiện, và họ đã quên rằng ông ấy là một thầy giáo với một học sinh; địa vị được quên bằng, sự quan trọng của một người mà có nhiều hiểu biết, cái uy quyền, và người còn lại mà hiểu kỳ.

‘Thưa thầy, em thắc mắc không hiểu thầy có biết tất cả việc này là gì không, tại sao em đang nhận một giáo dục, nó sẽ có một vai trò gì khi em lớn lên, em có vai trò gì trong thế giới này, tại sao em phải học hành, tại sao em phải lập gia đình và tương lai của em là gì? Dĩ nhiên em hiểu rằng em phải học hành và vượt qua vài loại kỳ thi nào đó và em hy vọng sẽ có thể vượt qua chúng. Em có thể sẽ sống được một số năm, có lẽ năm mười, sáu mươi năm hay nhiều hơn, và trong tất cả những năm sắp đến đó, sống của em và sống của những người chung quanh em sẽ ra sao? Em sẽ là gì và mục đích chính của nhiều tiếng đồng hồ dài trên sách vở và nghe các giáo viên là gì? Có lẽ có một chiến tranh hủy diệt; tất cả chúng ta có lẽ bị giết chết. Nếu chết chóc là tất cả đang chờ sẵn phía trước, vậy thì mục đích của tất cả sự giáo dục này là gì? Xin vui lòng lượng thứ, em đang hỏi những câu hỏi này hoàn toàn nghiêm túc vì em cũng đã nghe những thầy giáo khác và thầy chỉ ra nhiều vấn đề trong những sự việc này.”

‘Thầy muốn trả lời từng câu hỏi một. Em đã hỏi nhiều câu hỏi, em đã đưa ra nhiều vấn đề cho thầy, vì vậy trước hết chúng ta sẽ chú ý đến câu hỏi có lẽ là quan trọng nhất: tương lai của nhân loại và của chính em là gì? Như em biết, bố mẹ em khá giàu có và dĩ nhiên họ muốn giúp đỡ em bằng mọi cách họ có thể làm được. Có lẽ nếu em lập gia đình họ có thể cho em một ngôi nhà, mua một ngôi nhà với mọi vật dụng cần thiết trong nó, và em có lẽ có một người vợ đẹp – có lẽ. Vì thế đó là cái gì mà em sẽ là phải không? Cái con người tầm thường như thông thường? Có một công việc làm, yên tâm với tất cả những vấn đề quanh em và trong em – đó là tương lai của em? Dĩ nhiên

một chiến tranh có lẽ đến, nhưng nó có lẽ không xảy ra. Chúng ta hãy hy vọng con người có lẽ đến được nhận thức rằng những chiến tranh thuộc bất kỳ loại nào sẽ không bao giờ giải quyết được bất kỳ những vấn đề nào của con người. Con người có lẽ tiến bộ, họ có lẽ phát minh những máy bay tối tân hơn và vân vân nhưng những chiến tranh đã không bao giờ giải quyết được những vấn đề của con người và chúng sẽ không bao giờ giải quyết được. Vì thế trong lúc này chúng ta hãy quên rằng tất cả mọi người trong chúng ta có lẽ sẽ bị hủy diệt qua sự điên khùng của những quốc gia siêu cường, qua sự điên khùng của những người khủng bố hay của một kẻ mị dân cầm quyền một quốc gia nào đó đang muốn hủy diệt những kẻ thù bị sáng chế bởi họ. Chúng ta hãy quên tất cả việc đó trong lúc này. Chúng ta hãy suy xét xem tương lai của em là gì, biết rằng em là thành phần của phần còn lại của thế giới. Tương lai của em là gì? Như thầy đã hỏi, để là một con người tầm thường? Tầm thường có nghĩa là đi nửa đoạn đường thẳng lên quả đồi, nửa đoạn đường trong mọi sự việc, không bao giờ đi thẳng lên ngay đỉnh của quả đồi hay không bao giờ đòi hỏi vận dụng hết năng lượng của em, khả năng của em, không bao giờ đòi hỏi sự hoàn hảo.

Dĩ nhiên em phải nhận ra rằng cũng sẽ có mọi áp lực từ bên ngoài – những áp lực để làm việc này, tất cả những áp lực và tuyên truyền thuộc các hệ tôn giáo chật hẹp khác nhau. Tuyên truyền không bao giờ có thể nói lên sự thật; sự thật không bao giờ có thể tuyên truyền được. Vì thế thầy hy vọng em nhận ra áp lực tác động vào em – áp lực từ bố mẹ của em, từ xã hội của em, từ truyền thống để là một người khoa học, để là một người triết lý, để là một người vật lý, một người đảm nhận công việc nghiên cứu trong bất kỳ lãnh vực nào; hay để là một người kinh doanh. Nhận ra tất cả sự việc này, mà em phải làm tại tuổi của em, em sẽ đi hướng nào? Chúng ta đang nói về tất cả những sự việc này trong nhiều học kỳ, và có thể, nếu người ta được phép nói rõ, em đã vận hành trí óc của em vào tất cả sự việc này. Do đó vì chúng ta có một chút ít thời gian đi cùng nhau quanh quả đồi và quay trở lại, thầy đang hỏi em, không phải như một thầy giáo nhưng bằng thương yêu như một người bạn quan tâm chân thật, tương lai của em là gì? Ngay cả khi em đã

quyết định sẽ vượt qua những kỳ thi nào đó và có một nghề nghiệp, một nghề nghiệp tốt, em vẫn còn phải hỏi, đó là tất cả à? Ngay cả khi em đã có một nghề nghiệp tốt rồi, có lẽ một sống tương đối hài lòng, em sẽ có nhiều lo âu, những khó khăn. Nếu em có một gia đình, tương lai của con cái em sẽ ra sao? Đây là một câu hỏi mà em phải tự trả lời cho chính em và có lẽ chúng ta có thể nói chuyện về nó. Em phải suy nghĩ về tương lai của con cái em, không chỉ tương lai riêng của em, và em phải suy nghĩ về tương lai của nhân loại, và quên rằng em là người Đức, người Pháp, người Anh hay người Ấn độ. Chúng ta hãy nói chuyện về nó, nhưng làm ơn hiểu rằng thầy không đang bảo em nên làm gì. Chỉ những người dốt nát mới khuyên bảo, vì vậy thầy không ở trong bảng phân loại đó. Thầy chỉ đang hỏi bằng một thái độ thân thiện, mà thầy hy vọng em nhận ra; thầy không đang thúc ép em, điều khiển em, thuyết phục em. Tương lai của em là gì? Em sẽ trưởng thành nhanh hay chậm, duyên dáng, nhạy cảm? Em sẽ tầm thường, mặc dù em có lẽ giỏi nhất trong nghề nghiệp của em? Em có lẽ xuất sắc, em có lẽ rất, rất giỏi khi làm bất cứ việc gì, nhưng thầy đang nói về sự tầm thường của cái trí, của tâm hồn, sự tầm thường của toàn thân em.'

'Thưa thầy, em thực sự không biết trả lời những câu hỏi này như thế nào. Em đã không suy nghĩ về nó nhiều lắm, nhưng khi thầy hỏi câu hỏi này, liệu rằng em có ý định trở thành giống như những người còn lại của thế giới, tầm thường, chắc chắn em không muốn như thế. Em cũng nhận ra sức quyến rũ của thế giới. Em cũng thấy được một phần trong con người em thèm muốn tất cả sự việc đó. Em muốn có một chút vui vẻ nào đó, những lần hạnh phúc nào đó, nhưng phần còn lại của em cũng hiểu được sự nguy hiểm của tất cả việc đó, những khó khăn, những thôi thúc, những cám dỗ. Vì vậy em thực sự không biết rõ kết cục em sẽ ở đâu. Và cũng vậy, vì thầy đã chỉ rõ trong nhiều dịp, chính em không biết được em là gì. Một việc rất chắc chắn, em thực sự không muốn là một con người tầm thường với một cái trí và tâm hồn nhỏ bé, mặc dù với một bộ não có lẽ thông minh cực kỳ. Em có lẽ học những quyển sách và kiếm được nhiều hiểu biết, nhưng có lẽ em vẫn còn là một con người

rất nông cạn, bị giới hạn. Tầm thường, thưa thày, là một từ ngữ rất đúng mà thày đã sử dụng và khi tìm hiểu nó em bị kinh hãi – không phải về cái từ ngữ nhưng về toàn bộ những ngụ ý của sự việc gì thày đã trình bày. Em thực sự không hiểu rõ, và có lẽ khi nói chuyện với thày về việc đó mọi vấn đề có lẽ đều được thông suốt. Em không thể quá dễ dàng khi nói chuyện với bố mẹ em. Họ có thể cũng có cùng những vấn đề như em; về thân thể họ có lẽ trưởng thành nhiều hơn nhưng họ có lẽ ở cùng vị trí như em. Vì vậy nếu em được phép hỏi, thưa thày, em xin phép có được một dịp khác, nếu thày sẵn lòng, cho em thưa chuyện cùng thày? Em thực sự cảm thấy khá hoảng hốt, căng thẳng, sợ hãi về khả năng của em để đương đầu tất cả việc này, đối mặt nó, thành tựu nó và không trở thành một con người tầm thường.'

Đó là một trong những buổi sáng kia mà không bao giờ đã là trước kia: cánh đồng cỏ gần bên, những cây sồi màu đồng bất động và con đường nhỏ dẫn vào cánh rừng sâu hơn – tất cả đều yên lặng. Không một con chim nào ríu rít và những con ngựa gần bên đang đứng bất động. Một buổi sáng như thế này, trong lành, non nớt, là một sự việc hiếm hoi. Có an bình trong vùng đất này và mọi thứ đều rất yên lặng. Có cảm thấy đó, cảm thấy yên lặng tuyệt đối đó. Nó không là một cảm tính lãng mạn, không là tưởng tượng của thi ca. Nó đã là và là. Một việc đơn giản là tất cả sự việc này hiện diện. Sáng nay những cây sồi màu đồng đầy trắng lệ tương phản những cánh đồng xanh trải dài rất xa, và một đám mây đầy ánh ban mai đang nhàn nhã trôi qua. Mặt trời vừa ló dạng, có một an bình vô biên và một ý thức tôn kính. Không phải sự tôn kính của thượng đế hay thần thánh tưởng tượng nào đó, nhưng một tôn kính được sinh ra từ vẻ đẹp vô biên. Sáng nay người ta có thể buông bỏ tất cả những sự việc mà người ta đã thu lượm và yên lặng hòa cùng những cánh rừng lẫn cây cối và bãi cỏ đứng yên. Bầu trời có màu thanh thanh và mong manh và xa xa bên kia những cánh đồng một con chim cu đang kêu, những con chim bồ câu rừng đang gù gù và những con chim két bắt đầu tiếng líu lo buổi sáng của chúng. Từ xa vọng lại bạn có thể nghe một chiếc xe đang chạy qua. Có thể khi bầu trời thật yên lặng và nhẹ nhàng sẽ có mưa

sau đó. Luôn luôn có mưa khi buổi sáng rất quang đãng. Nhưng sáng nay tất cả rất đặc biệt, một việc gì đó chưa bao giờ đã là trước kia và có thể không bao giờ lại là.

‘Thầy rất vui khi em tự nguyện quay lại đây, không cần mời mọc, và có lẽ nếu em sẵn sàng, chúng ta có thể tiếp tục nói chuyện về đề tài tầm thường và tương lai của cuộc đời em. Người ta có thể xuất sắc trong nghề nghiệp của người ta; chúng ta không đang nói rằng có sự tầm thường trong tất cả những nghề nghiệp; một người thợ mộc giỏi có lẽ không tầm thường trong công việc của ông ấy nhưng trong sống phía bên trong, hàng ngày của ông ấy, sống của ông ấy với gia đình, ông ấy có lẽ tầm thường. Lúc này cả hai chúng ta đều hiểu rõ nghĩa lý của từ ngữ đó và chúng ta nên cùng nhau tìm hiểu chiều sâu của từ ngữ đó. Chúng ta đang nói về sự tầm thường phía bên trong, những xung đột, những vấn đề và lao dịch thuộc tâm lý. Có thể có những người khoa học tài ba tuy nhiên phía bên trong lại sống một sống tầm thường. Vì vậy điều gì sắp sửa là sống của em? Trong vài lãnh vực em là một học sinh thông minh, nhưng em sẽ dùng bộ não của em vào việc gì? Chúng ta không đang nói về nghề nghiệp của em, điều đó sẽ được đề cập sau; điều gì chúng ta nên quan tâm là phương cách em sắp sửa sống. Dĩ nhiên em không là một tội phạm theo nghĩa thông thường của từ ngữ đó. Nếu em khôn ngoan, em sẽ không là một người áp bức; điều đó quá hung hăng. Em sẽ có thể có được một công việc tuyệt vời, làm những việc tuyệt vời trong bất kỳ công việc nào em lựa chọn để làm. Vì vậy chúng ta hãy gạt vấn đề đó đi trong chốc lát; nhưng ở bên trong, tương lai của em là gì? Có phải em sắp sửa giống như những người còn lại của thế giới, luôn luôn theo đuổi vui thú, luôn luôn bị lo âu bởi hàng tá những vấn đề thuộc tâm lý?’

‘Thưa thầy, lúc này em không có những lo âu nào cả, ngoại trừ những lo âu để vượt qua những kỳ thi và sự mệt mỏi của tất cả việc đó. Về những phương diện khác có vẻ em không có những vấn đề nào. Có một tự do nào đó. Em cảm thấy hạnh phúc, trẻ trung. Khi em trông thấy tất cả những người già nua này em tự hỏi chính mình, liệu em sẽ kết thúc giống như thế à? Đường như họ đã có những nghề nghiệp tốt hay đã thực hiện

được một điều gì đó mà họ muốn nhưng bất kể những việc đó họ trở nên buồn chán, tối tăm, và dường như họ đã không bao giờ có được sự hoàn hảo xuất sắc trong những chất lượng sâu sắc hơn của bộ não. Chắc chắn em không muốn là như thế. Đó không phải do kiêu ngạo nhưng em muốn có một cái gì đó khác hẳn. Đó không là một tham vọng. Em muốn có một nghề nghiệp tốt và mọi chuyện như thế nhưng chắc chắn em không muốn trở thành giống như những người già nua này mà dường như đã mất đi mọi thứ họ ưa thích.

‘Em có lẽ không muốn giống như họ nhưng sống là một sự việc rất tàn khốc và đòi hỏi nỗ lực cao. Nó sẽ không cho phép em được tự do một mình. Em sẽ chịu đựng áp lực lớn lao từ xã hội dù em sống ở đây hay nước Mỹ hay ở bất kỳ vùng đất nào khác của thế giới. Em sẽ liên tục bị thúc đẩy để trở thành giống như những người còn lại, trở thành một điều gì đó của một người đạo đức giả; nói những việc em thực sự không muốn nói, và nếu em lập gia đình mà có lẽ cũng gia tăng những vấn đề. Em phải hiểu rằng sống là một sự việc rất phức tạp – không chỉ là theo đuổi cái gì em muốn mà còn phải kiên trì cùng nó. Những con người trẻ tuổi này muốn trở thành một cái gì đó – những luật sư, những kỹ sư, những chính khách và vân vân; có sự thôi thúc, động cơ của tham vọng tìm kiếm quyền lực, tiền bạc. Đó là điều gì những người già em nói đến đã trải qua. Họ bị kiệt sức bởi xung đột liên tục, bởi những ham muốn của họ. Hãy quan sát việc đó, hãy quan sát những người chung quanh em. Tất cả họ đều cùng ở trong một con thuyền. Một số người rời bỏ con thuyền và lang thang không ngừng nghỉ và chết. Một số người tìm kiếm một góc an bình nào đó của quả đất và ẩn dật; một số người gia nhập một tu viện, trở thành những thầy tu của nhiều loại khác nhau, cam kết những lời thề rất nghiêm túc. Đa số người, hàng triệu và hàng triệu, sống một sống rất tầm thường, tầm nhìn của họ rất hạn chế. Họ có những đau khổ của họ, những vui thú của họ và họ dường như không bao giờ thoát khỏi chúng hay hiểu rõ chúng và vượt khỏi. Vì vậy một lần nữa chúng ta hỏi nhau, tương lai của chúng ta là gì, chính xác ra tương lai của em là gì? Dĩ nhiên em còn quá trẻ không thể thâm nhập vào câu hỏi này sâu sắc lắm, vì tuổi trẻ không liên quan gì

lắm đến sự hiểu rõ thấu đáo của câu hỏi này. Em có lẽ là một người không tin có Thượng đế; những người trẻ tuổi không tin gì cả, nhưng khi em lớn hơn lúc đó em dựa vào một hình thức nào đó của mê tín, tín điều thuộc tôn giáo, niềm tin thuộc tôn giáo. Tôn giáo không là một viên thuốc phiện, nhưng con người đã tạo ra tôn giáo trong hình ảnh riêng của anh ấy, sự an ủi mù quáng và vì vậy an toàn. Anh ấy đã biến tôn giáo thành một thứ gì đó hoàn toàn không-thông minh và không-thực tế, không phải một việc gì đó mà em có thể sống cùng. Em bao nhiêu tuổi rồi?’

‘Em sắp sửa mười chín tuổi, thưa thầy. Bà của em đã để lại cho em một chút gì đó khi em hai mươi mốt và có lẽ trước khi em vào đại học em có thể đi du lịch và quan sát thế giới. Nhưng em sẽ luôn luôn ôm theo nghi vấn này cùng em bất kỳ nơi nào em đi, bất kể tương lai của em là gì. Em có lẽ lập gia đình, có thể em sẽ, và có con cái, và thế là nghi vấn to lớn nổi lên – tương lai của con cái em là gì? Trong chừng mực nào đó em ý thức được điều gì các người chính trị đang làm vào lúc này khắp thế giới. Như em có thể hiểu được nó là công việc xấu xa, vì thế em nghĩ em sẽ không là một người chính trị. Em khá chắc chắn về điều đó nhưng em muốn có một công việc tốt. Em thích làm việc bằng hai bàn tay và bằng bộ não của em, nhưng nghi vấn sẽ là làm thế nào không trở thành một con người tầm thường giống như chín mươi chín phần trăm con người của thế giới. Vì thế, thưa thầy, em sẽ làm gì đây?Ồ, vâng em hiểu rõ các nhà thờ và đền chùa và tất cả việc đó; em không bị chúng lôi cuốn. Trái lại em còn phản kháng tất cả việc đó – các vị linh mục và các chức sắc của uy quyền, nhưng làm thế nào em sẽ ngăn cản chính em không trở thành một con người tầm thường, xoàng xĩnh, bình thường.’

‘Nếu thầy được phép đề nghị, dưới bất kỳ hoàn cảnh nào đừng bao giờ hỏi “làm thế nào”. Khi em dùng từ ngữ “làm thế nào” em thực sự cần một người nào đó chỉ cho em phải làm gì, sự hướng dẫn nào đó, một hệ thống nào đó, một người nào đó kề kề một bên đến nỗi em mất tự do của em, khả năng quan sát của em, những hoạt động riêng của em, những suy nghĩ riêng của em, cách sống riêng của em. Khi em hỏi “làm thế nào” em thực sự đã trở thành con người nhai lại; em mất đi tánh tổng thể

và cũng cả tánh chân thật bẩm sinh để nhìn ngắm bản thân em, để là em là gì và để vượt khỏi và ở trên em là gì. Đừng bao giờ, đừng bao giờ đặt câu hỏi “làm thế nào”. Em phải hỏi “làm thế nào” khi em muốn lắp ráp một động cơ hay một máy vi tính. Em phải học một điều gì đó về nó từ một người nào đó. Nhưng được tự do và có tánh sáng tạo thuộc tâm lý chỉ có thể xảy ra khi em ý thức rõ những hoạt động riêng bên trong em, cảnh giác điều gì em đang suy nghĩ và không bao giờ cho phép một suy nghĩ nào tẩu thoát mà không quan sát được bản chất của nó, nguồn gốc khởi đầu của nó. Quan sát, nhìn ngắm. Người ta học hỏi về chính mình rất nhiều bằng cách nhìn ngắm hơn là từ những quyển sách hay từ một người tâm lý hay từ một học giả, giáo sư uyên bác, thông minh, phức tạp.

Điều đó sẽ khó khăn lắm, người bạn của tôi ạ. Nó có thể xé vụn em trong nhiều phương hướng. Có quá nhiều cám dỗ tạm gọi như thế – thuộc sinh học, thuộc xã hội và em có thể bị chỉ trích gay gắt, phân rã hoàn toàn bởi sự tàn bạo của xã hội. Dĩ nhiên em sẽ phải đứng một mình nhưng việc đó phải xảy ra không do cưỡng bách, cả quyết hay khao khát nhưng nó xảy ra khi em bắt đầu nhận thấy những sự việc giả dối quanh em và trong chính em: những cảm xúc, những hy vọng. Khi em bắt đầu nhận thấy điều giả dối, ngay đó có khởi đầu của tỉnh thức, của thông minh. Em phải là một ngọn đèn cho chính em và đó là một trong những sự việc khó khăn nhất trong sống.’

‘Thưa thầy, thầy đã đánh giá tất cả việc đó có vẻ quá khó khăn, quá phức tạp, quá kinh hoàng, quá hoảng sợ.’

‘Thầy chỉ đang vạch rõ cho em tất cả việc này. Nó không có nghĩa rằng những sự kiện nhất thiết phải gây sợ hãi cho em. Những sự kiện ở ngay đó để quan sát. Nếu em quan sát chúng, chúng không bao giờ gây sợ hãi cho em. Những sự kiện không gây sợ hãi. Nhưng nếu em muốn lẩn tránh chúng, quay lưng lại và chạy, vậy thì việc đó gây sợ hãi. Xét theo tổng thể, ngừng lại, nhìn thấy điều gì em đã làm có lẽ không đúng lắm, sống cùng sự kiện và không diễn giải sự kiện tùy theo vui thú hay lẽ thói phản ứng của em, điều đó không gây sợ hãi. Sống không đơn giản lắm đâu. Người ta có thể sống đơn giản nhưng sống tự nó rất rộng lớn, phức tạp. Nó lan rộng từ chân trời này sang chân

trời khác. Em có thể sống chỉ cần một ít quần áo hay ăn một bữa một ngày, nhưng việc đó không là đơn giản. Vì thế hãy đơn giản, đừng sống trong một phương cách phức tạp, mâu thuẫn và vùn vùn, chỉ giản dị bên trong Em đã chơi quần vợt sáng nay. Thầy đã nhìn em chơi và em có vẻ khá giỏi môn đó. Có lẽ chúng ta sẽ gặp lại nhau. Điều đó tùy thuộc em.'

'Em cảm ơn thầy, thưa thầy.'

Từ Bình phẩm về Sống, Tập 3, Chương 30

TÁNH TƯ LỢI LÀM HU' HỒNG CÁI TRÍ

Gió đang thổi từ một phía thung lũng sang phía bên kia, con đường băng qua một cây cầu nhỏ nơi dòng nước chảy xiết có màu nâu do bởi những cơn mưa gần đây. Quẹo hướng bắc, nó chạy dài qua những cái dốc thoải thoải đến một ngôi làng hẻo lánh. Ngôi làng đó và dân làng rất nghèo khổ. Những con chó khăng khiu, và chúng sẽ sủa từ rất xa, không bao giờ dám lại gần, đuôi của chúng quặp xuống, đầu ngẩng cao, sẵn sàng chạy. Nhiều con dê rải rác trên sườn đồi, kêu be be và ăn những bụi cây dại. Một vùng quê đẹp, xanh màu lá cây, cùng những quả đồi xanh đậm. Đá granit nhô lên trên những đỉnh đồi đã được rửa sạch sẽ khỏi những thế kỷ vô tận bởi những cơn mưa. Những quả đồi này không cao lắm, nhưng chúng rất cổ xưa, và tương phản với bầu trời xanh chúng có một vẻ đẹp kỳ bí, sự dễ thương lạ thường của thời gian không thể đo lường. Chúng giống như những ngôi đền mà con người đã xây dựng giống như chúng, trong sự ao ước với tới thiên đàng của họ. Nhưng chiều hôm đó, cùng mặt trời hoàng hôn trên chúng, những quả đồi này dường như rất gần gũi. Xa xa ở phương nam một cơn bão đang dồn lại, và ánh sét giữa những đám mây tạo ra một cảm giác lạ lùng cho đất đai. Cơn bão sẽ đến đây suốt đêm; nhưng những quả đồi ương ngạnh chống lại những cơn bão của bao nhiêu thời đại, và chúng sẽ mãi mãi hiện diện ở đó, vượt khỏi tất cả cực nhọc và đau khổ của con người.

Dân làng đang trở về nhà của họ, mệt mỏi sau một ngày làm việc ngoài ruộng. Chốc lát nữa bạn sẽ thấy khói bốc lên từ những ngôi nhà tranh lụp xụp của họ khi họ chuẩn bị bữa cơm tối. Bữa cơm sẽ không có nhiều lắm; và bọn trẻ, đang ngóng ăn, sẽ mỉm cười khi bạn đi ngang qua. Chúng có đôi mắt to và nhút nhát với người lạ, nhưng chúng rất thân thiện. Hai cô gái nhỏ đang bế những đứa em nhỏ xíu bên hông của chúng trong khi các bà mẹ đang nấu nướng, những đứa nhỏ sẽ tuột xuống và bị xốc lên hông lại. Mặc dầu chỉ mới mười hay mười hai tuổi,

hai cô gái nhỏ này đã được tận dụng để bế em bé; và cả hai đều mỉm cười. Cơn gió buổi chiều luồn lách giữa những cái cây, và gia súc đang được dắt vào chuồng qua đêm.

Trên con đường đó bây giờ đã không còn người nào, thậm chí cả một người dân làng cô độc. Quả đất dường như bỗng nhiên trống không, yên lặng lạ thường. Mặt trăng non, mới mẻ vừa ló dạng trên những quả đồi đen sẫm. Gió đã ngừng thổi, không một chiếc lá đang lay động; mọi thứ đứng yên, và cái trí hoàn toàn cô đơn. Nó không cô độc, tách rời, khép kín bên trong suy nghĩ riêng của nó, nhưng cô đơn, không tiếp xúc được, không vẫy bấn. Nó không kên kiệu và xa cách, không tách khỏi những sự vật của quả đất. Nó cô đơn, và tuy nhiên lại cùng mọi sự vật; bởi vì nó cô đơn, mọi sự vật là của nó. Cái tách rời biết về nó như bị tách rời; nhưng cô đơn này không biết tách rời, không biết phân chia. Những cái cây, con suối, người dân làng đang gọi ở xa, tất cả đều trong cô đơn này. Nó không là một đồng hóa cùng con người, cùng quả đất, bởi vì tất cả đồng hóa đã hoàn toàn được xóa tan. Trong cô đơn này, ý thức của thời gian trôi đi đã kết thúc.

Có ba người trong số họ, một người cha, con trai của ông ấy, và một người bạn. Người cha đúng là đã ở tuổi cuối năm mươi, cậu con trai trong những năm ba mươi, và người bạn không rõ bao nhiêu tuổi. Hai người già đều hói đầu, và cậu trai vẫn còn nhiều tóc. Cậu ấy có một cái đầu tròn trịa, mũi hơi thấp, và đôi mắt mở to. Đôi môi của cậu luôn động đậy, mặc dầu cậu ngồi dư thừa yên lặng. Người cha đã chọn chỗ ngồi đằng sau cậu con và người bạn, nói rằng ông ấy sẽ tham gia vào nói chuyện nếu cần thiết, nhưng nếu không sẽ chỉ ngồi quan sát và lắng nghe. Một con chim sẽ bay đến cái cửa sổ đang mở và lại bay đi, bị kinh hãi bởi quá nhiều người trong phòng. Nó biết căn phòng đó, và sẽ thường đậu trên bệ cửa sổ, kêu chirp chirp, mà chẳng có gì sợ hãi.

Cậu con trai bắt đầu, ‘Mặc dầu cha tôi có lẽ không tham gia trong nói chuyện, ông muốn thỉnh thoảng chen vào, bởi vì vấn đề có liên quan đến tất cả chúng tôi. Mẹ tôi cũng muốn đến nhưng bà không cảm thấy khỏe, và bà sẽ chờ chúng tôi kể lại buổi gặp gỡ này. Chúng tôi đã đọc một số trong những vấn đề

ông trình bày và đặc biệt cha tôi đã theo sát những nói chuyện của ông từ trước đến nay; nhưng chỉ trong năm cuối này hay khoảng chừng như thế chính tôi mới bắt đầu quan tâm thực sự đến điều gì ông trình bày. Từ lâu, chính trị đã trở thành sự quan tâm và hằng say của tôi; nhưng tôi bắt đầu thấy sự không-chín chắn của chính trị. Sống tôn giáo dành cho cái trí chín chắn, và không phải dành cho những người chính trị hay những luật sư. Tôi đã là một luật sư khá thành công, nhưng không còn là một luật sư nữa, bởi vì tôi muốn dành những năm cuối thuộc sống của tôi cho cái gì đó ý nghĩa và xứng đáng hơn nhiều. Tôi cũng đã kể cho người bạn của tôi, mà muốn theo cùng chúng tôi khi anh ấy nghe chúng tôi đang đến đây. Ông thấy, thưa ông, vấn đề của chúng tôi là sự kiện rằng chúng tôi đang già nua. Thậm chí tôi, dầu vẫn còn khá trẻ, cũng đang đến thời kỳ của sống đó khi thời gian dường như đang bay nhanh, khi ngày của một người có vẻ quá ngắn và chết lại đến thật gần. Chết, ít nhất trong khoảnh khắc đó, không là một vấn đề; nhưng tuổi già đã trở thành một vấn đề.'

Bạn có ý qua từ ngữ tuổi già? Bạn đang có ý sự già nua của các cơ quan thân thể, hay của cái trí?

'Dĩ nhiên, sự già nua của thân thể là việc không tránh khỏi, nó cạn kiệt qua sử dụng và bệnh tật. Nhưng liệu cái trí cần tuổi già và thoái hóa?'

Suy nghĩ một cách giả thiết là vô ích và một lãng phí thời gian. Sự thoái hóa của cái trí là một giả thiết hay một sự kiện thực tế?

'Nó là một sự kiện, thưa ông. Tôi nhận thấy rằng cái trí của tôi đang trở nên già nua, mệt mỏi; sự thoái hóa chậm chậm đang xảy ra.'

Liệu nó cũng không là vấn đề với những người trẻ, mặc dù họ có lẽ vẫn chưa nhận biết được nó? Thậm chí lúc này cái trí của họ đã được cố định trong một cái khuôn; suy nghĩ của họ đã được khép kín trong một khuôn mẫu chật hẹp. Nhưng bạn có ý gì khi bạn nói rằng cái trí của bạn đang trở nên già nua?

'Nó không còn sinh động, tỉnh táo, nhạy cảm như trước kia nó đã là. Sự tỉnh táo của nó đang co rút lại; những phản ứng của nó đến nhiều thách thức của sống đang gia tăng từ kho lưu

trữ của quá khứ. Nó đang thoái hóa, đang vận hành mỗi lúc một nhiều hơn trong những giới hạn thuộc sự cố định riêng của nó.'

Vậy thì điều gì làm cho cái trí thoái hóa. Nó chính là sự tự-phòng vệ và kháng cự sự thay đổi, đúng chứ? Mỗi người đều có một quyền sở hữu bất di bất dịch mà có ý thức hay không-ý thức anh ấy đang bảo vệ, đang canh chừng, và đang không cho phép bất kỳ thứ gì quấy rầy.

'Ông có ý một quyền sở hữu bất di bất dịch trong tài sản?'

Không những trong tài sản, nhưng còn cả trong những liên hệ thuộc mọi loại. Không gì có thể tồn tại trong cô lập. Sống là liên hệ; và cái trí có một quyền sở hữu cố định trong sự liên hệ của nó với con người, với những ý tưởng, và với những sự vật. Tự lợi này, và sự khước từ để tạo ra một cách mạng cơ bản bên trong chính nó, là khởi đầu sự thoái hóa của cái trí. Hầu hết mọi cái trí đều bảo thủ, chúng chống lại những thay đổi. Ngay cả cái trí tạm gọi là cách mạng cũng bảo thủ, bởi vì ngay khi nó đã kiếm được sự thành công cách mạng của nó, nó cũng chống đối sự thay đổi; chính sự cách mạng trở thành quyền sở hữu cố định của nó.

Dẫu rằng cái trí, dù nó bảo thủ hay tạm gọi là cách mạng, có lẽ cho phép những bổ sung nào đó trên những đường viền thuộc những hoạt động của nó, nó chống cự lại tất cả sự thay đổi tại trung tâm. Những hoàn cảnh có lẽ thúc đẩy nó phải nhượng bộ, tự-thích ứng, đầy đau khổ hay thoải mái, đến một khuôn mẫu khác biệt; nhưng trung tâm vẫn còn cứng cỏi, và chính là trung tâm mới gây ra sự thoái hóa của cái trí.

'Ông có ý gì qua từ ngữ trung tâm?'

Bạn không biết à? Bạn đang tìm kiếm một diễn tả của nó?

'Không, thưa ông, nhưng qua sự diễn tả tôi có lẽ tiếp xúc nó, nhận được cảm giác của nó.'

'Thưa ông,' người cha chen vào, 'thuộc trí năng chúng tôi có lẽ nhận biết được trung tâm đó, nhưng thật ra hầu hết chúng tôi đều không bao giờ có dịp mặt đối mặt với nó. Chính tôi đã thấy nó được diễn tả một cách khéo léo và tinh vi trong nhiều quyển sách khác nhau, nhưng tôi đã chưa bao giờ thực sự đối diện nó; và khi ông hỏi liệu chúng tôi biết nó, tôi, một người, tôi chỉ có thể nói tôi không biết. Tôi chỉ có thể biết sự diễn tả của nó.'

Người bạn thêm vào, ‘Lại nữa, nó là tánh tự lợi cố định của chúng tôi, sự ham muốn bám rễ sâu cho an toàn của chúng tôi, điều đó ngăn cản chúng tôi không biết trung tâm đó. Tôi không biết cậu con trai riêng của tôi, mặc dù tôi đã sống với con trai tôi từ khi mới sanh, và thậm chí tôi lại càng không biết những gì gần gũi với cậu con. Muốn biết nó người ta phải quan sát nó, nhìn ngắm nó, lắng nghe nó, nhưng tôi không bao giờ thực hiện. Tôi luôn luôn vội vàng; và thỉnh thoảng khi tôi có nhìn nó, tôi lại xung đột với nó.’

Chúng ta đang nói về sự lão hóa, cái trí đang thoái hóa. Cái trí luôn luôn đang dựng lên khuôn mẫu của sự chắc chắn riêng của nó, sự an toàn của những quan tâm riêng của nó; những từ ngữ, hình thức, sự diễn tả có lẽ thay đổi từ thời gian sang thời gian, từ văn hóa sang văn hóa, nhưng trung tâm của tánh tự lợi vẫn còn. Chính là trung tâm này mới khiến cho cái trí thoái hóa, dù nó có lẽ tỉnh táo và năng động phía bên ngoài nhiều bao nhiêu. Trung tâm này không là một điểm cố định, nhưng những điểm khác nhau bên trong cái trí, và vì vậy nó là chính cái trí. Sự hoàn thiện của cái trí, hay chuyển động từ một trung tâm sang một trung tâm khác, không xóa sạch những trung tâm này; sự kỷ luật, sự kiềm chế, hay sự thăng hoa của một trung tâm chỉ thiết lập một trung tâm khác trong vị trí của nó.

Lúc này, chúng ta có ý gì khi chúng ta nói chúng ta rất sinh động?

Cậu trai trả lời, ‘Theo thông thường, chúng ta nghĩ rằng chúng ta sinh động khi chúng ta nói chuyện, khi chúng ta cười đùa, khi có cảm xúc, khi có suy nghĩ, hoạt động, xung đột, vui vẻ.’

Vì vậy điều gì chúng ta gọi là sống là sự chấp nhận hay ‘phản kháng’ bên trong khuôn mẫu của xã hội; nó là một chuyển động bên trong cái cũ của cái trí. Sống của chúng ta là một chuỗi vô tận của những đau khổ và những vui thú, những sợ hãi và những thất vọng, những mong muốn và những giành giật; và khi chúng ta suy nghĩ về sự thoái hóa của cái trí, và hỏi liệu có thể kết thúc nó, sự tìm hiểu của chúng ta cũng ở trong cái cũ của cái trí. Đây là sống?

Người cha trả lời, ‘Tôi e rằng chúng tôi không biết một sống nào khác. Khi chúng tôi già nua, những vui thú giảm bớt lại trong khi những đau khổ dường như lại gia tăng; và nếu người ta có suy nghĩ, người ta nhận biết rằng cái trí của người ta đang thoái hóa dần dần. Chắc chắn thân thể sẽ già nua và hư hỏng; nhưng làm thế nào người ta sẽ ngăn cản sự lão hóa này của cái trí?’

Chúng ta sống một sống thiếu suy nghĩ, và gần kết thúc của nó chúng ta bắt đầu thắc mắc tại sao cái trí thoái hóa, và làm thế nào kiềm hãm lại tiến trình. Chắc chắn, điều gì quan trọng là chúng ta sống những ngày của chúng ta như thế nào, không chỉ khi chúng ta còn trẻ, nhưng còn trong tuổi trung niên, và trong suốt những năm tháng suy tàn. Loại sống đúng đắn đòi hỏi chúng ta sự thông minh còn hơn cả một nghề nghiệp để kiếm sống. Suy nghĩ đúng đắn là cốt lõi cho sống đúng đắn.

‘Ông có ý gì qua những từ ngữ suy nghĩ đúng đắn?’ người bạn hỏi.

Có sự khác biệt vô cùng, chắc chắn, giữa suy nghĩ đúng đắn và tư tưởng đúng đắn. Suy nghĩ đúng đắn là tỉnh thức liên tục; tư tưởng đúng đắn, ngược lại, là hoặc tuân phục vào một khuôn mẫu được thiết lập bởi xã hội, hay một phản ứng chống lại xã hội. Tư tưởng đúng đắn là cố định, nó là qui trình của tập hợp lại cùng nhau theo nhóm những khái niệm được gọi là những lý tưởng, và tuân theo chúng. Chắc chắn, tư tưởng đúng đắn thiết lập tầm nhìn thứ bậc, uy quyền, và gây ra tánh tôn trọng; trái lại, suy nghĩ đúng đắn là tỉnh thức được toàn qui trình của sự tuân phục, bắt chước, chấp nhận, phản kháng. Suy nghĩ đúng đắn, không giống như tư tưởng đúng đắn, không là một sự việc phải được thành tựu; nó nảy sinh đồng thời cùng hiểu rõ về chính mình, mà là sự nhận biết được những phương cách của cái tôi. Suy nghĩ đúng đắn không thể học hành được từ những quyển sách hay một người khác; nó hiện diện qua sự tỉnh thức được chính nó của cái trí trong hành động của liên hệ. Nhưng không thể có hiểu rõ được hành động này chừng nào cái trí còn bệnh vực hay chỉ trích. Vì vậy, suy nghĩ đúng đắn xóa sạch xung đột và tự-mâu thuẫn, mà là những nguyên nhân cơ bản của sự thoái hóa của cái trí.

‘Xung đột không là một bộ phận cốt lõi của sống hay sao?’ cậu trai hỏi. ‘Nếu chúng ta không đấu tranh, chúng ta chỉ là cây cỏ.’

Chúng ta nghĩ chúng ta được sinh động khi chúng ta bị trói buộc trong sự xung đột của tham vọng, khi chúng ta bị thôi thúc bởi sự ép buộc của ganh tị, khi ham muốn thúc đẩy chúng ta vào hành động; nhưng tất cả điều này chỉ dẫn chúng ta đến sự đau khổ và hỗn loạn lớn lao hơn. Xung đột củng cố hoạt động tự cho mình là trung tâm, nhưng hiểu rõ về xung đột xảy ra qua suy nghĩ đúng đắn.

‘Bất hạnh thay, qui trình của đấu tranh và đau khổ này, kèm theo chút vui vẻ, là sống duy nhất mà chúng tôi biết’, người cha nói. ‘Có những bất chước của một loại sống khác, nhưng không thường xuyên lắm. Vượt khỏi hỗn loạn này và tìm được sống khác đó luôn luôn là mục đích của sự tìm kiếm.’

Tìm kiếm cái gì vượt khỏi những thực tế là bị trói buộc trong ảo tưởng. Sự tồn tại hàng ngày, cùng những tham vọng, những ganh tị của nó, và vân vân, phải được hiểu rõ; nhưng muốn hiểu rõ được nó đòi hỏi sự tỉnh thức, suy nghĩ đúng đắn. Không có suy nghĩ đúng đắn khi tư tưởng bắt đầu bằng một giả thuyết, một thành kiến. Khởi sự bằng một kết luận, hay tìm kiếm một câu trả lời được hình thành từ trước, chấm dứt suy nghĩ đúng đắn; thật ra, lúc đó không có suy nghĩ gì cả. Vì vậy suy nghĩ đúng đắn là nền tảng của sự chân thật.

Cậu con trai chen vào, ‘Dường như đối với tôi, ít nhất một trong những nhân tố trong toàn vấn đề này của sự thoái hóa của cái trí là vấn đề của nghề nghiệp đúng đắn.’

Bạn có ý gì qua những từ ngữ nghề nghiệp đúng đắn?

‘Thưa ông, tôi đã nhận thấy những người bị mê mải trong hoạt động hay nghề nghiệp nào đó chẳng mấy chốc quên bẵng chính họ; họ quá bận rộn nên không suy nghĩ về chính họ, đó là một điều tốt đẹp.’

Nhưng một mê mải như thế không là một tẩu thoát khỏi chính mình hay sao? Và tẩu thoát khỏi chính mình là nghề nghiệp sai lầm; nó đang thóa hóa, nó nuôi dưỡng sự thù địch, sự phân chia, và vân vân. Nghề nghiệp đúng đắn hiện diện qua loại giáo dục đúng đắn, và cùng hiểu rõ về chính mình. Liệu bạn

không nhận thấy rằng bất kỳ hoạt động hay nghề nghiệp nào, một cách có ý thức hay không-ý thức, cái tôi sử dụng nó như một phương tiện cho sự thỏa mãn riêng của nó, cho sự thành tựu của những tham vọng riêng của nó, hay trong đạt được sự thành công nhờ vào uy quyền, hay sao?

‘Bất hạnh thay, đó là như thế. Dường như chúng ta sử dụng mọi thứ cho sự thăng tiến riêng của chúng ta.’

Chính tánh tự lợi này, tự-thăng tiến liên tục này, khiến cho cái trí nhỏ nhen; và mặc dù hoạt động của nó được mở rộng, mặc dù nó được bận tâm bởi chính trị, khoa học, nghệ thuật, nghiên cứu, hay điều gì bạn muốn, có một chật hẹp lại của suy nghĩ, một nông cạn mà tạo ra sự thoái hóa, sự thối nát. Chỉ khi nào có sự hiểu rõ được tổng thể của cái trí, tầng ý thức bên trong lẫn bên ngoài, mới có thể có một tái sinh của cái trí.

Người cha nói, ‘Thế giới vật chất là tai ương của thế hệ hiện đại. Nó bị cuốn theo bởi những sự việc của thế giới, và không trao sự suy nghĩ đến những vấn đề nghiêm túc.’

Thế hệ này giống như những thế hệ khác. Những sự việc vật chất không chỉ là những cái tủ lạnh, những chiếc áo sơ mi bằng lụa, những chiếc máy bay, những máy thu hình, và vân vân; chúng gồm cả những lý tưởng, sự tìm kiếm quyền hành dù cá nhân hay tập thể, và sự ham muốn được an toàn, hoặc trong thế giới này hoặc trong đời kế tiếp. Tất cả việc này tạo ra sự thoái hóa và sự thối nát của cái trí. Vấn đề của sự thoái hóa phải được hiểu rõ ngay tại khởi đầu, trong thời trẻ của một người, không phải tại thời kỳ của sự suy sụp về thân thể.

“Điều đó có nghĩa không có hy vọng cho chúng tôi?”

Không phải đâu. Nó gian nan khi chấm dứt sự thoái hóa của cái trí tại tuổi tác của chúng ta, đó là tất cả. Muốn tạo ra một thay đổi cơ bản trong những phương cách thuộc sống của chúng ta, phải có sự tỉnh thức lan rộng, và một chiều sâu vô tận của cảm thấy, mà là tình yêu. Với tình yêu mọi thứ đều có thể xảy ra.